

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**AVRUPA'DA MİLLİYETÇİ AYRILIKÇI
HAREKETLER:
IRA VE ETA ÖRNEKLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ömer Behram ÖZDEMİR

**Enstitü Anabilim Dalı : Uluslararası İlişkiler
Enstitü Bilim Dalı : Uluslararası İlişkiler**

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Ertan EFEGİL

TEMMUZ – 2012

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

AVRUPA'DA MİLLİYETÇİ AYRILIKÇI
HAREKETLER:
IRA VE ETA ÖRNEKLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ömer Behram ÖZDEMİR

Enstitü Anabilim Dalı : Uluslararası İlişkiler
Enstitü Bilim Dalı : Uluslararası İlişkiler

“Bu tez 30/07/2012 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Oybirliği / Oyçokluğu ile kabul edilmiştir.”

JÜRİ ÜYESİ	KANAATI	İMZA
Doç. Dr. Erhan ERGÖL	Başarılı	Erhan Ergöl
Yrd. Doç. Dr. Tuncay Kardeş	Başarılı	Tuncay Kardeş
Yrd. Doç. Dr. Binyamin Bezi	Başarılı	B. Bezi

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlâk kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Ömer Behram ÖZDEMİR

30.07.2012

ÖNSÖZ

Kuzey İrlanda ve Bask meselelerini azınlık milliyetçilikleri, silahlı hareketler ve siyasi partiler başlıkları altında ele aldığım tezimde bana desteklerini esirgemeyen tez danışmanım Doç. Dr. Ertan Efeğil'e ve Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde birlikte çalışma fırsatına sahip olduğum Prof. Dr. Kemal İnat'a teşekkürü bir borç bilirim. Ayrıca bu vesileyle süreç içinde desteklerini hiç esirgemeyen aileme de şükranlarımı sunarım.

Ömer Behram ÖZDEMİR

30.07.2012

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	iii
ŞEKİL LİSTESİ	v
ÖZET	vi
SUMMARY	vii
GİRİŞ	1
BÖLÜM 1. AZINLIK MİLLİYETÇİLİKLERİ	6
1.1. Bask Milliyetçiliği.....	6
1.1.1 Bask Ülkesi ve Basklar	6
1.1.2. Foral Sistem	8
1.1.3. İspanyol Liberalizmi ve Bask Kimliğine Etkileri	12
1.1.4. Karlist Savaşları ve Foral Hakların Sonu.....	14
1.1.5. Bask Milliyetçiliğinin Doğuşu ve Sabino Arana	16
1.2. İrlanda Milliyetçiliği	23
1.2.1. İrlanda Adası ve İrlandalılar.....	23
1.2.2. Katolikliğin İrlanda Kimliğinin Parçası Haline Gelmesi.....	26
1.2.3. Büyük Kıtık'tan Bağımsızlığa İrlanda Milliyetçiliğinin Gelişimi	33
BÖLÜM 2. AVRUPA'DA SİLAHLI AYRILIKÇI HAREKETLER	41
2.1 ETA.....	41
2.1.1. Kuruluşu ve Fikriyatı	41
2.1.2 Bir Terör Örgütü Olarak ETA: Franco Dönemi.....	46
2.1.3. Franco Sonrası İspanya'sında ETA.....	50
2.1.4. Devletin Karşı Terör Hamlesi: GAL.....	56
2.1.5. Ajuria Enea Paktı	59
2.1.6. İspanya-Fransa İşbirliği ve Aznar Dönemi: ETA'nın Kan Kaybedişi.....	60
2.1.7. 2000'li Yıllar: Ibarretxe Planı, AB'nin ETA'ya Bakışı, ETA'nın Düşüşü	63
2.2. IRA (Provisional IRA)	67
2.2.1. Bogside Muharebesi, İngiliz Ordusu'nun Adaya Gelişi ve Provisional IRA'nın Kuruluşu	67
2.2.2. Kanlı Pazar	76
2.2.3. Ulsterizasyon, Kriminalizasyon ve Doğrudan Yönetim	77
2.2.4. 1980'li Yıllar: Açlık Eylemleri ve Thatcher Dönemi	81
2.2.5. Belfast Anlaşması ve Silahlara Veda Süreci.....	87

BÖLÜM 3. AZINLIK MİLLİYETÇİSİ SİYASAL PARTİLER	92
3.1.PNV (Bask Milliyetçi Partisi)	92
3.1.1. Sabino Arana ve Kuruluş Dönemi	92
3.1. 2. İspanya İç Savaşı ve Franco Dönemi	96
3.1. 3. Franco Sonrası İspanya Demokrasisi İnşa Edilirken	98
3.2.Herri Batasuna-Batasuna-Sortu-Bildu-Amaiur	103
3.2.1. Herri Batasuna'nın Kuruluşu	103
3.2.2. 1990'lar: Çatışma Döneminde Siyaset.....	106
3.2.3. 2000'li Yıllar: Herri Batasuna'nın Kapatılması ve Abertzale Solun Birlik Arayışları.....	108
3.3. İrlanda Milliyetçisi Siyasi Partiler: Sinn Fein ve SDLP	113
3.3.1. 1970'li Yıllarda Sinn Fein.....	113
3.3.2. Etkin Bir Siyasi Aktör Olarak Sinn Fein: Gerry Adams Dönemi.....	115
3.3.3. 80'li Yıllar: Cumhuriyetçileştirme ve Pan Nasyonalizm.....	118
3.3.4. SDLP (Sosyal Demokrat İşçi Partisi).....	121
SONUÇ	124
KAYNAKÇA	130
ÖZGEÇMİŞ	142

KISALTMALAR

- CNV:** Milliyetçi Bask Komünyonu
DUP: Demokratik Birlik Partisi
EA: Bask Dayanışması Partisi
EIA: Bask Devrimi Partisi
ETA: Bask Vatanı ve Özgürlük
GAL: Anti-terör Özgürlük Grupları
HASI: Halkın Sosyalist Devrimci Partisi
HB: Herri Batasuna (Birlik)
INLA: İrlanda Ulusal Özgürlük Ordusu
IRA: İrlanda Cumhuriyet Ordusu
IRB: İrlanda Cumhuriyetçi Kardeşliği
KAS: Sosyalist Yurtseverler Koordinatörlüğü
NICRA: Kuzey İrlanda İnsan Hakları Örgütü
OSF: Resmi Sinn Fein
PCE: İspanyol Komünist Partisi
PCTV-EHAK: Bask Komünist Partisi
PIRA: Geçici İrlanda Cumhuriyet Ordusu
PNV: Bask Milliyetçi Partisi
PP: Halk Partisi
PSE: Bask Ülkesi Sosyalist Partisi
PSF: Geçici Sinn Fein
PSNI: Kuzey İrlanda Polis Teşkilatı
PSOE: İspanyol Sosyalist İşçi Partisi
RIC: İrlanda Kraliyet Polis Teşkilatı
RIRA: Gerçek İrlanda Cumhuriyet Ordusu
RSF: Cumhuriyetçi Sinn Fein
RUC: Ulster Kraliyet Polisi
SDLP: Sosyal Demokrat İşçi Partisi
SF: Sinn Fein
UDA: Ulster Savunma Birliği

UDR: Ulster Savunma Alayı

UFF: Ulster Özgürlük Savaşçıları

UVF: Ulster Gönüllüler Gücü

ŞEKİL LİSTESİ

- Şekil 1:** 1300'lü yılların başında İrlanda adasından Normanlar ile yerli İrlandalıların topraklarının dağılımı.....20
- Şekil 2:** İngilizlerin İrlanda'da uyguladığı yerleştirme politikasına ait bir harita 23
- Şekil 3:** Cromwell döneminin İrlanda'daki Katoliklerin toprak mülkiyetleri üzerine etkisini gösteren bir İrlanda haritası.....25
- Şekil 4:** Britanya birliklerinin Derry'e girdiği döneme ait bir fotoğraf.....61
- Şekil 5:** Belfast'ın Andersonstown banliyösünde 1970'de meydana gelen Falls Road'daki sokağa çıkma yasağına karşı direnişe adanan bir duvar resmi...64
- Şekil 6:** Belfast Falls Road'da Bobby Sands anısına yapılmış bir duvar resmi 72
- Şekil 7:** Birleşik Krallık Başbakanı Tony Blair Sinn Fein liderleri Gerry Adams ve Martin McGuinness ile House of Commons'daki müzakereler esnasında..101
- Şekil 8:** Belfast'ta bir duvar resmi. "Yeni Bir İrlanda için Sinn Fein'e oy ver 103

Tezin Başlığı: Avrupa’da Milliyetçi Ayrılıkçı Hareketler: IRA ve ETA Örnekleri	
Tezin Yazarı: Ömer Behram ÖZDEMİR Danışman: Doç. Dr. Ertan EFEGİL	
Kabul Tarihi: 30.07.2012	Sayfa Sayısı: vii (ön kısım) + (tez) 142
Anabilimdalı: Uluslararası İlişkiler	Bilim Dalı: Uluslararası İlişkiler
<p>İşbu tezde ayrılıkçı hareketler ve terör denildiği vakit akla Avrupa kıtasından gelen ilk örnekler olan Kuzey İrlanda ve Bask sorunları 3 başlık altında incelenerek bu sorunların büyümesi, silahlı mücadeleye dönüşmesi ve barış süreçleri ele alınmış ve elde edilen farklı ve ortak noktalar üzerinden bir ayrılıkçı hareket analizi yapılmıştır.</p> <p>İlk bölümde İrlanda ve Bask milliyetçiliklerinin ortaya çıkışları şekillenişleri ve talepleri ele alınmıştır. Karlist Savaşlarının ve Büyük İrlanda Kıtlığı'nın İspanya ve Britanya yönetimlerine karşı güvensizlik ortamı doğurmasının azınlık kimlikleri üzerindeki etkisi incelenmiştir. İkinci bölümde ise ayrılıkçı hareketlerin silahlı mücadele ayakları olan IRA ve ETA örgütleri ele alınmıştır. Bu örgütlerin kuruluşları, talepleri, eylemleri ve hükümetlerin bu örgütlerle mücadelesi ele alınmış gerek örgütlerin gerekse de hükümetlerin birbirlerine benzer tavırları gözler önüne serilmiştir. Üçüncü bölümde ise Sinn Fein, SDLP, PNV ve Abertzale çizgisindeki ayrılıkçı partiler ideolojileri, süreç içerisinde birer aktör olarak etkileri açısından ele alınmış ve seçim sonuçları üzerinden ülke ve bölge siyasetindeki konumları yorumlanmıştır.</p> <p>Sonuç bölümünde ise bu iki ayrılıkçı hareketin büyüyüp kitlelere ulaşmasında, silahlı harekete dönüşmesinde ve silahlı hareketlerin döneminin kapanmasındaki ortak noktalar ele alınmış ve sorunların çözülmesinde hangi yolların izlendiği irdelenmiştir.</p>	
Anahtar kelimeler: Ayrılıkçı hareketler, Kuzey İrlanda, Bask, ETA, IRA	

Title of the Thesis: Secessionist Nationalist Movements In Europe: The Cases of IRA and ETA	
Author: Ömer Behram ÖZDEMİR	Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Ertan EFEGİL
Date: 30.07.2012	Nu. of pages: vii (pre text) + (main body) 142
Department: International Relations	Subfield: International Relations
<p>In this thesis Northern Ireland and Basque separatist movements are analyzed under three titles which analyze the historical processes of these two cases. Analysis of separatist movements is made from the perspective of commonalities and differences of these cases which are obtained from the studies.</p> <p>In the first part of the thesis social and historical roots of Basque and Irish nationalism are reviewed in the light of political history readings on Basque and Irish history. Such as The Great Famine and Carlist Wars. In the second part IRA and ETA are examined on their foundations, aims and actions. Respects from the governments against IRA and ETA are also scrutinized in this part of the thesis. In the third part, ideologies and political influences of separatist parties such as Sinn Fein, SDLP, PNV and Abertzale left are the main themes.</p> <p>In the conclusion part, the common points of these two cases in the processes of conflicts and peace are scrutinized with the ways of solutions that works for the end of conflicts in Northern Ireland and Spain. The commonalities and differences in the conflict processes and peace building are presented in order to reach new insights into the cases and the causes of secessionism in Europe.</p>	
Keywords: Separatist movements, Northern Ireland, Basque, ETA, IRA	

GİRİŞ

Günümüzde Kürt sorununun çözümü üzerine edilen kelimelerin olmazsa olmazlarından biri de Kuzey İrlanda ve Bask sorunları gibi içinde silahlı mücadelenin de yer aldığı azınlık sorunlarına atıfta bulunmaktır. IRA ve ETA ile İngiliz ve İspanyol hükümetlerinin mücadele yöntemlerinin yanı sıra gerçekleştirilen barış görüşmeleri sürekli verilen örnekler arasında yer almaktadır. Türkiye'ye benzer şekilde etnik çeşitlilik olarak zengin coğrafyalar olan İspanya ve Birleşik Krallık'ın azınlık milliyetçisi silahlı gruplara karşı tecrübeleri Türkiye için de örnek alınabilecek bir yol olarak sunulmaktadır. İşbu tezde İrlanda ve Bask milliyetçilikleri mümkün olduğunca detaylı şekilde ele alınmıştır. Bask ve İrlanda milliyetçiliklerini ve bu milliyetçiliklerin şekillendirdiği İrlandalı ve Bask kimliklerini etkileyen siyasi ve sosyal etkenler incelenmiştir. IRA'nın ve ETA'nın ortaya çıkışını tetikleyen baskı uygulamalarının yanı sıra bu örgütlerin yapıları, eylem yöntemleri ve ideolojileri de mercek altına alınmıştır. Ayrıca İngiliz ve İspanyol yönetimlerinin IRA ve ETA ile mücadelede kullandıkları illegal yöntemler ve bunların azınlık milliyetçilikleri üzerindeki etkisi de incelenmiştir. İspanya ve Kuzey İrlanda'da barış sürecine giden yolda hükümetlerce demokratik bir ortam yaratma amacıyla çıkarılan yasalar, anayasalar ve imzalanan anlaşmaların süreç üzerindeki olumlu etkileriyle birlikte ayrılıkçı hareketlerin siyasal uzantısı siyasi partiler de talepleri ve bölge seçmeni üzerindeki güçleri ekseninde incelenmiş ve bu iki örnek sorun ışığında azınlık milliyetçiliklerinin doğuşu, yükselişi, silahlı mücadele evresi ve barış süreci üzerine çıkarımlarda bulunulmuştur.

“Azınlık Milliyetçilikleri” başlığı altında birinci bölümde İrlanda ve Bask milliyetçiliklerinin derin bir tarih okuması yapılmak suretiyle röntgeni çekilmeye çalışılmıştır. Bask Milliyetçiliği başlığı altında Endülüs devrinden başlamak üzere bölgedeki Bask varlığı ve Baskların başta İspanyollar olmak üzere bölgedeki diğer aktörlerle ilişkileri ele alınmıştır. Bask kimliğinin en önemli bileşenlerinden olan Foral hakların Fransız Devrimi ve İspanyol liberalizminin değerleri karşısında yaşadığı yenilgi Karlist Savaşları üzerinden ele alınmış ve Bask milliyetçiliğinin doğuşundaki yeri ve önemine değinilmiştir. Sabino Arana'nın şekillendirdiği Bask milliyetçi

düşüncesi ve Arana'nın talepleri de bu başlık altında kendine yer bulmuş ve Bask milliyetçiliği ve Bask kimliğinin inşa edilmesi süreci tartışılmıştır. İrlanda milliyetçiliği alt başlığında ise Keltlerin İrlanda adasına gelişin ardından adada yaşanan Viking ve Norman işgalleri ile adanın tarihine giriş yapılmıştır. Cromwell dönemi ve Boyne Muharebesi üzerinden İngiltere ve İrlanda arasındaki mücadelenin mezhep savaşına dönüşmesinden söz edilmiş gerek gerçekleşen Katolik isyanları gerekse de İngilizlerin İrlanda'da uyguladıkları sert politikaların ada toplumunun Katolik ve Protestan olarak keskin bir şekilde ikiye ayrılmasına etkisi tartışılmıştır. Büyük Patates Kıtlığı'nın İrlanda'nın demografik yapısı üzerindeki etkileri ve sonuçları ilk dönem İrlanda milliyetçisi gruplar çerçevesinde dile getirilmiştir. Fenianlar başta olmak üzere Birleşik Krallık'tan ayrılarak özgür bir İrlanda kurmak adına silahlı mücadeleyi savunan gruplardan da hem İrlanda bağımsızlık savaşı bahsini hem de IRA'nın tarihsel arka planını anlayabilmek için bahsedilmiştir.

“Avrupa'da Ayrılık Silahlı Hareketler” başlığı altındaki ikinci bölümde ise ETA ve IRA örgütleri kuruluşları, talepleri, yöntemleri çerçevesinde ele alınmıştır. Bask milliyetçi gençliğinde yaşanan fikir ayrılıkları sonucundaki kopuşlarla ETA'nın doğuşuna giden yol ele alınırken Krutwig'in ETA'nın devrimci savaş ideolojisine etkisinden bahsedilmiş ve ETA'nın geleneksel Bask milliyetçi hareketinden ayrıldığı noktalar ele alınmıştır. Franco rejiminin baskıcı politikalarının ETA'ya Bask toplumunda kazandırdığı sempati ve destekten örnek olaylar üzerinden bahsedilirken Franco sonrası dönemde ETA'nın demokratik dönüşüm sürecini baltalama çabaları da yine aynı şekilde örnek olaylar üzerinden tartışılmıştır. İspanyol hükümetinin ETA ile mücadele için kullandığı illegal GAL örgütünün yapısından ve GAL davasından bahsedilirken Bask toplumunun İspanya içindeki konumunu belirlemeye yönelik Guernica Statüsü ve Ibarretxe planından bahsedilmiş bu şekilde otonomi tartışmalarının Bask meselesinde izlediği yol hakkında fikir edinilmesi amaçlanmıştır. Son olarak ise İspanya-Fransa işbirliği çerçevesinde ETA üzerinde yoğunlaşan operasyonların ETA'nın çözülmesi üzerindeki etkileri tartışılmıştır. IRA başlığı altında ise 1960'lı yıllarında sonunda IRA içinde Kuzey İrlanda merkezli yaşanan fikir ayrılıkları sonucunda hareketin ikiye bölünmesi ve bu iki yeni IRA'nın talepleri ve İrlanda milliyetçiliğinde üzerinde buldukları çizgi tartışılmıştır. Bogside Muharebesi ve Kanlı Pazar'da İngiliz güvenlik

güçleri tarafından gerçekleştirilen orantısız güç kullanımının IRA'nın popülaritesine yaptığı etki eleştirel bir dille konu edilmiştir. Açlık grevleri ve Feniancı eylemler üzerinden 1980 sonrasında IRA'nın kullandığı yöntemlerden bahsedilmiştir. Son olarak ise Belfast Anlaşmasına giden süreçte IRA'nın İngiltere ile gerçekleştirdiği müzakereler ve kademeli şekilde silah bırakması silahlı mücadeleden demokratik çözüme giden yolda ne gibi süreçlere ihtiyaç duyulduğunu göstermek adına anlatılmıştır.

“Azınlık Milliyetçisi Siyasi Partiler” başlığı altında ise Sinn Fein, Abertzale Bask solu, PNV ve SDLP gibi ayrılıkçı milliyetçi partiler talepleri ve sahip oldukları seçmen gücü üzerinden ele alınmış ve bölgedeki etkileri tartışılmıştır. Sinn Fein'in ikiye bölünmesi, IRA ile arasındaki bağları ve Gerry Adams dönemiyle birlikte partinin etkin bir siyasal aktöre dönüşmesinden bahsedilmiştir. Sinn Fein'in Gerry Adams dönemine kadar Kuzey İrlanda siyasetinden izole olmuş olarak yaşadığı dönemde etkin olan SDLP'nin Sinn Fein ve IRA ile söylem ve yöntemlerdeki farklılıklarından bahsedilmiş ve bu iki partinin Belfast Anlaşması ile birlikte tamamlanacak barış sürecindeki etkileri tartışılmıştır. PNV başlığında Arana döneminde inşa edilen parti kimliği ile günümüz PNV'sinin zihinsel kodları resmedilirken PNV'nin İspanya'nın demokratikleşme sürecinde Bask siyasetinde aldığı inisiyatif ve sahip olduğu “liderlik” rolü tartışılmıştır. Abertzale sol hareketlerin ise ETA ile organik bağlarının uzunca bir dönem bağımsız bir iradenin gösterilmesine ve özgün bir söylemin üretilmesine olumsuz etkileri eleştirel bir dille tartışılırken ETA'nın eylem kabiliyetini kaybetmesi ve çözülmesi ile sonuçlanan yakın dönemde yaşanan sürecin Abertzale solun üzerindeki ETA gölgesini kaldırması ile Abertzale solun son seçimlerde elde ettiği büyük başarı arasında seçim sonuçları üzerinde bir ilişki kurulmuştur.

Sonuç kısmında ise ETA ve IRA örneklerin silahlı mücadelenin başlangıcı, merkezi hükümetler tarafında çözüm için kullanılan yöntemler ve silahlı mücadelelerin sona ermesi süreçleri karşılaştırılarak ortak noktalara vurgu yapılmış ve Kürt sorunu ile kıyas edilerek bu iki örneğin Kürt sorunu iörneğine benzer yönlerine atıfta bulunulmuştur.

Çalışmanın Önemi

Bu çalışma Kuzey İrlanda ve Bask sorunlarını derinlemesine inceleyerek azınlık milliyetçiliklerinin motivasyonlarının neler olduğuna, ne gibi politikaların sonucunda azınlık milliyetçiliklerinin silahlı mücadele yolunu seçtiklerine, silahlı mücadelenin bir çözüm aracı olmaktan çıkarılması adına gerek ayrılıkçı grupların gerekse de hükümetlerin ne gibi yöntemler uyguladıklarına ışık tutmak ve üzerine çok konuşulmasına karşın detaylıca bilgi sahibi olunmayan bu iki sorun hakkında hem yeni bilgiler hem de bu bilgilerden mütevellit yeni bakış açıları getirmeyi amaçlamıştır. Demokratik mücadelenin yegane çözüm yolu olarak kabul görmesi ve silahlı mücadelenin önemini kaybetmesine yol açan sürecin her iki ülkede nasıl gerçekleştiği hangi zorluklarla karşılaştığı ve bu zorluklara karşın ne tür refleksler gösterildiği Türkiye gibi Kürt sorununa çözüm yolları arayan ülke için ders alınacak örnekler içermektedir. Sürekli örnek olarak ortaya sürülen Kuzey İrlanda ve Bask sorunlarının gelişimi ve barışçıl çözüm yolları üzerine yapılan bu çalışma örneklerin içinin doldurulabilmesi açısından önem arz etmektedir.

Çalışmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı İrlanda ve Bask milliyetçiliklerinin analizi başta olmak üzere IRA ve ETA hareketlerini doğuran süreci ele alarak öncelikle bu iki silahlı grubun hangi motivasyonlarla ve hangi yöntemlerle savaştığı ile alakalı bir kanıya varmaktır. İrlanda ve Bask milliyetçiliklerinin özelliklerini, taleplerini bunlara karşılık merkezi hükümetlerin bu sorunların büyümesine etki edecek uygulamalarını ve en sonunda barış sürecinde her iki tarafın politikalarını inceleyerek ETA ve IRA meselesine çok yönlü ve daha farklı bir bakış açısı getirebilmek işbu tezin yegâne amacıdır.

Çalışmada Uygulanan Yöntem

Çalışmada öncelikle İrlanda ve Bask milliyetçilikleri kavramları üzerinde durulmuştur. Azınlık grupların kimliklerinin önemli parçaları olan mezhep ayrımları ve mâli

ayrıcalıklar gibi pek çok unsurun kökenine bakılmış ve bunun için siyasi tarih okumalarının haricinde Bask ve Britanya tarihi okumaları da yapılmıştır. Bunda amaç toplumsal refleksleri şekillendiren tarihi hadiselerde hadisenin boyutunu ve toplum üzerindeki etkisine katkı sağlamış olan tarihi detayları es geçmemektir. Böylece 19.yy'da ortaya çıkmaya başlayan İrlanda ve Bask milliyetçiliklerinin dayandığı tarihi temellere hakim olarak inşa edilen azınlık milliyetçiliğinin taleplerini ve kendini tanımlarken kullandığı dili anlayabilmek daha mümkün olmuştur. Çalışmanın olaylara tek pencereden bakan sadece bir tarafın yorumlarına yer veren bir tez olmasını arzu etmediğim için mümkün olduğunca çok ve birbirinden farklı kaynaklar üzerinde çalıştım. Kuzey İrlanda meselesine hem Protestanların hem Katoliklerin penceresinden, İspanya meselesine de hem ETA'cılarının hem de diğer Bask milliyetçileri ve İspanyol söylemini dile getirenlerin penceresinden bakabilmek ortaya çıkan bu tez için faydalı olmuştur kanaatindeyim.

Çalışmanın Azınlık Milliyetçilikleri bölümünün dışında Silahlı Ayrılıkçı Hareketler ve Azınlık Milliyetçisi Siyasal Partiler bölümlerinde de çok sayıda kaynağa başvurulmuş bunun yanı sıra anlatımlar görsellerle desteklenmiştir. 100'ün üstünde kitap, dergi ve rapordan faydalanılmıştır. İngilizce, Fransızca ve Türkçe olmak üzere 3 farklı dilden kaynaklardan yararlanılmıştır. Tüm bunların haricinde Kuzey İrlanda ve Bask meselesindeki güncel gelişmeler için de pek çok internet kaynağına atıfta bulunulmuştur.

BÖLÜM 1. AZINLIK MİLLİYETÇİLİKLERİ

1.1.Bask Milliyetçiliği

1.1.1 Bask Ülkesi ve Basklar

Bask ayrılıkçı hareketinin doğuşu ve gelişimini ve verdiği tepkileri anlamak için üzerine inşa edildiği Bask toplumu ve ülkesinin geçmişini genel hatlarıyla da olsa bilmemiz ilerleyen sayfalarda değineceğimiz Bask Milliyetçiliği kavramını da tam olarak anlayabilmemiz açısından fayda sağlayacaktır. Baskça “Euskal Herria” olarak adlandırılan tarihsel Bask Ülkesi İspanya’nın kuzeyi ve Fransa’nın güneyinde yer alan 7 bölgeden oluşmaktadır. Bu 7 bölgeden Alava, Bizkaia, Gipuzkoa ve Nafarroa bölgeleri İspanya’da yer alırken Lapurdi, Behe Nafarroa ve Zuberoa bölgeleri ise Fransa içinde yer alır ve “İparralde” olarak bilinen “Kuzey Bask Ülkesi”ni kapsamaktadır. İspanya’daki Bask toprakları denilince sadece Bask özerk bölgesi “Euskadi”nin akla geliyor olmasına karşın Nafarroa (Navarra) bölgesi ayrı bir özerk yönetim bölgesidir. Bir diğer deyişle İspanya içindeki Bask bölgeleri “Euskadi” ve “Navarra” bölgelerini kapsamaktadır.

Baskların kökeni hakkında ise bilim dünyasının tam manasıyla mutabakata vardığı ortak bir teori yoktur. Bununla birlikte yapılan arkeolojik çalışmalarda 50.000 yıllık Neanderthal insanı bulgularına rastlanması ve yine bölgede bulunan diğer tarih öncesi kalıntılardan bölgede ufak bir etnik grubunu 50.000 yıllık bir geçmişe sahip olduğunu işaret etmektedir¹. Popülasyon genetikçisi Luca Cavalli Sforza ise Mezolitik Devir’de bölgeye yapılan yeni göçlere müteakip toplulukların karışması ve genetik yapılarının değişmesinden Baskların bölgedeki diğer toplulukların aksine en az etkilenen topluluk olduğunu belirtmiştir². Baskların genetik yapılarındaki bu dış etkilerden korunmuşluk durumu Bask Milliyetçiliği’nin kurucusu Sabino Arana’ya da ilham vermiştir.

Arkeologlar ve antropologların ulaştıkları prehistorik bulgular haricinde Baskların bölgenin eski ve kendi kültürünü, özünü koruyabilmiş bir milleti olduğuna dair tezleri

¹ Zekine Türkeri, Bask Meselesi, Dipnot Yayınları, Ankara: 2007, s.16-17.

² Cavalli-Sforza, L. L., P. Menozzi, A. Piazza, *The History and Geography of Human Genes*, Princeton University Press, Princeton, 1994, p. 60.

destekleyen en önemli noktalardan biri de Bask dili Euskara'dır. Kavimler göçü sonrası Avrupa'ya hakim olan ve 6. yy'dan itibaren neredeyse kendinden önceki tüm dilleri kıtadan silen Hint-Avrupa dil ailesinin asimile edici etkisine rağmen Bask dili kendisini koruyabilmiştir. Şu anda Avrupa'da konuşulan tek "ailesiz" dil olan Baskça ayrıca Kavimler Göçü'nden önce yaşayan ve hali hazırda da konuşulan Avrupa'nın en yaşlı dilidir. Victor Hugo eseri "Gülen Adam"da Baskça için "Bask dili vatanın kendisi ve neredeyse bir dindir" demiştir. Öyle ki uluslar arası alanda Bask Ülkesi olarak kullanılan "Euskal Herria" kavramının Baskça tam olarak karşılığı "Bask dili halkı"dır³. Günümüzde yaklaşık olarak 700.000'in üzerinde kişinin konuştuğu⁴ Bask dili "Euskara" hali hazırda "Euskadi" Özerk bölgesinde birinci⁵, "Navarra" Özerk bölgesinde ise ikinci resmi dil⁶ statüsündedir. Bask Milliyetçi söyleminde en az Bask etnik kökeni kadar önem taşıyan Bask dilinin Bask Milliyetçiliği'nin gelişimi ve yükselişi süreçleri üzerindeki etkisi ilerleyen bölümlerde ele alınacaktır.

Baskların kökenleri üzerine yapılan araştırmalar göstermektedir ki Antik Çağ'da Aquitania'da (Günümüzde Güney Fransa) Baskça konuşan toplulukların yaşadığı bir gerçektir. Bununla birlikte Bask adının kökeni Pirenelerin güneyinde bugünkü Navarra ve kuzey Aragon'da yaşamış olan "Vaskon" kabilesinden gelmektedir. Watson'a göre⁷ Roma İmparatorluğu hakimiyetindeki bölgelerde yaşayan Basklar'ın farklı bir etnik kimlik olarak tarih sahnesinde kendilerini göstermesi M.Ö. 264-146 yılları arasında sürmüş olan Roma ile Kartaca arasındaki Pön Savaşları'dır. Her ne kadar Roma yönetimine karşı çıkmış "Bagaudae" isyanları özellikle Bask bölgelerinde etkin olmuş olsa da Roma ile Baskların ilişkileri hep olumlu bir seyir izlemiştir. 407'de Sueviler, Vandallar ve Alanlar'ın Hispania'ya⁸ karşı gerçekleştirdikleri saldırılar Romalı Komutanlar Didimus ve Verinianus komutasındaki Basklar tarafından geri püskürtülür. 2 yıl sonra Germanlar Hispania'nın güney ve batısını ele geçirirken Bask bölgelerine ise tabiri caiz ise bulaşmamış ve sadece bölgeler arası geçişte bir yol olarak kullanmışlardır.

---

³ Zekine Türkeri, s.18.

⁴ EUSTAT (Bask İstatistik Enstitüsü) , 2008

http://www.eustat.es/elementos/ele0004700/ti_The_number_of_Basque_speakers_grows_by_118000_between_2001_and_2006/not0004712_i.html

⁵ <http://www.euskadi.net/r33-2220/eu>

⁶ http://www.navarra.es/home_es

⁷ Cameron Watson, "Folklore and Basque Nationalism: Language, Myth, Reality", Nations and Nationalism, Vol.2, No.1, 1996, p. 18.

⁸ Hispania: İber Yarımadası'nın Romalılar tarafından kullanılan adı.

Afrika'ya giriş kapısı sayılan Hispania'nın elden çıkmasının Vandalların Afrika'ya yayılmasına sebep olacağı korkusuna kapılan Roma yönetimi ise bölgedeki haklarını Vizigot'lara vermiştir. Toulouse merkezli Vizigotlar Hispania'nın büyük bölümünü ele geçirerek bölgede yeni bir dönemi başlatmıştır.⁹

Basklar bir yandan Vizigotlar ve Franklar ile egemenlik savaşı verirken öte yandan bölgenin yeni taraflarından Müslümanlara karşı da savaşmak durumunda kalırlar. Müslümanların bölgeyi istilası ile iyice zayıf düşen Vaskonya Dükalığı'nın zayıflaması ile Pireneler'deki Frank hakimiyetinin ardından bölgede oluşan otorite boşluğunu Navarra Krallığı dolduracaktı. 778'de Pireneler'de Basklara karşı tarihe “Roncevaux Savaşı” olarak geçen ağır bir yenilgi alan Franklar aynı dönemde Müslümanlara karşı da üstünlük sağlayamayınca bölge hakimiyetlerini kaybederler. 714'de Kont Cassius'un İslam'ı kabul edip Müslüman olması ile Tudela'da kurulan¹⁰ Banu Qasi devleti bölgedeki “Müslüman-Bask” devleti olarak Müslümanların ileri karakolu vazifesi görürken Franklar'ın tutunamadığı Pireneler ve çevresinde ise Inigo de Aritza önderliğindeki¹¹ “Bask devleti” Pamplona Krallığı 824'te tarih sahnesine çıkar. 905'te meydana gelen bir hanedan değişikliğinin ardından tahta I. Sancho geçmiştir. 11.yy'ın başlarında tahta geçen III. Sancho dönemi'nde altın çağlarını yaşadktan sonra adı Navarra Krallığı olarak değişir. Takip eden dönemlerde 11. ve 12. yy'larda kısa sürelerde İspanyol hakimiyeti altına giren Navarra Krallığı Kuzey ve Güney olarak ikiye ayrılır. Aynı zamanda Navarra Kralı olan IV Henry'nin Fransa tahtına çıkması ile Kuzey Navarra Fransa'yla birleşir. Güney Navarra ise 16. yy'ın ilk yarısında İspanyol saldırılarına direnememiş ve Kastilya egemenliğine girer.

1.1.2. Foral Sistem

Fransız ve İspanyol devletleri gibi hakim oldukları bölgelerde din, dil ve kimlik üzerine tahakküm koymalarıyla nam salmış asimilasyoncu iki devletin arasında adeta tampon bir bölge gibi kalan Baskların kendi dil ve kimliklerini koruyabilmiş olması “Fuero” olarak da bilinen Foral sistem ile doğrudan orantılıdır. Bir nevi bölgesel anayasa

---

⁹ Peter Heather, *The Visigoths From the Migration Period to the Seventh Century: An Ethnographic Perspective*, Boydell Press, 2003, p.227-228

¹⁰ Clay Stalls, *Possessing the Land: Aragon's Expansion Into Islam's Ebro Frontier Under Alfonso the Battler (1104-1134)*, Brill, 1995, p.8

¹¹ Wayne Anderson, *ETA: Spain's Basque Terrorists*, Rosen Publishing Group, 2004, p.9

niteliğinde olan “Fuerolar” hem bölge yönetiminde Baskların etkinliğinin devamı anlamına gelmiş hem de ileride Bask ulusal kimliğini inşa edecek düşünürlerce Baskların tarih boyunca kendi kendini yöneten özgür bir halk olduğunu iddia ederlerken bu tezlere dayanak noktası oluşturmuştur. Bask dili ile birlikte Bask kimliğinin üzerine inşa edildiği en önemli temel olan “Fuerolar”¹² kendi içinde nitelik olarak ayrılırlar. “Hak” ve “ayrıcılıklar” olmak üzere iki tür “Fuero” vardır ve Bask fueroları “hak” niteliğindedir¹³. Daha doğru bir ifade ile bu fuerolar Kral tarafından özel olarak verilmiş ayrıcalıklar değil aksine Bask halkına en başından beri ait olan haklar çerçevesidir.

Siyasi, mâli, idari ve adli yaşama dair kural ve uygulamalar bütünü diyebileceğimiz “Fuero”ların ilk olarak hangi dönemde Bask coğrafyasında ortaya çıktığına dair tam olarak net bir bilgi yoktur. Bununla birlikte bilinen ise halk meclisi benzeri meclislerce uygulanan pratik çözümlerin toplum hafızası eliyle gelenekselleşmesi ve Fuero’nun yaşatılmasıdır. Kastilya ve Fransa hakimiyet dönemine girildikten sonra Fuero sistemi Baskların korunmasında etkili olmuştur. Lakin Navarra Genel Fuero’sunun 1237 tarihinde onaylandığını¹⁴ göz önüne alırsak Kastilya’nın mutlak hakimiyetinden evvelde de Fuero düzeninin var olduğunu görmüş oluruz. Keza Bask bölgesinde gene hatlarıyla birbirine benzemekle birlikte detaylarda farklılık gösteren pek çok farklı bölge Fuero sistemi vardır. Bizkaia, Lapurdi, Zuberoa, Gipuzkoa Fueroları gibi pek çok fuero da Baskların yönetimlerinde etkili olmuştur.

Bask ulusal hareketi self determinasyon isteklerini dile getirirken buna tarihsel dayanak olarak da Fuero yasalarının uygulandığı dönemlerde Baskların kendi bölgelerinin otoritesi olduğunu ve kendi kendilerini yönettiklerini dile getirirler. Fuero sisteminin bölge yönetiminde bir araç olduğu dönem ise Kuzey Bask bölgesinde Fransız Devrimi (1789) ile biter. İspanya içindeki Güney Bask da ise 1876 yılına kadar Fuero düzeni devam etmiştir. Günümüzde “Abertzale” olarak da bilinen Yurtsever Bask Solu ise bağımsızlık tezlerini dile getirirken Bask topraklarının Kastilya ile birleşene kadar özgür ve bağımsız olduklarını öne sürerler.

---

¹² Scott A. Bollens, *Cities, Nationalism and Democratization*, Routledge, 2007, p.135

¹³ Zekine Türkeri, s.23.

¹⁴ Ann Trindade, *Berengaria: In Search of Richard the Lionheart’s Queen*, Four Courts Press, 1999, p.39

Fuero sisteminin detaylarına baktığımızda ise taraflar arasında hem siyasi hem de hukuki bir mutabakattan bahsedebiliriz. Anlaşmanın taraflarından alt kademede yer alan “bey” (Bask beyleri oluyor. Örneğin Bizkaia Beyi) üst kademede yer alan beyi (Kastilya Kralı) kendi üstü olarak tanıyorken karşılığında da kendi yasalarının tanınip, savunulacağına dair yemin alıyordu. Kastilya Kralı aynı zamanda Bask topraklarının da beyi olduğu için bölgesel meclislerin (Juntas Generales) ve bölgesel hükümetlerin (Diputacion) de onay vermesi durumunda vergi ve yardım benzeri maddi karşılıklar elde ediyordu¹⁵. Cantabria ve Galiçya gibi Kastilya’ya yeni katılan veya Extremadura ve Endülüs gibi Müslümanların elinden alınan yerlerin aksine böylesine haklara sahip olmak Bask toplumunun ulusal kimliğinin şekillenmesinde oldukça etkili olmuştur. Bask milliyetçileri bu hakları Kral’dan bağımsız olarak orta çağdan beri sahip oldukları haklar olarak görürlerken İspanyol milliyetçileri ise tam tersini iddia ederek bu “Fuero”ların İspanyol Kralının garantisi altına alınmış onun tarafından Basklara bahşedilmiş “ayrıcalıklar” olduklarını öne sürmektedirler¹⁶.

Foral yapıdaki bu sistemde egemenlik aygıtı Fuero’lardır. Bu açıdan Fuero’lar İspanya ve Fransa arasında kalmış, her iki devletin içinde de parçaları olan Bask topraklarının yönetilmesi esnasında ortaya çıkan ittifaklara ya da güvenlik sorunlarına karşı Fransız-İspanyol-Bask tarafları arasında gidilen ortak düzenlemelerin de bir sonucudur¹⁷. Fuero’lara göre gümrük kapıları Bask topraklarına aitti ve Basklar başta gümrük olmak üzere pek çok vergiden ya muaftılar ya da diğer bölgelere göre çok daha az ödüyorlardı. Keza Kastilya’ya bağlı diğer bölgelerin aksine Fuero ile yönetilen bölgelerde “zorunlu askerlik” hizmetinin de olmayışı Fuero’nun salt siyasi değil sosyal yaşamda da Basklara sağladığı genişliği anlamak için yeterli bir örnektir. Baskların zorunlu askerlik ve vergi düzenindeki muafiyet ve özel hakları 1876’ya kadar sürecektir.¹⁸

Fuero’ların bölge ile Kastilya arasındaki ilişkinin sınırlarını belirleyen başlıca kurallar¹⁹:

---

¹⁵ Zekine Türkeri, s.25.

¹⁶ Gloria P. Totoricaguena, Identity, Culture, and the Politics in the Basque Diaspora, University of Nevada Press, Nevada, 2004, p.29.

¹⁷ Zekine Türkeri, s.25.

¹⁸ Robert P. Clark, The Basques: The Franco Years and Beyond, University of Nevada Press, 1981, p.31

¹⁹ Zekine Türkeri, s.25.

- 1) Fransa Foix'ı ve Kastilya yönetimi bir tarafta olup karşısında Bask Bölgeleri diğer taraftır.
- 2) Anlaşma Kastilya'da yaşanan her taht değişiminde tahta yeni geçen Kastilya Kralı'nca yeniden onaylanır.
- 3) İşbu siyasi birlik ne tek parçalı bir Kastilya Krallığı'na ne de Baskların Kastilya Kralı'na bağlı olduğu manasına gelmektedir. Basklar bölge meclisleri olan "Juntas Generales" yapılarına bağlıdır.
- 4) Fuero yasalarının kaynağı bölgede yaşayan halktır.
- 5) İşbu foral düzen "süreklilik" ve "gözlem" garantisi ihtiva eder.
- 6) Bölge meclislerinin (Juntas Generales) iradesine karşı gelen kim olursa olsun cezası infazdır.

İspanyol devletinin sınırları genişledikçe yayılcı devletin ihtiyaçları da artmıştı. Okyanus aşırı seferlerin yol açtığı maddi külfetin karşılanmasında Basklar'dan alınan ekstra vergiler ve harçlar önemli yer tutmuştur. Lakin yıllar geçtikçe bölgesinde büyük bir güç haline gelen İspanyol devleti adem-i merkeziyetçi yapıdan uzaklaşarak günden güne daha Merkeziyetçi bir devlet haline gelmekteydi. Özellikle 18.yy'da İspanyol merkezi yönetiminin politikaları bilhassa Bask foral sisteminin Basklara kazandırdığı hakların ve imtiyazların çerçevesini daraltmaya ve bölgenin özerk yapısını tehdit etmeye başlamıştı. İspanyol İmparatorluğunun deniz aşırı topraklarının paylaşılmasına yönelik İspanya Veraset Savaşları esnasında İspanya Kralı V. Felipe tarafından Aragon, Katalunya, Mallorca ve Valencia fueroları askıya alınmıştır.²⁰ 1717'de V. Felipe tarafından yayınlanan ve Baskların ekonomik imtiyazlarını ortadan kaldıran fermanla birlikte merkezi tüm Bask bölgesi olan ve "Machinada" olarak adlandırılan ekonomik temelli kırsal bir isyan hareketi ortaya çıkmış ve bu isyan Kastilya tarafından oldukça güç ve de kanlı şekilde bastırılmıştır²¹.

18.yy. ile birlikte İspanya hem liberalizmden hem de Fransız Devriminden etkilenmiştir idari açıdan. Yönetime hakim zihniyetin bölgesel farklılıkları tanımayarak başta Basklar olmak üzere bölgesel ve etnik hakları ve imtiyazları yavaş yavaş ortadan kaldırma

²⁰ Kledja Mulaj, *Violent Non-State Actors in World Politics*, Columbia University Press, 2010, p.72

²¹ Stanley G. Payne, *Basque Nationalism*, University of Nevada Press, 1981, p.25.

arzusu Fransa'dan dünyaya yayılan "ulus" kavramının bu coğrafyada da karşılık bulması ve bir İspanyol ulusu meydana getirme amacını taşımaktaydı. İspanyol yönetiminin bölgesel farklılıklara tahammülsüzlüğü ve bir İspanyol ulusu inşa etme amacı Basklar için de tarihi bir dönüm noktası olmuş ve Bask milliyetçiliğinin dolayısıyla da Bask kimliğinin doğması ve gelişmesine yol açmıştır.

1.1.3. İspanyol Liberalizmi ve Bask Kimliğine Etkileri

Akın Özçer Bask Milliyetçiliğinin periferik bir milliyetçilik olduğunu söyler. Bunu söylemesinin sebebi olarak da periferik milliyetçiliklerde çevrede bulunan azınlığın merkezde bulunan yönetime karşı o yönetimin milli bir devlet haline gelmesine tepki olarak ortaya çıkmasını gösterir²². Buradan hareketle Bask milliyetçi fikriyatının doğuşunda ve tabii ki Bask milli kimliğinin oluşumunda da İspanyol milliyetçiliğinin payı yadsınamayacağı için Bask Milliyetçiliğinin ortaya çıkışını anlatırken İspanya siyasi tarihinde yaşanan zihniyet değişiminden de bahsetmek gereklidir ki işbu tezin muhtelif yerlerinde de İspanya siyasi tarihinden alıntılar yer almaktadır.

Bask Milliyetçiliği'ni Avrupa'daki diğer pek çok azınlık milliyetçiliğinden farklı kılan husus Bask Milliyetçiliğinin doğuşundaki itirazlar ve tezlerdir. 19.yy.'da Avrupa'nın dört bir yanına milliyetçilik rüzgarı ulaşıırken Fransız Devrimi ile dünyaya yayılan laiklik, liberalizm, eşitlik gibi değerler de etnik grupların uluslaşma serüveninde etkin rol oynamışlardır. Bask milliyetçiliği ise laiklik ve liberalizm gibi iki başat değere itiraz olarak ortaya çıkmıştır. İspanya'nın milli bir devlet yapısına bürünmesi ve devlet aklında yaşanan liberalleşme süreci Bask milliyetçiliğinin habercisi doğum sancılarına neden olmuştur.

Bir Cizvit rahibi olan ve Baskların Kastilya ile arasındaki bağı ilk kez açıkça sorgulayan²³ erken dönem Bask milliyetçilerinden Manuel Larramendi başta olmak üzere Bask milliyetçileri Bask milletinin ve dilinin kökeni olarak Tanrı figürünü kabul ederler. Bask milliyetçiliğinin muhafazakar Katolik refleklere sahip olmasının yanında

²² Akın Özçer, Euskal Herria İspanya Siyasi Tarihinde Bask Milliyetçiliği, I. Cilt, Doğan Kitap, 1999, s.17.

²³ Thomas V. Millington, The Crossroads of Basque Identity: The Dichotomy Between Basque Ethos and Basque Self, Author House, 2005, p.49

varlığının Tanrı'ya dayandırılması Siyonizm'de bir benzerini gördüğümüz din referanslı bir ırkçılığa da yol açmıştır. Bask kilisesinden güç alan Bask milliyetçiliğinin bu dindar Katolik kolu doğası itibariyle anti-liberal bir özelliktir²⁴. Liberalleştikçe merkezileşen İspanyol yönetiminin bölgesel imtiyazları kaldırmak amacıyla hayata geçirdiği ekonomik kararlar Bask toplumu için hayati önem arz etmekteydi.

İspanya'nın liberalizm ile tanışması ise Napolyon Fransa'sıyla girilen büyük savaşın sonuna denk gelir. İspanyol zenginliğinin bir nevi direği olan kıtaası sömürge düzeninin yıkıldığı ve İspanyol ekonomisinin ağır darbe aldığı bu savaşın sonlarına doğru Fransa Endülüs bölgesini işgal etmişti. Bunun üzerine bugün "Cadiz Meclisi" olarak da adlandırılan ve meşruiyeti hala sorgulanan kurucu meclis dönemin liberallerinin öncülüğünde meydana getirilmiş ve o dönem sadece kağıt üzerinde kalmış olsa da - 2 yıl sonra yürürlükten kaldırılmıştır- 1812'de İspanya'nın ilk anayasasını ilan etmiştir.²⁵ Liberal değerlere işaret eden bu anayasanın ve liberallerin o dönem İspanya siyasal hayatında etkin durumda olmamaları da liberal hareketin ne halk tabanında ne de aristokrasi de azınlık olmaktan öteye henüz geçememiş olmasıydı. Savaşın sona ermesi ve İspanya'daki düşman işgalinin sona ermesi de kaos ortamında işlev gören liberal kurucu meclis ve siyasi hareketini işlevsizleştirip atıl bırakmıştır zira toplumda karşıladıkları bir ihtiyaç kalmamıştır.

Lakin 1812'de yaşanan bu küçük çaplı liberal hareketlenmenin en önemli sonucu İspanyol ordusu içinde üst rütbeli pek çok subayın liberal ilkeleri benimsemesine yol açmasıdır ki bu liberalizmin bir nevi silahlı güce sahip olmuş olması manasına gelmekteydi. VII. Fernando'nun yönetiminde ülke finansal olarak dibi görmeye yaklaşınca ordu rejime müdahale etmiş ve Fernando'nun 1812 Anayasasını tekrar yürürlüğe sokmasını sağlamışlardır. Ordunun yönetime müdahil olması sebebiyle bir dönüm noktası sayabileceğimiz bu hadise Fransız güçlerinin İspanya'ya savaş açmaları ile birlikte yine istenilen etkiyi pek verememişti. Lakin kısa süre içinde İspanya'da iki kez anayasal düzen denemesi yaşanmış ve bu süreç özellikle de aristokrasi ve burjuva'da liberal fikirlerin taraftar bulması ile sonuçlandı. Buna karşında kilise başta

---

²⁴ Akın Özçer, s.19.

²⁵ Sonya L. Rivera ve Juan Pedro Alban, Propriety and Permissiveness in Bourbon Mexico, Rowman & Littlefield Publishers, 1999, p.23

olmak üzere kırsalda hakim olan muhafazakar kesimin liberal değerlere karşı tavır aldığını göz önüne alırsak İspanya ve özelde Bask toplumu içinde o dönemde tohumu atılmış bir muhafazakar-liberal kutuplaşması olduğunu söyleyebiliriz.

Fransa'daki örneğinin aksine taban hareketinden ziyade bir üst kademe hareketi hatta saray hareketi olan İspanyol liberalizmi ile mutlakıyetçi muhafazakarların iktidar çatışmaları 19.yy.ın ilk çeyreğinde gözle görülür hale gelmişti. Bu iki kutup arasındaki sürtüşmeler Bask milliyetçiliğinin gelişmesinde önemli paya sahip olan çatışma ortamını da doğurmuştur. 1826'da köylülerden oluşan ve kilise desteğini alan²⁶ “Kralcı Gönüllüler” adını kullanan on binlerce kişi Kral Fernando'nun icraatlarına daha doğrusu liberalizme kayan çizgisine karşı isyan etmişti. Merkezi Katalunya olan ve hükümet tarafından güçlükle bastırılabilen bu isyan aslında iki siyasi kutup arasındaki çekişmenin neredeyse bir savaş haline dönüştüğünün ilk işaret fişeğiydi.

1.1.4. Karlist Savaşları ve Foral Hakların Sonu

Kral Fernando'ya karşı IV. Carlos'un oğlu olan Carlos Maria Isidro destekleniyordu muhafazakar gelenekçi kesim tarafından. Fernando'nun ölümü sonrası taht küçük yaştaki Isabel'e dolayısıyla da Isabel'in annesi olan Maria Cristina'ya geçince Carlos Isidro ile Maria Cristina'nın taraf olduğu bir büyük iç savaş patlak verdi. Karlist savaşı olarak adlandırılan bu iç savaşın İspanya siyasi tarihindeki izdüşümü tepeden inmeci liberal reformlara karşı muhafazakar gelenekçi kitlenin ortaya koyduğu tepkidir. Liberal reformlarla birlikte bölgelere has hakların sınırlarının daralması yüzyıllarca bu haklara sahip şekilde hayatlarını devam ettiren kitleleri olduğu kadar Fransa'daki muadili gibi liberalleşme sonrası gücünü ve imtiyazlarını kaybetme tehlikesini hisseden kiliseyi de tedirgin eden bir tehditti. Böylece özellikle kırsal kesimde yaşayan Basklar “fuero”larını kaybetme tehlikesine karşı geleneksel Katolik monarşik yapıyı destekleyen Carlos yanlıları ile birlikte liberal Maria Cristina'nın güçlerine karşı ayaklandılar.²⁷ Bu savaşa Carlos yanlılarından ötürü Karlist Savaşı denmiştir (1833-1839).

---

²⁶ Charles W. Crawley, *The New Cambridge Modern History: Volume 9, War and Peace in an Age of Upheaval 1793-1830*, Cambridge University Press, 1965, p.452

²⁷ John Sullivan, *ETA and Basque Nationalism: The Fight for Euskadi 1890-1986*, Routledge, 1988, p.4

Savaşın büyük kısmının Bask bölgelerinde cereyan etmesi savaşın her iki taraf üzerinde de önemli ve kalıcı etkiler bırakmıştır. Liberal kesimin yanında bulunan ordunun “merkezi ve milli” bir devlet, bir “ulus” oluşturma sürecinde pay sahibi olmak isteği İspanyolca konuşulmayan topraklarda bu kavramlar uğruna savaşmasıyla daha da perçinlenmiştir. Devleti merkezileşmesi ve bölgesel farklılıkların ortadan kaldırılarak homojen bir toplum, “ulus” yaratılmaya çalışmasına karşı muhafazakâr gelenekçilerle savaşa giren Basklar içinde ise milliyetçi bir hareketin peyda olmasına sebep olmuştur bu savaş. Bu ilk savaş İspanyol hükümetinin galibiyetiyle sonuçlanmış olsa da ilk etapta İspanyol hükümeti ile yapılan anlaşma ile geleneksel bölgesel yasaların tanınması hükme bağlanır. Savaş esnasında öz yönetim, ordu, hazine ve üniversitesi ile neredeyse paralel bir devlet haline gelen Basklar için ilk etapta bu anlaşma yeterli geldiye de İspanyol hükümeti merkezîyetçi anlayışla reformlara devam eder ve Navarre meclisini fesheder.

İlk savaşın sonunda yenik cephede yer alan ve süregelen merkezîyetçi reformlardan rahatsız olan Basklar ile merkezi hükümet arasında 1872 senesinde başlayacak ve 4 yıl sürecek II. Karlist Savaşı patlak verir. Kraliçe Isabel’in ordu içindeki liberal komutanların da dahil olduğu komplolar sonucu tahttan uzaklaştırılması ve yerine I. Amadeo’nun tahta geçmesinin²⁸ hemen ertesine düşmektedir savaş. Yönetimleri, askeri güçleri, ekonomileri ile bir güç olan Basklar savaş sonunda haklarının korunması ve bölgesel egemenliklerinin tanınması karşılığında yine Karlistlerin yanında yer almışlardır. Bu ikinci büyük savaş da İspanyol devleti tarafından kazanılır. Bölgesel hakları uğruna İspanyollarla girdikleri iki büyük savaşta da kaybedenler tarafında olan Basklar masada da kaybeden olmuştur haliyle. 1876’da çıkarılan bir yasayla Valencia ve Katalunya’da da olduğu gibi Bask fuero’ları iptal edilerek yürürlükten kaldırılmıştır.²⁹

Başta en köklü foral yapı olan Bask “fuero”ları dahil olmak üzere foral sistemin ortadan kaldırılması İspanyol liberalizminin bir zaferiydi. Bu zafer bir İspanyol “ulus”u yaratma çabasındaki devletin “ulusal birliği” sağlaması manasına gelmekteydi. Liberalizm orta

---

²⁸ Carl Cavanagh Hodge, Encyclopedia of the Age of Imperialism 1800-1914, Greenwood, 2008, p.138.

²⁹ John Sullivan, p.4.

vadede İspanya coğrafyasının tüm köklü geleneklerini yenerek merkeziyetçi bir yönetimi gerçekleştirmişti. Basklar ise kimliklerinin en önemli yapı taşlarından olan “fuero”ları kaybetmişlerdi. Lakin İspanyollar içinde savaşın iki farklı tarafı olduğu gibi Basklar içinde de savaşın her iki tarafında olanlar vardı. Ticaretteki foral kısıtlamaların başta maden ihracı olmak üzere ticaret hacmini daralttığı görüşünde olan Bask burjuvazisinin İspanyol aristokrasisiyle işbirliği içinde olan bir kısmı bu savaşta liberal merkeziyetçilerin tarafında yer almıştır³⁰. Demir ve kömür madenlerinin yoğun olarak bulunduğu Bask bölgesi liberal merkez için İspanyol sanayileşmesinin merkezi durumundaydı. Foral yapının kaldırılması ve dolayısıyla gümrük vergilerinin kalkmasıyla birlikte başta Bask bölgesi olmak üzere İspanya sanayileşmede vites arttırmıştır. Sanayileşme ile birlikte bölgenin sosyo-ekonomik yapısı da hızla değişmeye başlamış ve tüm bunlar Bask Milliyetçiliğinin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır.

1.1.5. Bask Milliyetçiliğinin Doğuşu ve Sabino Arana

Bask milliyetçiliği fikrinin doğuşuna zemin hazırlayan siyasal ve kültürel etkenlere baktığımızda Karlist Savaşlarının bir dönüm noktası olduğunu görmekteyiz. Karlist Savaşlarının ardından devletin yaşadığı liberal dönüşüm ile birlikte foral sistemin önce kapsamının daraltılması sonra da tamamen iptal edilmesi en başlı siyasal nedenlerden biriydi. Liberal politikaları sonucu oldukça hızlı bir sanayileşme ve dolayısıyla sosyo-politik değişim yaşayan bölgede foral sisteme duyulan özlem ve yeni düzene duyulan tepkiden hasıl olan ve Bask milli kimliğinin şekillenmesinde de pay sahibi olacak olan foral sistemci romantik bir edebiyat akımı şekillenmişti.

İki Karlist Savaşı'nın da Bask topraklarında cereyan etmesi Bask tarih anlatımında bu savaşların muhafazakarlar ile liberaller arasında bir savaştan ziyade Baskların “fuero”ları geri kazanmak için çarpıştığı muhabereleleri olarak geçmesinde etkili olmuştur. Foral yapının restore edilmesi için mücadele eden Bask Karlizminden evrilmiş bu akıma da “fuerismo” denilmiştir.³¹ Bask “fuero”cu akımı “fuero”larda sözü geçen hakların ve vergilere karşı bağımsızlıkların İspanya tarafından verilmiş haklar olmadığını aksine iki topluluk arasındaki tarihi bir anlaşmaya dayandığını iddia eder.

³⁰ Zekine Türkeri, s.28.

³¹ William Safran ve Ramon Maiz, Identity and Territorial Autonomy in Plural Societies, Routledge, 2000, p.85

Manuel Larramendi Karlist Savaşlarından bir asır evvel bu tarihsel karşılıklı anlaşmadan bahsetmiş ve İspanyollar anlaşmaya uymazlarsa Baskların ayrı bir millet olarak ayrı bir devlet kurabileceğinden söz ederek Baskların bağımsızlığı fikrini dile getirmiştir.³² İspanyol devletinin foral sistemi iptal etmesi foral sistemci ideolojiyi radikalleştirmiş ve Bask toplumu içinde daha da yayılmasını sağlamıştır. II. Karlist Savaşı savaş süresince İspanya'nın geri kalan coğrafyasıyla bağı kesilen, hazinesi, silahlı gücü ve kurumlarıyla bir nevi devlet içinde devlet konumuna gelen Basklar için foral sistemin tekrar ihya edilmesi için verilmiş bir savaş olmasının yanında ayrılıkçı fikirlerin de ilk kez yeşermeye başladığı dönem olmuştur. Lakin yine de Karlist Savaşlarını “foral” sistemin korunması için meydana gelmiş çarpışmalar olarak ele almak olaya tek düze bakmak olacaktır. Gerek İspanyol Karlistlerin gerekse de destekçisi Bask grupların ortak paydaları “Katoliklik” ortak refleksleri de muhafazakarlıktı. “Din için savaşmak” temalı sloganların Karlist cephenin sürekli kullandığı sloganlar olması ve Bask tarafında da kilisenin ve papazların oldukça etkin olduğunu göz önüne alırsak “din”in savaş sebebi olarak “foral” sisteme göre çok daha etkin olduğu anlaşılır. Yani bir başka deyişle foral sistemin yanı sıra kiliseyi korumak da bir başka motivasyon unsuru olmuştur.³³ Karlist Savaşlarını Fransız Devrimi'nin rüzgarı ile sallanan İspanya'da iktidarı paylaşmak istemeyen laik-liberal kesim ile gücünü kaybetmek istemeyen kilisenin savaşı olarak nitelendirmek, bu savaşı “foral yapıyı koruma” savaşı olarak nitelendirmekten çok daha sağlıklı olacaktır.

Foral yapının ortadan kaldırılmasına müteakip bölgede yaşanan hızlı sosyo ekonomik değişim haliyle bölge içindeki siyasi dengeleri de değiştirmiştir. Foral sistemi kontrolü altında tutan bölgenin en güçlü kesimi “soylular” foral yapının iptaliyle güçlerini ve egemenliklerini sanayi ve ticaret ile güç kazanan yeni Bask burjuvasına kaybetmişlerdir. Karlist savaşlarında liberal merkezin yanında bulunan Bask burjuvasının İspanyol milliyetçileriyle ilişkileri istenilen düzeyde olmakla birlikte Bask milliyetçileriyle aralarında husumet vardı.

---

³² Javier C. Atienza, *The Origins, Ideology and Organization of Basque Nationalism 1876-1903*, University of Nevada Press, 2006, p.85

³³ Jeremy MacClancy, *The Decline of Carlism*, University of Nevada Press, 2000, p.57

Bask Milliyetçiliği'nin babası olarak kabul edilen Sabino Arana'nın şekillendirdiği Bask milliyetçiliği liberal politikalarla uyum gösteren Bask burjuvazisini düşman olarak görmekteydi. Lakin Bask Milliyetçiliğinin “ırkçı” özellikler taşıyan bir azınlık milliyetçiliği olarak nitelendirilmesine yol açacak şekilde İspanyol göçmen işçi sınıfına karşı var olan bakış da düşmancaydı. İspanya'nın ekonomik potansiyeli en yüksek bölgesi olan Bask bölgesine özellikle sanayileşme furyasıyla birlikte pek çok fakir İspanyol da çalışmak amacıyla göç etmişti. Gerek sanayileşmenin tetiklediği sosyal gelişmeler sonucu Katolik inancının ve Euskara'nın toplum hayatında gerilemesi gerekse de bölgeye göç eden İspanyol işçilerin de bölgede ekonomisinden pay almaya başlaması Basklarda yaşanan liberalleşme sürecinin kendi ellerinden dillerini, dinlerini ve ekmeklerini aldığı fikrini yerleştirmiştir. Bask Milliyetçiliği aynı anda hem İspanyol kökenli göçmen işçi sınıfına hem de liberal Bask oligarşisine tepki olarak ortaya çıkmıştır diyen ve sanayileşme ve kapitalizmi Bask halkının düşmanı olarak gören³⁴ Bask tarihçisi Granja Sainz'a göre Navarre bölgesinin Bask milliyetçi akımından diğer Bask bölgelerine nazaran daha az etkilenmesinin sebebi de bölgenin Vizcaya gibi bir sanayileşme süreci yaşamaması ve geleneksel toplum yapısında değişim yaşamamasıdır³⁵.

Tüm bu Bask milliyetçiliğine zemin hazırlayan süreçlerden sonra bu akımın babası Arana'dan başlayarak Bask milliyetçiliğinin doğuşu ve gelişimine bakabiliriz artık. 1865'te Bilbao'da doğan ve Karlist bir ailede büyüyen Sabino Arana Barcelona'da hukuk eğitimi aldıktan sonra Bask bölgesine geri dönmüş ve başta Bask tarihi olmak üzere Euskara ve foral sistem üzerine araştırmalar gerçekleştirmiş ve pek çok makale yazmıştır. Daha 20'li yaşlarının ortalarında Bizkaia'nın bağımsızlığı fikrinden söz etmiştir.³⁶ Sadece 1876'da foral yapıyı ortadan kaldıran anayasaya değil ayrıca 1839 ve 1841'de çıkan ve foral sistemi İspanyol monarşisinin anayasal birliğine bağlayan iki yasaya da karşı olan Arana'ya göre 1839'dan önceki dönem Baskların bağımsızlık dönemidir ve bu dönemdeki duruma geri dönülmelidir. Foral sistemi Bask tarihinin başlanılgıcı olarak gören Arana İspanyollarla aradaki yegane bağ olarak da 15.yy'da

---

³⁴ Cameron Watson, *Modern Basque History: Eighteenth Century to the Present*, University of Nevada Press, 2004, p.180

³⁵ Akın Özçer, s.50.

³⁶ M.K. Flynn, *Ideology, Mobilization and the Nation: The Rise of Irish, Basque and Carlist Nationalist Movements in the Nineteenth and Early Twentieth Centuries*, Palgrave MacMillan, 2000, p.106

Kastilya Kralının aynı zamanda Bizkaia derebeyi olmasını kabul etmektedir. Lakin bu durumun kişisel bir taht tecrübesi olduğunu ve Bizkaia'nın Kastilya'nın bir parçası olmadığını belirtir.³⁷

Bask Milliyetçiliğinin babası ve ilk Bask siyasi partisinin kurucusu Sabino Arana'nın fikirlerinde yaşadığı değişim aslında Bask milliyetçiliğinin başlangıcı ve gelişiminin de rotasını belirlemiştir. Arana'nın Bask milliyetçiliği söylemi incelenirken yaşamı 3 döneme ayrılarak incelenir: Öze dönüşü (Esencialista) Bask milliyetçiliği, Olabilirci (posibilismo) dönem³⁸ ve Özerkçilik (Autonomismo). Öze dönüşü milliyetçi akım bölgecilik ve ırkçılığı yaymış ve 20.yy faşist hareketlerine temel inşa etmiştir. Arana'ya göre bir millet için belirleyici yegane unsur ırktır diyerek ırkı kutsallaştıran bir dil kullanmıştır.³⁹ Euskara'nın önemi ancak onu konuşacak Basklar sayesinde vardır. Şayet ırk yoksa dilin de bir ehemmiyeti kalmayacaktır. Bu yüzden Arana Bask bölgesi için kullanılan ve "Baskça konuşulan topraklar" anlamına gelen "Euskal Herria" yerine ırka vurgu yapan "Euskadi" kelimesini üretmiş ve daha ziyade bu kelimeyi kullanmıştır.

Safkanlığa büyük önem veren Arana İspanyollar için "Maketa" Bask bölgesi haricinde kalan İspanya toprakları için de "Maketania" ismini kullanmıştır. Ve bir Bask'ın "Maketa"larla karışıp safkanlığını bozmasını kabul edilemez görmektedir. Bu yüzden İspanyol göçmenleri Maketani'dan gelen Maketalar diyerek küçümsemekteydi.⁴⁰ İspanyolların Yahudi ve Müslümanlara karşı güttüğü kin ve kafatasçı ırkçı yaklaşımın bir benzerini Arana da öze dönüşü fikirlere sahip olduğu bu dönemde (1893-1898) İspanyollara karşı göstermiştir. Safkan bir Bask milleti ve ülkesi tahayyülüne sahip Arana için sanayileşme ile birlikte demografik yapısı da değişen Bask bölgesinin durumu bir İspanyol işgali manasına gelmekteydi. Bölgedeki İspanyol işçilere yapılan haksızlıkları zaman zaman kabul etse de kırsaldan Bask bölgesine gelen bu göç akımının işgalin bir parçası olduğunu düşünmekteydi Arana. Sosyalist fikriyata taban tabana zıt olan Arana ve Bask milliyetçi hareketi için İspanyol Sosyalist İşçi Partisi'ni

³⁷ Michael Keating ve Sujit Choudhry (ed.), *Constitutional Design for Divided Societies: Integration or Accommodation*, Oxford University Press, 2008, p.322

³⁸ Joseba Gabilondo, *Imagining Basques: Dual Otherness from European Imperialism to American Globalism*, RIEV, 2008, p.161

³⁹ Sergio Germani ve D.R. Kaarthikeyan, *Pathways Out of Terrorism and Insurgency: The Dynamics of Terrorist Violence and Peace Processes*, New Dawn Press, 2004, p.244

⁴⁰ Daniele Conversi, *The Basques, The Catalans and Spain: Alternative Routes to Nationalist Mobilisation*, University of Nevada Press, 2000, p.219

(PSOE) destekleyen Bask topraklarındaki İspanyol işçiler İspanyol işgalinin yanı başlarındaki nişaneleri olarak görülüyordu.

Arana'nın Bask tanımında Bask ırkının ayrıcalığı dile getirilirken elbette bu tanımın bir temele dayandırılması gerekmektedir. Bu yüzdendir ki Sabino Arana Bask tarihi üzerine çalışmalarda bulunmuş ve tabiri caiz ise çoğunlukla mitler ve efsanelerden beslenen bir Bask tarihi söylemini ortaya çıkarmıştır.⁴¹ Bask milliyetçiliğinin yayılması için Bask tarihini oldukça işlevsel şekilde kullanan Arana'nın kendinden önceki Bask tarihçilerine göre farkı ise İspanya kralı ile Basklar arasındaki anlaşma mevzusundadır. Bizkaia'nın özgürlüğünün Tanrı'dan geldiğini ve Bask topraklarının aslında bağımsız olduğunu savunan Arana bu yüzden de foral sistemin kabul edilmesi için Kastilya ile Basklar arasında herhangi bir anlaşmanın olmadığını savunmuştur. Ona göre Basklar ve Bask ülkesi geçmişten günümüze bağımsızlığını korumuştur ta ki foral yasalar feshedilene ve bölge Arana'nın tabiriyle koloni haline gelene kadar.⁴² Foral sistemin Basklara kendilerini yönetme hususunda sağladığı avantajları göz önünde bulundurarak foral sistemin geçerli olduğu dönem ki İspanyol hakimiyetinin bağımsız Bask ülkesi fikrine mani olmadığını öne sürmüştür. Foral sistemin Bask tarihi ile yaşıt olduğunu ve İspanyol yönetimiyle Basklar arasında yazılı bir anlaşma olmadığından ötürü İspanya'nın foral sistemi iptal etmek hakkı ve yetkisi olmadığını belirten Arana'ya göre Fransa ve İspanya içerisindeki Baskların özgürlükleri şiddet yoluyla tahakküm altına almıştı. Fransa'da 1789 Fransız Devrimi İspanya'da ise I. Karlist Savaşı Baskların bağımsızlıklarını kaybetmesiyle sonuçlanmıştır Arana için.

Bask milliyetçiliğinin İspanya siyasal hayatında da yer alması gerektiği düşünen Sabino Arana 1895 yılında Bask Milliyetçi Partisi PNV'yi kurar. Öze dönüşçü milliyetçi söylem ile bir Bask ulusal kimliği, yeni bir ruh yaratmaya çalışan Arana PNV ile siyaset meydanına girdiğinde yegane söylemi İspanya'dan ayrılarak bağımsız bir Bask devleti kurmak olan siyasi bir partinin İspanya siyasi yaşamında hareket alanının sınırlı olacağını görmüştür. Bu yüzden "Olabilircilik" (posibilismo) dönemi (1898-1902) olarak adlandırılan ve söyleminin bağımsızlık yerine özerkliğe dönüştüğü bir zihinsel

---

⁴¹ Richard Maxwell, *The Spectacle of Democracy: Spanish Television, Nationalism and Political Transition*, University of Minnesota Press, 1994, p.16

⁴² Marianne Heiberg, *Terror, Insurgency and The State: Ending Protracted Conflicts*, University of Pennsylvania Press, 2007, p.24

dönüşüm dönemi yaşar Sabino Arana. Özerklik fikrini “siyasi olmayan kısmi ve bölgesel bir bağımsızlık”⁴³ olarak gören ve tam bağımsızlıktan farklı ve kısıtlanmış bir şey olduğunu makalelerinde belirten Arana’nın 4-5 yıl içerisinde özerklik fikrine yaklaşması da politikaya oldukça hızlı bir şekilde uyum sağlayabildiği şeklinde yorumlanabilir.

İlk dönem yazılarında özerkliği bölgecilik olarak adlandıran Arana özerkliğin Euskadi’yi İspanya’nın herhangi bir bölgesi gibi göstereceğine inandığından tam bağımsız Euskadi fikrini öne sürerken⁴⁴ özerklik yanlısı foral sistemcileri ve özerklik temelinde odaklanan Katalancıları eleştirmişti. Özerklik yanlılarını milliyetçi olarak kabul etmeyen Arana güttükleri özerklik yanlısı siyasetten ötürü Katalanları “İspanyol bölgecileri” olarak nitelendirmiştir⁴⁵.

İspanyolların 19.yy’ın sonlarında deniz aşırı son kolonilerini de kaybetmesi ve tekrar İber yarımadasına sıkışmasına müteakip dönemde farklı etnik unsurların İspanya siyasetindeki etkileri artmış ve daha aktif hale gelmişlerdi. Bilhassa Katalan Bölgesel Birliği’nin (Lliga Regionalista) siyasal yaşamda kısa sürede etkin hale gelmesi Arana’yı da etkilemişti. Baskların haklarını tekrar geri kazanabilmeleri için siyasette etkin olmanın önemini farkında olan Arana’nın söyleminde özerkliğe sıcak bakan bir kırılma yaşandı. PNV çatısı altına liberal foral sistemci bir grubun katılmasına izin veren Arana Bölgesel Bask Konseyi’nin kurulması için yasa teklifi sunar. İspanyol devletinden ayrılmanın mümkün olmadığından ve İspanyol egemenliğine saygı duyan Bask bölgelerinden bahseden Arana bu bölgeler arasında daha sıkı bağlar kurulmasının bölge halkları için faydalı olacağını ileri sürer. Söylem olarak neredeyse İspanyolcu olarak nitelendirilebilecek bu teklifin ve Arana’nın söylemlerinde yaşanan değişimin altında büyük bir zihni dönüşüm yoktur. Fikren bir değişim göstermese de söylem olarak değişim gösteren ve fikirleri ve söylemleri arasında büyük farklar oluşan Arana için pragmatist sıfatını kullanmak yerinde bir harekettir. Katalanların siyasi partisi Lliga Regionalista’nın seçimlerde aldığı başarılı sonuçlardan ders çıkaran Arana daha yumuşak ve uzlaşmacı bir söylemle Bask milliyetçi hareketine daha çok manevra alanı

---

⁴³ Akın Özçer, s.69.

⁴⁴ José Maria Magone, Contemporary Spanish Politics, Routledge, 2004, p.245

⁴⁵ Akın Özçer, s.71.

kazandırmak istemiştir. Bununla birlikte fikirler ve söylemler arasındaki fark PNV içinde kutuplaşmaların doğmasına yol açar. Sabinocular olarak adlandırılan tam bağımsızlıkçılar ve partiye sonradan katılan liberal foral sistemciler arasındaki ayrışmada daha reel ve uygulanabilir politikaları prensip edinen liberal foral sistemciler PNV'nin siyasi hedeflerini belirlemek hususunda etkin bir duruma gelmişlerdir. Bu dönem için “Olabilirci” (posibilismo) denmesi Arana'nın Bask milliyetçiliğinin güçlenmesi için ulaşılması nispeten daha kolay ve daha gerçekçi hedefler koymasına ile doğrudan alakalıdır.

Arana Küba savaşı esnasında İspanya aleyhine yazdıkları için hapis cezası almış ve ömrünün son günlerini burada geçirmiştir. Cezaevinde geçirdiği kısa süre zarfında Arana'nın söyleminin “Olabilircilik”ten “Özerkçilik”e evrildiği görülmektedir. 1902'de hapse giren ve yazılarına buradan devam eden Arana başta liberal foral sistemcilerin yayın organı olan Euskalduna olmak üzere farklı mecralarda özerkliği savunan yazılar kaleme almıştır. 22 Haziran 1903'de La Patria gazetesinde çıkan yazısında⁴⁶ Bask bölgelerinin de dahil olduğu İspanya siyasi birliğinin öneminden bahsetmiş ve bağımsızlık'tan özerkliğe uzanan söylem dönüşümünü tamamlamıştır.

ABD tarafından mağlup edilerek son sömürge topraklarını da kaybeden İspanya'da elde kalan mevcut toprakları koruma refleksiyle etnik milliyetçilik söylemine sahip bölgeci milliyetçiliklere karşı devletin koyduğu bir tavır vardı. Arana'nın Küba'yı özgürleştirdiği için Başkan Wilson'a tebrik mektubu yazması hapse giriş fermanını imzalaması sonucunu doğurmuştu. Hapisteyken bile PNV'nin liderliğini yapan ve toplantılarda oturması gereken yere temsilen bir kitabı koyulan⁴⁷ lider Arana için hapis yılları söylem değişikliğine yol açmıştır. Hapis yıllarında Arana'nın özerklik söylemini benimsemesini siyasette etkin olmadan herhangi bir kazanım elde etmelerinin çok zor olduğunu ve siyasette etkin olmak için de tam bağımsızlık gibi dönem itibariyle ütopyik bir hedef yerine daha gerçekçi bir özerklik talebini dile getirmenin gerekliliğine ikna olmasına yorabiliriz. Sabino Arana'nın söyleminde yaşadığı değişimi hedeflerin gerçekçi hale gelmesi süreci olarak görmek mümkündür. Arana Baskların durumunun

---

⁴⁶ Akın Özçer, s.73.

⁴⁷ Roland Vazquez, Politics, Culture and Sociability in the Basque Nationalist Party, University of Nevada Press, 2010, p.153

değişmesi ve hedeflere ulaşılabilmesi için siyasetin en hayati cephe olduğunu ve PNV'nin özerklikçi söylem ile hedeflerini gerçekleştirmek için çok daha fazla şansı olduğunu görmüştür.

1.2. İrlanda Milliyetçiliği

1.2.1. İrlanda Adası ve İrlandalılar

Britanya adasının kuzeybatısında bulunan İrlanda adası Romalılar tarafından Galli Yunan tarihçiler tarafından ise Keltler olarak adlandırılan günümüz İrlandalılarının anavatanıdır. At ve hafif silahları kullanmadaki maharetleriyle ünlene ve savaşçı bir topluluk olarak nam salan Keltler çok tanrılı dinlere inanır ve Druid adı verilen din adamları topluluk içerisinde önemli mevkilerde yer alırlardı.⁴⁸ Savaşçı bir topluluk olan Keltler topraklarında güçlendikçe ve sayı olarak çoğaldıkça doğal olarak yeni bölgelerin arayışı içerisine girdiler. Orta Avrupa'dan çıkarak yayılmaya başlayan Keltler Roma birlikleriyle çetin savaflara girerler. Doğu'ya doğru ilerleyen ve geçtikleri şehirleri yağmalayan Kelt boyları bugünkü Macaristan ve Yunanistan topraklarındaki işgalin ardından⁴⁹ Byzantion'u (İstanbul) tehdit ederler. Byzantion şehriyle anlaşarak saldırmaktan vazgeçen Keltlerin bir kısmı şehre yerleşirler. Günümüzde "Galata" olarak bilinen İstanbul'un tarihi semtinin adının Keltlerden geldiği iddia edilmektedir.

Boğazın ötesine geçen Keltler günümüzde Ankara şehrinin bulunduğu bölgeye hakim olmuş ve Galatya Krallığı olarak bilinen bu devlet M.Ö. 280'den itibaren bölgede hüküm sürmeye başlamıştır. Keltlerin İrlanda adasına ayak basışı ise M.Ö. 2.yy'da gerçekleşir. Roma İmparatorluğu'nun tüm kıtaya hakim olacak şekilde güçlendiği bu dönemde Roma lejyonlarının saldırıları ile Orta Avrupa'dan püskürtülen Keltler İrlanda adasına yerleşirler. Roma Britanya'yı işgale başlar ve İskoçya'ya kadar ele geçirir.⁵⁰ Fakat gerek İrlanda adasının coğrafi koşulları gereği gerekse de Keltlerin bir tehdit unsuru olmaktan çıkmalarının da etkisiyle İrlanda'ya sefer yapmaz Romalılar. Bu dönem İrlanda'da küçük krallıkların oluşması ve Avrupa ile deniz ticaretinin başlayacağı bir dönemdir.

⁴⁸ Levent Özçağatay, Kuzey İrlanda ve IRA, İstanbul: Papirüs Yayınları, 1998, s.22

⁴⁹ Stephen Allen, Lords of Battle: The World of the Celtic Warrior, Osprey Publishing, 2007, p.50

⁵⁰ The Broadview Anthology of British Literature: The Medieval Period, Broadview Press, 2009, p.32

Adaya Hıristiyanlığın yayılması ise M.S. 5.yy'da tam olarak gerçekleşecektir. Aziz Palladius ve Aziz Patrick'in misyoner faaliyetleri meyvesini vermiş ve ilk kez birkaç yüzyıl önce adaya sığınan papazlar ile Hıristiyanlık dini ile tanışan İrlandalılar topluluklar halinde Hıristiyan inancını benimsemiştir. İrlanda ilerleyen dönemde Katolik inancın bölgede en kuvvetli olduğu yer haline gelecek ve mezhep savaşlarının doğal taraflarından biri haline gelecektir. Kelt misyonerlerin Avrupa'ya yayılmaya başlamasıyla Kelt rahipler kıtadaki Hıristiyan dini hiyerarşisinde üst sıralarda yer alır. Hıristiyanlığın önemli merkezlerinden biri haline gelmiş olmasına karşın boşanmaya izin vermesi başta olmak üzere Roma kilisesi ile pek çok konuda ayrı düştüğü için Roma tarafından eleştirilmiş ve baskı altında tutulmuştur. 7. Yüzyıldan itibaren bölgedeki Norman işgali ve Roma kilisesinin baskılarıyla mevcut Kelt dini sistemi Roma sistemine doğru evrilir ve bu farklılık ortadan kalkar.⁵¹

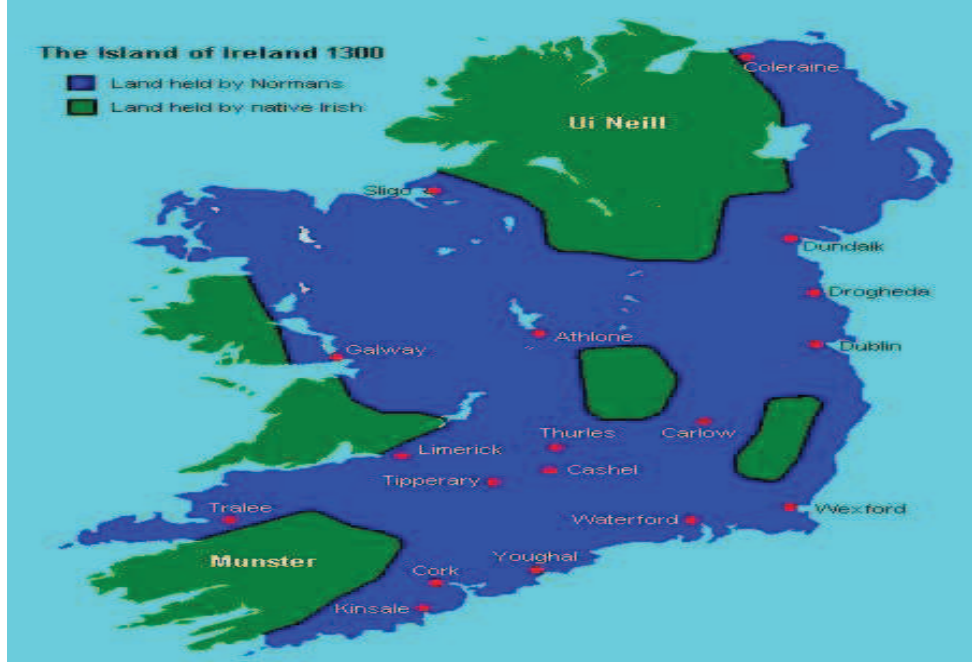
İrlanda'nın ekonomik ve dini yaşamda parladığı bu dönem Viking istilasıyla sona erer. 8.yy'ın son dönemlerinde adaya gelen Vikingler 1014'e kadar adada büyük topraklara yayılır ve güçlenirler⁵². İrlanda Kralı olarak da bilinen Munster Kralı Brian Boru'nun ordularına Dublin'in kuzeyinde Clontarf savaşında yenilen Vikingler böylece adadaki hakimiyetlerini kaybederler ve geride kalan ve asimile olacak olan küçük gruplar haricinde İrlanda adasını terk ederler.⁵³ Vikinglerin adadan kovulmasıyla ortaya bir otorite boşluğu çıkmış ve bu boşluğu da Normanlar doldurur. Anglo Saksonlara karşı Hastings Muharebesinde (1066) elde edilen zaferi takiben İngiltere'yi ele geçiren Normanlar bir asır sonra İrlanda'ya gelirler ve adada hakimiyet kurarlar. Adaya göç ettirilen Anglo-Normanlar ile İngiliz Krallığı adada geçici olarak değil kalıcı olarak kalmak niyetinde olduğunu gösterir.

---

⁵¹ Levent Özçağatay, s.23.

⁵² Paul Ward, Family Law in Ireland, Kluwer Law, 2010, p.16

⁵³ Patrick Lavin, The Shaping of The Celtic World: And The Resurgence of The Celtic Consciousness In The 19th And 20th Centuries, iUniverse, 2011, p.213.

Şekil 1. 1300'lü yılların başında İrlanda adasından Normanlar ile yerli İrlandalıların topraklarının dağılımı. Kaynak: www.irelandstory.com

Anglo-Normanların adanın yerlileriyle evlenmelerini ve yerel kültüre ait simgeler kullanmalarını engelleyen yasalarla göçmenlerin ada kimliği içerisinde asimile olmasını engellemek daha doğrusu ada içinde İngiltere Kralına daima bağlı bir topluluk sahibi olmak amaçlanmıştır. Kilkenny Yasaları olarak bilinen ve 1366 tarihinde Kilkenny Meclisi'nde kabul edilen bu düzenlemelerde ayrıca ada yerlilerinin İngiliz dilini öğrenmeleri zorunlu kılınmış, İrlandalı köylülerin hayvanlarını otlatabilecekleri alanlara sınırlar koyulmuş ve başta halk ozanlığı olmak üzere Kelt kültürünü yansıtan pek çok sembol yasaklanmıştır.⁵⁴ Yani evlilikten dile, kıyafetten saç kesimine kadar sosyal yaşamın neredeyse her alanında Anglo-Normanların asimile olmasını önlemek kılıfıyla adanın yerli kimliğine savaş açılmıştır.⁵⁵ Kelt kültürüne karşı adı konulmamış bir savaş açarak adada yeni bir kimlik oluşturmak isteyen İngiliz Krallığının bu tepeden inmece ve asimilasyoncu tavrı İrlanda'nın İngiltere'ye karşı yüzyıllar boyunca duyacağı öfkenin ilk kıvılcımını yakmıştır.

⁵⁴ William B. Robison ve Ronald H. Fritze, *Historical Dictionary of Late Medieval England 1272-1485*, Greenwood Press, 2002, p.300

⁵⁵ Kathryn Kerby-Fulton, *Iconography and the Professional Reader: The Politics of Book Production in the Douce Piers Plowman*, University of Minnesota Press, 1998, p.97.

İrlandalıların İngilizlere bakış açısının belirlendiği gibi İngilizlerin de İrlandalılara karşı düşmanca fikirlerinin tohumları erken dönemde atılır. Döneminin sayılı vakanüvislerinden ve din adamlarından Galli Gerald “*İrlanda’nın Tarihi ve Topografyası*”adlı eserinde İrlandalıları putperestliğin, inançsızlığın, tembelliğin, hainliğin, yamyamlığın ve ensest ilişkilerin çokça görüldüğü⁵⁶ bir toplum olarak lanse etmiş tüm bu bulguların ışığında İrlandalıların yönetilmeye ve sömürülmeye mahkum oldukları tezini ortaya koymuştur.

1.2.2. Katolikliğin İrlanda Kimliğinin Parçası Haline Gelmesi

Kelt kontlarının yönettiği İrlanda’yı kontlar üzerindeki hakimiyeti ile yöneten İngiltere’nin ada üzerindeki hakimiyetini bozarak o dönem keşiflerle birlikte ortaya çıkan sömürge elde etme mücadelesinde İngilizleri saf dışı bırakmak isteyen İspanyollar adadaki Kelt liderler ile siyasi ve dini özgürlük vaadi karşılığında anlaşır. Zaten İngiliz yönetiminin baskısından bunalmış olan Keltler adadaki en güçlü kont olan Tyrone Kontu Hugh O’Neill’in liderliğinde İngilizlere karşı savaş açarlar. Kimi kaynaklarca Dokuz Yıl Savaşları kimi kaynaklarca ise Tyrone Ayaklanması olarak adlandırılan ve 1594’ten 1603’e 9 yıl süren savaşlar esnasında oldukça kanlı çarpışmalar yaşanır. 1598’de Armagh yakınlarında gerçekleşen Yellow Ford muharebesinde kendilerinden sayıca üstün olan İngiliz ordusunu mağlup eden İrlandalı güçler bu savaşta 200 kayıp verirken İngiliz tarafındaki bilanço Kraliçe I. Elizabeth’in İrlanda ordu komutanı olan Henry Banegal de dahil olmak üzere 20’si yüksek rütbeli 2000 kayıp vermiştir ki bu o zamana kadar İngilizlere karşı İrlanda adasında herhangi bir güç tarafından alınmış en büyük zaferdir.⁵⁷ Lakin Yellow Ford yenilgisi Kraliçe Elizabeth’in zafer için İrlanda’ya daha çok İngiliz kuvveti göndermesine yol açacaktır. Her ne kadar Munster ve Ulster’daki İrlandalı kontların birliklerinin dışında sayıları 3000’in üzerindeki İspanyol destek birlikleri de İngilizlerin karşısındaysa da adaya gelen ek birlikler ile sayıları 1600 yılında 18000’e ulaşan İngiliz birlikleri savaşın sonunda zafere ulaşan taraf olmuşlardır. Ulster’da yaşanan büyük kıtlık bölgedeki ayaklanmanın direncini kaybetmesine yol açarken Munster bölgesinde ise üst üste başarılar elde eden İngiliz birlikleri son olarak 3

⁵⁶ Thomas Forester (çev.), Thomas Wright (Ed.), *Giraldus Cambrensis The Topography of Ireland*, Ontario:In Paratheses Publications, 2000, p.75.

⁵⁷ Edward A. D’Alton, *History of Ireland. Vol. III (1547-1649)*, London: Gresham Publishing Company, 1912, p.144.

ay süren çatışma ve kuşatmanın ardından Kinsale’de elde ettiği zaferle güneydeki direnişi kırmış ve bunun yanında İrlanda güçlerine yardıma gelen yaklaşık 3000 İspanyol askerini de esir almıştır. Savaşın sonunda Tudor hanedanlığının yönetimindeki İngiliz Krallığının İrlanda’yı fethi tamamlanmıştır.⁵⁸ O’Neill ve diğer Kelt krallar güçlerini kaybetmiş olup İngiltere’ye biat etmek şartıyla bir süre daha adayı yönetirler. Lakin elde edilen bu yenilginin ardından İngilizlerin adadaki uzantıları tarafından sürekli aşağılanma ve baskı gören kontlar adadan toplu şekilde ayrılırlar. “Flight of the Earls” (Kontların Kaçışı) olarak tarihe geçen ve adadaki İrlandalı otoritelerin adayı terk etmesiyle sonuçlanan bu olayın sonucunda İrlanda’daki Katolik nüfusun üzerinde otorite kuracak feodal toprak ağaları ortadan kalkmış ve Katolik din adamlarının Katolikler üzerinde otoriteyi paylaşacağı bir rakipleri kalmamıştır.

VIII. Henry’nin İngiltere Kilisesi’ni Vatikan’dan ayırmasının görünür sebebi erkek çocuğu olmayan VIII. Henry’nin boşanıp başka bir kadınla evlenmesine izin vermeyen⁵⁹ Vatikan’ın tassubu gibi gözükse de işin magazinsel boyutundan sıyrılıp güç dengelerine bakıldığında gerek kilisenin Britanya’daki malları gerekse de İngiliz tacirlerinin Vatikan’ın kontrolü altındaki ticaret yollarından fazla pay alamaması Kral Henry’i İngiliz kilisesini ayırıp Vatikan ile olan göbek bağıni kestirmeye itmiştir. İngiliz kimliği Katoliklikten sıyrılırken İrlanda kimliğinin tam aksine Katolikliği daha da fazla benimsemesi durumu İrlandalılar ile İngilizler arasındaki mücadelenin seyrini değiştirecek ve mezhep çatışmasını bu çatışmanın teması haline getirecektir.

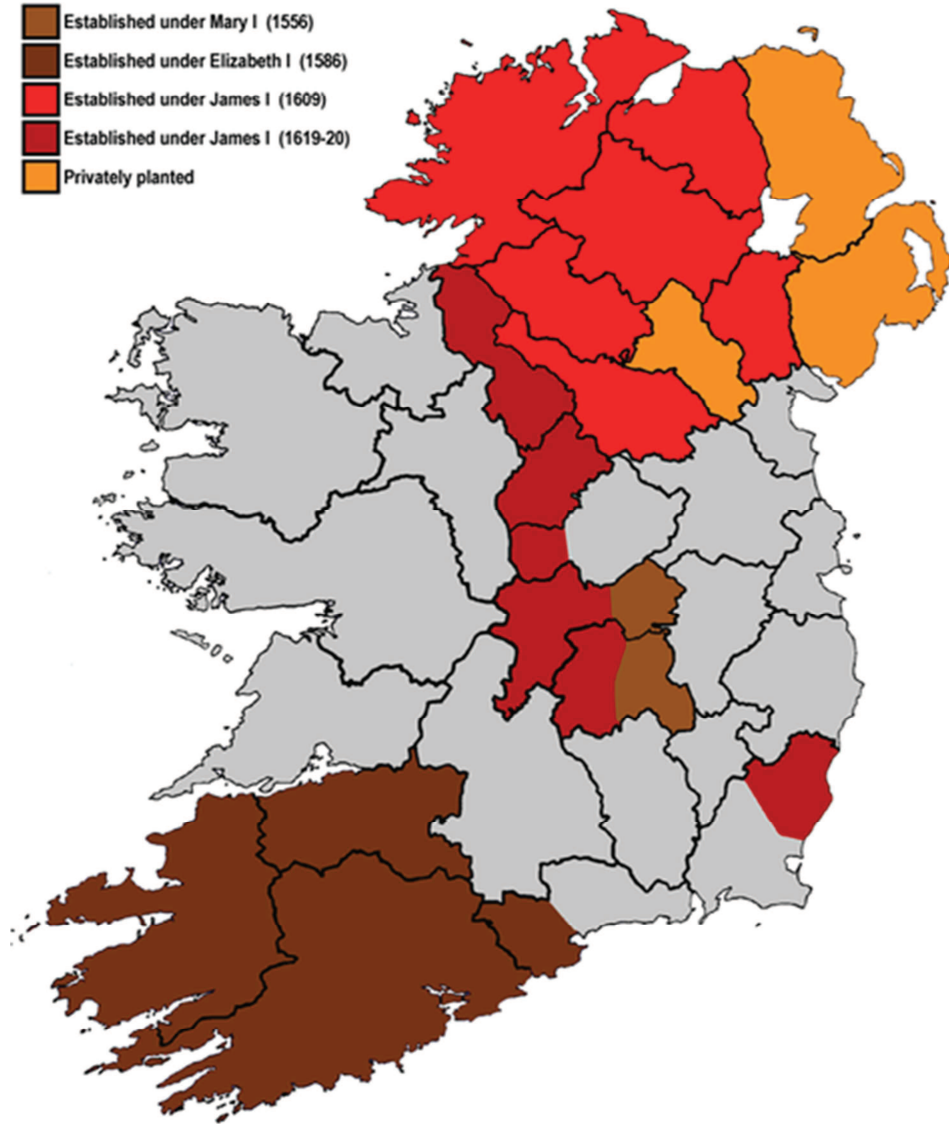
Katolik İrlandalıların dışında Katolik kimliğinden vazgeçmeyen göçmenlerin de İrlandalı kimliği içinde asimile olmaları üzerine olası bir ayaklanmaya karşı İngilizler radikal bir toprak politikası uyguladılar. Katolik çiftçi ve soyluların topraklarına el koyan İngiltere bu topraklara İngiltere ve İskoçya’dan getirdikleri aileleri yerleştirirler. Ayrıca bu ailelere evlerinde ve çiftliklerinde Katolik işçi çalıştırmaları yasaklanmış ve Protestan işçilerin bölgeye göç etmesi teşvik edilmiştir. Tyrone Ayaklanması’nda yıkılan ve harabeye dönen Derry şehrinin adı Londonderry olarak değiştirilir.⁶⁰ Bu şekilde İngiltere adaya kısa süre içinde yerleştirdiği yaklaşık 100000 Protestan ile

⁵⁸ Peter B. Ellis, *Eyewitness to Irish History*, John Wiley & Sons, 2007, p.77

⁵⁹ Anthony W. Marx, *Faith in Nation: Exclusionary Origins of Nationalism*, Oxford University Press, 2003, p.58

⁶⁰ Levent Özçağatay, s.26.

adadaki Katolikleri kontrol altına alabileceği yeni bir topluluk oluşturmuştur. Buna karşılık başta İngiltere'nin bölgedeki rakipleri Fransızlar ve İspanyollar Katoliklere destek verirken Papa da destekten geri kalmamış ve İrlandalı Katolik din adamlarının Vatikan'da eğitim alabilmelerini sağlamıştır.

Şekil 2. İngilizlerin İrlanda'da uyguladığı yerleştirme politikasına ait bir harita. Kaynak: http://en.wikipedia.org/wiki/File:Plantations_in_Ireland.png

Farklı inançlara sahip iki topluluk arasında sadece inançlarının farklılığından ötürü değil ayrıca göçmenlerin İngiliz politikaları gereği yerlilerin topraklarına yerleştirilmesi sebebiyle de var olan gerginlik 1641'de patlayan İrlanda İsyanı'nın kanlı katliamlara sebep olmasına yol açmıştır. Ayaklanan Katolikler topraklarına yerleşen ve işgalci

olarak gördükleri Protestanlara yılların getirdiği intikam duygusu ve mezhep düşmanlığıyla saldırırlar.⁶¹ Çok kısa bir süre içerisinde 3000'in üzerinde sivil Protestan hayatını kaybeder. İsyanın toplam can kaybı ile alakalı çok farklı ve abartılı rakamlar farklı kaynaklarda yer alsa da binlerce Protestan'ın öldürüldüğü çok daha fazlasının da canlarını kurtarmak için Britanya'ya geri döndüğü bu ayaklanmaya İngilizler çok sert bir karşılık vereceklerdir. Gerek Cromwell yönetimindeki İngilizlerin katliamları gerekse de Katolik ayaklanmacıların gerçekleştirdiği katliamlar iki toplumun hafızasına kazınacak ve birbirlerine olan düşmanlıklarını besleyecektir. 1641 isyanı ile bölgede oluşan kaostan kısa süre yaşayacak olan Katolik Konfederasyonu ortaya çıkar. Bu kısa süreli yönetimin kurulmasının amacı savaş halinde bulunan İskoç ve İngiliz güçlerine karşı ortak bir mücadele vererek İrlanda adasında kalan Britanya güçlerini yenmek ve adanın Protestanlar tarafından tekrar fethini engellemektir.

İngiltere bu dönemde Kral I. Charles ile Oliver Cromwell'in güçlerinin taraf olduğu bir iç savaşa sahne oluyordu. Bu açıdan bakıldığında İrlanda'da kısa süreli de olsa merkezden bağımsız bir yapının oluşması anormal değildir. Bu savaşın bir parçası olarak Katolik güçlerin İngiliz ve İskoç birliklerine karşı sürdürdükleri savaş da İngiliz İç Savaşı'nın İrlanda cephesi mahiyetindeydi. İngiltere'de savaşı kazanan ve rakibi I. Charles'ı idam ettiren Cromwell İrlanda'nın zaptı için 1649 yılında adayı işgal eder. I. Charles'ın taraftarları olan "Kraliyetçiler" de bu savaşlarda Katoliklerle aynı safta yer almışlardır. Rathmines Muharebesi ile başlayan adanın fethi sürecinde Drogheda ve Wexford'da elde edilen zafer sonrası kale içinde terör estirilmesi bilhassa Drogheda'da askerlerin Cromwell'in izniyle 5 gün boyunca insan avına çıkıp⁶² sivil masum halkın kanını dökmeleri gibi acımasızca uygulamalar adanın Katolik toplumunun hafızasına Cromwell imajının lanetle kazınmasına sebep olmuştur. Cromwell iç savaşın bir diğer cephesi olan İskoçlar-Kraliyetçiler ittifakı ile savaşmak için adadan ayrılırken birlikleri Henry Ireton komutasında Scarrifholis Muharebesinden zaferle çıkarken 4 aylık bir kuşatma sonucunda Limerick'i, 9 aylık uzun bir kuşatmanın ardından da Galway kalesini ele geçirirler. Galway'in kuşatmaya bu kadar uzun dayanmasının sebebi Katoliklerin elinde bulunan son şehir olması ve burada savunmanın oldukça organize ve

---

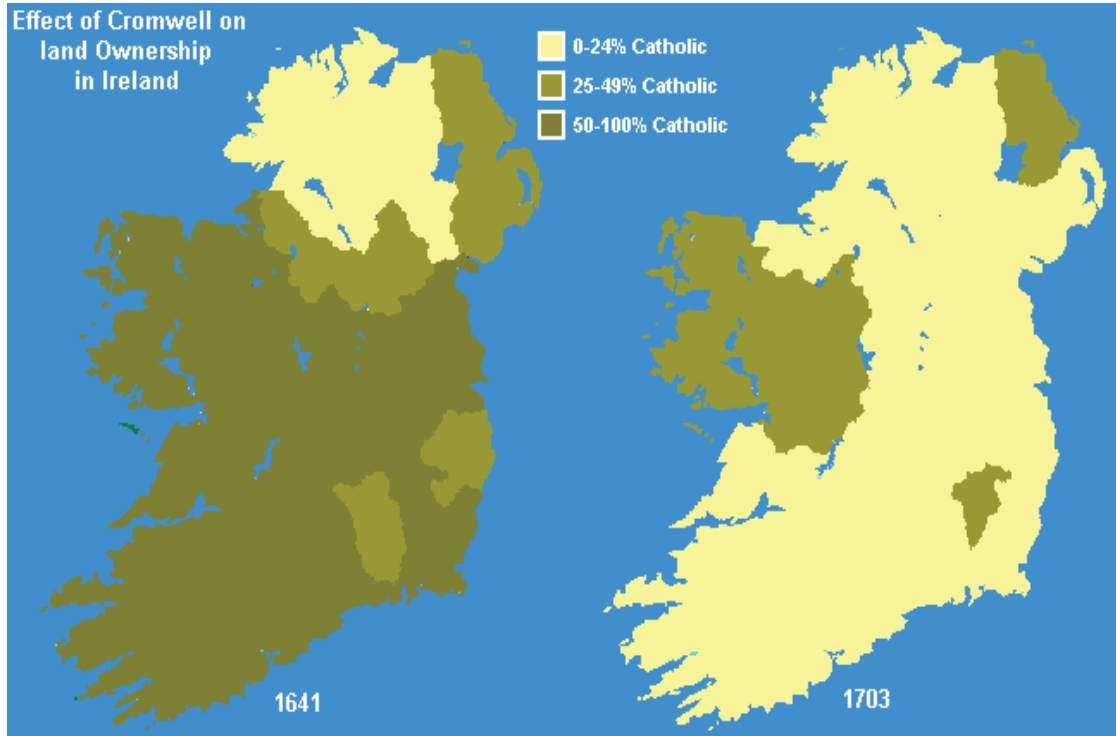
⁶¹ Gilliam McIntosh, *Unionist Identities in Contemporary Ireland*, Cork University Press, 1999, p.23

⁶² John Lingard, P.G. de Roujoux et Camille Baxton, *Histoire d'Angleterre Depuis La Première Invasion des Romains Jusqu'a Nos Jours*, Paris: Parent-Desbarres, 1845, p.423.

yüksek dirençle yapılması olmuştur. Cromwell'in rakibi durumundaki taht varisi II.Charles babasının İrlandalı güçlerle kurduğu ittifakı bozarak bunun yerine İskoçlarla bir ittifak kurunca adada Cromwell birliklerine karşın tek güç Katolik İrlandalılar kalmıştır. Bu açıdan bakıldığında Galway'in düşüşü Cromwell'in adaya fethinin nişanesi sayılabilir.

1650'li yıllar Cromwell'in İrlanda adasına olumsuz manada damga vuracağı yıllardır. Parlametoda aldırıldığı kararlar ile onbinlerce kişinin idamına ve yaşadıkları topraklardan sürgün edilmesine yol açan Cromwell ayrıca Katoliklerin arazilerine el koyarak bu arazileri askerlerine verdi.⁶³ Askerlerin bölgeye yerleşmeleri adına maaş yerine arazi veren Cromwell böylece adanın toplumsal yapısını etkisi günümüzde bile yaşanacak şekilde değiştirmiştir.

Şekil 3. Cromwell döneminin İrlanda'daki Katoliklerin toprak mülkiyetleri üzerine etkisini gösteren bir İrlanda haritası. Kaynak: www.irelandstory.com

Cromwell'in ölümünün ardından Kraliyet tekrar ihya edilecektir. Bu kez 1690'da Katolik Kral James ve Protestan Kral William'ın savaşına şahit olur İrlanda toprakları. Katoliklerin destekledikleri Kral II. James Drogheda yakınlarında gerçekleşen Boyne

⁶³ James G. Ryan, Irish Records: Sources for Family and Local History, Flyleaf Press, 1997, p.41

Muharebesi'nde Protestan Kral William'a karşı yenilgiye uğrayarak hem tahtını kaybetmiş hem de Katolik toplumun kaybettikleri toprakları geri kazanma şansını kaybetmiştir. Son Katolik İngiliz Kralı olan James'in ardından İngiliz Kralları Protestan inancına bağlı olmuş ve tahtın kimliği Protestanlığı benimsemiştir. Bu iki kralın iktidar mücadelesi sırasında 1689'da gerçekleşen Derry kuşatması ada Protestanlarının tarihinde önemli yer tutmuştur. Katolik güçlerinin kuşattığı Derry şehrinde destansı bir direniş gösteren Protestanların o gün dile getirdikleri "No Surrender" (Teslim olmak yok!) sloganı Katolik saldırısına karşı direnişin sembolü olmuş ve günümüzde bile Protestan gruplarca kullanılan bir slogan haline gelmiştir.⁶⁴ Derry direnişi Protestan kimliğinde önemli bir yere sahip olduğu gibi savaşın da kaderini değiştirmiş ve Katolik yenilgisini hızlandırmıştır.

Katoliklerin tekrar yenilgiye uğratılmalarının ardından İngilizler adadaki Katolik kültürüne savaş açarlar. Katoliklerin ibadet ve din eğitimi yasaklanır. Katolik papazların başına hakaret edercesine cüzi miktarlarda ödül koyulur. Katoliklerin oy kullanmaları, devlet dairelerine girmeleri, hukuk ile alakalı mesleklere girmeleri, 5 pound'dan daha değerli ata sahip olmaları, silah taşımaları yasaklanır. İrlanda dilinin kullanımına, İrlanda müzik ve edebiyatına yasaklar getirilir. Ayrıca İrlanda'nın ucuz tarım ürünü üreten bir ülke haline getirilerek İngiltere'ye ekonomik olarak muhtaç hale getirilmesi adına İrlanda limanlarından kalkan gemilere kısıtlamalar getiren, İrlandalı tüccarlara da sadece İngiliz tüccarlarla ticaret yapma izni veren yasalar çıkartılır.⁶⁵ Bu şekilde kolonileşme sürecinde İrlanda İngiltere'nin ilk kolonisi haline gelmiştir.

18.yy'ın son çeyreğinde ise İngiltere bir yandan Amerika'daki kolonilerinin bağımsızlık mücadelesiyle uğraşırken bir yandan da İrlanda'da güçlenen burjuvazinin talepleriyle uğraşmak durumunda kalmıştır. Burjuvazinin bir nevi liderliğine oynayan Henry Grattan İngilizlerin adadaki hakimiyetinin meşruiyetini sorgular. İngilizlerin olası bir dış saldırıya karşı adada konuşlandırdıkları Protestanlardan oluşan gönüllü birlikleri İrlanda parlamentosu ve Grattan İrlanda'nın silahlı kuvvetli olarak ilan ederler. Gönüllü ordu yayınladığı bir açıklamayla İngiliz kralını İrlanda kralı olarak da gördüklerini belirtirler. Pek çok cephede savaşan İngiliz yönetimi İrlanda'daki bu olası tehdide karşı

⁶⁴ Margaret E. Smith, *Reckoning With The Past: Teaching History in Northern Ireland*, Lexington Books, 2004, p.60

⁶⁵ Levent Özçağatay, s.29.

taviz vererek 1781’de ticaret ile ilgili ceza ve yasak kanunlarını kaldırır. İrlanda parlamentosunun yetkilerini arttırarak İngiliz parlamentosunun İrlanda parlamentosu üzerindeki denetim hakkını kaldırır. Böylece İrlanda İngiltere ile aynı krala sahip bir krallık haline gelir.

Amerikan kolonilerinin açtığı bağımsızlık savaşının rüzgarı Grattan ve liberalleri doğururken Fransız ihtilali de Wolfe Tone ve Birleşik İrlandalılar Cemiyeti’ni ortaya çıkarmıştır. Protestan kökenine karşın İrlanda Cumhuriyetçi hareketinin kurucusu tabiri caizse babası sayılabilecek olan Wolfe Tone deist inancı sebebiyle Protestan kimliğinden sıyrılmış bir kişiliktir. Fransız Devrimi’nden etkilenen Tone devrimin ikinci yıl dönümünde İrlanda parlamentosunda yönetimde reforma gidilmesi ve Katoliklere eşit haklar verilmesi üzerine oldukça tepki çeken bir konuşma yapar. 1791’de Belfast’ta kendisiyle aynı görüşte olan Protestan aydınlarla birlikte Birleşik İrlandalılar Cemiyetini kurar. Tone’a göre İrlanda’nın özgürlüğü mezhep farklılıklarının üstünde bulunmaktadır.⁶⁶ Bu dönemde Fransa ile savaşın eşiğinde olan İngiltere ise İrlanda’ya taviz vermeye devam eder. Hem toprak sahibi Katoliklere oy hakkı verilir hem de yeni kurulacak olan milis güçlerine Katoliklerin de katılabilmesi sağlanır. Lakin Tone’a bu tavizler yetmez ve Fransa’nın desteğiyle bir ayaklanma gerçekleştirmek için harekete geçer. Lakin ilk girişim Fransız amirallerin beceriksizlikleri yüzünden sonuçsuz kalır. 1798’de İngiltere müttefiksiz kalmış ve sürekli girilen savaşlardan ötürü büyük bir mali krizin içindeyken artık silahlanmış olan Birleşik İrlandalılar büyük bir isyan başlatırlar. Tarihe 1798 İrlanda İsyanı olarak geçecek bu isyan ile aynı dönemde İngiltere’nin sömürgeleriyle bağlarını kesebilmek için Osmanlı toprağı olan Mısır’ı ele geçirmek isteyen Napolyon’un donanmasının İngilizler tarafından yok edilmesi ve Napolyon’un da Osmanlı ile savaş halinde olması isyancıların Fransızlardan bekledikleri yardımın çok azını elde etmelerine yol açar.

Fransız desteğinin yetersiz kalması üzerine çoğu silahsız ve örgütsüz çiftçi ve köylülerden oluşan isyancılara karşı İngilizlerin başarılı olması çok da zor olmamıştır. İsyanın sonunda elli binin üzerinde İrlandalı ölmüştür. Yakalanan ve idama mahkum

---

⁶⁶ Jonathan R. White, *Terrorism and Homeland Security*, Wadsworth Publishing, 2010, p.191

edilen Wolfe Tone idam edilmeden önce boğazını keserek intihar eder.⁶⁷ Birleşik İrlandalılar çıkardıkları isyan ile belki İngiliz egemenliğini ortadan kaldıramamışlardır fakat kendilerinden sonra gelecek İrlanda milliyetçileri için silahlı mücadele fikrinin fikir babaları olmuşlardır. İrlanda'nın ileride olası bağımsızlığı tehlikesine karşın çıkarılan birlik kanunu ile İrlanda yüzlerce yıllık maziye sahip olan İrlanda parlamentosu feshedilerek İrlanda Birleşik Krallığın bir parçası haline getirilir. 1800 yılında İrlanda parlamentosuna sunulan bu teklif ilk defada 104'e karşı 109 oy ile reddedilmiştir. İngilizler gerek rüşvetlerle gerekse de yeni seçim bölgeleri ve dolayısıyla artan milletvekili sayısı ile birlikte ikinci kez parlamentoya gelen kanunu bu kez 115'e karşı 158 oy ile kabul ettirirler. Buna göre İrlanda artık Büyük Britanya ve İrlanda Birleşik Krallığı'nın bir parçası olacaktır. İrlanda parlamentosu feshedilecek bunun yerine İrlanda'yı İngiliz parlamentosunda 100 mebus 4 daimi 28 geçici lord temsil edecektir. Ve İrlanda'yı temsil eden bu temsilcilerin Anglikan olmaları zorunludur. İrlanda kendi yargı ve memuriyet sistemini koruyacaktır lakin Katolikler memur olamayacaktır.⁶⁸

Bu kanun İrlanda ile İngiltere arasında ticaret serbestisi getirirse de bölgenin ekonomik sorunlarına çare olamamış bununla birlikte Katolik-Protestan ayrımında da aynı mezhepçi zihniyeti devam ettirmiştir. Katoliklerin bir daha tekrar meclise girebilmeleri 1829 yılına değin mümkün olmamıştır.

1.2.3. Büyük Kıtık'tan Bağımsızlığa İrlanda Milliyetçiliğinin Gelişimi

İrlanda tarihinin en büyük trajedilerinden biri olan Büyük İrlanda Kıtığı sadece İrlanda'nın değil aslında dünya tarihi için de önemli bir dönüm noktasıdır. ABD'ye göçecek onbinlerce İrlandalı yeni kıtadaki yeni devletin önemli kademelerine gelecek bunun dışında da okyanus ötesindeki anavatanlarının özgürlüğü için maddi her türlü destekte bulunacaklardı. Günümüzde İrlanda folk müziğinin en popüler eserlerinden olan "The Fields of Athenry" aç kalan ailesi için yemek çaldığı için Avustralya'ya

---

⁶⁷ T.W. Moody, R.B. McDowell ve C.J. Woods, *The Writings of Theobald Wolfe Tone 1763-98 Volume III*, Clarendon Press, 2007, p.25

⁶⁸ İbrahim Kapaklıkaya, *Kürt Açılımı Kuzey İrlanda Perspektifi*, İstanbul: Ağaç Kitabevi Yayınları, 2009, s.58

sürgün edilen bir İrlandalının hikayesini anlatmaktadır.⁶⁹ Cromwell dönemi nasıl ki İrlanda ulusal hafızasında silinemeyecek izler bırakmışsa kıtlık da benzer şekilde iz bırakmıştır.

Ada tarihinde pek çok defa kıtlıkla karşılaşıldığı için kıtlığın baş gösterdiği 1845 yılında bu durumun geçici olacağı ve çok büyük zarar vermeyeceği düşünülse de ilerleyen dönem bunun önceki kıtlıklara benzemeyen bir durum olduğunu gösterdi. Ada halkının en büyük gıda kaynağı olan patateslere bulaşan bir hastalık sonucu ortaya çıkan patates kıtlığı halkın çok büyük kısmının açlıkla karşı karşıya gelmesine sebep olmuştur. Adadaki tüm patates mahsulünün yok olmasına karşın İngilizler adaya yardım yapmak bir yana adayı sömürmeye devam etmişlerdir. Zira İngiliz politikacıların İrlanda'daki kıtlığa bakışları insancıl bir bakış değildir ve ölümleri doğal hatta ada nüfusunun azalması açısından hayırlı görmektedirler. Halk açlıkla mücadele edememeye başlamış kitlesel ölümler yaşanmıştır ama bu dönemde İrlanda'dan 160bin canlı hayvan (büyükbaş, küçükbaş ve domuz)⁷⁰ ihraç edilmiştir. İrlandalıların hayatta kalmak için ABD, Avustralya ve Kanada'ya kitleler halinde göç ettiği dönemlerde İngiltere bölgeye en sonunda gıda yardımı başlatmaya karar verir. Lakin İngiltere'nin ada halkına yardımını esirgemesi ve ada kaynaklarını sömürmesi şeklindeki siyaseti sonucu toplamda 1 milyon İrlandalı hayatını kaybederken bir o kadarı da adadan göç etmiştir. Yani bir başka deyişle kıtlık, salgın hastalıklar ve göç sebebiyle adanın nüfusu 4'te 1 oranında azalmıştır.⁷¹

İngiliz yönetiminin İrlanda toprakları üzerindeki tek amaçlarının ada kaynaklarını kullanmak olduğunu gören ve Katoliklerin canlarının Londra için bir kıymeti olmadığını anlayan İrlandalılar için kıtlıkta yaşanan bu travma silahlı mücadeleyi besleyen motivasyonlardan biri olmuştur. Kıtlığın nüfus ve sosyal yapı üzerine etkileri dışında İrlanda dili üzerine de yıkıcı bir etkisi olmuştur. Kıtlıkla birlikte gerek yaşanan büyük nüfus kaybı gerekse de göç edilen ülkelerin İngilizce konuşulan ülkeler olması İrlanda dilinin kenara bırakılmasına sebep olmuş ve 19.yy'ın ilk yarısında İrlanda toplumunun kırsalda yaşayan küçük kesimleri haricinde büyük çoğunlukla İrlanda dilini

---

⁶⁹ Gerry Coughlan ve Martin Hughes, Irish Language and Culture, Lonely Planet Publications, 2007, p.152

⁷⁰ Levent Özçağatay, s.42.

⁷¹ P. Lynch and J. Vaizey, Guinness's Brewery in the Irish Ecnomoy 1759-1876, London: Cambridge University Press, 1960, p.162.

bırakıp İngilizceyi kullanmaya başladıkları bir dönem olmuştur. Kıtlığın etkisi ile 1860'lı yıllarda İrlanda dilini konuşabilenlerin oranı %25'e inmiş bu oran 1900'lü yılların başında da %17'lere inerek dibi görmüştür.⁷²

19.yy'ın ikinci yarısına ise Fenian hareketi damgasını vuracaktır. 1848'de küçük çaplı bir ayaklanma hareketine de ön ayak olan Genç İrlandalılar hareketinin içinden radikal bir grup New York ve Dublin'de IRB'yi (İrlanda Cumhuriyetçi Kardeşliği) kurarlar. Kendilerine efsanevi İrlandalı savaşçı Fionn mac Cumhaill'in birliklerinin adından esinlenerek Fenian adını koyarlar. Prensip olarak gizlilik ve dayanışmayı hakim kılmaya çalışan Fenian hareketi ABD'de yaşayan göçmen İrlandalıların etkisiyle hızla güçlenmiştir. Yegane amaçları İrlanda adasındaki İngiliz yönetimini yıkmak ve özgür İrlanda'ya ulaşmak olan Fenianlar sosyalist bir söylemden etkilenmişlerdir. Bağımsızlığın İrlanda'nın doğal bir hakkı olduğuna ve bu hakkın ancak silahlı devrim yoluyla elde edileceğine inanan hareketin devrim için güvendiği kesim "işçi sınıfını oluşturan Katolik"lerdir. Özünde laik bir fikriyata sahip hareket Kilise'den herhangi bir destek beklememektedir ki Kilise de Fenianların sosyalist söylemlerinden tedirgin olmuş ve İngiliz yönetimini Fenianlara karşı desteklemiştir.

Tüm gizliliğine rağmen İngilizler Fenianların tüm hareketlerini takip etmekteydiler. Fenianların bir gönüllüler ordusu kurduğu ve ayaklanma başlatacakları haberleri üzerine adaya gelen gemilere baskınlar yapılır ve çok sayıda tutuklama gerçekleşir. Fenianların ayaklanma planından haberdar olan İngiliz güçleri bu girişimi büyümeden ve kısa süre içerisinde bastırmıştır. Bunun üzerine Fenianlar ileride IRA'nın da çokça başvuracağı bir yola ilk kez başvurarak savaşı düşmanın topraklarına yani Britanya'ya taşımıştır. Önce Manchester'da bir polisi ardından da Londra'da Clarkenwell hapisanesine gerçekleştirilen saldırıda 12 sivilin ölümüne yol açan Fenianlar sivil kayıplar sebebiyle kendilerine İngilizler içinden sempati duymakta olan grupların tepkisine neden olsalar⁷³ da çatışmalarda yeni bir cephe açmışlardır. 1800'lü yılların sonlarına doğru ise ABD ile İngiltere'nin ilişkilerinin normalleşmeye başlamasıyla Fenianlara yeni kıtadan giden destekler azalmış ve Fenian hareketi bir siyasi hareket olarak gücünü kaybetmiştir.

---

⁷² Karen L. Adams, Perspectives on Official English, Berlin: Mouton de Gruyter, 1990, p.65.

⁷³ Yonah Alexander and Alan O'Day, Ireland's Terrorist Dilemma, The Netherlands: Martinus Nijhoff Publishers, 1986, p.53

Lakin savaşı düşmanın topraklarında gerçekleştirmek, bombalı eylemler, muhbirlerin cezalandırılması, kendi içlerinden tutukluları seçimlerde aday göstermek ve örgüt içi ilişkileri tüzüklerle sabit hale getirmek gibi pek çok uygulama Fenianlardan Cumhuriyetçi hareketlere miras kalmıştır.⁷⁴

İrlanda'nın Birleşik Krallık'tan kopma ve bağımsızlığına ilan etme süreci ise 1905'te Sinn Fein'in kurulmasıyla başlayan bir sürecin sonunda gerçekleşmiştir. İrlanda ulusu adına İrlandalıların yöneteceği bağımsız bir İrlanda devletini amaç edinen Sinn Fein daha kurulduğu ilk yıllarda İrlanda toplumundan büyük destek görmüştür. Bunun temel nedeni ise yüzyıllardır sürmekte olan İngiliz egemenliği altındaki zulüm politikalarına siyasal olarak alternatif konulmasıdır. Lakin sonuçta İrlanda'nın en azından bir kısmının bağımsızlığını ilan etmesi yine kanlı çarpışmaların sonunda gerçekleşmiştir. 1916 Nisan ayında IRB önderliğinde meydana gelen Paskalya Ayaklanması savaşın aslında habercisi olmuştur. Dublin başta olmak üzere Katoliklerin yoğun olarak yaşadığı pek çok şehirde gerçekleşen bu ayaklanma bir hafta sürmüş lakin sonucunda isyancılar teslim olmuştur. İçlerinde isyana liderlik edenlerin de bulunduğu 16 isyancı idam edilmiştir.⁷⁵ İngiltere'nin I. Dünya Savaşı ile uğraştığı bu dönemde isyancılara ibretlik cezalar vermesi isyan etmek isteyen başkalarına gözdağı vermek amacını taşısa da idamlar bir işe yaramamıştır. İrlanda toplumu idamlara tepkisini 1918 seçimlerinde Sinn Fein'e verdiği %46,9'luk oy oranı ile gösterir. Adanın günümüzde Kuzey İrlanda olarak varlığını sürdüren bölgesi haricinde neredeyse tüm kasaba ve şehirlerde İrlanda'nın hem de acilen bağımsızlığını isteyen Sinn Fein zafer elde etmiştir. Bu sonuç kısa süre sonra patlak verecek olan İrlanda Bağımsızlık Savaşı'nın da habercisiydi.

I. Dünya Savaşı'nda daha çok askeri güce ihtiyaç duyan İngiltere İrlanda'daki nüfus potansiyelinden yararlanmak için İngiltere'deki zorunlu askerlik hizmeti uygulamasını İrlanda'da da hayata geçirmek ister. Buna İrlanda toplumunun tepkisi kitlesel gösteriler şeklinde olur. Sinn Fein üyesi milletvekilleri seçtikleri İngiliz meclisini tanımayarak yerine "Dail Eireann" adını verdikleri bir İrlanda parlamentosunu kurduklarını duyururlar. Bu meclisin Dublin'deki ilk toplantısında İrlanda Bağımsızlık Bildirgesi

---

⁷⁴ Levent Özçağatay, s.48.

⁷⁵ Paul J. Smith, The Terrorism Ahead: Confronting Transnational Violence in the Twenty-First Century, M.E. Sharpe, 2007, p.25

kabul edilmiştir.⁷⁶ “Dünyanın özgür uluslarına çağrı” olarak yayınlanan bu bildirmede özgür milletlere İrlanda’yı İngiltere’den ayrı, bağımsız bir devlet olarak tanımları çağrısı yapılmıştır. Kurulan İrlanda’nın ordusunun adı ise İrlanda Cumhuriyet Ordusu (IRA) olmuştur. İleride gerilla mücadelesi verecek ve aynı isimle kurulacak örgütlerin ismen atası olan IRA İrlanda Bağımsızlık Savaşı’nın en önemli aktörlerinden biri olmuştur. 1919 yılında tırmanmaya başlayan şiddet olaylarında başta IRA olmak üzere İrlandalı gönüllü güçleri pek çok İngiliz askeri noktasına saldırmış bunun yanı sıra bir kısmı başarılı olan hapishane baskınlarıyla da hapisteki İrlanda milliyetçilerini kaçırmaya çalışmıştır. IRA’nın bölgedeki başlıca hedefi olan İrlanda Kraliyet Polisi (RIC) bölge geneline yayılmış karakollarda görev yapmaktaydı. IRA’nın üst üste gelen saldırıları sonucunda teşkilatta çok sayıda istifa yaşanmış ve istifa edenlerin yerine konuşlandırılacak yeni polis bulmakta sıkıntı çekilmiştir. 1919 yılındaki saldırılarda 15 RIC personeli hayatını kaybetmiştir lakin IRA’nın yarattığı korku ortamı kendini güvende hissetmeyen bazı RIC üyelerinin de IRA ile işbirliği yapmasına sebep olmuştur.⁷⁷

IRA’nın RIC’a karşı saldırıları artarak devam etmiş ve 1920’nin ilkbaharı itibariyle RIC tarafından terk edilen karakol sayısı 400’e ulaşmış ve RIC’ın kırsal alandan çekilmesiyle kırsal bölgedeki terk edilmiş karakollarda kontrol IRA’nın eline geçmiştir.⁷⁸ İrlanda’nın bazı bölgelerinde jürilerin toplanamaması sebebiyle yargı sistemi çalışamaz hale gelirken İngiliz yönetimi bölgede vergi de toplayamamıştır. Hem sivil halk hem de yerel yönetimler vergilerini İrlanda yönetimine verirken İrlanda kökenli ABD’lilerin de bağışlarıyla İrlanda yönetimi maddi açıdan kuvvetli bir konuma yükselir. 1920’nin ortaları itibariyle meclisi, silahlı kuvvetleri, maliyesi ve yasaları olan gerçek manada bir devlet haline gelmiştir İrlanda Cumhuriyeti.

Savaşta sıkıntılı bir dönem geçiren İngilizler ise şiddeti arttırma yolunu seçerek dökülen kanın artmasına yol açmışlardır. IRA’nın bir İngiliz askerini öldürmesi üzerine 200 civarında asker Fermoy kasabasını yağmalamış ve tüm binaları ateşe vermişler. Çatışmaların başından itibaren otuz binden fazla evi, yüzden fazla kasabayı basan, bin

---

⁷⁶ Joseph McKenna, *Guerilla Warfare in the Irish War for Independence 1919-1921*, McFarland & Co, 2010, p.33

⁷⁷ İbrahim Kapaklıkaya, s.61-62.

⁷⁸ Jason K. Knirck, *Imagining Ireland’s Independence: The Debates Over the Anglo-Irish Treaty of 1921*, Rowman & Littlefield, 2006, p.58

beş yüzden fazla silahlı saldırı gerçekleştirip yetmişden fazla sivili öldüren İngiliz güçleri bu şiddet politikalarıyla İrlandalıların daha büyük bir şevkle savaşmalarına sebep olur. Halktan büyük destek gören IRA'nın çatışmaya aktif şekilde katılan üye sayısı 15000'i aşar. Askerlerin, polislerin ve özel birliklerin şiddet uygulamalarıyla sonuca varamadığını gören İngiliz parlamentosu Ağustos 1920'de çıkardığı bir yasayla İrlanda'nın yeniden düzene girmesini sağlamak amacıyla askeri mahkemeler kurdurur ve bu mahkemelere idam ve süresiz gözaltına alma yetkisi verir. Mahkemelerin kurulması ise İngilizlerin arzu ettikleri sonucu vermemiştir. Kasım 1920 ile Temmuz 1921 arası dönemde mahkemelerden beklenen etkinin aksine İngiliz birliklerine karşı saldırılar artan bir şiddetle devam etmiştir. Şiddetin artmasındaki en büyük etken I. Kanlı Pazar olayı olarak bilinen 21 Kasım 1920'deki olaylardır. IRA'nın 14 İngiliz askerini öldürmesine karşılık olarak askerlerin Dublin'de bir spor müsabakası esnasında sivillere ateş açması sonucu 14 sivil ölür. Yine aynı gün 3 Cumhuriyetçi mahkum İngilizler tarafından vurularak öldürülür. İrlanda tarihindeki Kanlı Pazar'ların ilki olarak bilinen bu olayların ardından IRA ölen sivillerin intikamı olarak katliamı gerçekleştiren ve gaddarlıklarıyla nam salmış yardımcı kuvvetlere mensup 18 İngiliz askerini öldürür.⁷⁹ Şiddet artık önüne geçilemeyecek bir seviyeye çıkmıştır. 1921 yılının ilk yarısındaki çatışmalar iki taraftan toplam 1000 kişinin hayatına sebep olmuştur. İrlanda Parlamentosu İngiltere'ye resmen savaş açma kararı alırken İngiltere de ilk kez bir IRA militanını idam ediyordu. Savaş sonunda idam edilen IRA üyesi sayısı 14 olacaktı.

Mart 1921'de Güney İrlanda Parlamentosu için yapılan seçimlerde 128 milletvekilliğinin 124'ünü kazanan Sinn Fein aldığı kararla İngiliz parlamentosuna gitmeyi reddeder.⁸⁰ Her şeye rağmen İngilizlerin beklemedikleri bu tepki aslında Londra'nın İrlanda siyasetinin başarısızlığa uğradığını ve İrlanda milliyetçileriyle müzakereler yapılmaksızın IRA'nın durmayacağını anlamasını sağlamıştır. Birkaç kez kesintiye uğrayan barış görüşmeleri sonucunda Temmuz 1921'de ateşkes ilan edilir. Gerek daha fazla kayıp yaşamak istemeyen İngiliz hükümeti için gerekse de savaş uzadıkça adaya daha fazla İngiliz askerinin yığılması ile zor durumlara düşmeye başlayan IRA için ateşkes tam zamanında gelmiştir.

---

⁷⁹ Richard English, *Armed Struggle: The History of the IRA*, New York: Oxford University Press, 2004, p.19.

⁸⁰ Joseph McKenna, p.185

Aralık 1921’de İngiltere ve İrlanda arasında imzalanan Anglo-İrlandalı anlaşmasıyla savaş tamamen bitmiş ve Serbest İrlanda devleti kurulmuştur. İç işleri ve dış işlerinde tamamen bağımsız olmakla birlikte İngiltere Kralı’nın hükümdar olarak tanıyan aynı Kanada, Yeni Zelanda ve Güney Afrika gibi bir dominyon statüsüne⁸¹ sahip olan İrlanda -1937’de gerçekleştirilecek bir halk oylaması ile bu statüden çıkılacak ve İrlanda’nın İngiltere ile hiçbir bağı kalmayacaktır- bu anlaşma ile adanın ikiye bölünmesini de kabul etmiştir diyebiliriz. Zira anlaşma gereği Kuzey İrlanda dilediği takdirde anlaşmanın yürürlüğe girmesinin ardından 1 ay içinde Serbest İrlanda’dan ayrılacaktır. Ki beklenildiği gibi olmuş Kuzey İrlanda anlaşmanın yürürlüğe girmesinin hemen ardından anlaşmadaki hakkını kullanıp Serbest İrlanda’dan ayrılmıştır. Adanın büyük kısmından İngiliz askerlerinin çekilmesini sağlayan ve özgür İrlanda’nın doğuşu olarak kabul edilen bu anlaşma aynı vakitte İrlanda’nın ikiye bölünmesinin de yolunu açmıştır. Cumhuriyetçi liderlerin pek çoğu barış adına bu uzlaşma metnini kabul etmeye razıydı lakin bilhassa cephede savaşmış militan cumhuriyetçiler –ki büyük çoğunluğu IRA üyesidir- bu anlaşmanın şartlarına razı değildirler. İngilizlerin adadan tamamen çıktığı yekpare bir İrlanda’yı amaçlayan bu cumhuriyetçiler ile Serbest İrlanda’yı kuran cumhuriyetçilerin görüş ayrılıkları bu genç devleti kısa süreli de olsa bir iç savaşa sürüklemiştir.

1922 yazından 1923 yazına kadar takriben bir sene süren İrlanda İç Savaşı’nda İrlanda Ulusal Ordusuna karşın başta IRA olmak üzere anlaşmaya muhalif hareketler karşı karşıya gelmiştir. İrlanda Ulusal Ordusu’nun kurucusu ve eski IRA lideri olan Michael Collins’in bir dönem İrlanda’nın bağımsızlığı için aynı saflarda çarpıştığı IRA’ya karşı savaşırken hayatını kaybedeceği bu iç savaşta iki taraftan toplamda 3000 civarında kişi hayatını kaybeder. Savaş hükümet güçlerinin zaferi anlaşma karşıtlarının yenilgisiyle sona erer ve Serbest İrlanda devletinin kuruluşunun bir nevi ilanı manasına gelir. Serbest İrlanda yönetimi savaş esnasında idam ettiği 77 cumhuriyetçi militan ile İngiliz ordusunun izlediğine benzer bir sertlik politikası izlemiştir.⁸²

---

⁸¹ Raita Merivirta, *The Gun and Irish Politics: Examining National History in Neil Jordan’s Michael Collins*, Verlag Peter Lang, 2009, p.101

⁸² Anne Dolan, *Commemorating the Irish Civil War: History and Memor, 1923-2000*, New York: Cambridge University Press, 2006, p.6.

İrlanda siyasi hayatına dair çalışmalarda IRA ele alınırken 1922'ye kadar Bağımsızlık Savaşı'nda mücadele eden IRA ile anlaşma sonrası kopmalar yaşayan ve anlaşma karşıtı olan IRA birbirinden farklı iki yapı olarak ele alınır. "IRA" başlığı adı altında ele alacağımız Provisional IRA hareketi de 1922'den sonra Anglo-İrlandalı anlaşması karşıtı ve Birleşik İrlanda ölküsüne sahip "IRA"nın tekrar bölünmesiyle ortaya çıkan bir harekettir.

BÖLÜM 2. AVRUPA'DA SİLAHLI AYRILIKÇI HAREKETLER

2.1 ETA

2.1.1. Kuruluşu ve Fikriyatı

Bask Sorunu'nun baş aktörlerinden ETA (Euskadi Ta Askatasuna)⁸³ 1959 tarihinde kurulmuş ve Bask milliyetçilerinin baskı altında tutulduğu Franco döneminde Bask milliyetçiliğinde önder bir konumda yer almıştır.⁸⁴ ETA'nın ortaya çıkışında PNV'nin Franco döneminde yaşadığı sürgün ve baskı politikaları sonucu Bask toplumuna etki edecek önderlik vasfından ister istemez uzaklaşmasının yanında Bask milliyetçilerinin arasında yaşanan fikir ayrılıklarının da etkisi büyüktür. Arana'nın Katolik, muhafazakar ve ırk temeline dayanan Bask milliyetçiliği tezi zaman zaman PNV içerisinde de tartışmalara yol açmış olmakla birlikte bu kadar kesin bir ayrılık ETA'nın doğuşuyla birlikte yaşanmıştır. ETA ile birlikte Bask milliyetçiliğinin ortaya sunduğu tezler ve önderliğinde hak iddia eden cephelerin sayısı 2'ye çıkmıştır.

1953 yılıyla birlikte Bask milliyetçiliği için yeni bir bakış açısı da yeni yeni kendini göstermeye başlıyordu. Milliyetçi Bask gençlerinden oluşan Ekin (Harekete geçmek) grubu "Cuadernos Ekin" (Ekin Defterleri) adı altında Bask milliyetçiliğine dair yeni görüşler yayımlıyorlardı. İlk yıllarda mümkün olduğunca gizli tutulan bu yayınlar Bask milliyetçi gençleri arasında ses getirir. Yayınların gizli tutulmasının sebebi ise Ekin'in ortaya çıktığı 1953 yılı itibariyle bir yandan da militan yetiştiren ve adım adım silahlı mücadeleye hazırlanan bir grup olmasıydı. Bilbao'da 5 kişiyle kurulan Ekin kısa sürede militan sayısını 300 civarına çıkarmıştır⁸⁵ ki bu süreçte Ekin Defterlerinin militanların eğitimi üzerinde etkisi elbette büyüktür.

PNV çizgisindeki EGI'den koparak Ekin çizgisine katılmalarla sonuçlanan sürecin sebeplerinde biri de PNV ve gençlik örgütü EGI arasındaki sorunlara çözüm getirilemeyişidir. EGI ile PNV arasındaki sorunun temelinde EGI gençlerinin parti merkezini kendilerini susturup kontrol altına almaya çalışmakla itham etmesine karşın

---

⁸³ Euskadi Ta Askatasuna= Bask Vatanı ve Özgürlük

⁸⁴ Akın Özçer, Çoğul İspanya, Ankara: İmge Kitabevi, 2006, s.48

⁸⁵ Daniele Conversi, p.91.

PNV'nin de EGI gençliğini Bask ülkesinin sorunlarına pragmatik çözümler üretmekten uzak olduğunu görmesi yer almaktaydı.⁸⁶ Ekin Defterleri'nde Arana milliyetçiliği ile Ekin-ETA milliyetçiliğinin temel farkları ortaya konulmaktaydı. II. Dünya Savaşı'nın verdiği tahribatın ve İspanya'daki uluslara karşı uygulanan baskı politikalarının en temel nedenlerinden biri olan ırkçılık Arana milliyetçiliğinin de dayandığı temellerden biriydi. Ekin çizgisinin Arana çizgisinden ayrıldığı ilk nokta Bask milliyetçiliğinin temel unsuru olarak "Bask ırk"ını ön plana koyma prensibi olmuştur. Ekin-ETA grubu için Bask kimliğini oluşturan temel unsur Bask dili Euskara'dır. Buna göre Euskara'nın yok olmayıp yaşayabilmesi için bir ulus dili olması gerekmektedir. Bunun için de Euskadi'nin bağımsızlığına kavuşması gerekmektedir. Bu denklem ile dil ile bağımsızlık arasında ilişki kuran Ekin-ETA için Euskadi'nin özgürlüğü demek sadece İspanya sınırları içinde bulunan bölgelerin değil Fransa'daki Bask bölgeleri de dahil 7 bölgenin özgürlüğüne kavuşmasıdır. Bunun için de Euskara Bask milliyetçileri tarafından önceliklerin en üstüne koyulmalı ve tüm Bask topraklarında aynı dilin konuşulması için çaba sarfedilmeliydi. Ekin grubunun o dönem PNV'ye karşı dile getirdiği suçlamaların başında PNV'nin Euskara'yı korumak için çaba göstermemesi ve öncelikleri arasında Euskara'yı görmemesidir.⁸⁷

Ekin-ETA grubunun Arana çizgisinden ayrı düştüğü bir diğer husus ise laikliktir. Katolikliği Bask kimliğinin vazgeçilmez unsurlarından biri olarak gören Arana'nın aksine Ekin-ETA hareketi laik bir harekettir. Bunda gerek Ekin grubunun hem Marksist söylemi benimsemesi etkili olmuşken hem de Vatikan ile Franco arasındaki sıkı ilişkilerden ötürü Vatikan'a karşı duyulan öfke de etkili olmuştur.

Ekin-ETA ile Arana akımının ayrı düştüğü bir diğer nokta ise İspanya'ya karşı verilen mücadelenin amacı üzerine olmuştur. Ekin-ETA özerkliği reddetmektedir. İspanya'yı aynı Arana'nın da gördüğü gibi işgalci konumunda gören Ekin-ETA bununla birlikte İspanya ile mücadelede "ulusal direniş" adı altında Baskların menfaatleri için şiddete başvurulabileceğini dile getirirken⁸⁸ bu görüşleri Ekin Defterleri'nde yer almış ve yetişen militanların fikir dünyalarını da elbette etkilemiştir. Zira şiddeti bir araç olarak

---

⁸⁶ Cameron Watson, p.324.

⁸⁷ Gloria Totoricaguena, Basque Diaspora: Migration and Transnational Identity, Center for Basque Studies University of Nevada Press, 2005, p.294.

⁸⁸ Akın Özçer, Çoğul İspanya, s.50.

kullanabilecek altyapıya henüz sahip olmayan Ekin-ETA böylece Franco rejiminin baskı politikalarından yılmış Bask gençliğini “işgalci İspanyol güçleri”ne karşı Euskadi’nin özgürlüğü için savaşımaya hazırlamak arzusundaydı.

Kendini Baskların hakları adına mücadele veren laik, devrimci, ırkçılık karşıtı bir hareket olarak⁸⁹ tanımlayan ETA’nın yayın organı Zutik’te bölgenin demografik yapısı ve bölgede yaşayan büyük çoğunluğu işçi olan İspanyol nüfus üzerine yapılan değerlendirmelerde göçmen işçilerin Euskadi’nin haklarını tanıması ve hatta Baskların kurtuluş mücadelesine katkı vermeleri gerektiği aksi halde işgalci olarak değerlendirilecekleri⁹⁰ dile getirilmiştir. Arana felsefesinden kendisini ırkçılık karşıtı olarak ayrı tutan bir hareketin yayın organında yayınlanan böylesi cümleler ETA’nın ırkçılık karşıtlığında samimi olmadığına dair bir izlenim vermektedir elbette. Her ne kadar Zutik’in bir sonraki sayısında söz konusu yazıdan dolayı özür dilenmişse de Türkiye’de Kemalizmin kendinden farklı gözükken diğer siyasi görüşleri etkilemesi gibi Arana’nın da kendi görüşüne eleştiriler getiren ve yeni bir tez ortaya koymaya çalışan ETA’nın genetiğine etki ettiğini görüyoruz bu örnekte.

ETA hareketinin örgüt yapısına baktığımızda ise 6 koldan oluşan bir şema görmekteyiz. Sekreteryaya hareketin yayınlarının fikri denetiminden sorumludur. Gruplar kolu örgüt hücrelerinden sorumludur. Euskara kolu Bask dilinin gelişmesi ve kullanımının yaygınlaşmasına dair eylemlerle alakalıdır. Hukuksal eylem kolu bölgede gerçekleştirilecek grev ve boykot benzeri kitle eylemlerinden sorumludur. Propaganda kolu ise adından anlaşılacağı gibi hareketin ideolojisini yaymakla yükümlüdür. Askeri Etkinlikler kolu ise uzun süre maddi olanak eksikliğinden ötürü işlevsiz kalmıştır. Bu açıdan bakıldığında Temmuz 1959’da EGI’den ve PNV çizgisinden kopan Bask milliyetçilerinin kurduğu⁹¹ ETA’yı ilk yıllarında terör örgütü olarak nitelendirmemiz doğru olmayacaktır.

ETA’nın şiddet yolunu benimsemesi ideolojisindeki değişimler ile de doğrudan alakalıdır. Yarı Alman kökenli Bask yazar Federico Krutwig’in Euskadi’nin

---

⁸⁹ Akın Özçer, Çoğul İspanya, s.51.

⁹⁰ Akın Özçer, Çoğul İspanya, s.53.

⁹¹ Javier Tusell, Spain: From Dictatorship To Democracy, 1939 To The Present , Wiley-Blackwell, 2007, p.226.

bağımsızlığı için devrimci savaşın gerekliliğinden bahsettiği Vasconia adlı eseri ETA çevrelerinde büyük ilgi görmüş ve Euskadi ile alakalı yazılmış en önemli eser olarak ilan edilmiştir. Krutwig'in pek çok yerinde İspanya karşıtlığını İspanyol karşıtlığı şeklinde dile getirerek⁹² aslında Arana tarzı ırkçılıktan da esintiler sunan bu eserin ETA felsefesi üzerine etkileri geleneksel Bask milliyetçiliğinin genlerinde bulunan anti-komünist zihin yapısının reddi ve bağımsızlık için gerekli olan devrimci halk savaşının ilkesel olarak benimsenmesi olmuştur. Krutwig devrimci halk savaşının başarıyla sonuçlanması için Bask milliyetçilerinin Euskadi'de yaşanan Sanayi Devrimi sonucunda ortaya çıkan kapitalist sınıf tarafından sömürülen bölgedeki işçi sınıfının desteğini alması gerektiğini ve bunun için de Marksizm'in bir araç olarak olmazsa olmaz olduğunu ileri sürmüştür. Sınıf çatışmasının sona ermesi için öncelikli olarak ulusal bağımsızlığın gerçekleşmesini ancak bu şekilde sınıf çatışmasının ortadan kalkabileceğini dile getirerek bölgedeki sınıfsal eşitsizlik ile Euskadi'nin özgürlüğü arasında doğrudan bir bağ kurmuştur Krutwig.⁹³

ETA'nın III. Meclisinde kabul ettiği Krutwig'in Marksist felsefeye dayalı devrimci halk savaşı prensipleri hareketin kurucuları arasındaki gelenekçi kesimi rahatsız eder. Zira PNV'nin keskin bir dille Bask ülkesinin bulunduğu koşullardan en az İspanya kadar sorumlu olduğu ve suçlandığı bu yeni söylem özellikle de Marksist sosuyla birlikte ETA'nın Bask toplumunun tabanında istenilen düzeyde karşılık bulmasını zorlaştırmakla birlikte Bask davasının özünden de uzaklaşıldığı düşünülmüştür. III. Meclis'te ETA'nın PNV'yi statükocu olarak suçlamasına cevaben PNV de Gernika'da ETA'yı komünistlik ile itham ettiği bir protesto gösterisi düzenlemiştir. Bask milliyetçilerinin bölünmesi sürecindeki önemli kilometre taşlarından biri de anlaşılacağı gibi ETA'nın kendisini ileride bir terör örgütüne dönüştürecek olan bu sert dili benimsemesi olmuştur.

ETA'nın ırkçılık temelli Bask milliyetçiliğini Marksist bir sosla ıslah etme çabası da dışarıdan örgütün kafa karışıklığını gözler önüne sermiştir. Örgüt 1964'te yayın organı Zutik'te yayınladığı bir mektupla tüm Bask aydınlarını ETA'nın yanında Bask devrimini desteklemeye çağırırken önerdikleri devrim proleter değil milli bir devrimdi.

⁹² Martha Crenshaw, *Terrorism in Context*, Pennsylvania State University Press, 1995, p.427-428.

⁹³ John Sullivan, p.128.

Yani Bask bölgesinin düşmanı kapitalist düzeni yenebilmeleri için bir devrim gerçekleşmeliydi ama bu devrim işçilerin değil Baskların devrimi olmalıydı. Ya da başka bir deyişle kapitalizm değil İspanya ve İspanyol kavramları yenilip Euskadi'den atılması gereken düşmanlardı.

Marksizmin ulusal bağımsızlık adına önemli bir araç olduğunu savunan ETA'nın Euskadi'deki İspanyol işçi sınıfı üzerinden bilhassa tehditlerle anti-İspanyolculuk yapması Bask milliyetçileri arasında her ne kadar ETA ve PNV bazında bir fikir ayrışması var olsa da temelde hepsinin Arana'nın fikirlerinden az ya da çok etkilendiğini ve Bask milliyetçiliğinin son tahlilde ırkçı söylemden münezzeh bir ideoloji olmadığını göstermektedir. Zira Marksist söylemi tam manasıyla benimsemek demek Euskadi'ye çalışmak için göç etmiş Bask olmayan İspanyol işçi sınıfıyla da işbirliği yapmak ve proleteriyayı yekpare olarak ele alıp onun haklarını ulusal çıkarların üzerinde tutmak manasına gelir ki bu durum Bask milliyetçileri için mevcut çizgilerinden kopma manasına gelecektir.

ETA'nın kurucularından ve fikir önderlerinden Txillardegi hareketin yayın organlarında kullanılan dilin Marksizme gereğinden fazla evrildiği ve bu durumun ETA'yı Bask milliyetçi hedefinden uzaklaştırdığını düşünmekteydi.⁹⁴ Gerek hareketin Siyasal Bürosu gerekse de şiddet yanlısı Krutwig grubunun Marksist söylemleri zaman zaman milliyetçi söylemin önüne geçmekteydi ki bu hareket içinde tartışmaları da beraberinde getiriyordu.

Marksist söylemi ön plana alan Siyasal Büro ile milliyetçiliği Marksist söylemin önünde tutan Krutwig grubunun siyasi çekişmesi ETA Meclislerinde yaşanmış ve Siyasal Büro'ya hakim Iturrioz grubu tasfiye edilerek Siyasal Büro'nun kontrolü Krutwig grubunun eline geçmiş ve ETA'nın V. Meclisi'ni Krutwig grubu toplamıştır.⁹⁵ Bu Mecliste ETA'nın yeni dönem ideolojik ve örgütsel yapısı belirlenmiştir. Artık kendini "Bask Sosyalist Milli Kurtuluş Hareketi" olarak tanımlayan ETA benimsediği

---

⁹⁴ Akın Özçer, Çoğul İspanya, s.67.

⁹⁵ John Sullivan, p.128

milliyetçilik anlayışını ise “devrimci milliyetçilik” olarak nitelendirir.⁹⁶ Bask halkının Bask proletaryası ve diğer ezilen sınıflardan meydana geldiğini iddia eden ETA'nın görüşüne göre Bask topraklarında İspanya ve Fransa devletleriyle işbirliği halindeki Bask burjuvası Bask halkına dahil değildir. Keza İspanyol göçmenlerle ilgili mevcut düşüncelerde değişme olmamış ve Bask toplumuna entegre olmayanlar yani Bask milliyetçilerini –yani ETA'yı- desteklemeyenler Bask halkının düşmanı sıfatını taşımaya devam etmişlerdir.⁹⁷

Örgütlenme düzeyinde ise sahada yapılacak eylemlerin kontrol merkezi olan KET'e (Taktik Yürütme Komitesi) bağlı hücre yapılanmaları (hirurko) kurularak silahlı eylemlere hazırlanılmaya başlanmıştır. Krutwig grubunun ETA yönetimini ele geçirmesiyle Txillardegi, Jose Manu Aguirre, Benito Del Valle gibi Ekin-ETA'nın kurucu isimleri ETA'dan ayrılmışlardır.⁹⁸ Zira Ekin-ETA'nın ilk kurucuları ne hareketin Marksist-Leninist söylem ile bu kadar bütünleşmesini ne de devrimci halk savaşı adı verilen gerilla savaşını doğru bulmuyorlardı. Son tahlilde V. Meclis ile birlikte ETA kurucu grubun ideolojisinden uzaklaşmış ve kendisini bir terör örgütü olarak uluslar arası kamuoyuna tanıtacağı yeni bir döneme girmiştir.

2.1.2 Bir Terör Örgütü Olarak ETA: Franco Dönemi

ETA'nın eylemlerinin başladığı tarih olarak kabul edilen 1968 yılından evvel de *etarraların*⁹⁹ rejimin sembolü heykellere ve İspanyol bayrağına karşı ufak çaplı saldırıları vardı. Fakat İspanyol güvenlik güçleri bayrak yakma, boyalı saldırılar ya da duvarlara Euskadi bayrağı çizmek gibi ufak çaplı eylemlere dâhi orantısız sertlikle cevap vererek tepki toplamıştı. 1968'de ETA'nın ilk eyleminde de devletin verdiği tepki olayın toplumdaki yankısının büyümesine yol açmıştır. Zira ETA'nın ilk eylemi aslında polisin güvenlik sebebiyle iki etarranın içinde bulunduğu bir aracı durdurmasıyla vuku bulmuş olup planlı bir saldırı değildi. Txabi adlı etarranın panikle açtığı ateş sonucu bir polisin ölmesi devamında çıkan kovalamaca da polislerin Txabi'yi vurarak öldürmesi

---

⁹⁶ Paddy Woodworth, *Dirty Wars, Clean Hands: ETA, The GAL and Spanish Democracy*, Cork University Press, 2001, p.37

⁹⁷ Akın Özçer, *Çoğul İspanya*, s.70.

⁹⁸ John Sullivan, p.56.

⁹⁹ *Etarra: ETA militanlarına verilen ad*

ile sonuçlanan bu olayda araçtaki diğer etarra Sarasqueta da polis tarafından yakalanmıştır. Polis kurşunuyla hayatını kaybeden Txabi bir anda Franco rejimine karşı direniş sembolü bir şehit makamına yükselir. Büyük bir cenaze töreni gerçekleştirilir Txabi için. Cenazeden sonraki iki ay ise Txabi için bölgedeki bazı kiliselerde ayinler düzenlenir. Bu süre zarfında ise Franco rejimi de boş durmamıştır elbette. Bir hafta içinde kurulan savaş mahkemesi Sarasqueta'ya önce 58 yıl hapis cezası vermiş Sarasqueta'nın cezaya itirazına cevap olarak da cezayı idama çevirmiştir. Olay esnasında sadece kaçan ve polise karşı silah bile çekmememiş birisinin bu cezayı alması Bask toplumunda infiale yol açar. Euskadi'nin her şehrinde her kasabasında rejim aleyhtarı gösteriler yapılmaya başlanır. Bunun üzerine Franco bölgedeki olayların daha fazla tırmanmaması adına Sarasqueta'nın cezasını affeder.¹⁰⁰

Franco rejiminin ibret olsun diye verdiği adaletten yoksun cezalar sonucu ortaya çıkan halk tepkisiyle ETA kendisinin planlamadığı bu ilk eylemiyle toplum içinde destek bulmuş ve sempati kazanmıştır. Kısa süre sonra ise ETA ilk planlı eylemini gerçekleştirecektir. Franco rejiminin Bask bölgesindeki en üst rütbeli temsilcilerinden Guipuzcoa bölgesi siyasal-sosyal işler komseri Meliton Manzananas ETA'nın hedefi olur. Bölge halkınca sevilmeyen ve işkenceleri ile ünlenmiş Meliton Manzananas 2 Ağustos 1968 günü ETA'nın "Sagarra" (elma) adını verdiği bir operasyon sonucu öldürülür.¹⁰¹ Manzananas suikasti sadece Txabi'nin değil Manzananas'ın işkence siyasetinden nasibin almış tüm Baskların intikamının alınması ya da ETA'nın tabiriyle Baskların kendi adaletlerini kendilerinin sağlaması mesajını taşımaktaydı.¹⁰² Franco rejimi için ise bu suikast devlete isyan niteliği taşımaktaydı. Üst düzey bir devlet memurunu terörist bir saldırıya kurban veren rejim hiç vakit kaybetmeden Guipuzcoa'da "olağanüstü hal" ilan eder. Zaten Euskadi bölgesine karşı uyguladığı ayrımcı siyaset ile bölge halkı nazarında düşman sıfatını elde eden rejim olağanüstü hal ile birlikte bölgedeki uygulamalarını daha da sertleştirir. Sadece suikastın gerçekleştiği Ağustos ayında bölgede 600 kişi gözaltına alınmış bunların 250'si işkenceden geçmiştir.¹⁰³ Euskadi'yi baskı politikalarıyla yöneten faşist Franco rejimine karşı gelmesi, kafa tutmaya çalışması ETA'ya toplum tabanında bir sempati ve hoşgörü kazandırmıştır. Bilhassa Franco

---

¹⁰⁰ Akın Özçer, Çoğul İspanya, s.70.

¹⁰¹ Mark Kurlansky, Basque History of the World, Walker & Co, 1998

¹⁰² Jean-Marie Izquierdo, La Question Basque, Editions Complexe, 2000, p.107.

¹⁰³ Akın Özçer, Çoğul İspanya, s.74.

rejiminin ETA unsurları ile mücadele adına ETA ile en ufak alakası bile olmayan pek çok Bask sivil gözaltına alıp işkencelere tâbi tutması hem Madrid yönetimine karşı var olan nefreti körüklemiş hem de ETA'ya aslında pek de hak etmediği bir destek kazandırmıştır. Türkiye'de PKK ile mücadele adı altında devletin resmi ve gayri resmi yapılar vasıtasıyla PKK ile bağı olup olmadığı fark etmeksizin pek çok Kürdü gözaltına alması, pek çok masum sivilin işkencelerden geçmesi ve hatta JİTEM cinayetlerine kurban gitmesi örneğine baktığımızda ayrılıkçı örgütlerle mücadelede merkezi yönetimlerin hatalarının marjinal yapılara taraftar kazandırmaktan ve sorunu derinleştirmekten başka bir şeye yaramadığını görmekteyiz.

ETA Bask toplumunda karşılık bulduğu bu dönemde iç çekişmelerle uğraşmaya devam etmektedir. Milliyetçi söylemi ağır basan Ulusal Cepheciler ile Marksist söylemi ön planda tutan İşçi Cephesi arasındaki çekişme ETA'yı bölünmeye götürmekteyken örgütün imdadına bu kez İspanyol yargısı yetişmiştir. 16 etarra'nın yargılandığı Burgos davasında cinayet işlememiş veya cinayete teşebbüs bile etmemiş 14'ü 30 yaşın altında olan ETA üyesi sanıklar hakkında askeri savcılık rejimin iç düşmanlarına ders vermek niteliğinde sert ve orantısız cezalar istemiştir. Askeri savcılık 6 etarra için idam isterken geriye kalan 10 etarra için de toplamda 700 yılın üzerinde hapis cezası istemiştir. Franco rejimi mahkemenin kamuya kapalı şekilde toplanmasını istediği için sanıkların arasına iki de rahip ekler. Vatikan ile İspanya hükümeti arasındaki anlaşmalara göre¹⁰⁴ sanıkların içinde rahipler olması durumunda yargılamanın halka kapalı yapılabilmesi durumu ortaya çıkmaktaydı. Fakat önce rahiplerin açık duruşma talebi ardından Vatikan'ın rahiplere arka çıkarak aynı talebi dile getirmesiyle Burgos davası birden sınırları aşarak uluslar arası kamuoyunun izlediği bir dava haline gelir. İlk oturumda her sanık kendi yakın olduğu grubun ideolojisini dile getirerek propaganda gerçekleştirirken mahkeme salonundan çıkmadan hemen önce tüm sanıklar Bask ulusal marşı "Eusko Gudariak"ı söylemişlerdir.¹⁰⁵ Yani Franco rejiminin kapalı kapılar ardında gerçekleştirip ibretlik cezalar yoluyla ıslah etmek istediği ETA üyeleri rejimin istediğinin tam aksine mahkemede açık bir şekilde davalarının propagandalarını yapmışlardır. Ve bu 16 sanık artık Bask toplumunun büyük kısmı için iç savaşta Euskadi için savaşan kahraman savaşçılar olarak gözükmekteydiler. Sanıklara destek ve

¹⁰⁴ Ian Cram, A Virtue Less Cloistered: Courts, Speech and Constitution, Hart Publishing, 2002, p.184

¹⁰⁵ Ian Cram, p.185

davayı protesto etmek için gerçekleştirilen büyük kitle gösterileri ve grevler sonucunda Madrid yönetimi Guipuzcoa'da "olağanüstü hal" durumunu tekrar ilan etmek zorunda kalmıştır.¹⁰⁶ Fakat Euskadi'nin diğer bölgelerinde de gösterilerin artarak devam etmesi rejimi sıkıntıya düşürmüştü ve Aralık 1970'te olağanüstü hal İspanya genelinde ilan edilmiştir. Aynı günlerde başkent Madrid'de aşırı sağcı gruplar Franco rejimine destek amacıyla büyük çaplı bir gösteri tertip etmişlerdir. Bunu Burgos davası süreci ile hem içeride hem de dışarıda sarsılmaz gözükme imajı bozulan Madrid yönetiminin yine meydanları kullanarak hem içe hem dışa mesaj vermesi olarak yorumlayabiliriz.

Mahkeme sonuçlandığında ise alınan kararlar askeri savcının talep ettiğinden de ağır olmuştur. 9 sanık idam cezasına çarptırılırken¹⁰⁷ 7 sanık da 12 ile 62 yıl arasında değişen hapis cezalarına çarptırılırlar. Fakat Franco rejiminin bu cezayla terbiye planı yine ters teper. Fransa, İtalya, İsveç, Belçika, Danimarka, Norveç ve Vatikan İspanya'ya ile diplomatik girişimlerde bulunarak Franco yönetiminin sanıkların cezalarını affetmelerini istemiştir. Franco rejimi ise Sarasqueta olayında olduğu gibi yine geri adım atar ve çıkarılan bir kararname ile idam cezalarını 30 yıl ağır hapis cezasına çevirir.¹⁰⁸

1973 yılıyla birlikte artık iyiden iyiye Askeri kolunun kontrolü altına giren ETA'nın eylemleri devlet binalarına saldırılar, Bask işçi sınıfına destek amacıyla sömürücü olarak tanımladıkları bazı işadamlarını kaçırma eylemleri, örgüte maddi destek amacıyla yapılan banka soygunları ve jandarma ve polis gibi devlet birimlerine saldırılar şeklinde meydana gelmekteydi. ETA cephesi bu saldırıları benimsedikleri "şehir gerillacılığı" politikası açısından birer başarı olarak değerlendirirse de uluslar arası kamuoyunda Burgos davası sürecinde elde ettikleri sempatiyi yavaş yavaş kaybetmeye başlarlar.

1972'den sonra eylemlerini sıklaştıran ETA'nın en çok ses getiren eylemi Ogro Operasyonu olmuştur. Hedef Franco rejiminin iki numarası yani İspanya Başbakanı Amiral Luis Carrero Blanco'dur. 20 Aralık 1973 Pazar sabahı Pazar ayini çıkışında San Francisco de Borja kilisesi önünde zırhlı aracının bombalı saldırıya uğramasıyla şoförü

---

¹⁰⁶ John Sullivan, p.93-94.

¹⁰⁷ Niamh Hourigan, Escaping the Global Village: Media, Language and Protest, Lexington Books, 2004, p.82

¹⁰⁸ Akın Özçer, Çoğul İspanya, s.80.

ile birlikte can vermiştir. 150 kiloluk patlayıcının kullanıldığı ve kimi araştırmacılara göre 60 civarında kişinin parçası olduğu bu eylemin sonunda hiçbir etarranın yakalanamaması ETA için büyük bir başarı sayılırken Franco rejiminin zafiyetini gözler önüne sermiş ve yaşlı ve hasta olan Franco'nun ölümü halinde rejimin daha fazla devam edemeyeceği anlaşılmıştır ki başta aşırı sağcı gruplar olmak üzere pek çok farklı siyasi hareket mevcut hükümet üzerinde nüfuz sağlama amacıyla harekete geçmiştir.¹⁰⁹

Blanco suikasti başarısına rağmen ETA içindeki çekişmeleri yeniden ortaya çıkarmıştır. İşçi Cephesi ile Askeri Cepheciler arasında ETA lehine kitle hareketi düzenlemenin sorumluluğu üzerinden çıkan bu tartışma sonucu İşçi Cephesi üyeleri arasından ETA'dan ayrılanlar olmuştur. Fakat son tahlilde ortaya birbiriyle bağı devam eden ama 2 farklı yapı olan 2 ETA çıkmıştır çözüm olarak. Askeri-siyasal ETA (ETA-PM) ve sadece askeri faaliyetten sorumlu Askeri ETA (ETA-M) oluşur. ETA-PM İşçi Cephesinin ETA-M Askeri Cephenin hâkimiyetindedir. İki taraf da birbirlerini ETA adına kitle eylemi yapma kararı verebilecek yetkinlikte olmamakla itham etmekle birlikte uzun süre bu iki ETA varlığını sürdürmüştür.

2.1.3. Franco Sonrası İspanya'sında ETA

ETA Franco rejiminin çökmesiyle birlikte ortaya çıkabilecek kargaşa ortamından faydalanıp bağımsız bir Euskadi'ye ulaşma gibi ütöpik fikirler çıkardığı kadar KAS gibi (Sosyalist Yurtseverler Koordinatörlüğü) politik olarak akıllıca hamlelerde de bulunmaktaydı. Bu hareket bilhassa PNV dışında kalan irili ufaklı milliyetçi gruplara bir çatı olurken ETA-M'nin ideolojik etki alanında bulunmaktaydı. Böylece Euskadi'de gerçekleşecek her türlü kitlesel eylemin dümeninde ETA bulunmuş olacaktı. Franco rejiminin iki ETA militanını idam etmesi üzerine bölgenin verdiği büyük tepkinin devamında kurulan ve HASI, LAIA, LAK, LAB, EIA ve ETA-PM gibi Abertzale grupların bir araya geldiği KAS oluşumu ETA-M'nin etkisi altında kaldıkça bu desteği kaybetmeye başlamış ve Franco sonrası dönemde gerçekleştirilecek parlamento

---

¹⁰⁹ Aline Angoustures, Histoire de l'Espagne au XXe Siecle, Editions Complexe, 1993, p.275.

seçimlerini boykot kararı aldığı için EIA ve ETA-PM gibi üyelerinin desteğini kaybetmiştir.¹¹⁰

Franco sonrası dönem İspanya’da ve haliyle Bask bölgesinde demokratikleşme sürecinin başladığı ve İspanya’nın normalleşme adına adımlar attığı bir dönemdir. Fakat Franco rejiminin artığı asker ve sivil bürokrat yapıların yerine getirdiği köstek işlevini Bask bölgesinde de ETA yerine getirmiş ve şiddet politikasından vazgeçmemiştir. Franco’nun ardından rejimin yaşayacağı sarsıntıyı büyük bir depreme çevirmek amacıyla olan ETA Franco’nun durumunun ağırlaştığı 1975 yılı başlarından itibaren eylemlerini arttırmıştır. San Sebastian ve Guernica başta olmak üzere Guipuzcoa’da özellikle ilkbahar’da gerçekleştirilen saldırılarda pek çok İspanyol polisi ve jandarması ETA tarafından öldürülmüştür. Franco’nun ölümünden 4 gün sonra ise ETA bu kez Guipuzcoa’ya bağlı Oyarzun’un belediye başkanı Antonio Echeverria’yı düzenlediği suikast eyleminde katleder. ETA bu eylemle ilgili olarak Echeverria’nın Frankist bir casus olduğu gerekçesiyle hedef olduğunu belirtir. Bundan birkaç gün sonra ise ETA artık bölgede Madrid yönetimini temsil eden tüm idarecilerin ETA’nın infaz radarına girdiğini ve Franco sonrası dönemde “JuanCarlism”e karşı da aynı şekilde savaş vereceklerini dile getirir.¹¹¹

Yeni anayasa çalışmaları sürecinde PNV’nin gerçekçi ve çözüme yönelik politikalarına karşın ETA’nın talepleri ütöpik ve çatışmayı durdurmaya isteksizliğini gösteren tarzdadır. Yayın organları Zutik ve Egin’den İspanya hükümetine ateşkes çağrısı yaparken buna şart olarak da “genel af ilanı”, “İspanyol güçlerinin bölgeden çekilmesi”, “Euskadi’nin ulusal egemenliğinin tanınması” ve “Bask yönetiminin kendi savunma gücünü oluşturması” gibi kabul edilmesi hayalden öte olan isteklerde bulunur ETA.¹¹² PNV yeni anayasa için Komisyon görüşmelerine katılırken ETA güvenlik noktalarına eylemler yapmayı sürdürmüş ve hatta San Sebastian’daki jandarma komutanlığı’ndan mühimmat ve cephane çalma eylemi gerçekleştirmiştir. Fakat bu eylemlerin bazıları ETA tabanında da tepkiyle karşılanmıştır. La Hoja del Lunes gazetesinin baş yazarı Jose Maria Portell’i Bilbao’daki evinin önünde öldüren ETA gerekçe olarak Portell’in bir

---

¹¹⁰ Robert P. Clark, *Negotiating With ETA: Obstacles To Peace In The Basque Country 1975-1988*, University of Nevada Press, 1990, p.21

¹¹¹ Robert P. Clark, p.74.

¹¹² Akın Özçer, *Çoğul İspanya*, s.106-107.

devlet casusu olduğunu ve gazetesini ETA'ya karşı saldırmak amaçlı kullandığı iddiasını gösterdiyse de bölgedeki yerel basın ve hatta ETA'nın yayın organı Egin'de bu suikast fikir özgürlüğüne sıkılmış bir kurşun olarak değerlendirilmiş ve sert bir şekilde eleştirilmiştir. ETA üzerine araştırmalarıyla tanınan ve ETA ile alakalı 2 kitabı bulunan Portell'in öldürülmeden önce "Pertur" kod adıyla bilinen ETA militanı Eduardo Moreno Bergaretxe'nin ölümünden ETA'nın bir iç infazı olarak şüphelendiği ve bu cinayeti aydınlatmak üzere çalıştığı söylentileri ortaya yayıldıkça ETA-M'ye Portell suikasti ile alakalı tepkiler artmaya devam etmiştir.¹¹³

Portell suikastı İspanyol aşırı sağcı grupların da tepki vermesine yol açmış ve ETA eski liderlerinden Jose Echabe ve eşine Fransa sınırları içinde aşırı sağcılar tarafından yapılan bir saldırı gerçekleşmiştir. ETA'nın buna cevabı gecikmemiş ve 10 gün sonra 19 Temmuz 1978'de Madrid'de general Sanchez Ramos ve yanındaki yaveri bir suikast sonucu öldürülmüştür.¹¹⁴

Anayasa çalışmaları esnasında devam ettirdiği eylemleri ile ülke gündemini işgal eden ETA ile dönemin Suarez hükümeti diyaloga girmek ister. Hükümet aracılar vasıtasıyla ETA ile diyaloga girer. ETA hükümetin diyalog arzusundan memnun kalır fakat görüşmelerden toplumun da haberdar edilmesini ve ETA'nın siyasal bir aktör olarak tanınmasını isterler ki bu da ETA'nın önceki istekleri gibi ütöpik ve bir hükümet tarafından kabul edilmesi imkansız isteklerdir. Franco rejiminin askeri ve siyasi artıklarının hala tam olarak tasfiye edilemediği bir geçiş döneminde Suarez hükümeti bu çabasıyla hem ortaya çıkacak anayasanın toplumda tabanında en geniş mutabakata sahip olmasını istediğini göstermiştir hem de ETA'nın Bask sorununun çözümü için kendi menfaatlerinden taviz verecek, kendisiyle uzlaşılacak bir yapı olmadığını göstermiştir.

Yeni Anayasanın ardından Euskadi'ye özerklik sağlayacak statünün çalışmaları ETA'nın ve Abertzale solun boykotuna rağmen devam etmiş ve 17 Temmuz 1979'da "Gernika Statüsü" olarak da adlandırılacak olan Bask Özerklik Statüsü metni üzerine partiler anlaşmıştır. Statüyü savunan PNV'ye karşın red cephesinin liderliğini yapan ETA-M referandum sürecini kanlı eylemlerle provoke ederek bir yandan bölgede güç

---

¹¹³ Paul Preston, *The Triumph of Democracy In Spain*, Routledge, 1987, p.107.

¹¹⁴ Paddy Woodworth, p.133

gösterisi yapmak öte yandan da darbe heveslisi askerleri tahrik ederek İspanya’da bir kaos ortamı yaratmak amacındaydı. Bu amaçla Guipuzcoa komutanı Lorenzo Gonzalez Valles’i bir suikast eylemi sonucunda katlediler. Aynı günlerde sağcı yayın organlarında Valencia Ordu Komutanı Jaime Del Bosch ile yapılan ve kumandanın yaşanan dönüşüm sürecinin başarısız olduğu ve bir müdahalenin şart olduğunu dile getirdiği bir röportaj yayımlanır.¹¹⁵ Valles suikastinin ardından ordunun Suarez hükümetine baskılarının arttığı medyada kendine yer bulmuştur. Bu gergin ortama rağmen PNV Bask kilisesinin de destekleriyle referandum için statüye destek aramaya devam etmiştir. Nihayetinde her ne kadar ETA-M’nin sandığa gidilmemesi yönündeki telkinleri ve hatta tehditleriyle sandığa gitme oranı %58,86’da kalmışsa da sandığa giden seçmenin %94,6’sının verdiği evet oyuyla Bask Özerklik Statüsü Euskadi halkı tarafından onaylanır.¹¹⁶

ETA’nın karşı çıktığı Gernika Statüsü’nün içeriğine, Basklar için neler getirdiğine bakmak Bask sorununun hangi anayasal düzlemde tartışıldığını anlamak için önem taşır. Statüde İspanyol anayasasında Baskların tanımlandığı “İspanyol milletini oluşturan milliyetler” tanımlaması yer almıştır. Bununla birlikte Bask Bölgesi Özerk Topluluğu’nun sınırları belirlenirken Navarra’nın da Euskadi’ye katılma hakkının sahip olduğu maddesi statüye eklenmiştir.¹¹⁷ Böylece hem Bask milliyetçilerinin Navarra üzerine tezleri statüde yer alarak bir tartışma zemini bulmuştur hem de Navarra’nın kararında tek yetkili olarak Navarra halkı gösterilerek pratikte Navarra’nın Euskadi’ye bağlanmasının da önüne geçilmiştir. Zira Navarra toplumu Bask milliyetçi tezlerinin aksine hiçbir dönemde Euskadi’yi merkez olarak görmemiş ve Euskadi’ye bağlanmak istememiştir. Statüye eklenen işbu hakların Bask halkının tarihsel olarak sahip olduğu haklardan vazgeçtiği anlamına gelmediği mealindeki maddeyle de gelenekçi Bask milliyetçilerinin foral sistem ve Baskların tarihsel hakları tezine bir atıfta bulunulmuştur ki bu durum statünün gelenekçi milliyetçiler tarafından olumlu bulunmasına yol açmıştır.

---

¹¹⁵ Richard Maxwell, p.44

¹¹⁶http://www9.euskadi.net/q93TodoWar/eleccionesJSP/q93Contenedor.jsp?menu=li_2_1_1&opcion=a&idioma=c

¹¹⁷ Omar G. Encarnacion, Spanish Politics: Democracy After Dictatorship, Polity Press, 2008, p.170

Bask Parlamentosu'nun yetkileri içinde Euskadi'yi Madrid'de temsil edecek senatörleri belirleme, Temsilciler Meclisi Başkanlık Divanı'na yasa önerisinde bulunma, merkezi hükümetten belli bir husus üzerine Temsilciler Meclisine yasa teklifi sunması talebinde bulunma ve herhangi bir yasanın Anayasaya aykırılık başvurusunda bulunma hakları vardır. Keza tarihsel hakların yer aldığı bu statüyü PNV'nin desteklemesinin bir diğer nedeni de sınırları Bask hükümetinin kendi çıkardığı vergilere ve tarihsel hak olarak tanınan foral yapıların gelirlerinden müteşekkil olan Bask Özerk hükümetinin “özerk maliyesi”nin statüde yer almasıdır.¹¹⁸ Tarihsel haklara atıfta bulunan ve idari yapısı açısından devlet içinde küçük bir devleti andıran bu statü PNV için bir başarı olurken ETA için ise silahlar yöntemiyle süreci yavaşlatsa da istediğini alamadığı ve demokrasiye yenildiği bir sürecin sonucu olmuştur.

Merkez partiler ise bir süre statünün geniş ve esnek sınırlarından rahatsız olmuşlardır. Katalunya, Galiçya ve Euskadi'nin diğer bölgelerden daha farklı bir özerklik düzeyine sahip olmasının hem bölgeler arası eşitsizlik yaratacağını hem de bu 3 bölgeye bu işin sonunda sürecin bağımsızlığa uzanacağı fikri vereceğini düşünmüşlerdir. Bunun üzerine özerkliğin sınırlarını belirleyerek hem özerk toplulukları eşitlemek hem de bağımsızlık fikirlerinin önüne geçmek amacındadırlar. Bu amaçla LOAPA olarak isimlendirilen ve özerklik statülerini sınırlandıran bir yasa tasarısını Temsilciler Meclisi'ne sunarlar. Demokrasiye geçiş sancıları çeken ve 1981'de başarısız bir askeri darbe girişimine şahit olan İspanya'da merkez partilerin LOAPA hamlesi özerk yönetimlerin yetkilerine sınır çizmek kaydıyla merkezin dağılık yetki alanını düzenlemektir.¹¹⁹ Zira mevcut merkezi yönetim yapısının desantralizasyonu İspanya'nın birliğini temelden sarsacak düzeyde hızlanmıştır merkez partilere göre ve bu yüzden bu süreç daha kademeli bir şekilde ilerletilmeli ve ağırdan alınmalıdır. Merkez partilerin bu hamlesinde bölgeler üzerindeki güçlerini tamamen kaybetmemek endişesinin yanı sıra Katalunya Özerk hükümeti ile merkezi hükümet arasındaki siyasi gerginliğin ve tabii ki ETA'nın merkezi yönetimi hedef alan saldırıları da etkili olmuştur. 1980 yılı içerisinde Ispaster, Markina ve Zarautz saldırılarında 15 güvenlik görevlisini öldüren ETA Euskadi'nin normalleşmesinin önünde engel olmaya devam etmiştir.

---

¹¹⁸ Akın Özçer, Çoğul İspanya, s.158-159.

¹¹⁹ Neal G. Jesse, Kristen P. Williams, Conflict Reduction In Divided Societies, State University of New York Press, 2005, p.41.

Yasa tasarısı 31 Temmuz 1982’de mecliste onaylanıp yürürlüğü girer. Ağustos ayında ise LOAPA’nın iptali için 50 kadar parlamenter Anayasa Mahkemesine başvuru yaparlar. Mahkeme tam bir yıl sonra Ağustos 1983’te kararını vermiş ve LOAPA’nın üçte birini anayasaya aykırı bularak reddetmiştir.¹²⁰

LOAPA’ya kısaca göz attıktan sonra İspanya’nın demokrasiye geçiş dönemi olan 80’li yıllara daha yakından bakmakta fayda var. 1981’de askeri bir darbe teşebbüsü yaşayan İspanya’da bu süreç başka coğrafyalarda yaşanana muadilleri ile benzerlik göstermiştir. ETA-M’nin siyasi uzantısı Herri Batasuna’nın seçimlerde elde ettiği yüksek oy oranı, PNV’nin bölgede birinci parti olması ve merkez partilerin başarısızlığı ordu içindeki unsurlarda Euskadi’nin İspanya’dan kopabileceği endişesini uyandırmıştır. ETA-M’nin bölgede bir emniyet müdürüne suikast ve bir jandarma konvoyuna gerçekleştirdiği saldırılara karşı GAE ve Fuerza Nueva gibi İspanyol aşırı milliyetçisi örgütlerin Bask sivillere ve siyasetçilere karşı saldırıları gerçekleşmiş ve bölge tam bir çatışma ortamına dönüşmüştür.

Ordu içindeki eski Frankistler ve Kral Juan Carlos’a bağlı olmakla birlikte ülkenin bütünlüğünden şüpheye düşen bir kısım subayın planladığı darbe girişimi için belirlenen tarih 23 Şubat 1981’dir. Öncelikle silahlı bir grup asker Temsilciler Meclisini basıp toplantıya ara vermiş, basın mensupları dışarı çıkarılmış ve PSOE, PCE liderleriyle birlikte Başbakan Sotelo ve Savunma Bakanı Mellado meclis içindeki bir başka odaya götürmüşlerdir. Böylece operasyonun ilk safhası olarak önemli politikacıların rehin alınması işi gerçekleştirilmiş ve 347 vekil rehin alınmıştır.¹²¹ İkinci aşamada ise Brunete Tugayının Madrid’deki stratejik noktaları ele geçirmesidir. Akşam olduğunda devlet radyosu RNE ve televizyonu TVE rutin yayınlarının dışına çıkmış ve marş yayını yapmaya başlamışlardır. Darbecilerin devlet yayın organlarına hâkim olmasının ardından sıra tugayın başkente ulaşip duruma el koyması olacaktır. Bu darbe hükümete karşı yapılacak olup Kral’dan da onay alınması ve bu suretle darbenin meşruiyet kazanması hedeflenmekteydi. Lakin darbeciler hiç beklemedikleri yerden darbeyi yerler

---

¹²⁰ Carolyn M. Dudek, EU Accession And Spanish Regional Development: Winners And Losers, Peter Lang Pub. , 2005, p.38

¹²¹ John A. Crow, Spain the Root And the Flower, University of California Press, 1985, p.407

ve akşam sularında darbecilerin bu girişiminden haberdar olan Kral Juan Carlos bu saçmalığa hemen son verilmesi emrini verir Genelkurmay Başkanlığı'na. Hemen ardından da devlet televizyonuna çıkarak darbe girişiminin başarısız olduğunu ve durumun normale gelmesi için tüm önlemleri aldığını açıklar.¹²² Kral'ın demokrasi yönünde tavır koyması aynı zamanda ordudaki komutanların emir-komuta zinciri gereği darbecilerin emirlerine uymalarının önüne geçmiş ve darbe girişimini bir anda taca çıkarmıştır. 23-F darbe girişimi olarak anılan bu girişimin bertaraf edilmesinin sonucunda darbe girişiminden ötürü 23 subay sorumlu tutularak tutuklanmıştır. Elbette darbenin ardındaki subay sayısı 23 kişiyle sınırlı değildir. Bununla birlikte pek çok Frankist rütbeli subay Franco'nun yönetimi emanet ettiği Kral Juan Carlos'a ve onun aldığı kararlara saygı duymaktadır ve Kral'ın demokrasi yönünde hareket etmesini kabul etmek zorunda kalmıştır. Bu başarısız darbe girişiminin ardından Madrid'de 1 milyonun üzerinde insan Barcelona'da ise yarım milyon insan meydanlarda darbecileri kınamış ve anayasal rejime destek sloganları atmıştır. Çok kısa bir süre sonra ise ETA-PM ateşkes kararı almıştır. Bu karar ETA içinden bir kanadın silahlı çözüm fikrinden siyasal çözüm fikrine saptığı yorumlarına yol açmıştır ki ETA-PM 1982'de kendini fesh etmiş ve faaliyetlerine kurdukları siyasi parti olan EİA'da devam edeceklerini açıklamışlardır.¹²³

ETA-PM ateşkes ilan ederken ETA-M suikast saldırılarına devam etmekteydi. Örgüte yakın yayın organlarından Zuzen'de yayınlanan bir belgeye göre örgütün saldırılarındaki amaç askeri hedeflere saldırmak suretiyle İspanyol yönetimini yıpratmak ve ETA'nın şartlarını kabul ettirmektir. Bu oldukça ütopyik amaç doğrultusunda gerçekleştirilen suikast eylemleri elbette amacına ulaşamamış bununla birlikte İspanyol devletinin de terörle mücadele yöntemleri sertleşmiş ve zaman zaman illegal yollara sapılmıştır.

2.1.4. Devletin Karşı Terör Hamlesi: GAL

---

¹²² Julio C. MacLennan, Spain And the Process of European Integration 1957-85, Palgrave MacMillan, 2001, p.166

¹²³ Lyman G. Chaffee, Political Protest and Street Art: Popular Tools for Democratization in Hispanic Countries, Praeger, 1993, p.75

İspanya ile Fransa arasında ETA ile mücadele mevzusundan çıkan gerginlik iki ülke hükümetleri arasında gerginliğe yol açar. İspanya Fransa'da çok sayıda ETA üyesinin mülteci olarak yaşadıklarını ve Fransız hükümetinin buna seyirci kaldığını iddia ederek Fransa'nın ETA üyelerini tutuklayıp İspanyol hükümetine teslim etmesini istemiştir. Kısa süre içerisinde ETA'nın eylemlerinden az da olsa nasibini alacak olan Fransız hükümeti bu işbirliği isteğine olumsuz bakmamakla birlikte pratikte İspanya'nın beklediği aktif yardımı yapmamıştır. İşte GAL tam da bu dönemde ortaya çıkmış hem Fransız hükümetini harekete geçmeye zorlamayı amaçlayan hem de Bask bölgesinde ETA'nın eylemlerine sivil düzeyde karşılık vererek toplumda bir korku ortamı yaratmak isteyen bir örgüttür.

Fransız Bask bölgesi şehri Bayonne'da yaşayan iki Bask kökenli mülteci gencin ortadan kaybolmalarının ardından bir süre sonra cesetlerinin bulunması bunun ardından İspanyol polislerinin sınırın öte tarafındaki bir kasabada yaşayan etarra Larrechea'yı kaçırma girişiminde bulunması¹²⁴ ve en sonunda 1983 Aralık ayında yine aynı kasabada yaşayan Fransız vatandaşı Segundo Marey'in kimliği belirsiz kişilerce kaçırılması ve bir süre sonra Fransa sınırında serbest bırakılması gibi olaylar GAL'in adının duyulmasına sebep olmuştur. Segundo Marey'i ETA üyeleri ile ilişkilerinden ötürü kaçırdıklarını ve Fransa'da gözaltında bulunan İspanyol polisi serbest bırakılmazsa Marey'i öldürecekleri mesajını Fransız makamlarına ileten GAL sonunda istediğini elde etmiş ve polis memurunun salıverilmesinin ardından Marey'i serbest bırakmıştır. Serbest bırakılan Marey'in cebinde Fransızca yazılmış "Çok yakında GAL'den haber alacaksınız" ibaresi bulunan bir not çıkar.¹²⁵ Aynı gün San Sebastian Radyosunda GAL'in gönderdiği bildiri yayınlanır. ETA'nın döktüğü kanların hesabının ETA üyelerinden sorulacağı, Fransa'nın da ETA'ya yardımlarından ötürü hedef olacağı bununla birlikte GAL'in bir iyi niyet işareti olarak Marey'i serbest bıraktığını dile getiren¹²⁶ bu metin GAL'in 1983-1987 arasında estireceği terör rüzgârının bir nevi ilk sinyaliydi. GAL aynı ay içerisinde yine Bayonne'da önce Bask milliyetçileri ve bilhassa ETA üyelerinin çokça uğradığı bir barda garsonluk yapan Ramon Onaderra'yı ETA üyesi olduğu gerekçesiyle öldürür. 10 gün sonra ise Txapela kod adlı ETA üyesini uzun namlulu silahlarla öldüren GAL

¹²⁴ Anandam P. Kavoori ve Todd Fraley, *Media, Terrorism and Theory: A Reader*, Rowman & Littlefield, 2006, p.87

¹²⁵ Jeffrey A. Sluka, *Death Squad: Anthropology of State Terror*, University of Pennsylvania Press, 1999, p.56-57.

¹²⁶ Akın Özçer, *Çoğul İspanya*, s.211.

Fransa'nın güneybatısını kısa bir süre içerisinde bir terör ortamı içine çekmiştir. Fransız vatandaşlığına geçen ve dolayısıyla Fransız kimliğine sahip olan¹²⁷ Txapela'nın Fransız güvenlik güçlerinin hakim olduğu bir bölgede GAL tarafından katledilmesi Fransız toplumunda da bir korku ortamı oluşmasına yol açmıştır.

Bayonne başta olmak üzere Fransa'nın İspanya'ya olan güneybatı şehirlerinde 4 yıl içerisinde gerçekleştirdiği 38 eylemde 27 kişi katleden GAL'in bu kurbanlarından 8 tanesinin ise ETA ile uzaktan yakından hiçbir ilgisi bulunmamaktadır. Bu dönemde ETA da İspanya içerisinde saldırılarını yoğunlaştırmış ve 100'ün üzerinde can kaybına yol açan eylemlerde bulunmuştur ki bu kayıpların bir kısmı GAL üyesidir. GAL Fransa topraklarında gerçekleştirdiği eylemler ile İspanyol hükümetinin Fransa'ya kabul ettiremediğini kabul ettirmiş ve ETA'nın sadece İspanya'nın bir iç sorunu olmadığını çünkü ETA teröristlerinin Fransa topraklarında barındıklarını ve GAL'den dolayı Fransa topraklarının da terör olaylarına maruz kaldığını Fransız makamlarına illegal bir yolla olsa da göstermiştir. Terörle mücadele politikasının önemli bir aracı olarak GAL İspanya devleti için önemli bir işlev görmüştür. Öyle ki Fransız polisi GAL sorununa müdahale için öncelikle sorununun görünür sebepleri olan bölgedeki ETA ve Iparretarrak¹²⁸ üyelerine karşı operasyonlar düzenlenmiş ve pek çok örgüt üyesini tutuklamıştır. Devam eden süreçte ise Fransa İspanya'nın tutukluları iade talebini kabul etmese de varılan mutabakat sonucu ETA tutuklularının İspanya'nın belirleyeceği Latin Amerika ülkelerine sınır dışı edilmesi kararına varılmıştır.

GAL'in devlet ile ilişkilerinin ortaya çıkmasıyla sonuçlanan yargı süreci 1991'de Başbakan Gonzalez, İçişleri Bakanı Barrionuevo ve bir önceki İçişleri Bakanı Corcuera'nın GAL tarafından işlenen ve dava dosyasında bulunan bir adam kaçırma olayı ile alakalı şahit olarak mahkemeye çağrılmalarıyla genişler. Süreç içinde elde edilen yeni deliller ışığında mahkeme İçişleri Bakan Yardımcısı Rafael Vera, PSE Eski Genel Sekreteri Garcia Damborenea ve pek çok emniyet ve istihbarat şefinin tutuklanmalarını talep eder. 1995'te ise 2 ETA üyesinin öldürülmesiyle alakalı bir dava delillerle yeniden açılır ve jandarma tesislerinin bu cinayetlerde kullanıldığı ortaya

---

¹²⁷ Cyrus Ernesto Zirakzadeh, A Rebellious People: Basques, Protests and Politics, University of Nevada Press, 1991, p.299.

¹²⁸ Iparretarrak= Fransa Bask bölgesinde bir dönem aktif olmuş ayrılıkçı bir Bask terör örgütü. Fransa ile ilişkilerinden ötürü ETA'yı eleştiren bu yüzden Bask ayrılıkçı hareketiyle arası iyi olmayan bir harekettir.

çıkar. Sürecin sonunda iki davadan da devlet görevlilerine hapis cezaları çıkar ve GAL'in devletin maddi desteğiyle terörle mücadele adına kurulmuş olan illegal bir yapı olduğu tescil edilir. Segundo Marey'in kaçırılması davasında İçişleri eski Bakanı Barrionuevo, yardımcısı Vera, Bilbao Emniyet Müdürü Alvarez, PSE eski Genel Sekreteri Damborenea 7 ila 10 yıl arasında hapis cezalarına çarptırılırlar.¹²⁹ 2 ETA üyesinin öldürülmesi davasında ise General Galindo ve biri albay olmak üzere 3 jandarma subayı hapis cezasına çarptırılmıştır.¹³⁰

2.1.5. Ajuria Enea Paktı

Bask Özerk Hükümeti Başkanının resmi konutu olan Ajuria Enea Sarayı'na gerçekleştirilen uzun görüşmelerin ardından 12 Ocak 1988'de PSE-PP-PSOE-PNV ve EA'nın imzaladığı Ajuria Enea paktı İspanya'nın yeni dönemdeki terörle mücadele politikasının temelini oluşturacak olan ve soruna demokratik bir yaklaşımla bakan bir metindir. 17 maddeden oluşan metinde demokratikleşme süreciyle birlikte Bask milliyetçilerinin fikirlerini tartışabilecekleri demokratik bir zemine artık sahip oldukları vurgusu yapılmıştır. Metnin genel hatlarına baktığımızda genel çerçeve olarak şunları görüyoruz; Anayasa ve Gernika Özerklik Statüsü Bask toplumuna bir statü ve kazanımlar sağlamıştır. Bununla birlikte Gernika Statüsü Baskların tüm sorunlarını çözememiştir. Demokratik yollarla statünün genişletilmesi imkanı vardır. Siyasal bütün sorunlar çözüme kavuşturulamamış olsa da mevcut anayasal sistem ve Özerklik statüsü Baskların ileriye dönük beklentilerini karşılayabilecek imkanlara sahip araçlardır. Bu sebepten ötürü Bask toplumunun daha çözümlenememiş ama çözümlenmesi için demokratik bir temele sahip sorunları ETA terörünü meşru kılamaz. ETA-PM'nin silahları bırakıp hedefleri için siyaset mecrasını seçmesi buna örnektir. Ama siyasal hedefler için terörün bir araç olarak kullanılması terör işleyen grupların siyasal hedeflerine varılmasını olanaksız kılmaktadır.¹³¹

---

¹²⁹ Victor Perez-Diaz, Spain at the Crossroads: Civil Society, Politics And the Rule of Law, Harvard University Press, 1999, p.145

¹³⁰ İspanya'da Demokrasiye Geçiş Sürecinde Anti-Demokratik Uygulamalar: GAL Anti-Terör Özgürlük Örgütü, UTSAM, 2009, s.27-31.

¹³¹ Akın Özçer, Çoğul İspanya, s.253-255.

Anayasanın bilhassa “milliyet” özelliği taşıyan özerk bölgeler için pozitif ayrımcılık içerdiği ve Herri Batasuna’nın silahlı mücadeleden tamamen arınıp siyasal hedeflerini demokratik yollarla araması yorumları Ajuria Enea metninin demokrasi vurgularının temelini oluşturmaktadır. Demokratik hak ve özgürlüklere saygılı bir anayasa ve bu anayasanın sağladığı Özerklik imkanları çerçevesinde terörden arındırılmış olmak kaydıyla her türlü fikrin siyaset yaparak kendini ifade etmesi gerektiğini bu imkanlara rağmen terörden vazgeçmeyenlere karşı alınacak caydırıcı önlemlerin sadece İspanya ile sınırlı kalmayacağını ve terörle işbirliğinde uluslar arası destek alınacağı da bu paktın vurguladığı önemli satırlardır. Bu süreçte İspanyol hükümeti ETA ile görüşmelere devam etmiş ve hatta aynı yıl Şubat ayında ETA’nın bir süre önce ilan ettiği ateşkese karşılık ETA ile temasa geçileceği kamuoyuna duyurulur. Lakin Cezayir’de gerçekleşen görüşmelerden bir sonuç alınamamış ve Nisan 1989’da ateşkes sona ermiştir.¹³²

2.1.6. İspanya-Fransa İşbirliği ve Aznar Dönemi: ETA’nın Kan Kaybedişi

İspanya da Ajuria Enea Paktı’nda belirtildiği üzere Fransa hükümeti teröre karşı uluslar arası işbirliğine gitmiştir. Bir dönem ETA üyeleri için rahatça ikamet edip örgütlenebildikleri bir yer olan güneybatı Fransa 90’lı yılların başından itibaren örgüt üyelerinin operasyon üzerine operasyona maruz kaldığı bir yer haline gelmiştir. 1992’de aynı yıl içerisinde önce Bidart’da sonra da Bordeaux ve Bretagne’da gerçekleştirilen operasyonlarda aralarında ETA’nın tarihi liderlerinden ve Ispaster saldırısının faillerinden Peio El Viejo’nun da bulunduğu üst düzey etarralar Fransız polisi tarafından yakalanmıştır.¹³³ Yine aynı yıl içinde yakalanan bu üst düzey yöneticilerin mevkilerine yükseltile iki üst düzey etarra daha yakalanır. Kısa süre içerisinde ETA’nın üst yönetiminin yapılan operasyonlar sonucu bu kadar büyük değişim göstermek zorunda kalması ETA terörüne karşı İspanya-Fransa işbirliğinin ETA için nefes alacak alan bırakmayacağını göstermiştir.¹³⁴ İspanya içine baktığımızda ise 90’lı yılların başında ETA’nın eylemlerini Euskadi’nin dışına taşıyarak Madrid ve Barcelona’da eylemler gerçekleştirdiğini görmekteyiz. ETA’nın bu tercihi savaşı Euskadi dışında da yaşatarak

---

¹³² Kledja Mulaj, p.85

¹³³ Edward F. Mickolus ve Susan L. Simmons, *Terrorism 1992-1995: A Chronology of Events and a Selectively Annotated Bibliography*, Greenwood Press, 1997, p.160

¹³⁴ Akın Özçer, *Çoğul İspanya*, s.297.

İspanyol kamuoyunun korku ve tedirginlik içine sokulması ve hükümetin ETA'ya karşı elinin zayıflatılması amacını taşımaktaydı.

Operasyonlar 1993'te de hız kesmemiş Fransa bu kez yine uzun yıllardır ETA içinde aktif olarak eylemlere katılan tarihi etarralardan "Peixoto"yu ve bu operasyonda ele geçirilen belgeler ile yine önemli bir isim olan Rafael Caride Simon'u ele geçirmiştir.¹³⁵ ETA da bu işbirliğine tepki olarak Euskadi'deki Fransız şirketlerine ve okullarına karşı eylem girişimlerinde bulunmuştur. Sorunun sadece İspanya'nın sorunu olmaktan çıkıp Fransa'nın da sorumluluk alması ETA'nın kan kaybetmesine ve en sonunda günümüzde geleceği çözümlene sürecine girmesinin başlangıcıdır.

1996'da Aznar hükümetinin İspanya'nın başına geçmesiyle Madrid ile ETA arasındaki diyalog yolu iyice kesilmiş olur. Terörle mücadelede kullandığı sert dille bilinen Aznar hükümeti Ajuria Enea metninde geçen ama şimdiye kadar kullanılmamış bir terörle mücadele yöntemini de kullanacaktır. Bu yöntem kitleleri teröre karşı tepkide birleştirmek ve meydanları kullanmaktır. ETA Aznar yönetimini köşeye sıkıştırmak ve dolayısıyla müzakere masasına oturtmak amacıyla PP'ye yönelik saldırılar gerçekleştirir. ETA 10 Temmuz 1997 tarihinde PP'li Ermua Belediye Meclisi üyesi Müguel Angel Blanco'yu kaçırmış ve yayınladığı bildiride istekleri İspanyol hükümeti tarafından karşılanmaz ise Blanco'yu 48 saat içerisinde öldüreceklerini bildirmişlerdir. Nitekim ETA hükümete verdikleri süre dolduktan kısa bir süre sonra 500 kadar ETA tutuklusunun Bask bölgesindeki hapisanelere yerleştirilmesi¹³⁶ taleplerinin reddi üzerine Blanco'yu infaz etmişlerdir. Bu olay İspanyol toplumuna büyük bir infiale yol açmıştır. Silvio Berlusconi, Romano Prodi ve Jean Pierre Raffarin gibi pek çok yabancı siyasetçinin de katıldığı Madrid'deki törenlerde resmi rakamlara göre 2,3 milyon kişi meydanları doldurmuştu. Tüm İspanya için ise tepki gösterilerinde meydanlara inen insanların sayısı 8 milyonun üzerindeydi.¹³⁷ "Basklara Evet, ETA'ya Hayır" sloganlarının atıldığı¹³⁸ bu büyük gösteriler teröre karşı kitlelerin bu büyüklükte verdikleri ilk tepki olmuş ve Ajuria Enea'da öngörülen teröre karşı demokratik düzlemde mücadele verme prensiplerinden birinin daha hayata geçmesi anlamını

¹³⁵ Edward F. Mickolus ve Susan L. Simmons, p.296

¹³⁶ Emin Gürses, Ayrılıkçı Terörün Anatomisi IRA-ETA-PKK, Bağlam Yayınları, 1997

¹³⁷ Jean Chalvidant, La Manipulation: Madrid, 11 Mars, Cheminements, 2004, p.29.

¹³⁸ Stuart Notholt, Fields of Fire: An Atlas of Ethnic Conflict, Matador, 2008, p.9

taşımıştır. İspanya toplumunun artık teröre daha fazla kurban vermemesi gerektiği ve herkesin demokrasi, insan hakları ve hukuk devleti prensiplerine saygı duyması ve teröre karşı birlik olması gerektiğinin dile getirildiği bu gösterilerde ortaya çıkan bu sivil siyasi tavra “Ermua Ruhü” denilmiştir.

Toplumun şiddet ve şiddetle bağı olanlara karşı gösterdiği bu demokratik kitlesel tepki uluslar arası toplumu da uyandırmış ve ETA'nın bir özgürlük hareketi olmadığı aksine İspanya demokrasisini baltalayan bir terör örgütü olduğu fikrini uluslar arası topluma da benimsetme yolunda büyük işlev göstermiştir.¹³⁹ ETA ise meydanların tepkisinin yatışmasını beklemiş ve yaklaşık 2 ay eylem düzenlememiştir. Fakat sonra önce Euskadi'de ardından da Zarautz ve Sevilla'da PP'li meclis üyelerine suikast eylemleri gerçekleştirilmiş bu eylemlere de İspanyol toplumu kitleler halinde meydanlara inerek ve “Basta Ya!” (Yeter Artık) slogan ve pankartlarıyla tepki göstermişlerdir.¹⁴⁰ “Ermua Ruhü”nun geçici bir tepki olmadığı bundan sonra ETA'nın her eyleminde toplumun vereceği bir refleks haline geldiği meydanların tepkisinden anlaşılmıştır. Ermua Ruhü'nun İspanyol toplumu ve siyasetine verdiği “birlik” mesajı ETA'yı olduğu kadar HB'yi de zor durumda bırakmış ve HB'nin kapatılması sürecinde HB'nin yalnız kalmasına sebep olmuştur.

Aznar yönetiminin terörle mücadelede kullandığı diyalog kapılarını kapayan sert dili PNV'de huzursuzluğa yol açmış ve Ajuria Enea'da sağlanana mutabakatın zayıflamasına neden olmuştur. Bunun sonucunda Ajuria Enea'ya imza atmayan HB de dahil olmak üzere PNV, EA ve Abertzale STK'ların katılımıyla 12 Eylül 1998'de Lizarra Bildirisi imzalanmıştır.¹⁴¹ Aznar hükümetinin diyalog yollarını kapayan tutumuna karşın ETA ile diyalogu öngören bildirinin imzalanması üzerine ETA Ekim ayında ateşkes ilan etmiştir. Fransa ve İspanya polisinin gerçekleştirdiği operasyonlar sonucu güç kaybı yaşayan ve meydanların tepkisinin kendisine yönelmesiyle Bask toplumunda da destek kaybı yaşayan ETA için ayrıca bir dinlenme dönemi olarak kabul edebileceğimiz bu ateşkes döneminde ETA ile hükümet temsilcileri İsviçre'de

---

¹³⁹ Le Rôle et Les Responsabilités des Pouvoirs Locaux Face au Terrorisme, Editions du Conseil de l'Europe, 2002, p.31.

¹⁴⁰ Akın Özçer, Çoğul İspanya, s.337.

¹⁴¹ Stephen M. Saideman ve Marie Joelle Zahar, Intra-State Conflict, Governments and Security, Routledge, 2008, p.124

görüşmelerde bulunsalar da ne ETA'nın self-determinasyon hakkının tanınması talebini İspanyol hükümeti kabul etmiş ne de hükümetin “eylemlerin kesin bir şekilde sona erdirilmesi” talebine ETA olumlu bir cevap vermiştir. Görüşmelerin sonuçsuz kalması üzerine ETA bir yıldır sürdürdüğü ateşkese Aralık 1999'dan itibaren son vereceğini açıklamış ve bu durumun baş sorumluları arasında da ETA'nın aldığı seçimlere katılmama ve İspanyol devletinin kurumlarıyla tüm ilişkileri kesme kararlarına uymayan PNV ve EA'yı göstermiştir.¹⁴²

2.1.7. 2000'li Yıllar: Ibarretxe Planı, AB'nin ETA'ya Bakışı, ETA'nın Düşüşü

1999'dan 2009'a kadar Bask bölgesinin Lehendakarisı olan Juan Jose Ibarretxe'nin gündeme getirdiği ve Bask parlamentosuna sunduğu yeni “Bask toplumunun siyasi statüsü” planı ya da bilinen adıyla “Ibarretxe planı” 2000'li yılların başında Bask siyasetinin gündem maddelerinde ilk sırada yer almıştır. Arana'nın oluşturduğu Bask tarihindeki tarihi haklar temel alınarak Euskadi'nin kendi kaderini tayin hakkına sahip olması gerektiğine dayanan bu planın çizdiği yol Euskadi'nin bağımsızlığına giden yoldu¹⁴³ ki buna hem İspanya anayasası hem de İspanyol merkez partileri izin vermeyecekti. Ibarretxe'nin planı İspanyol hükümeti ile Bask hükümeti arasındaki ilişkileri iki toplum arasındaki ilişkiler tarihi temelinde ele alarak başta foral sistem olmak üzere tarihi haklara vurguda bulunmakta ve Bask toplumunun self determinasyon hakkına sahip olmakla birlikte Porto Riko ile ABD'nin arasındaki ilişkiye benzer bir şekilde İspanya ile birlikte yaşayabileceğini savunmaktaydı.¹⁴⁴ Ibarretxe Bask ulusal kimliğine sahip olanlar kümesine Fransa'daki 3 bölgeyi de ekleyerek tarihi olarak Bask bölgesi olarak kabul ettikleri 7 bölgeyi bir diğer ifadeyle “Büyük Euskadi”yi koymuştur. Lakin gerek Navarra'da gerekse de Fransız Bask bölgelerinde Bask milliyetçisi gruplar bulunmakla birlikte Ibarretxe'nin bahsini ettiği Euskadi'nin ortak kimliği algısı Guizpuzcoa ve Bizkaia dışında toplumda düşük bir orana tekabül etmektedir.¹⁴⁵ 2002 Eylül'ünde Bask parlamentosunda ana hatları Ibarretxe tarafından paylaşılan plana ilk itirazlar aynı gün içerisinde PP ve PSOE'den gelir. Ibarretxe'nin tüm İspanya'ya

---

¹⁴² Marianne Heiberg, p.40.

¹⁴³ José Maria Magone, p.171.

¹⁴⁴ Marc Weller, Katherine Nobbs, Political Participation of Minorities: A Commentary on International Standards and Practice, Oxford University Press, 2010, p.653.

¹⁴⁵ Akın Özçer, Çoğul İspanya, s.456.

İlgilendiren böyle bir konuda emrivâki yapmaması gerektiği ve zamanını bölgedeki asıl sorun olan ETA terörünü bitirmek için harcaması gerektiği eleştirisi yapılmıştır. PSE temsilcisi ve geleceğin Lehendakarisı olacak olan Patxi Lopez ise bu planın milliyetçilik söylemi ile dolu olduğunu kendilerinin daha çok milliyetçilik değil daha çok özgürlük istediklerini belirterek Ibarretxe planını eleştirmiştir. Dönemin İçişleri Bakanı Rajoy'un bir ayrılma ve İspanya'yı bölme projesi olarak gördüğü planın tam metni 25 Ekim 2003 günü Bask parlamentosunda yayınlanmıştır. Aynı yıl Kasım ayında mecliste görüşülmesi öngörülen planın Ibarretxe'nin isteğiyle 1 yıl sonra görüşülmesi kararı alınır. 30 Aralık 2004'te ise Ibarretxe planı Bask Özerk Parlamentosuna sunulmuş ve Abertzale solun da verdiği destekle¹⁴⁶ parlamentoda salt çoğunluk elde edilerek onaylanmıştır. Merkez partiler tarafından bu ittifak Bask milliyetçileri arasında Lizarra ortaklığının devam etmesi şeklinde yorumlanmıştır. Bask Parlamentosunda onaylanan plan İspanyol parlamentosunda ise beklenildiği üzere reddedilmiştir.

Batasuna'nın bu plana destek vermesi aslında bir açıdan da ETA'nın gerçekleştirilen operasyonlar sonucu ne denli zayıflayıp Bask siyaseti üzerindeki gücünü iyiden iyiye kaybettiği manasına da geliyordu. 2004 Ekim ayında Fransız polisinin gerçekleştirdiği bir operasyonda ETA'nın kuruluşundan bu yana operasyonlarda kaybettiği en büyük sayıda cephane Fransız güvenlik güçleri tarafından ele geçirilmiştir. Kendisinin anlaşma taraflarından biri olmadığı plan ve protokolleri her zaman olduğu gibi reddeden ve Euskadi'nin düşmanı olarak yaftalayan ETA güç kaybettikçe Bask siyasetine etki edebilme vasfını da kaybetmeye başlamış ve 2011 seçimlerinde Abertzale solun elde edeceği başarının sebeplerinden biri olacak şekilde de Bask soluna siyaset yapabilmesi için istemeyerek de olsa alan açmıştır.

İspanya ETA ile mücadelede 2000'li yıllarda Fransa ve AB'den aldığı destekle teröre karşı uluslar arası işbirliğine gitmiş ve ETA'nın tabiri caiz ise belinin kırılmasında büyük yardım görmüştür. 2001 Eylül'ünde Fransız polisi tarafından gerçekleştirilen operasyon sonucu ETA'nın lojistikten sorumlu lider "Baltza" yakalanırken¹⁴⁷ ele geçirilen örgüt belgeleri ETA'nın lojistik sıkıntılar yüzünden eylem gerçekleştirmekte

---

¹⁴⁶ Roland Vazquez, p.195

¹⁴⁷ "Five held in ETA dynamite plot", The Telegraph, September 2011, <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/spain/1341571/Five-held-in-Eta-dynamite-plot.html>

zorlandığını göstermekteydi. Ekim ayında ise Fransa ile İspanya arasında iki ülke güvenlik güçlerinin işbirliği ile alakalı yeni protokoller imzalanmış ve gerekli görüldüğü hallerde Fransız polisi tarafından yakalanan etarra'ların sorgulama amaçlı geçici olarak İspanyol polisine teslim etme yetkisi bu protokole dâhildir.

ETA AB'nin terör örgütleri listesinin dışında Kanada ve İngiliz meclisleri tarafından da 2000'li yılların hemen başında bir terör örgütü olarak tanınmıştır. İspanya'nın Ocak 2002'de başlayan AB dönem başkanlığı AB üyelerinin teröre karşı mücadelede işbirliğinde bulunması gerektiği tezinin İspanya tarafından şiddetle vurgulandığı bir dönem olmuştur. ETA'nın alt birimleri olarak görülen KAS ve Xaki gibi yapıların yanında İspanyol yargısının ETA ile organik bağı olduğu gerekçesiyle kapattığı Batasuna 2003 yılında da ETA ile bağlantılı olduğu gerekçesiyle AB'nin terör örgütleri listesine girmiştir.¹⁴⁸ AİHM'nin de Batasuna davasında İspanyol yargısını haklı bulması ETA'nın uluslar arası alanda da yalnızlaştığı manasına gelmektedir. Başta Fransa olmak üzere zamanında ETA'yı bir özgürlük hareketi olarak gören Avrupa ülkelerinin ETA'yı bir terör örgütü olarak görmeleri ve ETA terörü ile mücadelede İspanya ile uluslararası işbirliğine gitmeleri ETA'nın adeta hayat damarlarını koparmış ve örgütün eylem yapamaz hale gelmesine neden olmuştur.

2003'te San Sebastian'da 2004'te ise Madrid'te iki büyük çaplı bombalı eylem düzenegi İspanyol polisince fark edilmiş ve etkisiz hale getirilmiştir. Fransa ile gerçekleştirilen ittifakın sonucu maddi ve lojistik olarak darboğaza giren ETA 2000 ve 2001'de gerçekleştirdiği onlarca eylemin ardından 2002 ile birlikte başarılı eylem gerçekleştirebilmek hususunda oldukça başarısız olmuştur. Pek çok eylemi gerçekleştirilmeden İspanyol ya da Fransız polisi tarafından engellenen ETA'nın 2003, 2004 ve 2005'te gerçekleştirebildiği eylemlerde sadece 1 polis memurunun yaşamını yitirmesi ve başka bir can kaybı yaşanmaması ETA'nın kan kaybettiğinin deliliydi. ETA kan kaybederken İspanya'da da iktidar kan kaybetmiş ve Aznar koltuğunu Zapatero'ya kaptırmıştır. ETA ise zayıf düştüğü bu dönemde hem Zapatero gibi Aznar'a göre diyalog çağrısına kayıtsız kalmayacak bir isimle masaya oturabilme ihtimali üzerine hem de önceki ateşkes dönemlerinde olduğu gibi güç toplayabilmek için 24

---

¹⁴⁸ Anniseh van Engeland ve Rachael M. Rudolph, From Terrorism to Politics, Hampshire: Ashgate, 2008, p.74

Mart 2006'da "kalıcı ateşkes" ilan eder.¹⁴⁹ PP bu ateşkes kararını önceki örnekleri de göz önüne alarak samimi bulmaz ama hükümet ETA ile görüşmelerde bulunulacağını açıklar. Fakat görüşmelerden her zaman olduğu gibi yine bir sonuç çıkmaz ve ETA 30 Aralık 2006 günü Madrid Barajas havalimanında gerçekleştirdiği ve 2 kişinin ölümü 20'nin üzerinde kişinin yaralanmasıyla sonuçlanan bombalı saldırı ile ateşkesi sona erdirir.

2007 yılındaki ETA saldırıları küçük çaplı saldırılar veya saldırı girişimleri olarak kalmış ve can kaybına sebep olmamıştır. Aynı yıl Mayıs ayında Fransız polisinin Bordeaux'da gerçekleştirdiği operasyon sonucu aralarında ETA'nın askeri kanat sorumlusu Javier Lopez Pena'nın da bulunduğu 4'ü üst düzey 6 ETA militanı yakalanır¹⁵⁰. Zapatero'nun "ETA'ya vurulmuş en büyük darbe" olarak nitelendirdiği¹⁵¹ bu operasyonda ele geçen Lopez Pena'nın ETA'nın gerçekleştirdiği büyük çaplı operasyonların emir vericisi olduğu İspanyol makamlarınca iddia edilmiştir. Temmuz ayı içerisinde ise bu kez İspanyol polisinin bir operasyonu sonucunda ETA'nın en aktif ve tehlikeli hücresi olarak nitelendirilen "Vizcaya" hüccresinin komutanıyla birlikte 9 üyesi ele geçirilmiş¹⁵² ve örgütün en önemli birimi bir diğer ifadeyle en önemli silahı elinden alınır. 2009 yılında ETA saldırıları toplamda 3 kişinin hayatına kaybetmesine yol açmakla birlikte ETA'nın güvenlik güçlerinden en fazla darbe yediği yıl olarak kayıtlara geçmiştir. İçlerinde ETA'nın siyasi kanat şefi Aguilar'ın¹⁵³ ve askeri kanat sorumlusu Jurdan Martitegi'nin de bulunduğu 4 üst düzey ETA yönetici aynı yıl içerisinde Fransız ve İspanyol polisleri tarafından ele geçirilmiştir. Bilhassa ele geçirilen askeri kanat yöneticilerinin seleflerinin de 2008 yılı içerisinde ele geçirildikleri göz önüne alındığında ETA'nın ne denli büyük darbe yediğini anlayabiliriz. 2008-2009 yılları arasında 5 tanesi en üst düzeyde olmak üzere pek çok rütbeli ETA yöneticisinin ele geçirilmesi ETA'yı tekrar ateşkes ilan etmek zorunda bırakmıştır. 10 Eylül 2010'da

---

¹⁴⁹ C. Gus Martin, The SAGE Encyclopedia of Terrorism, Sage Publications, 2011, p.93

¹⁵⁰ Lisa Abend, The Fall of Spain's Most Wanted, Time, 24 May 2008. <http://www.time.com/time/world/article/0,8599,1809271,00.html>

¹⁵¹ Fiona Govan, ETA leader Francisco Javier Lopez Pena's arrest is major blow to terrorist group, The Telegraph, 22 May 2008, <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/france/2003335/Eta-leader-Francisco-Javier-Lopez-Penas-arrest-is-major-blow-to-terrorist-group.html>

¹⁵² Spanish police dismantle ETA's most active cell, AFP, 22 July 2008.

<http://afp.google.com/article/ALeqM5imMCVAth4FzitUIFYwyNXdxPeYw>

¹⁵³ Un responsable politique d'ETA arrêté en Bretagne, Le Monde, 19 Octobre 2009.

http://www.lemonde.fr/europe/article/2009/10/19/un-responsable-politique-de-l-eta-arrete-enbretagne_1255750_3214.html

tek taraflı ateşkes ilan eden ETA'nın bu çağrısı Bask partileri tarafından olumlu karşılanırsa da merkez partiler bu çağrıyı yetersiz bulmuşlar ve ETA'nın kalıcı olarak silah bırakması gerektiğini dile getirmişlerdir. ETA bu ateşkes kararını 10 Ocak 2011'de "kalıcı ateşkes"e çevirmiş 20 Ekim 2011 tarihinde ise yayınladığı bir video ile artık silahlı mücadeleye bir son verdiklerini ve demokratik bir çözüm adına İspanyol ve Fransız hükümetleri ile diyaloga hazır olduklarını açıklamışlardır¹⁵⁴.

En son Mayıs 2012'de örgütün yeni askeri kanat sorumlusu Gurruchaga (30) ve yardımcısı Aramburu (32) Fransa'nın Cauna kasabasında ele geçirilir.¹⁵⁵ Örgüte 2008 yılında katılan Gurruchaga ve Aramburu'nun kısa süre içerisinde bu makamlara yükselmelerindeki en temel sebep ise İspanyol ve Fransız polislerinin mütemadiyen her yakalanan ETA liderinin halefini de kısa süre içerisinde yakalamalarıdır. Bask sorununun tartışılabilmesi ve teröre destek vermedikten sonra İspanya'nın bölünmesinin bile siyaset malzemesi yapılabileceği fikir özgürlüğü geniş bir anayasal düzlemin yanında teröre karşı mücadelede gerçekleştirilen uluslararası işbirliği sonucu ETA uluslararası alanda yalnızlaştığı gibi Bask siyasetine etki etmesi de mümkün merteye engellenmiş ve ETA'nın çözülmesi sağlanmıştır.

2.2. IRA (Provisional IRA)

2.2.1. Bogside Muharebesi, İngiliz Ordusu'nun Adaya Gelişi ve Provisional IRA'nın Kuruluşu

*Orijinal adı "Óglaigh na hÉireann"*¹⁵⁶ olan ya da İngilizce ve uluslar arası kamuyouna mâl olmuş haliyle IRA denilen, Kuzey İrlanda'nın Birleşik Krallık'tan bağımsızlığını kazanarak İrlanda ile birleşmesini ve sonucunda Birleşik İrlanda'yı amaçlayan kimilerine göre terör örgütü kimilerine göre ise özgürlük savaşçısı olarak nitelendirilen Provisional IRA'nın doğuşu ve Kuzey İrlanda'da çatışma dönemine girilmesi 1960'lı yılların sonuna tekabül etmektedir. ABD'de siyah hakları gösterilerinin yarattığı insan hakları rüzgarı Kuzey İrlanda'ya da uğramış ve bölgenin pek çok şehrinde Katolikler

¹⁵⁴ ETA Silah Bıraktı, Bianet, 21 Ekim 2011, <http://bianet.org/bianet/dunya/133556-eta-silah-birakti>

¹⁵⁵ Alan Clendenning, Spain: Ororitz Gurruchaga Gogorza, ETA Military Chief, Arrested In France, AP, 27 May 2012, http://www.huffingtonpost.com/2012/05/27/oroitz-gurruchaga-gogorza-eta-spain_n_1549298.html

¹⁵⁶ İrlanda dilinde "İrlanda Cumhuriyet Ordusu" manasına gelmektedir.

bireysel ve topluluk hakları için yürüyüşler gerçekleştirmişlerdir. Bu yürüyüşler hem İngiliz yönetimini hem de Katolikleri ve Birleşik İrlanda fikrini bir tehdit olarak gören Kuzey İrlandalı Protestanları rahatsız etmiştir. Gerek polis güçlerinin orantısız şiddeti gerekse de Protestan militan grupların Katolik gösterilerini terörize etmeye yönelik saldırıları sonucu bölgede gerilim yükselmiş ve şiddet döneminin fitili ateşlenmiştir.

1967’de kurulan Kuzey İrlanda İnsan Hakları Örgütü’nün (NICRA) öncülüğünde gösteriler gerçekleşir. Bu gösteriler çoğu zaman bölgedeki polis gücü olan Ulster Kraliyet Polisi (RUC) tarafından müdahaleye uğramıştır. Daha sonra ise NICRA’nın iskân politikaları ve iş hayatındaki ayrımcılığın sona erdirilmesi gibi bazı taleplerinin de yer aldığı bir reform paketi 22 Kasım 1968’de Kuzey İrlanda hükümeti tarafından medya ile paylaşılmıştır.¹⁵⁷ Bu şekilde toplumdaki kutuplaşmadan hâsıl olan gergin ortam sakinleştirilmeye çalışılmıştır.

1969 yılı ise toplum içi çatışmanın ivmelendiği bir yıl olur. Bilhassa Derry şehrinde Katoliklerin gerçekleştirdiği yürüyüşlere “loyalist” olarak adlandırılan birlikçilerin saldırılarıyla pek çok kez ufak çaplı ayaklanmalar ve gerginlikler yaşanır. Temmuz ayında ise Katolik ve Protestan topluluk arasındaki ipler iyice gerginleşecektir. 12 Temmuz günü birlikçi Orange Order tarafından geleneksel Turuncu Yürüyüş gerçekleştirilir. Turuncu Yürüyüş 1690’da Protestan Kral William’ın Katolik Kral James’i İrlanda’daki Drogheda şehri yakınlarında gerçekleşen Boyne muharebesinde yenmesinin yıl dönümünde gerçekleştirilir ve Protestanların galibiyetine atıfta bulunur.¹⁵⁸ Katolikler tarafından provoke edici ve mezhepçi olarak bulunan bu yürüyüşler yüzlerce ve hatta binlerce turuncu şerit takmış göstericinin Katolik mahallelerinden geçerek gerçekleştirdiği bir formattadır. Katoliklere karşı savaş meydanında elde edilmiş bir zaferi Katolik mahallelerinden Katoliklerin sokaklarından geçerek kutlamak her zaman karşı tarafı tahrik etmekle birlikte iki toplum arasındaki gerginliğin çatışmalara döndüğü 1960’ın bu son yıllarında ise artık ateşe benzinle yaklaşmak manasını taşımaktaydı. İlk olaylar 12 Temmuz günü çıktı iki grup arasında. Polisin müdahalesiyle olaylar ilk etapta yatışsa da Turuncu yürüyüşlerin mevsimi

---

¹⁵⁷ Alastair Mowbray, *Cases and Materials on The European Convention on Human Rights*, Oxford University Press, 2007, p.145

¹⁵⁸ Christine Kinealy, *Les Marches Orangistes En Irlande Du Nord. Histoire d’un Droit*, Le Mouvement Social, Editions de l’Atelier, 2003 p.167.

gelmiş ve bölgede birlikçi gruplar yeni yürüyüşler planlamaktaydılar. 12 Ağustos'ta ise ABD adındaki birlikçi bir grubun Derry'de gerçekleştirdiği yürüyüş Katolik gençlerin direnişiyle karşılaşır. Mahallelerin girişine barikatlar kuran ve Turuncu yürüyüş yapmak isteyen birlikçileri bu şekilde engellemeye çalışan Bogside semti sakinleriyle polis birlikleri arasında çatışmalar çıkar. Polisin kontrolü ele geçirebildiği yerlerde barikatların kaldırılması üzerine pek çok birlikçi de bölgeye girer ve karşılaştıkları Katoliklere karşı saldırılarda bulunurlar. 3 gün süren çatışmalar sadece Bogside ve Derry ile sınırlı kalmamış ve Belfast'a a sıçramıştır. Shankill ve Falls Road başta olmak üzere Belfast'ta da pek çok yerde hem polisle Katolikler hem de Katolikler ile Protestanlar arasında çatışmalar yaşanmıştır. Polisin ilk etapta göz yaşartıcı gaz kullanmasının ardından çatışmalar şiddetlendikçe tabanca ve tüfek sesleri de mahallelerde duyulmuş ve her iki tarafça kullanılmaz hale getirilen gece lambalarının yokluğunda akşamdan sonra karanlığa gömülen sokaklarda duyulan patlama ve kurşun sesleri bu çatışmaların Kuzey İrlanda'da yeni bir dönemin habercisi olduğu anlamına gelmekteydi aslında.

Olayların ilk patlak verdiği dönemden sonraki iki hafta içinde Kuzey İrlanda'nın neredeyse her yerinde büyük olaylar yaşanmış Derry'de yüzlerce yaralıya karşın ölüm yaşanmamış fakat Belfast'ta 5'i Katolik 2'si Protestan olmak üzere 7 kişi hayatını kaybetmiştir. Toplam bilanço ise 8 ölü her iki taraftan olmak üzere toplam 750'nin üzerinde yaralıdır. Ölenlerden 4'ü polisin silahından çıkan kurşunlarla öldürülürken bunlardan biri de evinin yatak odasında sokaktan zırhlı bir polis aracından açılan makineli tüfek ateşiyle vurulan 8 yaşındaki bir Katolik çocuktur.¹⁵⁹ Yaralı ve ölü bilançosunun haricinde ise birlikçilerin kundaklama saldırıları sonucunda Belfast'a 1500'den fazla Katolik evlerinden olmuştur. Ülkede çıkan sokak olaylarını bastırmada polis güçleri başarısız olunca Kuzey İrlanda Başbakanı James Chichester-Clark Britanya ordusunu kurtarıcı olarak Kuzey İrlanda'ya çağırır.¹⁶⁰ Bu bölgede Katolikler ile Kuzey İrlanda hükümeti arasındaki adı konulmamış savaşta yeni bir döneme geçildiği manasına gelmekteydi.

---

¹⁵⁹ Joseph Cummins, *Why Some Wars Never End: The Stories of The Longest Conflicts In History*, Fair Winds Press, 2010, p.106-108.

¹⁶⁰ Robert J. Art, *Democracy and Counterterrorism*, US Institute of Peace Press, 2006, p.77

Londra hükümeti Kuzey İrlanda hükümetinin mezhepçi bir reflekse sahip olduğunu her zaman farkındaydı belki ama çıkan olayların bu denli büyüyeceğini onlar da tam olarak kestirememiştir. Kuzey İrlanda'dan pek de haberdar olmayan İngiliz toplumu Bogside Muharebesi ve polislerin sert tutumunun görüntülerinin görsel medyada kendine yer bulmasıyla bölgeye dikkat kesilmiş ve olayların başlangıcına sebep olan demokratik gösterilere karşı silahlı grupları tehdit ve saldırıları İngiliz kamuoyunda tepkiyle karşılanmıştır. Başbakan Harold Wilson ise orduyu Kuzey İrlanda'ya göndererek sadece saldırılara maruz kalan başta Katolikler olmak üzere bölge halkını korumayı değil aynı zamanda zaten hassas bir durumda olan bölgede Kuzey İrlanda hükümetinin sarsılan otoritesinden hareketle IRA benzeri hareketlerin ortaya çıkmasını engellemeyi amaçlamıştır. Bayrak Operasyonu (Operation Banner) adı verilen ve Britanya ordusunun Ağustos 1969'da adaya gelip asayişin sağlama hususunda polislerle işbirliği yapması manasına gelen bu süreç Temmuz 2007'e kadar devam edecektir. Bogside Muharebesinin Britanya askeri kuvvetlerinin adaya gelmesinin dışında bir diğer sonucu da ordunun isteğiyle Katolik ve Protestan mahallelerini birbirinden ayıran ve "Barış duvarları" olarak adlandırılan bariyerlerle iki toplumun arasına duvar çekilmesi olmuştur.¹⁶¹

14 Ağustos günü Bogside semtine bu kez Britanya ordu kuvvetleri gelir ve polislerin yerini alır. Bogside sakinlerinin birlikçi grupların saldırılarına karşı kurduğu bir dayanışma grubu olan DCDA semtlerine kadar gelen ordu yetkililerine talepleri kabul edilmediği sürece ne Kuzey İrlanda polisini ne de orduyu semte sokmamakta kararlı olduklarını iletirler.¹⁶² Polisin olayların büyümesindeki olumsuz etkisinden haberdar olan hükümet semte girmek konusunda ısrar etmez bu yüzden. Ekim ayına kadar ki sürede ordu tarafından semte girmek adına en ufak bir girişimde bulunulmaz. Ekim ayında yayınlanan ve Ulster polis teşkilatında reforma gidilmesi gerektiğini savunan Hunt Raporunun ardından Katoliklere karşı uyguladıkları şiddetle çatışma ortamını körükleyen Özel B İhtiyat Birlikleri tamamen feshedilir. Bunun üzerine Bogside'a az sayıda da olsa inzibatın girmesine izin verilmiştir. 1969 yılının Ocak ayında kurulan ilk barikatlar ile birlikçiler ve Ulster polisine karşı sivil bir savunma hattı kurulan Bogside

---

¹⁶¹ Maurice Irvine, Northern Ireland: Faith and Faction, Routledge, 1991, p.116

¹⁶² Anthony Babington, Military Intervention in Britain: From the Gordon Riots to the Gibraltar Incident, Routledge, 1990, p.167

semti 31 Temmuz 1972’de Britanya ordusunun zırhlı birlikleriyle semte girmesine kadar ki sürede adeta otonom bir bölge olarak varlığını sürdürmüştür. Resmi adı Londonderry olan ama İrlanda milliyetçileri tarafından Derry olarak adlandırılan Kuzey İrlanda’nın en büyük ikinci şehrinin bu semtine direnişinden ötürü Özgür Derry denilmiştir. Kuzey İrlanda’da iki topluluk arasında cereyan eden kimlik savaşında şehirlerin duvarlarına çizilen duvar resimlerinde verilen mesajlar önemli yer taşımaktadır. İki toplumun hem birbirlerine hem de dünyaya mesaj verme yolu olarak kullandıkları duvar resimlerinden biri de aşağıdaki fotoğrafta yer almaktadır.

Şekil 4. Britanya birliklerinin Derry’ye girdiği döneme ait bir fotoğraf. Binanın duvarında artık sembolleşmiş o slogan bulunmakta. “Şu an Özgür Derry’ye girmektesiniz” Kaynak: <http://www.militaryphotos.net/>

Kuzey İrlanda’da durumu kontrol altına almak ve Katolik nüfusu korumak için adaya gelen Britanya kuvvetleri yanlış politikalar ve davranışlar sonucunda Katolik nüfusu kısa sürede karşısına alır. Ne Kuzey İrlanda polisi ne de Britanya ordusunun kendilerini korumayacağını farkına varan Katolik toplum için sırtını dayayacağı duvar IRA’dır. Lakin IRA bilhassa adanın kuzeyinde toplum için bir aktör olmasını sağlayacak kadro ve yapılanmadan uzaktadır. IRA’nın merkezi Dublin olaylara ister istemez güney merkezli bakmakta ve Belfast’taki durumun boyutlarını tam olarak algılayamamaktaydı.

Keza IRA'nın silaha sarılması mezhepçi bölünmeye zirve yaptıracığı ve dolayısıyla da bu durumun Katolik toplum üstündeki baskıları arttıracığını düşünmekteydiler. Birlikçi Protestanlar duvarlara "IRA: I Ran Away"¹⁶³ yazarak Katolik toplumu IRA beklentisiyle dalga geçmek suretiyle tahrik etmekteydiler. Zira IRA'nın ve dolayısıyla Katoliklerin savaş meydanına gelmesi birlikçilerin de istedikleri bir durumdu. En sonunda Katolikleri tam olarak baskı altına almak fırsatına sahip olacaklardı. O dönem Gerry Adams'ın daha sonradan dile getireceği üzere Belfast'taki toplam IRA kuvveti 24 kişi ve 2 tabancadan ibarettir¹⁶⁴ ve IRA'nın Kuzey İrlanda'da kadrolaşıp faal duruma geçmesi oldukça zor görünmektedir. Lakin başta Bogside Muharebesi olmak üzere Kuzey İrlanda hükümeti ve Londra hükümetinin askeri çözüm uğruna yaptığı yanlışlar IRA'nın yeni bir yüzle bölgede tekrar doğmasına fırsat sağlayacaktır.

1969 IRA'nın adanın kuzeyinde yeniden hareketlendiği yıl olur. Hareket adam toplayabilmek için bilhassa Cumhuriyetçi Katolik ailelerin çocuklarına yönelir. Sinn Fein'in günümüzdeki lideri Gerry Adams ile yine Sinn Fein'de siyasete devam eden eski IRA üyesi Martin McGuinness bu dönemde IRA davasına sempati kazanan gençler olurlar. Polis veya askerden şiddet gören evi birlikçiler tarafından saldırıya uğrayan Katolik gençler için IRA'ya katılmak bir ihtiyaç haline gelmiştir. Fakat IRA içinde de huzursuzluklar vardır. Stalinist bir kadronun yönetimi ele aldığı IRA'da bu yönetime hem örgüt tabanı içinden hem de Dublin hükümeti içinden olumsuz bakışlar vardır. Hatta Dublin hükümeti örgüt içindeki muhalif yapıları desteklerken Kuzey'deki IRA yapısına da bu Stalinist yönetime başkaldırmaları, Kuzey'de ayrı bir yapılanma kurmaları fakat karşılığında Güney'de bir eylemde bulunmamaları için maddi destekte bulunur.¹⁶⁵ Sinn Fein'in Ocak 1970'de gerçekleştirilen kongresinde Stalinist kadrolar Sinn Fein'i içinde İrlanda Komünist Partisi'nin de bulunduğu Milli Kurtuluş Cephesi yapısına eklemek isteyince¹⁶⁶ Kuzeyli partililer kongreyi terk ederler. Önce yeni bir Sinn Fein için geçici bir yönetim kurulu hazırlanır. Ardından da yine geçici IRA ordu konseyi kurulur. Kuzey İrlanda'daki çatışma ortamının ana aktörlerinden olan ve IRA adıyla bilinen bu yapı Kuzeyli partililerce kurulan ve kuruluşu itibariyle kendisini geçici ilan eden Provisional (geçici) IRA'dır.

¹⁶³ Michael Mays, Nation States: The Cultures of Irish Nationalism, Lexington Books, 2007, p.163

¹⁶⁴ Levent Özçağatay, s.97.

¹⁶⁵ Levent Özçağatay, s.98.

¹⁶⁶ T.G.Fraser, Ireland in Conflict 1922-1998, Routledge, 1999, p.49

Örgüt içindeki bu bölünme siyaset alanında da aynı şekilde yaşanmış ve Kuzeylilerin kurduğu Sinn Fein günümüzde Sinn Fein olarak bildiğimiz yapı haline gelirken Stalinist üst kadronun yönetimindeki Sinn Fein ise bir süre Official Sinn Fein olarak siyaset yapmış ardından önce 1977’de adını Sinn Fein İşçi Partisi olarak daha sonra da 1982’de İrlanda İşçi Partisi olarak değiştirmiştir. İrlanda’daki merkezden ayrılan ve Kuzey’de yeni bir yapılanma için çaba gösteren IRA’nın yukarıda bahsettiğimiz gibi kendisine gönüllü bulma sıkıntısı olmamıştır. Bununla birlikte silahlı mücadele için gereken silah ve mühimmata dolayısıyla para akışına ihtiyaç vardır. Bu ihtiyaç da ABD’de yaşayan İrlanda toplumunun zenginlerinden karşılanır. 1 yıl gibi kısa bir sürede 1000’e yakın üyeye kavuşan IRA düzenli bir ordu yapısında silahlı eğitime başlamıştır. Önce Anavatan dışındaki soydaşlarından yardım alan IRA daha sonraları FKÖ, EL Fetih ve ETA örgütleri ile de ilişkilere girecek ve silah alışverişi yapacaktır. Hatta bazı IRA militanları FKÖ kamplarında gerilla eğitimi bile alacaktır.¹⁶⁷

1970’in Haziran ayı ile birlikte IRA askeri eylemlerine start vermiştir. Temmuz ayında Belfast’ta bir bankaya gerçekleştirilen bombalı saldırı ile 30 kişinin yaralanması olayı IRA’nın bombalı saldırıların ilki olmuştur. 1970 yazından itibaren yılsonuna kadar IRA tarafından gerçekleştirilen 44 patlama can kaybına yol açmasa da bölgedeki hayata doğrudan etki etmiş ve IRA’nın da ciddiye alınması gereken bir yapı olduğunu hissettirmeye başlamıştır. 1970 yılı içerisinde önce Short Strand mahallesinde Protestan grupların azınlıkta olan Katoliklere karşı gerçekleştirdikleri saldırılarına karşı halkı ve bölgedeki Katolik Kilisesini korumayı başaran IRA¹⁶⁸ halk tabanında büyük bir destek kazanırken IRA’nın Kuzey İrlanda toprakları içerisinde ayrı bir silahlı güç olmasından rahatsızlık duyan Britanya ordusu Katolik halk içerisinde büyük bir infiale yol açacak olan bir eyleme imza atar. Belfast’ın en büyük Katolik mahallelerinden olan Falls Road’da yetkisi olmamasına karşın sokağa çıkma yasağı ilan eden ordu birlikleri yasağı delmeye çalışan bazı bölge sakinleriyle çatışır ve evlerin kapılarını kırmak suretiyle semtteki tüm evler ordu mensupları tarafından didik didik aranır.¹⁶⁹ Aramalar

---

¹⁶⁷ Brenda Lutz ve James Lutz, *Global Terrorism*, Routledge, 2004, p.179

¹⁶⁸ Timothy Shanahan, *The Provisional Irish Republican Army and the Morality of Terrorism*, Edinburgh University Press 2008, p. 24

¹⁶⁹ William B. Smith, *The British State and The Northern Ireland Crisis 1969-73: From Violence to Power Sharing*, US Institute of Peace Press, 2011, p.151

sonucunda Official IRA'ya ait çok sayıda mühimmat ele geçirilir. Bölge halkının "Falls Tecavüzü" olarak nitelendirdiği bu operasyon sonucu 4 sivil hayatını kaybederken 60 sivil yaralanmış 337 kişi ise gözaltına alınmıştır. Gerry Adams Lower Falls operasyonunun Britanya ordusuna karşı bölgedeki var olan karşıtlığı daha da popüler hale getirdiğini ve bu olaydan sonra IRA'ya katılımlarda patlama yaşandığını dile getirmiştir.¹⁷⁰

3-5 Temmuz 1970'de Lower Falls'da Katoliklerin yaşadığı ordu şiddeti ve haneye tecavüz olayları Britanya ordusunun Katolikleri korumak için değil Katolikleri baskı altına almak için bölgede olduğu algısının Katolik nüfus arasında belleklere yerleşmesine neden olmuştur. Askerlerin girdikleri evlerde Katolik inancına ait resim ve heykellere zarar vermeleri de Katolikliği kimliklerinin en önemli parçalarından biri olarak gören Katolik İrlandalılar için tahrik edici eylemler olmuştur.

Şekil 5. Belfast'ın Andersonstown banliyösünde 1970'de meydana gelen Falls Road'daki sokağa çıkma yasağına karşı direnişe adanan bir duvar resmi. "Baskı Direnişi

Besler, Direniş Özgürlüğü Getirir" Kaynak:

<http://www.flickr.com/photos/maskirovka77/5000578026/>

¹⁷⁰ Richard English, p.136.

1970 yılında eylemlerinin sayısını arttıran Provisional IRA bu dönemde kendilerini Kralcı veya Birlikçi olarak adlandıran Ulster Savunma Birliği (UDA) ve Ulster Gönüllüler Gücü (UVF) başta olmak üzere Protestan örgütleriyle de mücadele edecektir ki yıllar içerisinde bu örgütlerin devlet destekli paramiliter yapılar olduğu iddiası da Katolik Cumhuriyetçiler tarafından zaman zaman dillendirilecektir. 1971 yılı sonunda gerçekleştirdiği eylemler sonucunda 146 asker ve 56 Ulster polisini öldüren¹⁷¹ IRA eylemlerini akşam karanlığında ve uzun namlulu silahlarla genelde tek atış ve infaz şeklinde gerçekleştirirken militanların yemek, barınma ve hatta para ile alakalı sorunlarını da mahalle sakinleri karşılıyordu.

Londra hükümeti ise bölgede kaybolan asayişiyi yeniden sağlamak için asker ve polise mahkeme emrine ihtiyaç duymaksızın şüpheli buldukları şahısları göz altına alma yetkisini verir. Ve kısa bir süre sonra 9 Ağustos 1971 günü sabah erken saatlerinde bölgedeki tüm Katolik mahalleleri kapsayan bir operasyon başlatılır. Demetrius operasyonu adı verilen bu harekâta Provisional IRA ve Official IRA üyesi olduğundan şüphelenilen 450 kişilik bir arama listesindeki kişileri gözaltına almak için yapılmış bölgedeki sayısız eve 2 gün boyunca polis baskınları gerçekleştirilmiştir. Lakin İngiliz istihbaratının acemice olarak nitelendirilebilecek bir çalışmayla hazırladığı sonradan anlaşılacak olan bu listedeki isimlerin yarısından fazlasının IRA ile alakası olmadığı, IRA ile bağlantısı olanların pek çoğunun da yıllar önce IRA faaliyetlerinden elini ayağını çekmiş yaşça geçkin kişiler olduğu ortaya çıkar.¹⁷² İki gün süren operasyonun ardından 342 kişi gözaltına alınırken bunların 104'ü 48 saat içerisinde serbest bırakılmıştır. Fakat bu operasyon 4 gün sürecek ve 20 sivil, 2 IRA üyesi ve 2 İngiliz askerinin hayatını kaybedeceği bir isyan dalgasının da ilk kıvılcımı olmuştur. Londra'nın güvenlik güçlerine verdiği bu yetkiyle şüpheli kişiler mahkeme kararları olmaksızın gözaltına alındıkları gibi gönderildikleri toplama kamplarında yargıç önüne çıkarılmadan 28 gün boyunca gözaltında tutulmaya devam ediyorlardı.¹⁷³ Enterne etme politikası denilen bu uygulama Londra yönetiminin beklediğinin aksi sonuçlar doğurmuş ve IRA'ya katılımları daha da arttırmıştır.

---

¹⁷¹ Levent Özçağatay, s.103.

¹⁷² Donald Wilson Jackson, *The United Kingdom Confronts the European Convention on Human Rights*, University Press of Florida, 1997, p.37

¹⁷³ İbrahim Kapaklıkaya, s.80-81.

2.2.2. Kanlı Pazar

IRA'nın tepe kadrolarındaki pek çok kişinin toplama kamplarına gönderilmesi yerlerini dolduran genç IRA yönetim kadrosu için intikamı alınması gereken bir durumdu. McGuiness yönetimindeki Derry Tugayı Protestanların çoğunlukta olduğu şehir merkezinde gerçekleştirdiği eylemlerde şehir merkezine büyük zarar verir. IRA'nın o dönemki lideri Mac Stiofain şehir merkezlerine bombalı saldırılar gerçekleştirilmesinin Britanya ordusunun şehir merkezlerinde asayışı sağlamak için birliklerini merkezlere kaydırması ve Katoliklerin yaşadığı bölgelerde asker baskısının azalması gibi taktiksel bir amaca hizmet ettiğini dile getirir.¹⁷⁴

IRA'nın taktiksel amaçları ve eylemlerine bakıldığında ETA'ya göre çok daha akılcı hamlelerde bulduklarını görmekteyiz. Hele de IRA'nın kadrolarının pek çoğunun genç, işsiz ve düşük eğitim seviyesinde olmasına karşın ETA kadrolarının ideolojik bazda daha donanımlı gözükmeleri ve buna rağmen ETA'nın pek çok eyleminin kendi tabanında bile destek bulmaması bize IRA'nın ETA'ya göre taktiksel zekası daha üst düzeyde bir yapı olduğunu ve hitap ettiği toplumun dinamiklerine daha fazla hâkim olduklarını göstermektedir. Elbette Kuzey İrlanda ve Bask bölgesi arasında bu tezin sonuç kısmında değinileceği gibi ortak noktaların yanı sıra büyük farklılıklar da vardır. Lakin IRA'nın ETA'ya göre hem çatışma sürecinde hem de barış sürecinde çok daha sonuç almaya uygun bir yol izlediğini söylemek yanlış olmayacaktır.

IRA militanlarının başta şehir merkezleri olmak üzere saldırılarını arttırması sonucu bölgede ortaya çıkan geniş çaplı çatışma ortamı artık adı konulmamış bir savaşın başladığını göstermekteydi. Fakat savaşın şiddetinin artması yine Britanya ordusunun anlamsızca gerçekleştireceği bir şiddet eyleminin sonrasına tekabül eder. 30 Ocak 1972 günü Derry'nin Bogside semtinde SDLP'nin kurucularından Ivan Cooper'ın organize ettiği bir yürüyüş gerçekleştirilecektir. Yürüyüşe katılanların talepleri Katolik ve Protestanlar arasındaki eşitsizliklerin giderilmesi ve enterne etme politikalarından vazgeçilmesiydi. Her yürüyüşte güvenlik güçleriyle göstericiler arasındaki ufak tefek sataşmalar bu kez cop ve göz yaşartıcı gaz seviyesinin ötesine geçmiş ve Britanya Hava kuvvetlerine bağlı askerlerin otomatik silahlarla açtığı ateş sonucunda 13 silahsız

---

¹⁷⁴ Levent Özçağatay, s.105.

gösterici hayatını kaybederken 14 kişi yaralanmış yaralılarından biri ise 4 ay komada kaldıktan sonra yaşamını yitirmiştir. Bogside’ı kan gölüne çeviren ve tarihe Kanlı Pazar olarak geçecek bu olayın hemen ardından Londra olayla alakalı soruşturma yapması için Lord Widgery’i Derry’ye gönderir.

Widgery hazırladığı raporda ilk ateşin Bogside tarafından geldiğini ve askerlerin de buna karşılık verdiklerini dile getirirken hiçbir askerın can kaybı yaşamamasını da askerlerin iyi eğitilmiş birlikler olmasına bağlar. Raporunu hazırlarken olay yerini yerinde inceleme ya da hastanedeki yaralıların ifadelerinden faydalanma yolunu seçmeyen şahitlik olarak askerlerin ifadelerinden faydalanan Widgery’nin ordu mensuplarını aklayan bu raporu Kuzey İrlanda ve Londra yönetimleri tarafından kabul görmüş fakat doğal olarak Cumhuriyetçi Katolik İrlandalıların büyük tepkisini çekmiştir. 1996’da Widgery’nin raporu oluştururken faydalandığı asker ifadeleri yayınlandığında delil olarak sunulan ifadeler ile orijinal ifadeler arasında çelişkiler bulunduğu ortaya çıkar¹⁷⁵ ve Kanlı Pazar’ın tekrar soruşturulmasına karar verilir. Çatışmayı inceleyen pek çok siyasi tarih uzmanı tarafından iç savaşın başlangıcı olarak kabul edilen Kanlı Pazar’ın askerlerin öldürdükleri 13 sivilin canından sorumlu olmadıkları kararıyla örtbas edilmesi ise toplumda zaten var olan adaletsizliğe uğramışlık hissini daha da körükleyerek şiddet olaylarına ivme kazandırmıştır.¹⁷⁶

2.2.3. Ulsterizasyon, Kriminalizasyon ve Doğrudan Yönetim

İngilizlerin enterne kampları siyaseti bekledikleri etkiyi vermemiş ve de daha sonra “The Troubles” olarak adlandırılacak olan bu çatışma döneminin beklenilenden daha uzun geçeceği anlaşılmıştır. Bunun üzerine Londra IRA ile mücadele politikasında değişime gider. Enterne kampları gider yerine “Ulsterizasyon” ve “Kriminalizasyon” politikaları gelir. Ulsterizasyon politikası IRA ile mücadelede Britanya ordusunu cephenin nispeten daha gerisine alan ve ön saflara Ulster Jandarması ve Ulster Savunma Alayı’nın (UDR) alınmasıdır. İngiltere bu şekilde davranarak çatışmanı sınırlarını kendisi çizmek ve çatışmayı Kuzey İrlanda topraklarına hapsedmek amacındadır. Zira

---

¹⁷⁵ Tom Campbell, K.D. Ewing and Adam Tomkins, *The Legal Protection of Human Rights: Sceptical Essays*, Oxford University Press, 2011, p.191.

¹⁷⁶ Michel Moulin, *La Grande-Bretagne contemporaine*, 4e édition, Paris: Bréal, 2006, p.33.

çatışmanın etkilerinin Britanya’da da aynı düzeyde hissedilmeye başlanması Londra hükümetini zor durumda bırakacaktır. Ayrıca Britanya ordusunun şehir içinden yani çatışma bölgesinden uzak tutulması ve polis güçlerinin çatışmada rol alması hem sorunu bir savaştan ziyade bölgede yaşanan toplumsal bir kargaşa olarak dış dünyaya göstermek için hem de Britanya ordusunun bölgedeki olumsuz imajının daha da olumsuz hale gelmemesi için yapılmış bir hamledir.¹⁷⁷

Kriminalizasyon politikası ise IRA militanlarının suçlarını örneğin gasp ve hırsızlık gibi adi suçlarla aynıymış gibi ele alınarak polisin görev alanına alınacaktır. Burada ise hem IRA üyelerini adi suçlular imajıyla halk tabanında sempati kaybına uğratmak hem de Ulsterizasyon prensibine destek olarak asker yerine öncelikle polisin IRA ile mücadele etmesini sağlamak temel amaçlardır. Böylece suçun önlenmesine karşı gerçekleştirilecek bir operasyonun sorumluluğu Ulster polis birliklerine ait olup Ulster Savunma Alayı ve Ordu birlikleri gerek görüldüğü takdirde yardım için çağrılacaklardır.¹⁷⁸ Kriminalizasyon politikasına geçiş ile enterne kampları tasfiye edilmiş ve terör ile polis ve mahkemeler yoluyla mücadele edilmesine karar verilmiştir. Londra Britanya ordusunu geri plana çekerek ve sokakları suçtan arındırarak “hem kalplerde hem de zihinlerde” bu çatışmayı bitirmek istemiştir.¹⁷⁹ 1975’in Aralık ayı itibariyle Kriminalizasyon politikası uygulanmaya başlanmış ve enterne kamplarında gözaltında bulunanların büyük kısmı salınmıştır.

Mart 1972’ye gelindiğinde ise Londra hükümeti Kuzey İrlanda parlamentosunun yetkilerini askıya alır ve başta sağlık ve eğitim olmak üzere parlamentonun yetki alanında bulunan tüm işlerin Kuzey İrlanda Ofisi tarafından yürütüleceğini ve bunlarla ilgili yasaların da Birleşik Krallık Parlamentosundan geçeceğini duyurur.¹⁸⁰ Kuzey İrlanda hükümetinin yıkılmasını ve yönetimde bir reforma gidilmesini IRA’nın zaferi olarak değerlendirebiliriz. Zira artık Katolik toplum Kuzey İrlanda’daki mezhepçi yönetimin Kuzey İrlanda’ya has uygulamalarına değil Londra’nın tüm Britanya için

---

¹⁷⁷ Michael L. R. Smith, *Fighting For Ireland? The Military Strategy of Irish Republican Movement*, Routledge, 1997, p.143.

¹⁷⁸ Tom F. Baldy, *Battle For Ulster: A Study of Internal Security*, Washington DC: National Defense University Press, 1987, p.10.

¹⁷⁹ Brice Dickson, *The European Convention on Human Rights and the Conflict in Northern Ireland*, Oxford University Press, 2010, p.59.

¹⁸⁰ Gordon Gillespie, *Historical Dictionary of the Northern Ireland Conflict*, Maryland: Scarecrow Press, 2007, p.83.

geçerli olan kurallarına tabi olacaktır. Her ne kadar savaş sadece Kuzey İrlanda hükümetiyle değil aynı zamanda Londra hükümeti ile yapılmakta olsa da kamuya ait konutların adaletli dağıtımı ve işe alınmadaki ayrımcı politikaların sonunun gelmesi açısından Londra yasalarına tabi olmak Katolik toplum için şartlarının seviye atlaması manasına gelmekteydi. Bu yenilginin Protestan toplumundaki olası olumsuz etkilerini silmek için de çoğunlukla Protestanların istihdam edildiği tersaneler ve sanayi tesislerine devlet maddi yardımında bulunmuştur. Lakin Birlikçi Protestanlar arasında ordunun bölgeden olası geri çekilişi iddiaları tedirginlik yaratır. UDA önce Belfast ve Portadown'da Katoliklerin Özgür Derry'si gibi "girişe yasak bölgeler" (no-go area) ilan ederler.¹⁸¹ Hemen ertesinde de UDA'nın çağrısı ile Protestan işçiler greve çağrılır ve yaşam bu kez Protestan işçilerin greviyle durma noktasına gelir bölgede.

Protestan toplum içinde bunlar yaşanırken karşı tarafta ise Official IRA Derry'de Britanya ordusunda görevli 19 yaşındaki bir genci evindeyken öldürür. Fakat tabanda gerçekleştirilen bu saldırıya karşı muhalif tepkilerin çokluğu Official IRA'yı özür dilemeye ve silahları bırakmaya sevk etmiştir. Bundan sonra silahlı yegâne IRA Provisional IRA olacaktır. Kanlı Pazar'la başlayan Britanya'nın bölge politikalarının ve hatta bölge yönetim tarzının değişmesiyle devam eden 1972 yılının Temmuz ayında IRA Belfast'ta aynı gün içinde 26 bombalı saldırı gerçekleştirmiş bu saldırılarda 9 kişi ölürken 130 kişi yaralanmıştır. 21 Temmuz'da gerçekleşen ve tarihe "Kanlı Cuma" olarak geçen bu IRA saldırısından 10 gün sonra Britanya ordusu "Motorman Operasyonu" adını verdiği bir harekât ile Derry ve Belfast'ta cumhuriyetçilere ait girişe yasak bölgelere zırhlı birliklerle girerler ve yaklaşık 3 yıldır adeta sınır görevi gören barikatları kaldırarak bu semtlere hakim olurlar.¹⁸² Öte yandan Protestanların oluşturdukları girişe yasak bölgelerde operasyon esnasında bir çatışma veya kargaşa çıkmamış ve hatta UDA üyeleri barikatların kaldırılması hususunda ordu mensuplarına yardım etmişlerdir.

1973 Aralık'ta ise Britanyalı, Kuzey İrlandalı ve İrlandalı yöneticiler Kuzey İrlanda'da güç paylaşımını öngören ve Kuzey İrlanda sınırlarının ötesinde 3 ülkeyi de kapsayan yeni bir yönetim anlayışını kapsayan Sunningdale Anlaşması imzalanır. Hazırlanan

¹⁸¹ Dominic Bryan, *Orange Parades: The Politics of Ritual, Tradition and Control*, Pluto Press, 2000, p.92

¹⁸² Michael L.R. Smith, p.110

metne göre Kuzey İrlanda yönetiminde otorite sahibi devlet Birleşik Krallık olarak kalmakla birlikte İrlanda hükümetinden üyelerin de içinde bulunacağı bir İrlanda Konseyi Kuzey İrlanda'nın yönetiminde danışma ve denetleme hakkına sahip olacaktır. Anlaşma birlikçi grupları memnun etmemiştir ki Mart 1974 itibariyle metne en başta destek veren birlikçilerin de desteklerini geri çekmeleriyle anlaşmayı destekleyen birlikçi grup kalmamıştır. Mayıs 1974'te Ulster İşçiler Konseyi'nin grev çağrısı sonucunda 2 hafta süren, işçilerin barikatlar kurduğu hayatın durma noktasına geldiği grevin sonucunda Sunnigdale Anlaşması ile Kuzey İrlanda İdari Yöneticisi olan Brian Faulkner görevinden istifa etmek durumunda kalmış ve Sunnigdale Anlaşması bozulmuştur.¹⁸³

Aynı yıl terörü Britanya topraklarından uzakta tutmak isteyen Londra anti-terör yasasını yürürlüğe sokar. Buna göre gözaltı süresi 7 güne çıkmıştır ve terörle alakası olduğundan şüphelenilen şahısların İskoçya, Galler ve İngiltere'ye girmeleri yasaklanmıştır. 1975 yılında Protestan din adamları ile IRA yöneticilerinin görüşmeleri sonucu Şubat ayında IRA ateşkes ilan eder.¹⁸⁴ Hem IRA hem de İngiliz yönetimi ateşkes görüşmelerine hazır ve kalıcı bir ateşkes için umutlanmış durumdadır. Lakin ne Londra'nın ne de IRA'nın talepleri öte tarafın kabul edeceği talepler değildir. Görüşmeler esnasında hem birlikçi grupların hem de IRA içinde hükümetle görüşmeye karşı grupların ateşkesi bozma çabaları olmuştur. Ve en sonunda Eylül 1975'te Kuzey İrlanda'nın çeşitli yerlerinde Provisional IRA'nın bombalı saldırıları gerçekleşir ve ateşkes bozulur. Bu ateşkes dönemi devletin PIRA ile ilk kez masaya oturması açısından da önem taşımaktadır. 1976 yılı ayrıca Londra'nın Kuzey İrlanda'ya özel hareket birlikleri olan SAS timlerini gönderdiği yıl olmuştur. IRA içindeki Feniancılar tekrar güçlenmiş ve İrlanda'nın bağımsızlığı için olmazsa olmaz olarak gördükleri savaşın daha etkili olabilmesi için mümkün olduğunca İngiltere topraklarına taşınması için çaba sarf ederler ve Londra başta olmak üzere İngiliz şehirlerinde de faaliyete geçerler. Fakat SAS timlerinin önce Katolik mahallelerine sonra da IRA içine maharetle sızması sonucu pek çok IRA üyesi öldürülür ve çok sayıda IRA eylemi önlenir. Her ne kadar Kuzey İrlanda ve Birleşik Krallık yetkilileri güvenlik güçlerinin “öldürmek için ateş etme” (shoot to kill) gibi bir

---

¹⁸³ Eric P. Kaufmann, *The Orange Order: A Contemporary Northern Irish History*, Oxford University Press, 2007, p.95

¹⁸⁴ Gordon Gillespie, p.250

ilkesi olmadığını¹⁸⁵ belirtmeler de SAS birliklerin operasyonlarında hedef aldıkları IRA üyelerinin sonu hep ölüm olmuştur. 1976 ile 1991 arasında gerçekleştirilen gizli operasyonlarda IRA ve INLA (İrlanda Ulusal Özgürlük Ordusu) üyesi 41 terörist öldürülürken bu süre zarfında SAS'ın kaybı 4'te kalmıştır. Ulster polisini de eğiten SAS birlikleri az sayıda askerden oluşan operasyonel gücü yüksek birlikler olup IRA elemanlarının bölgede rahatça hareket etmesini engellemiştir.¹⁸⁶

1977 ve 1978 ise hem Katolik hem de Protestanların karşılıklı grevlerine ve IRA'nın şiddetli bombalı saldırılarının yaşandığı yıllardır. 1979 yılı ise Protestan nüfus içindeki terörist grupların da yargı önüne çıkartılmaları açısından önem taşımaktadır. UVF ile bağlantılı birlikçi çete Shankill Kasapları'nın 11 üyesi 19 cinayetten suçlu bulunarak hüküm giyerler. Ağustos ayında ise çatışmaların kurbanları arasına Kraliyet ailesinden de bir isim girmiştir. IRA'nın 27 Ağustos'ta gerçekleştirdiği saldırıların ilkinde IRA'nın en prestijli kurbanlarından Kraliçe Elizabeth'in kuzeni Earl Mountbatten öldürülür.¹⁸⁷ Aynı gün ilerleyen saatlerde gerçekleştirilen başka bir bombalı saldırıda ise 18 asker yaşamını yitirir. Oldukça kanlı saldırılarla geçen Ağustos ayından sonra Eylül ayında Papa II. John Paul'un İrlanda gezisi gerçekleşmiştir. Papa'nın 30 Eylül günü yaptığı barış çağrısına IRA iki gün sonra red cevabı verdiğini duyurmuştur.

2.2.4. 1980'li Yıllar: Açlık Eylemleri ve Thatcher Dönemi

Kuzey İrlanda'da başta işsizlik olmak üzere yaşanan sosyal sıkıntılara karşın askeri eylemlerin ötesine geçecek bir karşılık bulamayan IRA kendini sorgulamaya başlar. Ölüm orucuyla direniş tarihine geçecek olan Bobby Sands'in dediği üzere savaş alanını ulusal alanda olduğu kadar uluslar arası alanda da genişletmenin gerekliliğinin farkına varan IRA Nikaragua'da Sandinistalar hareketini Ortadoğu'da FKÖ'yü İspanya'da ise ETA'yı desteklemiş ve bu hareketlerle ilişkiler kurarak işbirliği arayışına girmiştir. Böylece hareketin hem ismi hem faaliyetleri sınır ötesine taşınabilecektir. Buna örnek olarak IRA'nın 1980 yılında Batı Almanya'da Britanya ordusuna bağlı bir albayı öldürmesini verebiliriz. 1980'li yıllar hapisanelerde IRA militanlarının ses getirecek

¹⁸⁵ *Human Rights in Northern Ireland*, Yale University Press, 1993, p.49.

¹⁸⁶ Mike Ryan, *Secret Operations of the SAS*, Zenith Press, 2003, p.115.

¹⁸⁷ J. Richard Thackrah, *The Routledge Companion to Military Conflict Since 1945*, Routledge, 2008, p.125

ölüm oruçlarına şahit olduğu dönemlerdir. Ayrıca İngiliz ve İrlanda Başbakanları Thatcher ve Haughey'in de İrlanda-İngiliz ilişkilerinin normalleşmesi için görüşmeye başlamaları bu döneme denk gelmektedir. Avrupa Birliği üyesi iki ülkenin ilişkilerinin artık çatışma ortamının getirdiği gerginlikten kurtulup normalleşmeye dönülmesi gerekliliği kendini ilk kez 1980 Dublin görüşmelerinde hissettirmiştir.

1981'de hapisteki IRA eski lideri Bobby Sands siyasi suçluların hapisane şartlarının iyileştirilmesi için açlık grevine başlar.¹⁸⁸ Nisan'da gerçekleştirilen seçimlerde aday olmuş ve Fermanagh ve Güney Tyrone bölgesinden Birleşik Krallık parlamentosuna seçilmiştir. 5 Mayıs'ta ise açlık eyleminin 66. gününde hayatını kaybetmiştir. Sands'in vefatı Kuzey İrlanda ve İrlanda'da büyük çaplı gösterilere ve sokak olaylarına sebep olmuş ve IRA güçlerinin Britanya güçlerine saldırılarda bulunmasına yol açmıştır. Cumhuriyetçi hareket tarafından 1916 Paskalya Ayaklanması'ndan sonraki en yüce şehit olarak kabul edilen Sands'in Belfast'taki cenazesine 100.000 kişi katılırken Birleşik Krallık Başbakanı Thatcher Sands'in hüküm giymiş bir mahkum olduğunu ve kendi canına kendi iradesiyle kıydığını dile getirerek IRA mahkumlarıyla alakalı hapisane uygulamalarından pişman olmadığını göstermiştir.¹⁸⁹ Yıl sonunda ise açlık eylemleri sonucu hayatını kaybeden cumhuriyetçi mahkum sayısı 10 olacaktır. 1983 yılında ise İrlanda İngiltere ilişkileri tekrar gergin bir havaya bürününce Avrupa Topluluğu Kuzey İrlanda'nın ekonomik ve siyasi sorunlarına çözüm getirip getiremeyeceğini anlamak için incelemelerde bulunmaya karar verir lakin Birleşik Krallık bu fikre karşı çıkar. Aynı yıl Gerry Adams Sinn Fein'in *ard fheis*¹⁹⁰ inde partinin genel başkanlığına seçilmiştir.

---

¹⁸⁸ Kledja Mulaj, p.53

¹⁸⁹ Philip Hanke, *Bobby Sands- An Irish Martyr?*, GRIN Verlag, 2011, p.24.

¹⁹⁰ Cumhuriyetçi partilerin genel kongre için kullandığı İrlandaca bir terim

Şekil 6. Belfast Falls Road’da Bobby Sands anısına yapılmış bir duvar resmi. Kaynak: <http://www.flickr.com/photos/73374085@N03/6622569855/>

1984 Mart’ta Ulster Özgürlük Savaşçıları (UFF) Gerry Adams’a silahlı bir saldırıda bulunmuş Adams ve yanındaki 3 Sinn Fein üyesi olaydan yaralı şekilde kurtulmuştur.¹⁹¹ Ekim ayında ise bu kez IRA Brighton’da bulunan Grand Hotel’de bombalı bir saldırı gerçekleştirmiş Muhafazakar Parti’nin toplantısına katılmak için otelde bulunan 5 parti üyesi saldırıda yaşamını yitirirken Thatcher saldırıdan kıl payı kurtulmuştur.¹⁹² 1985’in ilk aylarında IRA Newry’de gerçekleştirdiği havan saldırısı ile 9 polisi öldürür 30 kişiyi yaralar. Lakin bu olaylar Anglo-İrlandalı anlaşmasının önünde engel teşkil edemeyecektir.

Kasım 1985’te Thatcher ve FitzGerald’ın imzaladığı Anglo-İrlandalı anlaşmasıyla İrlanda’ya Kuzey İrlanda üzerinde istişare hakkı tanınır. Ama daha önemlisi Kuzey

¹⁹¹ Gordon Gillespie, p.258

¹⁹² Earl A. Reitan, The Thatcher Revolution, Rowman & Littlefield, 2002, p.113

İrlanda'nın gelecekteki statüsü üzerinde karar hakkı Kuzey İrlanda toplumuna bırakılmıştır. Böylece şayet Kuzey İrlanda'da toplumu büyük çoğunluğunun tercihiyle Birleşik Krallık'tan ayrılmayı tercih ederse Londra buna saygı duyacaktır.¹⁹³ Elbette nüfus çoğunluğunun Protestanlara ait olduğu düşünüldüğünde bu olasılık düşük gözükmeyle birlikte Kuzey İrlanda'nın statüsü için önemli bir karar olmuştur. Ayrıca İrlanda da anlaşmada bir nevi taviz vermiş ve Kuzey İrlanda'yı İrlanda'dan farklı ve ayrı bir bölge olarak kabul etmiştir. Anlaşmaya göre belli zaman aralıklarında hükümetler arası konferanslar düzenlenerek Kuzey İrlanda'nın güvenlik, siyaset ve sosyal sorunları masaya yatırılacak ve İrlanda yönetimi gerekli gördüğü yerlerle alakalı tavsiyelerde bulunacaktı. Kuzey İrlanda'da mezhep ayrımcılığı ve ekonomik geri kalmışlık ile birlikte mücadele edilecek ve iki farklı geleneği temsil eden iki toplumun yaşam biçimleri saygı gösterilerek korunacaktır. Fakat bu anlaşmaya her iki tarafın radikal kesimleri tepkilidir. Hem Katolik hem de Protestan radikallerin tepkilerine karşın onaylanan bu anlaşma orta vadede çatışmalara son verememiş, iki toplum arasındaki uzlaşmayı sağlayamamıştır. Lakin Britanya ve İrlanda hükümetleri arasında işbirliğinin başlamasına sebep olmuştur ki bu işbirliği 90'lı yılların sonunda imzalanacak ve çatışmaların bitmesine ortam hazırlayacak olan Belfast Anlaşmasına – “Good Friday Anlaşması” olarak da bilinir- zemin hazırlamıştır. Bu uzlaşmaya dış destek ABD'den gelmiştir. ABD hükümeti Kuzey İrlanda hükümetine 250 milyon dolarlık bir yardımda bulunarak Anglo-İrlandalı uzlaşısını desteklediğini açıklamıştır.

1987'de de IRA saldırıları hızını kesmedi. Nisan ayında Co. Armagh'da bir hakim ve eşini katleden IRA Kasım ayında ise Co. Fermanagh'da gerçekleştirdiği bombalı saldırıda 11 kişinin ölümüne 63 kişinin de yaralanmasına yol açar. Aynı yılın Mayıs ayı ise SAS birlikleri tarafından IRA'ya vurulan en büyük darbelerden biri olan Loughgall pususu meydana gelmiştir. IRA'nın Loughgall polis merkezine saldıracağı istihbaratını alan SAS birlikleri gerçekleştirdikleri pusu ile 8 IRA militanını öldürürler.¹⁹⁴ 1988 Mart ayında ise karşılıklı iki saldırı meydana gelir. Cebelitarık'ta SAS birlikleri tarafından öldürülen IRA üyelerinin Belfast'taki cenazelerinde bulunan ve yas tutan 3 kişi birlikçilerin saldırısı sonucu hayatlarını kaybederler. 3 gün sonra ise yaşamını

---

¹⁹³ Feargal Cochrane, *Unionist Politics and the Politics of Unionism Since the Anglo-Irish Agreement*, Cork University Press, 2001, p.1-2

¹⁹⁴ Timothy Shanahan, p.182

kaybedenlerin cenaze töreninde görev yapmaya giden güvenlik güçleri kalabalığın araçlarının etrafını sardığı bir anda IRA tarafından saldırıya uğrarlar ve 2 asker hayatını kaybeder. Ağustos ayında ise Co. Tyrone’da bu kez mayınlı bir saldırı gerçekleşir ve 8 asker ölürken 28 asker de yaralanır.

IRA’nın saldırılarına karşılık IRA üyelerine operasyonlar düzenlenirken birlikçi terör çeteleri de operasyonların hedefi olmaya başlar. 1989 Nisan ayında 3 birlikçi militan Paris’te Güney Afrika konsolosluğundan bir yetkili ile silah anlaşması yapmak üzere yakalanır ve tutuklanırlar. Güvenlik güçleriyle birlikçilerin arasının bilhassa bu dönemde açılmasının ve operasyonların gelmesinin nedenlerinden biri de Şubat ayında savcı Patrick Finucane’nin UFF tarafından evinin önünde katledilmesi olayı olmuştur.¹⁹⁵ İngiliz hükümetine karşı insan haklarını ihlal ettikleri gerekçesiyle çok sayıda soruşturma açan savcının Protestan çeteler tarafından sevilmemesi normal bir durum olmakla birlikte bir savcının çeteler tarafından katledilmesi Londra’yı doğal olarak birlikçi çeteleri daha ciddiye almak durumunda bırakmıştır. IRA eylemleri ise aynı şiddette devam etmekteydi. Eylül ayında Kent’te gerçekleştirilen bombalı saldırı sonucu 10 Kraliyet Deniz Piyadesi ölürken 22 kişi de yaralanmıştır.

90’lı yılların başında Muhafazakar Parti milletvekili Ian Gow’u bombalı bir suikastle öldüren IRA ertesine sene Londra’da bir havan saldırısı düzenlemiş atılan bomba Downing Street’in bahçesine bir başka deyişle kabine toplantısının yapıldığı Başbakanlık konutunun bahçesine düşmüştür. 2000’li yıllarda Tony Blair’in Kuzey İrlanda baş müzakerecisi olan Jonathan Powell ile Martin McGuinness arasındaki görüşmelerde esrilere bile konu olacak olan¹⁹⁶ bu saldırı IRA’nın Londra yönetimine karşı gerçekleştirdiği sembolik değer açısından en büyük saldırdır. IRA Londra’da 800 milyon pound gibi büyük maddi zarar verecek eylemlerde bulunurken Londra ise UVF ve UDA gibi birlikçi paramiliter grupları terör listesine alarak terör ile mücadelede mezhep farkı yapmadığını göstermiştir.

---

¹⁹⁵ Colin Harvey, Human Rights, Equality and Democratic Renewal in Northern Ireland, Hart Publishing, 2001, p.135

¹⁹⁶ “Düşmanla Konuşmak”, BBC Türkçe, 13 Ocak 2011,

http://www.bbc.co.uk/turkce/ozeldosyalar/2011/01/110113_dusmanlakuonumak.shtml

ABD ise Kuzey İrlanda'da çatışma ortamının sona ermesini istemekte ve Clinton gerekirse barış elçiliği yapabileceğini dile getirmekteydi. Tam bu dönemde 1993 Mart ayında IRA'nın bombalı bir saldırısında 3 ve 12 yaşında iki çocuğun ölmesi Britanya'da olduğu kadar İrlanda'da da büyük tepki toplamıştır. IRA ise yine Londra'ya saldırmış ve 1 kişinin hayatını kaybedeceği Nat West Tower saldırısını gerçekleştirmiş ve can kaybının yanı sıra 1 milyar pound civarında maddi hasar meydana gelmiştir.¹⁹⁷ Ekim ayı ise son dönemlerin en kanlı ayı olmuş önce IRA Shankill'de 10 kişinin ölümüne sebep olan bir saldırı gerçekleştirmiş bundan 1 hafta sonra ise UFF Co. Londonderry'de bir bara saldırmış ve 7 kişinin ölümüne sebep olmuştur. Bill Clinton Gerry Adams'a geçici olmak kaydıyla ABD vizesi verdikten sonra ateşkes için çabalar hızlanmış ve Ağustos 1994'te Adams önce IRA Askeri Konseyi ile görüştüğünü ve kendisine barış süreci için şartların elverişli olduğunun söylendiğini dile getirmiş ardından çok kısa bir süre sonra IRA 31 Ağustos gece yarısından itibaren askeri operasyonlara ara verdiğini açıklamıştır. Kasım ayında IRA militanlarının gerçekleştirdiği bir soygun eylemi esnasında Newry'de 1 kişi ölür. IRA ise bu eylemin IRA liderliği tarafından onaylanmadığını açıklar.

Ateşkes süreci içinde Londra hükümeti birlikçi tepkilere rağmen İrlanda ve Kuzey İrlanda yönetimleriyle bölgenin geleceği üzerine görüşmeler yaptıklarını açıklarlar. Bill Clinton da 1995 Kasım ayında Kuzey İrlanda'ya bir ziyarette bulunarak barış mesajları vermiş ve sürece desteklerini dile getirmiştir. Fakat IRA müzakerelerin istediği hızda ve doğrultuda ilerlememesi üzerine 9 Şubat 1996'da Londra'da gerçekleştirdiği ve 2 kişinin ölümüne 100 kişinin yaralanmasına sebep olan bombalı saldırıyla¹⁹⁸ 1994 sonbaharından beri devam eden ateşkes sürecine noktayı koymuştur. Aynı yıl içinde Londra ve Dublin hükümetleri barış süreciyle alakalı çalışmaların devam ettiğini söyleşeler de IRA'nın askeri birliklere karşı gerçekleştirdiği eylemler ateşkes ilan etmiş birlikçi grupları neredeyse ateşkes kararından vazgeçecek hale getirmiştir. 1997'de ise genel seçimler sonucunda Tony Blair Birleşik Krallık Başbakanı olur. Barış sürecinin en önemli aktörlerinden olacak olan Blair göreve gelir gelmez IRA sorununun çözülmesi için çaba sarf etmeye başlamıştır.

---

¹⁹⁷ Gordon Gillespie, p.38

¹⁹⁸ Chris E. Stout, The Psychology of Terrorism Vol 2: Clinical Aspects and Responses, Praeger Publishers, 2002, p.184

Elbette bu süreçte İngiliz ve İrlanda hükümetlerinin görüşmeleri kadar SDLP lideri John Hume ve Sinn Fein lideri Gerry Adams'ın da barış sürecinin hızlanması adına yol haritası çizmek için gerçekleştirdiği görüşmeler de etkili olmuştur. Mayıs ayında göreve gelen Blair IRA'nın hemen ateşkes ilan etmesi durumunda Sinn Fein ile görüşmelerin en kısa süre içerisinde başlayacağını dile getirmiştir. Bunun üzerine IRA 19 Temmuz günü ateşkes ilan ettiğini açıklar. 9 Eylül'de ise Sinn Fein Mitchell Prensiplerinin altına imza atar ve görüşmelere katılmasında ortada bir engel kalmaz.¹⁹⁹ Ekim ayında Tony Blair Belfast'a gider Gerry Adams ile basına kapalı bir görüşme yapar ve görüşmenin sonucunda el sıkışır. Lakin Blair'in Belfast gezisinin devamında bu el sıkışma hadisesi birlikçi Protestan semtlerde protesto edilir.

Görüşmeler hükümetler ve Kuzey İrlanda partileri arasında sürerken 1998 Şubat ayında Tony Blair Kanlı Pazar olayının açıklığa kavuşması için yeniden soruşturma açılacağını açıklar.²⁰⁰ Cumhuriyetçiler için kanayan bir yara olan Kanlı Pazar olayının örtbas edilmesi hadisesinin ortadan kaldırılması Londra hükümetinin çözüm için samimi olduğunun bir göstergesi olarak algılanmıştır.

2.2.5. Belfast Anlaşması ve Silahlara Veda Süreci

10 Nisan 1998'de Londra, Dublin hükümetleri ve DUP dışındaki Kuzey İrlanda partilerinin katılımıyla Belfast Anlaşması (Good Friday Agreement) imzalanmıştır. Bu anlaşmaya göre Kuzey İrlanda'nın geleceğine Kuzey İrlandalılar karar verecektir. Yani bölge insanına self determinasyon hakkı verilmiştir. Kuzey İrlanda halkının isteği doğrultusunda bölgenin İrlanda ile birleşmesi bölgedeki tüm kimliklerin hakları korunmak suretiyle mümkün olacak fakat İrlanda'nın bundan ayrı olarak Kuzey İrlanda'dan toprak talepleri olmayacaktır. Güç paylaşımına dayalı bir meclis yapısı kurulacak ve her iki toplumu ilgilendiren hususlarda toplumsal uzlaşma aranacaktır. Ortak sorunların görüşülmesi ve çözüm yollarının aranması için Kuzey-Güney Bakanlar Komisyonu ve İngiliz-İrlandalı Meclisi kurulması kararı da anlaşmanın içinde yer

---

¹⁹⁹ Brendan O'Brien, Long War: IRA and Sinn Fein 1985 to Today, Syracuse University Press, 1999, p.360

²⁰⁰ Colin Knox ve Padraic Quirk, Peace Building in Northern Ireland, Israel and South Africa, Palgrave USA, 2001, p.48

almaktadır.²⁰¹ Bunun haricinde insan hakları komisyonlarının kurulması, milis güçlere üye mahkumların serbest bırakılması sürecinin hızlandırılması, silahların tamamen bırakılması ve bunu takiben bölgedeki güvenlik uygulamalarının normalleşmesi²⁰² gibi bölgeyi doğrudan ilgilendiren hususlar da Belfast'ta tarafların altına imza attıkları anlaşmada yer bulmuştur.

22 Mayıs 1998'de İrlanda ve Kuzey İrlanda'da halkoyuna sunulan anlaşma birlikçi bazı grupların muhalefetine karşın Kuzey İrlanda'da %71, İrlanda'da ise %94 "evet" oyu olarak kabul edilmiştir. Lakin elbette gerek yetki devri yapılmış yeni haliyle Kuzey İrlanda Meclisinde Birlikçi ve Cumhuriyetçilerin işbirliği gerekse de şiddetin kesilmesi teoride olduğu kadar düzenli ve kısa sürede gerçekleşmemiştir. Birlikçilerin anlaşma karşısı kampanyalarının ardından 15 Ağustos'ta Omagh kasabasında bir pazar yerinde patlayan bomba sonucu 29 kişi hayatını kaybeder.²⁰³ IRA'dan ayrılan ve kendilerine RIRA (Real Irish Republican Army) adını veren bu grubun saldırısında hayatını kaybeden 29 kişinin içinde hem Protestanlar hem de Katolikler yer almaktaydı. Bu olayın hemen 1 hafta sonrasında ise INLA'nın ateşkes ilan etmesi anlaşmayı savunan tarafların üzerindeki baskıyı bir nebze hafifletmiştir.

Geçen süre zarfında silahsızlanma süreci ile alakalı pek bir gelişme kaydedilememiş ve IRA silahları bırakma ile alakalı bir başlangıç tarihi veya takvim önerisi getirmemiştir. Bu durum anlaşma taraflarında huzursuzluğa yol açmış ve taraflar silahsızlanma sürecini gözden geçirmesi için tekrar Mitchell prensiplerinin sahibi ABD'li senatör George Mitchell'a başvururlar. Mitchell gözden geçirme sonucunda hazırladığı raporu taraflarla Kasım ayında paylaştı. IRA da Bağımsız Silahsızlanma Komisyonu'na (IICD) örgütü temsilen bir temsilci göndereceklerini açıkladı. Bunun üzerine temsilci atanmış ve Yürütme Komitesi Aralık 1999'da kurulmuştur. 2000 senesinde silahsızlanma sürecinde görüşmelerin yavaşlaması ve tıkanmasına şahit olunmuştur. Clinton bir kez daha barışın çıkmaza girme olasılığına karşı mesaj vermek amacıyla Aralık ayında Kuzey İrlanda ve İrlanda'ya ziyarette bulunur. 2001 Ekim'de IRA silah bırakmaya başladıkları açıklamasını yapmış IICD de IRA'nın bu beyanını doğrulamıştır. Aynı yıl

---

²⁰¹ *Examens Environnementaux de l'OCDE: Irlande*, OECD Publishing, 2010, p.290.

²⁰² İbrahim Kapaklıkaya, s.100-101.

²⁰³ http://terrorism.about.com/od/originshistory/p/Omagh_Bombing.htm

normalleşme sürecinin bir parçası olarak bölgedeki polis teşkilatında reform gerçekleşmiş ve RUC kaldırılarak yerine Katoliklerin de nüfusları ağırlığıyla görev alabildikleri PSNI (Kuzey İrlanda Polis Teşkilatı) yapısı kurulmuştur.

2002 Nisan'da IRA ikinci bir grup silah ve mühimmatı daha imha ettiğini açıklar. Bu dönemde bilhassa birlikçilerin yoğun yaşadığı Doğu Belfast'ta polislerle birlikçi eylemciler arasında sataşmalar ve sokak olayları yaşanır. Silahları imha etmeye başlayan IRA Eylül ayında ise eylemlerinde hayatını kaybetmiş olan “siviller” için özür dilemiştir.²⁰⁴ Bu dönemde Birlikçi çetelerin kendi aralarında çıkan kan davaları da gündemi meşgul etmiştir. 2003 Ekim'de IRA üçüncü parti silahı imha ettiğini açıklasa da rakam ve mühimmatın niteliği ile alakalı açıklamada bulunulmaması IRA'nın Belfast Anlaşması'nın öngördüğü barış sürecine göre yavaş ve yetersiz hareket ettiğini düşünen Londra yönetimi için pek tatmin edici olmamış ve tartışmalara yol açmıştır. 2004 Kasım ayında PSNI emniyet müdürü ile görüşmelerde bulunmak için Londra'ya gelen²⁰⁵ Sinn Fein lideri Gerry Adams Aralık ayında yaptığı açıklama Sinn Fein'in sorunun çözümünde girilen çıkmaz sokaktan çıkabilmesi için İrlanda ve Britanya hükümetlerinin Sinn Fein ve DUP'a yaptıkları önerilerin Sinn Fein tarafından kabul edilmesi gerektiğini açıklar. Aynı ay içinde Belfast'ta gerçekleştirilen bir banka soygununda PSNI tarafından fail olarak işaret edilen IRA bu eylemle bir alakaları olmadığını açıklar. Keza 2005 Ocak ayında Belfast'ta bir barda çıkan ve 3 IRA elemanının karıştığı kavgada Robert McCartney adında bir sivilin ölmesi üzerine IRA bu 3 kişinin IRA ile ilişkilerinin kesildiği açıklamasını yaparak hem ateşkes kararında samimi olduğunu göstermek istemiş hem de Cumhuriyetçi kesimden gelecek tepkilere karşın bu olayın planlı bir IRA eylemi olmadığını göstermek istemiştir. Zira McCartney Sinn Fein'e oy vermiş bir Katoliktir. Kendi tabanından bir kişiye karşı böylesi bir eylemi savunmak ya da eyleme kılıf bulmak bir yana kurbanın ailesine cinayetin faili olduğundan şüphelenilen IRA üyesini öldürmeyi bile teklif etmiştir IRA.²⁰⁶ Birlikçiler içindeki tartışmalar da örgüt içi tasfiyelere yol açmış ve UDA Doğu Belfast lideri olan Jim Gray'i örgütten ihraç etmiştir. Temmuz ayında ise barış için kamuoyu önünde ve de gizli yapılan taraflar arasındaki tüm görüşmelerin meyvesi alınacaktır. 28 Temmuz 2005

²⁰⁴ Anniseh van Engeland ve Rachael M. Rudolph, p.63

²⁰⁵ Janine A. Levy, *Terrorism Issues and Developments*, Nova Science, 2007, p.195

²⁰⁶ David Martin Jones, Ann Lane ve Paul Schulte, *Terrorism, Security and the Power of Informal Networks*, Edward Elgar Publishing, 2010, p.50.

tarihinde IRA bir dönem hapiste de yatmış olan ve Belfast Anlaşması sonrası serbest kalan IRA üyesi Séanna Breathnach'ın IRA imzalı metni okuduğu bir video ile silahlı mücadeleye son verdiğini açıklamıştır. 1969'dan beri gerçekleştirdiği silahlı eylemler ile Britanya'ya karşı mücadele eden IRA'nın 36 yıl sonra silahın çözüm olmadığını kabul etmesi Kuzey İrlanda'da yeni bir döneme girildiğinin göstergesi olmuştur. IRA'nın bu açıklamasından hemen sonra Belfast Anlaşmasının öngördüğü normalleşme siyasetine uygun olarak Londra yönetimi bölgedeki asker sayısının 10500'den 5000'e indirileceğini, polis kontrol noktalarının iki yıllık bir süre içerisinde kaldırılacağını²⁰⁷ ve ordunun bölgedeki varlığını göze en çok batıran gözetleme kulelerinin söküleceğini duyurmuştur.²⁰⁸

Eylül ayında ise konumu gizli tutulan yerlerde IRA'nın silahları imha edişine şahit olarak denetleyen IICD yetkilileri imha edilen cephanelerle alakalı sayısal bilgileri de hükümetle paylaşarak IRA'nın tüm silahlarını imha ettiğini ve tamamen silahlara veda ettiğini onaylamıştır. Silahlara veda eden ve kalıcı ateşkes dönemine geçen IRA kendi içinden çıkan RIRA'nın eylemleri yüzünden zor durumda kalmaya devam etmiştir. Nisan 2006'da eski IRA ve Sinn Fein üyesi Denis Donaldson'ın Co. Donegal'de ölü olarak bulunması bir süre IRA'ya isnat edilen bir olay olarak kalmıştır. 2002 yılında PSNI'nin Sinn Fein bürolarına yaptığı bir operasyonun ardından aralarında Donaldson'ın da bulunduğu 3 Sinn Fein üyesi hakkında hükümet binasından istihbarat elde edebilmek için bir casusluk şebekesi kurdukları suçlamasıyla açılan ve "Stormontgate" olarak da bilenen davada 3 yıllık bir sürenin ardından PSNI bu 3 Sinn Fein üyesi hakkındaki suçlamaları geri çekmiş ve dava düşmüştür. Lakin ilginç bir şekilde davanın bu şekilde düşmesinin hemen ardından Gerry Adams yaptığı bir açıklamada Donaldson'ın 30 yıla yakın bir süredir Britanya hükümeti için Sinn Fein ve IRA içinde ajanlık yapıp istihbarat topladığını ve kendisi gibi yüksek profilli başka ajanların da olup olmadığı sorusunun cevabını merak ettiklerini söylemiştir.²⁰⁹ Donaldson da daha sonra yaptığı bir açıklamada Adams'ın dediklerini doğrulamış ve yaptıkları için pişman olduğunu Stormontgate skandalının Londra yönetiminin avantaj

---

²⁰⁷ Gordon Gillespie, p.75.

²⁰⁸ Didier Bigo, Emmanuel-Pierre Guittet et Andy Smith, *Participation des Militaires à la Sécurité Intérieure: Royaume-Uni, Irlande du Nord*, Cultures & Conflits, numero.56 (hiver 2004), p.34.

²⁰⁹ Gordon Gillespie, p.240-241.

kazanmak için uydurduğu bir dava olduğunu dile getirmiştir. 3 yıl boyunca IRA'ya isnat edilen suçu aslında RIRA'nın işlediği ancak 2009 yılında RIRA'dan gelen itirafla anlaşılmıştır.²¹⁰ Stormont'taki en yetkili Sinn Fein yöneticisinin aslında bir MI5 ajanı olmasının IRA ve tabanında infiale yol açacağı bunun da infaza yol açabileceği düşünülse de IRA silahları bırakma hususunda kararlı olduğunu göstermiş ve Donaldson sadece Sinn Fein'den ihraç edilmiştir. IRA'nın barış çizgisinde oluşu Bağımsız Gözlem Komisyonu (IMC) tarafından da onaylanmış ve IRA'nın Ekim 2006 itibariyle "artık bir tehdit olmadığı" IMC tarafından açıklanır. Aynı günlerde 3 gün süren görüşmelerin ardından İrlanda ve Birleşik Krallık hükümetleriyle Kuzey İrlanda partileri St. Andrews Anlaşmasını imzalarlar. Mevcut yetki paylaşımı düzenini ve işbirliğini daha da genişletmeyi amaçlayan bu anlaşma ile başta PSNI olmak üzere güvenlik, eğitim ve ekonomi alanında her iki taraf yetki paylaşımı çerçevesinde işbirliğinde bulunulacak düzenlemelerin yapılmasının altına imza atmıştır.²¹¹

2007 Ocak ayında IMC bu kez bir raporunda IRA'nın şiddet ve terörü tamamen terk ettiğini açıklar. Aynı yıl içerisinde UVF de artık askeri olmayan bir yol seçtiklerini ve silahları bıraktıklarını açıklar. 31 Temmuz 2007'de ise normalleşme sürecinin son adımı olarak Britanya ordusunun Kuzey İrlanda polis güçleriyle işbirliği halinde yürüttüğü Bayrak Operasyonu'nun resmen bitmiş olduğu duyurulur. Zaten fiilen bitmiş olan operasyonun resmen bitmesi resmi makamlarca IRA ile savaşın bittiğinin ilanı olmuştur. Her ne kadar PSNI'dan ve hatta SDLP'den IRA'nın tam olarak bitmediği ve göz korkutma, tehdit gibi eylemlere karıştığı iddiaları gelse de IRA Gerry Adams'ın da 2011 yılında dile getirdiği gibi savaş artık bitti ve silahlı mücadeleye alternatif olacak barışçıl ve demokratik bir mücadele yolu ortaya koyulunca IRA sahneden çekildi.²¹²

---

²¹⁰ Twenty-first report of the Independent Monitoring Commission, The Stationery Office, London: 2009, p.11.

²¹¹ Gordon Gillespie, 236-237.

²¹² "Adams condemns violent dissidents", Belfast Telegraph, 9 April 2011, <http://www.belfasttelegraph.co.uk/news/local-national/northern-ireland/adams-condemns-violent-dissidents-15140406.html>

BÖLÜM 3. AZINLIK MİLLİYETÇİSİ SİYASAL PARTİLER

3.1.PNV (Bask Milliyetçi Partisi)

3.1.1. Sabino Arana ve Kuruluş Dönemi

Bask milliyetçi hareketinin politik aracı olması amacıyla Sabino Arana tarafından kurulan PNV'nin örgütlenip tabanda yayılması Arana'nın ölümünün ardından başlamıştır. Partinin ideolojisine kutsiyet atfedilmesi, bu ideolojinin tabana doğru parti üyelerine empoze edilmesi gibi araçlarla tabanını hem güçlendirip hem de genişleten siyasal araçları kullanıyordu PNV. Foral sistemin etrafında var olan Bask toplumsal hayatının şekillendirdiği Bask nüfustan beslenen PNV'nin bu örgütleniş yapısı yüzyıllarca kendi içinde özerk yaşamış ve ortak sosyal yaşama, kültüre sahip olan Baskları PNV'nin etrafında toplamaya başlar. PNV'nin bu şekilde örgütlenmesinden ötürü De la Granja PNV için “parti-cemaat” terimini kullanmıştır²¹³. Bask toplumunun Karlist Savaşları döneminde de kendi içinde benzer cemaat vari bir yapısı olduğu düşünülünce bu tanımlama daha çok mana ifade ediyor. Toplumun yabancı olmadığı bir yolla toplum içinde örgütlenmek PNV'nin tabana yayılmasını hızlandırmıştır tabii ki.

Arana'nın ölümünün ardından örgütlenmeye hız veren PNV için aynı zamanda bir iktidar mücadelesi de ortaya çıkmıştı. Liberal foral sistemciler ile Sabinocu milliyetçilerin arasındaki bu iktidar kavgası son tahlilde bağımsızlıkçılar ile özerklikçilerin partiye hakim olma savaşıydı. Sabinocular La Patria²¹⁴ ve Aberri liberal foralistler ise Euskalduna gazeteleri üzerinden yayın ve propaganda yapıyorlardı. 1907 yılındaki genel seçimlerde desteklenecek milletvekilinin kim olması gerektiği üzerine ilk büyük sürtüşme yaşanmıştır. 6 yıl içinde (1908, 1911, 1914) 3 kez genel kongreye gidilir.

İspanya'nın Küba, Porto Riko ve Filipinleri kaybedip fiilen imparatorluk vasfını kaybetmesi üzerine İspanya'nın mevcut siyasi sisteminin çökmesi odağında tartışmalar meydana gelmiş ve bir reforma ihtiyaç duyulduğu kanaati aydınlar ve siyasetçilerin üzerinde uzlaştığı ortak bir fikir olmuştur. Bu reform ve yeni dönem fikri Bask, Katalan,

²¹³ Akın Özçer, s.76.

²¹⁴ Cyrus Ernesto Zirakzadeh, p.61.

Galiçya gibi etnik milliyetçi hareketleri ve bölgesel reformlar isteyenlerin elini güçlendirmiştir. General Rivera'nın 1923'te gerçekleştireceği darbeye kadar olan dönem Bask milliyetçiliğinin politika kulvarında güçlendiği dönem olmuştur. 1916'da isim değiştirerek CNV (Milliyetçi Bask Komünyonu) adını alan PNV'nin bu dönemdeki söylemi yerel yönetimler reformu dahilinde Katalunya'da bir benzeri olan kültürel olarak birbiriyle bağlı bölgelerin birleştirildiği bir yapıyı talep etme yönündeydi. Lakin bu sistemde bölge yönetiminin yetkileri idari nitelikteydi ve fiiliyatta özerklik manasında değildi. Bunun üzerine Luis Arana'nın başını çektiği Aberri grubu CNV'den kopar. Fakat bu kopuş uzun süreli bir ayrılık olmamıştır. İspanya hükümetinin azınlık milliyetçisi gruplara baskılarını arttırmasına paralel olarak CNV de söylem olarak sertleşince Aberri grubu partiye 1917'de geri dönmüştür. Aynı yıl Vizcaya meclisinde çoğunluğu elde eden CNV San Sebastian ve Pamplona belediye seçimlerini de kazanır²¹⁵. Partinin tabanını genişletmesi ve siyasette adını duyurmasıyla kültürel oluşumlar da aynı dönemde ivme kazanmıştır. Bask kimliğini temel alan gençlik hareketleri ve dil akademileri bu dönemde kurulmuştur. Aynı dönemde 1914'ten 1923'e kadar İspanya'da 15 hükümet görev yapmıştır. İspanya siyasetindeki bu kaos ortamı başta Bask milliyetçi hareketi olmak üzere diğer grupların da güçlenmesi ve tabanda yayılmasına imkan vermiştir. Bununla birlikte her gelen hükümet bir öncekinden farklı şeyler yapmak vaadiyle geldiği için bölgesel özerklikler ve haklar konusunda bir ileri bir geri durumu yaşanmıştır.

1916'da kısa süreli olarak CNV'den ayrılan Aberri grubu yeni PNV'yi kurar. Bir de Hermes dergisi aracılığıyla "tam özerklik" fikrini savunan ve "heterodokslar" olarak anılan başka bir grup da ortaya çıkmıştır²¹⁶. İspanya'da ayrılıp bağımsız olmayı öngörmeyen ama yasama, yürütme ve yargıyı yetkisi altında bulunduran özerk bölgelerin oluşturduğu bir İspanya Konfederasyonu'nu amaçlayan bu görüş gerek İspanya ve Bask yönetimlerinin yetki sınırlarının net olarak belli olmaması gerekse de foral sistem ve gelenekleri ikinci plana atması sebebiyle CNV'den daha farklı bir yerde durmuştur. Hermes etrafındaki foral sistem yerine demokrasiyi Katoliklik yerine laikliği söylemlerinde merkeze oturtması muhafazakar CNV ile aralarındaki en önemli farktı. CNV ve PNV'nin Arana ideolojisinden vazgeçmesi ve bağımsızlık, foral sistemin

---

²¹⁵ Zekine Türkeri, s.31.

²¹⁶ Akın Özçer, s.85.

yeniden ihyası gibi ütopyik hedeflere değil İspanya'ya bağlı bir otonomi için mücadele vermesi gerektiğini düşünen heterodoksların önemli isimlerinden Eduardo de Landeta'nın bu görüşleri CNV ve PNV'de karşılık bulamamıştır. CNV ve PNV kendi aralarında fikir ayrılıkları yaşasa da esasen Aranacı partiler oldukları için heterodoks akımdan etkilenmemeleri normaldir.

1914 ile 1923 arasında 15 hükümetin başını yiyen İspanya siyasal hayatındaki kaosun meyvesi 1923 yılında General Miguel Primo de Rivera'nın yönetime el koymasıyla sonuçlanan bir askeri darbe oldu. Bu askeri darbenin İspanya siyasi tarihinde oldukça önemli bir yeri olmasının sebebi devamında Cumhuriyet, İç Savaş ve Franco dönemlerinin yaşanacağı süreçte başlangıç noktası olmasıdır. General Rivera yönetime el koyduktan hemen sonra ilk olarak parlamento ve anayasayı iptal ettirmiş,²¹⁷ Katalunya'nın sahip olduğu bölgesel idare yönetimi olan Mancomunidad'ı feshetmiştir. Her diktatörlük yönetimi gibi tutucu ve baskıcı bir zihniyete sahip olmakla birlikte kendi iktidarını kutsayacak bir ideoloji –Kemalizm benzeri- inşa edemediği için ömrü çok uzun olmayan Rivera darbesini talebi olan vaadi olmayan bir müdahale olarak nitelendirmek doğru olacaktır. Peseta'nın sürekli değer kaybettiği bu dönem yüksek enflasyon ile maddi açıdan beli bükülen rejimin Milletler Cemiyeti Güvenlik Konseyi'ne üye olma isteği de reddedildiğinde ortada içeride ekonomik olarak darboğazda olan dışarıda da yalnızlaşan bir dikta rejimi kalmıştı.

Rejim Bask milliyetçilerine de yoğun baskıların yapıldığı bu 7 yıllık dikta rejimi esnasında PNV'nin gazetesi Aberri kapatılmış²¹⁸ partinin siyasetçilerine de hareket alanı bırakılmamıştır. Bağımsızlıkçı Basklara uygulanan baskı politikaları kadar sert olmasa da özerklikçilere de pek çok alanda baskı uygulanmıştır. Yayın organları Euzkadi gazetesinin kaderi Aberri gibi olmamıştır ama pek çok kez sansür ve cezaya maruz kalmışlardır. Dikta rejiminin baskıları karşısında Bask milliyetçileri tekrar bir araya gelmeye karar vermiş ve 1930'da PNV adı altında tekrar birleşmişlerdir. Nisan 1931'de gerçekleştirilen yerel seçimlerde ortaya çıkan sonuç halkın asker destekli monarşiyi değil cumhuriyeti seçtiği olarak yorumlanır Kral XIII. Alfonso tarafından. Kral ülkeyi terk ederken İspanya'da da cumhuriyet dönemi başlar. Bu yeni dönem başta Basklar

²¹⁷ Omar G. Encarnacion, p.15

²¹⁸ P. Clark, The Basques: The Franco Years and Beyond, p.15

olmak üzere İspanya'daki tüm bölgesel milliyetçileri ilgilendiriyordu. Zira artık “özerklik” yolu artık açılmış olarak gözükmekteydi.

Cumhuriyet dönemi olarak adlandırılan 1931-1936 arası dönemde PNV birbirinden farklı iki strateji izlemiştir. Bunun sebebi de bağımsızlıkçı-özerklikçi ayrımı ve çekişmesinin parti içerisinde hala devam etmesinden dolayı parti siyasetinin değişmez bir rotaya oturtulamamasıydı. 1931-1933 arasında parti yönetiminde iki yıl boyunca başlarında Arana'nın ağabeyi Luis Arana Goiri'nin olduğu Aranacılar etkin olmuştur. Söylem olarak Arana'nın öze dönüşü söylemlerine benzeyen bu dönemde bağımsızlık açıkça ana hedef olarak söylenmemiş velakin hedef “Euskadi'nin kendi hakkındaki kararlar üzerinde tam egemenlik” sahibi olması olarak koyulmuş ve bu Arana'nın kullandığı “Bask Devletleri Konfedere Cumhuriyeti” kavramıyla örneklendirilmiştir²¹⁹. Ayrıca yine bu dönemde milletvekiliği de yapmış olan Manuel Eguileor tarafından şiddetin bağımsızlık aracı olarak işlev görebileceği dillendirilmiştir. Eguileor Basklar uluslar arası bir savaş vasıtasıyla veyahut İspanya'nın kaos yaşadığı bir anda durumdan yararlanarak kuvvet kullanımı yoluyla özgürlüklerini elde edebileceklerini ifade etmiştir.²²⁰ Bağımsızlıkçı söylem ve şiddetin bir araç olarak ele alınması sonunda ETA'nın doğuşuna yol açan zemini de oluşturmuştur.

Bir diğer akım olarak özerklikçi akım ise PNV'nin Bask siyasal hayatındaki duruşunu da temsil etmektedir. İspanya içindeki özerk bir Bask bölgesinin Bask kimliği ve Bask halkının hakları açısından olmazsa olmaz gören PNV özerklik alanındaki çalışmalarda oldukça pragmatist davranmış ve özerklik adına sol veya sağ görüş ayırt etmeksizin pek çok farklı grupla çeşitli dönemlerde işbirliği yapmıştır. Örneğin önce Karlist çizgideki muhafazakar gruplarla Estella Statüsü daha sonra da sol gruplarla Las Gestoras statüsü üzerinde anlaşmışlardır. İçerdikleri özerklik sınırları bakımından birbirinden farklı bu iki statüyü de benimseyen PNV bu açıdan baktığımızda asgari veya azami fark etmeksizin ve hangi gruplarla işbirliği yapıldığına bakılmaksızın Basklar için özerk bir yapıyı öneren her türlü girişimi desteklemekteydi.

---

²¹⁹ Akın Özçer, s.103.

²²⁰ Akın Özçer, s.105-106

Rivera döneminin baskı ortamının ortadan kalkması ve bölgelere verilen özerklik taahhüdü Bask milliyetçiliğinin Bask toplumu içinde yayılmasına ivme kazandırmıştır. 1931’de gerçekleştirilen genel seçimlerine PNV-Karlist Parti ittifakı ile girilmiş ve Bask bölgesindeki 24 vekilin 15’ini bu ittifak kazanmıştır. İki yıl sonra gerçekleştirilen seçimlerde ise PNV bu defa tek başına 24 sandalyenin 12’sini elde edecek oyu almayı başarmıştır. 1993 yılının 5 Kasım günü PNV öncülüğünde Bask bölgesinde gerçekleştirilen özerlik plebisitinin sonucunda özerkliğe %88 oranında evet oyu çıkar fakat merkezi hükümet bu halk oylamasını geçerli saymaz²²¹. Özerklik taahhüdü veren merkezi hükümetin Bask bölgesine özerklik vermesi ise Ekim 1936’yı yani İspanya İç Savaşının başlamasının birkaç ay sonrasını bulacaktır.

3.1. 2. İspanya İç Savaşı ve Franco Dönemi

1936-1939 yılları arasında İspanya’yı kan gölüne çevirecek olan İspanya İç Savaşı’nda taraflar Cumhuriyetçi “Halkçı Cephe” ile General Franco önderliğindeki Milliyetçiler arasında vuku bulmuştur. Hitler ve Mussolini’nin Milliyetçilere SSCB’nin ise Cumhuriyetçilere maddi ve manevi destekte bulunduğu bu savaşın sonucu Milliyetçilerin zaferini doğurmuştur. 1975 yılında diktatör Franco’nun ölümüne kadar otoriter ve kendi içine kapanmış bir yönetim anlayışı İspanya’ya hakim olmuştur. Bu sadece milliyetçi yönetim karşıtı muhalif İspanya solu için değil ayrıca bu faşist yönetimin saldırıları karşısında kimliklerini muhafaza etme çabası içinde olan azınlık gruplar için de oldukça meşakkatli bir dönem olmuştur. Franco ve milliyetçilerin ayaklanma gerekçeleri kısaca şunlardır: Artık Cumhuriyet rejiminin siyasal meşruiyeti yoktur. İspanya içindeki bölgelere azınlık statüsü vermek İspanya’nın toprak bütünlüğünü zedelemiştir. Otorite eksikliğinden ötürü ülkede kargaşa ortamı vardır. Katoliklik İspanyol kimliğinin özüdür ve rejim Katolik inancını zedelemiştir²²². İç savaş öncesi ortak muhafazakar paydalardan ötürü dönem dönem İspanyol sağıyla iyi ilişkiler içine giren PNV’nin savaşla birlikte bu gruplarla bağları kopmuş ve savaşta ayaklanan askere karşı cumhuriyetin tarafında yer almıştır. Cumhuriyetin verdiği özerklik statüsü

---

²²¹ Gloria Totoricagüena, p.270.

²²² Akın Özçer, s.119-120.

gereğince özerk Bask hükümeti de savaş esnasında kurulmuş ve hem idari hem de askeri olarak –Euzko Gudarostea²²³- savaşta taraf olmuştur. Bu yönetimde PNV yoğun biçimde yer almıştır. Guernica bombardımanı ile hafızalara kazınan savaşın Basklar için sonu Haziran 1937’de Bilbao’nun Franco güçlerinin eline düşmesiyle gelmiştir.

Kısa süre içerisinde de bölgeye has ekonomik imtiyazların iptal edildiği açıklanmıştır. “Euskadi” kelimesinin kullanımının yasaklanması, Bask dilinin kullanımının yasaklanması gibi²²⁴ Bask kimliğine saldırı niteliği taşıyan pek çok yasak faşist Franco yönetimi tarafından hayata geçirilir. Bu Bask milliyetçiliği ve PNV için zorunlu bir değişimin de temel sebebi olmuştur. Katolik ve ırkçı renklere hakim Bask milliyetçileri iç savaşta Baskları katleden ve yönetime geldikleri andan itibaren de Basklara baskı uygulayan Katolik ırkçı İspanyol yönetimine karşı direnişinin sonucu olarak “antifaşist” bir yapıya doğru kaymıştır. Irkçılığın dayanılan bir kavram olmaktan çıkıp karşı konulan bir kavrama dönüşmesi sadece PNV’yi değil haliyle ileride değineceğimiz ETA hareketini de etkilemiştir. Tutuklananlar haricinde bir kısmı ABD’ye bir kısmı Fransa’ya kaçan Bask milliyetçilerinin dünya görüşleri bu göçlerden de etkilenmiş ve parlamenter demokrasi fikrini daha çok benimsemişlerdir. Özçer 1940’lı yılların sonunda PNV’nin fikren değişiminin büyük ölçüde gerçekleştiğini ve “Hıristiyan Demokrat”laştığını iddia etmektedir²²⁵. Savaş yıllarında Paris ve Londra’da kısa süre yaşayabilmiş Bask milli konsey ve dernekleri kuran Bask milliyetçilerinin uluslar arası alanda itibarı artmış ve davaları ses bulmuştur. Bununla birlikte 1950’li yıllarda değişen dünya konjonktürü ile birlikte ABD ve SSCB arasında iki bloka bölünen dünyada yaşanan Soğuk Savaş dönemi Bask milliyetçilerinin umutlarını suya düşürür zira anti-komünist bir çizgiye sahip olan Franco rejimi ABD için doğal bir müttefik durumundadır. Franco rejiminin elde etmek istediği uluslar arası meşruiyet için Soğuk Savaş haliyle bulunmaz bir nimet olmuştur. Zira Fransa’nın sınırlarını kapatması, BM’ye yapılan üyelik başvurusunun reddi ve BM’nin İspanya rejimi ile diplomatik ilişkilerin kesilmesi ile alakalı tavsiye kararıyla İspanya birkaç istisna yönetimin ilişkileri devam ettirmesi haricinde Soğuk Savaş dönemine kadar uluslar arası alanda büyük bir yalnızlığa mahkum olmuştur.

---

²²³ Ramon Zallo, Basques, Today: Culture, History and Society in the age of Diversity and Knowledge, Irun Alberdania, 2007, p.283.

²²⁴ Bethan Davies & Ben Cole, Walking The Camino de Santiago, Pili Pala Pr., 2003, p.39.

²²⁵ Akın Özçer, Çoğul İspanya, s.47.

Hıristiyan Demokrat bir siyasi akıma dönüşen PNV de ise sürgündeki Bask Özerk Hükümeti lideri Jose Antonio Aguirre'nin söylemleri de Soğuk Savaş dilinden etkilenmiş ve anti-komünist duruşu²²⁶ gereği özerk hükümet içindeki komünistlerin ayrılmasını talep etmiştir. Hem Soğuk Savaş'ta yanında bulunulan taraf hem de PNV'nin Sabinocu kökleri göz önünde bulundurulduğunda çok fazla şaşırılmayacak bir durumdur bu. Fakat Soğuk Savaş koşulları Franco rejimine meşruiyet sağlayarak muhaliflerin siyaset yaparak seslerini duyurmalarının imkansızlaşmasına, demokrasinin İspanya'dan bir süre daha uzakta kalmasına sebep olmuştur. Bu dönemde PNV İspanya dışından Baskların sorunlarını uluslar arası politikanın gündemine getirmeye çalışsa da Franco'nun ölümüne kadar Bask milliyetçiliğinin öncüsü olma sıfatı PNV'den ETA'ya geçmiştir.

3.1. 3. Franco Sonrası İspanya Demokrasisi İnşa Edilirken

1975'te Franco'nun ölümü İspanya'nın demokratikleşme sürecinin miladı manasındadır. Kral Juan Carlos'un ülkenin demokratikleşmesi adına başta yeni anayasanın hazırlanması olmak üzere büyük katkıları olmuştur. Ordudan gelen bir takım baskılara rağmen ivedilikle genel seçimlere gidilirken Franco rejiminin siyasi mahkumlarına da genel af çıkartılmıştır. Başbakan Adolfo Suarez'in meclisten geçirdiği ve ardından halkoyuna sunulan siyasi reform yasası sayesinde başta PNV olmaz üzere bölgesel milliyetçi partilerin siyaset yapma hakkı tekrar yasal hale gelmiştir²²⁷. Anayasa müzakereleri merkez partiler ile PNV arasında bazı gerilimler yaşansa da PNV süreci baltalayacak hareketlerden kaçınmıştır. Bilhassa Baskların statüsünün “milliyet” mi “bölge” mi olduğu üzerine İspanyol merkezietçi AP ile PNV arasında uzun tartışmalar yaşanmıştır. Süreci yavaşlatan, baltalayan daha çok ETA'nın anayasa görüşmeleri sürecindeki terör eylemleri olmuştur. PNV'nin Navarra'nın statüsü ve otonom haklara “tarihsel haklar” diyerek anayasa dışına atıfta bulunması gibi konulardaki değişiklik önerileri mecliste kabul görmemiştir. Kabul edilen taslak PNV'nin istediği gibi geniş kapsamlı bir özerkliği içermemekle birlikte sonuç olarak bir özerklik statüsünü

²²⁶ Stanley G. Payne, *Ethnic Challenges to the Modern Nation State*, Palgrave MacMillan, 2000, p.103

²²⁷ Geoffrey Pridham, *Stabilising Fragile Democracies: New Party Systems in Southern and Eastern Europe*, Routledge, 1995, p.196.

Euskadi'ye kazandırmaktaydı. Bu yüzden PNV hem taslağa itirazlarının var olduğunu göstermek için ama bir yandan da özerklik statüsünün Euskadi'ye ve dolayısıyla PNV'ye kazandıracaklarından ötürü oylamaya katılmama kararı almıştır. Böylece PNV seçimlere katılmamış ama hayır oyu da vermemiş olduğu için yeni anayasa İspanya'nın geri kalanına göre düşük bir seçime katılım oranıyla (%44) Euskadi'den de onay almıştır. Mutabakat Anayasası²²⁸ olarak bilinen 1978 anayasası ile İspanya 17 özerk bölgeden müteşekkil bir yapıya sahip olmuştur. Euskadi, Katalunya ve Galiçya ise İspanyol milletini oluşturan “milliyetler” olarak anayasal bir statü kazanırlar. Özerk bölgelerdeki milliyetlere ait dillerin İspanyolcanın yanında ikinci resmi dil olması ve özerk yönetimlerin kendi bayram ve sembollerini kullanabilmesi de bu anayasanın kazanımlarındandır.

1980'de gerçekleştirilen ilk Bask parlamentosu seçimlerinden²²⁹ ETA'nın siyasi kanadı Herri Batasuna'nın (%16,55) önünde %38,10 oy oranı ve 60 sandalyeden 25'ini kazanarak birinci parti olarak çıkan PNV 1984 genel seçimlerinde ise %42 oy oranıyla parlamentodaki 75 sandalyenin 35'ini kazanarak²³⁰ en parlak seçim sonuçlarından birini almıştır. PNV'nin özerklik kapsamının genişlemesi yönünde yaptığı siyasete karşın ETA'nın terör eylemlerini arttırması ve kendisi haricindeki Bask milliyetçilerini tabiri caiz ise tekfir etmesinin seçmen üzerindeki etkisi PNV'nin söyleminin takdir edilmesi yönünde gerçekleşmiştir diye yorumlayabiliriz bu sonucu.

1986'da gerçekleştirilen seçimler öncesinde ise parti içinde merkezi hükümetle uzlaşma hususundan doğan fikir ayrılığı derinleşmiş ve Carlos Garaikoetxea liderliğinde bir grup PNV'den ayrılarak Eusko Alkartasuna'yı kurarlar.²³¹ Parti içindeki bu bölünme seçim sonuçlarına da yansır. İspanyol Sosyalist İşçi Partisinin (PSOE) Bask uzantısı PSE rakibi PNV'den 20bin oy daha az almasına karşın 19 milletvekili çıkararak seçimden birinci parti olarak çıkmıştır. PNV 17, Eusko Alkartasuna (EA) 13 ve Herri Batasuna da 13 milletvekili çıkarmışlardır²³². Bu seçim sonucu Bask milliyetçi partilerinin tek parça halinde seçime girseler ezici bir çoğunluğa sahip olabileceklerini göstermesinin yanında

²²⁸ Akın Özçer, Çoğul İspanya, s.128.

²²⁹ http://www9.euskadi.net/q93TodoWar/eleccionesJSP/q93Contenedor.jsp?idioma=c&menu=li_2_1&opcion=menu

²³⁰ http://www9.euskadi.net/q93TodoWar/eleccionesJSP/q93Contenedor.jsp?menu=li_2_1_1&opcion=a&idioma=i

²³¹ Berch Berberoglu, The National Question: Nationalism, Ethnic Conflict and Self Determination in the 20th Century, Temple University Press, 1995, p.192

²³² http://www9.euskadi.net/q93TodoWar/eleccionesJSP/q93Contenedor.jsp?menu=li_2_1_1&opcion=a&idioma=i

Bask milliyetçi siyasetinin ne kadar parçalı bir yapıya sahip olduğunu da göstermiştir. 1989 yılında gerçekleştirilen Avrupa Parlamentosu seçimlerine Bask bölgesinde %21,19'lük oy oranı ile PNV yine birinci parti olurken Herri Batasuna da %19,35 oy oranı ile ikinci sırayı almıştır. 80'li yılların başından itibaren ETA sorununun hem parçası hem de çözüm ortaklarından biri Fransız hükümetiydi ve bu durum mevcut sorunu ulusal sınırların da ötesine taşımıştı. Avrupa Parlamentosu seçimlerinden çıkan bu sonuç da Bask sorunu ve Bask siyasetinin İspanya sınırlarını aşarak uluslar arası bir gündem maddesi haline gelmesine katkıda bulunmuştur.

1990 Bask Parlamentosu seçimlerinde de %28,49 oy oranı ve 22 sandalye²³³ ile birinci PNV olurken bu kez PSE aldığı %20'lik oy ve kazandığı 16 sandalye ile Herri Batasuna'yı altına alarak Euskadi'nin en büyük ikinci partisi olmuştur. 1988 yılında imzalanan Ajuria Enea paktı ile ayrılıkçılık dahil tüm siyasi görüşlerin özerk meclis çatısı altında dile getirilebileceği ve terör ile mücadelede devlet birimlerinin insan hakları normlarını ön planda tutacağı ibareleri yer almıştır. Böylece GAL benzeri kontrgerilla yapılanmalarına karşı yasal önlem de alınmıştır. Terörü reddetmek kaydıyla siyaset yapılabilecek alanın bu şekilde genişletilmesinde büyük payı olan PNV'nin bölünmeden sonra dahi birinci parti olması bu açıdan bakıldığında Bask seçmeninin teveccühüdür.

1994 Bask parlamento seçimlerinde PNV'nin elde ettiği oy ve konumu yine pek değişmemiş bununla birlikte İspanyol merkez siyasetinin güçlü figürlerinden Halkçı Parti (PP) oyunu %8'den %14'e çıkararak bölgede PSE ve Herri Batasuna'nın hemen ardından dördüncü parti konumuna hem de yüksek bir oy oranıyla gelmiştir. 1996 genel seçimleriyle İspanya'nın başına geçecek olan Jose Maria Aznar'ın PP'si ülke sathında başarı elde edeceği gibi Euskadi'de de oylarını arttırarak başa geçeceğinin sinyalini vermiştir. Aznar dönemi ETA ile mücadelede Madrid yönetiminin sertleştiği ve diyalog kapılarının kapandığı bir dönem olmuştur. Bu gergin dönemde gerçekleştirilen 1998 Bask Parlamento seçimlerinde Euskal Herritarrok adıyla seçimlere giren Herri Batasuna partisi aldığı 224bin oy, %17,91 oy oranı ve kazandığı 14 sandalye²³⁴ ile üçüncü parti

---

²³³ Roland Vazquez, p.105

²³⁴http://www9.euskadi.net/q93TodoWar/eleccionesJSP/q93Contenedor.jsp?menu=li_2_1_1&opcion=a&idioma=i

olmasına karşın ilk kez 200bin oyu geçerek kendi oy rekorunu kırmıştır. 1980'den itibaren yaşanan bu demokrasi deneyimi sadece Bask bölgesinde Bask milliyetçi partilerin ne denli tabana yayılmış olduğunu somut şekilde ortaya koymakla kalmamış ayrıca Navarra ve Alava (Euskadi'ye bağlıdır) gibi Bask milliyetçilerinin tartışılmaz Bask toprakları saydıkları bölgelerde Bask milliyetçi hareketlerinin istedikleri sonuçları alamadığını da göstermiştir. Navarra halkı Euskadi'nin bir parçası olduklarına dair tezi kabul etmez ve bu fikre karşı dururken Alava da Bilbao merkezli Euskadi milliyetçiliğine diğer Bask bölgelerine karşın daha soğuk yaklaşmaktadır²³⁵.

1999 yılında PP'nin çabalarıyla PNV kurucu üyesi olduğu Hıristiyan-Demokrat Enternasyonal'den (Avrupa Halk Partisi) ihraç edilir. PNV'nin ETA ile diyaloga girdiğini ve bunun da üyelerin terör eylemlerini destekleyen çevrelerle görüşmemesi yasağına aykırı olduğunu savunan PP'nin bu tezinin kabul görüp PNV'nin Avrupa Halk Partisi'nden ihraç edilmesi PNV'nin uluslar arası saygınlığına da büyük bir darbe olmuştur. Sorunun uluslar arası hale gelmesi uluslar arası arenada da hesaplaşmalara sebep olmuştur bir nevi. 2001 parlamento seçimleri öncesi ise Eusko Alkartasuna ve PNV seçim ittifakı yapma kararı alırlar. Seçim sonucu PNV/EA ittifakı oyların %42,72'sini alarak ve 35 milletvekili çıkartarak 21 yıllık seçimler döneminin en yüksek oy oranıyla seçimi açık ara birinci bitirmiştir²³⁶.

2003 yılında İspanya Yüksek Mahkemesinin Herri Batasuna'nın kapatılması kararının ardından 2005 yılında yapılan seçimlerde PP bir önceki seçimde elde ettiği %23'lük oy oranından %17'e düşmüş PNV/EA ittifakı ise oy ve sandalye kaybına karşın %38,67 oy oranı ve 29 sandalye ile seçimi zirvede kapamıştır. Seçimin asıl galipleri ise bir önceki seçimde elde ettiği %17'lik oy oranını %22,68'e çıkaran PSE ve aldığı %12,44 oy ile seçimin en büyük sürprizini yapan Bask Komünist Partisi (PCTV-EHAK) olmuştur. Sonuç olarak Batasuna'nın kapatılmasının seçmeni merkezi partilere kanalize etmediğini ve aksine PP'nin tepkisel olarak ciddi bir oy kaybettiğini görmekteyiz 2005 seçim tablosuna baktığımızda.

---

²³⁵ Akın Özçer, Çoğul İspanya, s.476.

²³⁶ http://www9.euskadi.net/q93TodoWar/eleccionesJSP/q93Contenedor.jsp?menu=li_2_1_1&opcion=a&idioma=i

2009 Bask Parlamentosu seçimleri PP'nin Bask bölgesinde kan kaybının devam ettiği PSE'nin ise patlama yaşadığı bir seçim oldu. PP %17'den %14'e gerilerken PSE ise %22,68 olan oy oranını %30,7'e getirerek Bask Parlamentosu seçimleri tarihinde kendi oy rekorunu kırmış oldu. EA bu kez seçime ayrı girmesine karşın oy oranı %3,69 kalmış ve oylarının büyük kısmını son 2 seçimde ittifak yaptığı PNV'ye kaptırmıştır. PNV'nin 2009 seçimlerinde Bask bölgesinde tek başına elde ettiği oy oranı %38,56'ya oy sayısı ise 400bin'e dayanmıştı²³⁷. Fakat 2009 seçimleri sonuçları itibariyle bölge seçimlerinde bir ilki doğuracaktır. PSE-PP koalisyon Patxi Lopez'in liderliğinde bir koalisyon hükümeti kurarak PNV'yi dışarıda bırakacaktır. Böylece İspanya'da demokratik seçimler gerçekleştirildiğinden beri ilk kez PNV Bask hükümetinin dışında kalmıştır. PSE-PP koalisyon hükümeti aynı zamanda ilk kez sağ veya sol görüşlü fark etmeksizin Bask hükümetinde hiçbir Bask milliyetçi unsurunun yer almaması manasına gelmiştir.²³⁸

Yukarıda sonuçları verilen seçimler büyük çoğunlukla özerk parlamento seçimleriydi. Lakin 2011 yerel seçimleri Bask bölgesinde yeni bir dönemin ilk sinyalini vermiş olabileceği için son olarak bu seçimin sonuçlarına bakmakta fayda var. 2011 Şubat ayında Yurtsever Bask Solu (Abertzale) çizgisindeki Sortu partisi kurulmuştur. Ayrılkçılık fikrini savunmakla birlikte en başta ETA olmak üzere şiddeti tamamen reddeden Sortu'nun bu söylemine karşın ETA ile organik bağı olduğu iddiasıyla Anayasa mahkemesi tarafından seçimlere katılmasına yasak getirilir. Bunun üzerine Sortu ve Bask solundaki Sortu'ya yakın hareketler birlikte Bildu'yu kurdular. EA'nın da desteğini verdiği Bildu hareketi için de Sortu benzeri bir yasaklama süreci gelişmiştir. Bunun üzerine başta Bilbao olmak üzere Bask bölgesinin pek çok şehrinde bu yasaklama kararı binlerce kişi tarafından protesto edilmiştir. Toplumdan gelen yoğun protestoların da etkisiyle 5 Mayıs günü seçime 1 aydan daha az bir süre kala Bildu'nun yasağı kaldırılır. PNV aldığı 320binin üzerinde oy (%30,74) ile birinci parti olmakla birlikte Bildu'nun belediye meclis üyesi sayısı PNV'yi geçmiştir. PNV'nin bölgedeki toplam 873 sandalyesine karşın 953 sandalye kazanan Bildu ayrıca bölgenin Bilbao ile birlikte en büyük şehri San Sebastian'da aldığı %24,29'luk oy ile San Sebastian Belediyesini kazanmıştır. Avrupa'da küresel krizin de darbesi ve iktidarın yıpratıcı

²³⁷http://www9.euskadi.net/q93TodoWar/eleccionesJSP/q93Contenedor.jsp?idioma=c&menu=li_2_1&opcion=menu

²³⁸ Jose Maria Magone, *Contemporary European Politics: A Comparative Introduction*, Routledge, 2010, p.320

etkisiyle güç kaybeden sol hareketlere karşın güçlenen sağ partiler durumunun belki de bir benzeri Bask bölgesinde yaşanabilir bir 2013 genel seçimlerinde. 30 yıllık demokratik seçim geçmişine bakıldığında Euskadi'nin tartışmasız en büyük siyasi hareketi olan PNV de bölgesel iktidarın yıpranma payından nasibini almıştır. Fakat Bask milliyetçi hareketi içerisinde kendisine sürekli olarak rakip olabilecek istikrarlı bir yapı çıkamamıştır. ETA'nın İspanya hükümetinin operasyonları sonucu güçten düşmesi ve ateşkes ilan etmesi bununla birlikte toplumun Bildu'nun siyaset yapma hakkı için yapılan kitlesel eylemlerin de etkisiyle Bildu hareketinin seçimlere girmesi ve %26'lık bir oy alması ve ardından Abertzale koalisyon partisi Amaiur'un genel seçimlerdeki başarısı yakın dönemde PNV'nin Bask siyasetindeki rakipsiz olma durumunun pek uzun sürmeyebileceğinin bir işaretidir.

3.2.Herri Batasuna-Batasuna-Sortu-Bildu-Amaiur

3.2.1. Herri Batasuna'nın Kuruluşu

Bask milliyetçiliğinin şiddette bulaşan kolu ETA'nın siyasi uzantısı olarak nitelendirilen Herri Batasuna (Halkın Birliği) 1978 yılında HASİ, LAİA, ESB ve ANV gibi sol milliyetçi grupların – Abertzale sol (Bask yurtsever solu)- uzun süren görüşmelerinin ardından ortak bir mutabakatla kurulur²³⁹. HASİ (Sosyalist Devrimci Halk Partisi) lideri Santiago Brouard'ın²⁴⁰ memleketi Lekeitio'da yapılan ve adına “Alsasua Masası Görüşmeleri” denilen bu toplantıyı organize eden ise İkinci Cumhuriyet ve İspanya İç Savaşı süreçlerinde PNV'nin önemli isimlerinden olan daha sonra ise 40 yıldan fazla bir süre sürgünde kaldıktan sonra Bask bölgesine geri dönebilen Bask milliyetçi siyasetinin önemli isimlerinden Telesforo Monzon'dur.²⁴¹ Uzun süren sürgün yıllarının ardından Franco'nun ölümü ve rejimin yumuşaması ile birlikte topraklarına geri dönen Monzon sürgün olduğu dönemde tam bağımsızlık fikrine doğru bir evrim geçirmiştir. PNV çatısı altında bu söylem ile siyaset yapmasının pek mümkün olmadığını bilen Monzon'un bağımsızlık fikrini dile getiren sol gruplarla ortaklık yapması bu açıdan pek de şaşılabilecek bir durum değildir.

---

²³⁹ Zekine Türkeri, s.70.

²⁴⁰ Milliyetçi Bask solunun önemli isimlerinden olan ve Herri Batasuna'dan ulusal meclise vekil olarak seçilen Brouard 20 Kasım 1984'te kontrgerilla GAL örgütü tarafından öldürülmüştür.

²⁴¹ Paddy Woodworth, p.129

Yeni anayasa ile başlayan bu dönemi İspanya'nın demokratikleşme süreciyle hem iç hem dış politikada kabuğundan çıkmaya çabalaması olarak değerlendirebiliriz. Bu dönemde ETA eylemleri gerek anayasa hazırlığı sürecinde gerekse de demokratik siyasetin ısınma turlarında da şiddetini kaybetmeden devam etmiştir. Bu açıdan bir yandan ETA öte yandan kontrgerilla örgütü GAL'in beslediği şiddet ortamı devam ederken Batasuna'nın İspanya siyasetindeki etkinliği gerek söylemleri gerekse de seçimlerde elde ettikleri sonuçlar bakımından değer taşımaktadır. Zira Batasuna'nın Bask siyasetindeki ağırlığı ETA'nın Bask toplumu üzerindeki ağırlığı hakkında fikir sahibi olmak adına bize önemli veriler sağlamaktadır. İşçi hareketleri, feminist gruplar, çevreciler gibi çok çeşitli küçük grupların yanında Francisco Letamendia gibi bağımsız Bask siyasetçiler de Herri Batasuna oluşumunda yer aldılar.

Franco sonrası dönemde Bask bölgesinde sandığa ilk kez gidilen 1980 Özerk Parlamento seçimlerinde aldığı 151 bin oy ve %16,55 oy oranı ile 11 sandalye elde ederek²⁴² PNV'nin ardından ikinci parti olan Herri Batasuna'nın elde ettiği bu sonuç hem büyük bir sürpriz olmuştur hem de ayrılıkçı sol grupların Bask toplumu içerisindeki tabanına dair ilk somut veriler olarak kayda geçmiştir. Başta dönemin Başbakanı Suarez olmak üzere merkezîyetçi sağ partilerin ETA-Herri Batasuna ilişkisini sürekli öne sürerek Herri Batasuna'nın meşruiyetini tartışmaya açması tipik bir sağ parti refleksi idi. Velakin Herri Batasuna da söylem ve eylemleri ile zaman zaman bu görüşü doğrular nitelikte hareketlerde bulunuyordu. Kral Juan Carlos'un Euskadi'ye gerçekleştirdiği gezi esnasında yaşanan bir olay buna örnek verilebilir. Juan Carlos ve eşi VIP salonuna girdikleri anda HB (Herri Batasuna) milletvekilleri iç savaş döneminde Bask milliyetçileri arasında sembol hale gelmiş olan "Eusko Gudariak"²⁴³ marşını söylemeye başlarlar.²⁴⁴ HB vekillerine müdahale edip susturmak isteyenleri Kral Juan Carlos engeller ve marş bitip HB vekilleri salondan çıktıktan sonra Juan Carlos konuşmasını yapar.²⁴⁵ Juan Carlos gibi İspanya'nın demokratikleşmesi adına inisiyatif alan, yeni anayasa sürecindeki müzakerelerde aktif rol oynayan bir figüre karşı gösterilen bu aşırı tepki ETA'nın merkezdeki tüm sembollere karşı verdiği tepkinin bir benzeridir. PNV de söz konusu ziyarette Juan Carlos'a çok yakın ve sıcak bir karşılama

²⁴²http://www9.euskadi.net/q93TodoWar/eleccionesJSP/q93Contenedor.jsp?idioma=c&menu=li_2_1&opcion=menu

²⁴³ Eusko Gudariak: "Bask Askerleri"

²⁴⁴ Berch Berberoglu, p.191.

²⁴⁵ Akın Özçer, Çoğul İspanya, s.188-189.

yapmamışsa da bunun gibi şov amaçlı provokatif eylemleri parti olarak hiçbir dönem benimsememişlerdir. Yine özellikle 1980’li yılların başından bahsederek Francisco Letamendia Herri Batasuna’nın o dönem ETA’nın Herri Batasuna’yı HASİ üzerinden oldukça sıkı şekilde kontrol altında tuttuğunu söylemektedir.²⁴⁶

1983’te İspanya’yı yöneten PSOE hükümeti ZEN Planı olarak da bilinen ve amacı ETA ve çevresindeki yapılanmalara devlet tarafından sızmalar yapılmak suretiyle bu kesimde bir güvensizlik ortamı oluşturmak ve ETA politik olarak izole ederek zayıflatmak olan yeni bir politikayı yürürlüğe sokarken gerek planı demokratik hukuk devleti normlarına aykırı bulan gerekse de Bask sorununun sadece ETA düzleminde tartışılmasından rahatsız olan bölgedeki PNV ve EE gibi siyasi oluşumlar da Herri Batasuna gibi bu plana tepki göstermişlerdir. Hatta Madrid’in bu tutumuna karşın Bask özerk hükümetinin girişimleri ve PNV, HB ve PSE’nin katılımlarıyla “Barış Masası İnisiyatifi” adında bir oluşum ortaya çıktıysa da partiler arasındaki siyasi görüş farklılıklarından ötürü birkaç toplantının ardından ortaya ortak bir görüş çıkmaz ve görüşmeler sona erer.²⁴⁷

1984 yılında gerçekleştirilen Özerk Parlamento seçimlerinde HB bir önceki seçimde elde ettiği oyu korumakla birlikte oy oranı %14,65’e düşmüş ve %23 oy elde eden PSE’nin ardından bölgede üçüncü parti konumuna düşmüştür.²⁴⁸ 1986 ise Franco rejimi yüzünden uluslar arası arenada dışlanmış olan İspanya’nın demokratikleşme sürecinin meyvelerini uluslar arası arenada da almaya başladığı yıl olmuştur. 1962’den beri devam eden süreç nihayete erer ve Ocak 1986 itibariyle İspanya komşusu Portekiz ile birlikte AB üyesi olur. İspanya’nın AB üyesi haline gelmesi HB tarafından bölge ekonomisinin zarar göreceği nedeniyle olumlu karşılanmazken PNV bu üyeliği Bask siyasetinin İspanya sınırları ötesinde de sesini duyurabilmesi açısından olumlu bulmuştur. Aynı yıl içinde İspanya’nın NATO üyeliği ile alakalı bir referandum gerçekleştirilir. PNV’nin seçmenini verilecek oyun rengi hususunda serbest bırakması ve başta HB olmak üzere Abertzale solda yürütülen “Hayır” kampanyasının

---

²⁴⁶ Paddy Woodworth, p.130.

²⁴⁷ Zekine Türkeri, s.88.

²⁴⁸ http://www9.euskadi.net/q93TodoWar/eleccionesJSP/q93Contenedor.jsp?menu=li_2_1_1&opcion=a&idioma=c

sonucunda²⁴⁹ sandıktan çıkan 700.000 hayır oyu ile Euskadi NATO'ya üyeliği %67,53'e karşı %32,47'lik bir sonuçla reddetmiştir.²⁵⁰ Bu sonuç Abertzale solun ve HB'nin aslında büyük bir potansiyele sahip olduklarının da göstergesi olmuştur. Abertzale gruplar ve HB'nin sol dünya görüşlerinin yanı sıra Madrid hükümetinin NATO üyeliğini şiddetle arzu etmesi de Bask solunda NATO üyeliğine karşı gerçekleştirilen "Hayır" kampanyasının nedenlerinden biridir. NATO karşıtı söylem kendine Bask bölgesinin sokaklarında duvarlarda da yer bulmuş ve benzeri Kuzey İrlanda'da çokça görülen duvar yazılarındaki sloganlarla sokağa ve toplumun zihnine yayılmıştır.²⁵¹

3.2.2. 1990'lar: Çatışma Döneminde Siyaset

NATO referandumu ve AB üyeliğinin resmiyete kazanmasının dışında 1986 yılında bir de Özerk Parlamento seçimleri yapılmıştır. HB 1984 seçimlerinde aldığından tam 40.000 oy daha fazla alarak 197.000 oy ile %17,53'lük bir oy oranı elde etmiş ve bölgenin en çok oy alan üçüncü partisi olma konumunu korumuştur.²⁵² Detaylarına "ETA" başlığı altında değindiğimiz Ajuria Enea Paktı'nın Bask siyasetine etkisi bölgedeki muhafazakar Bask milliyetçisi kesim ile Abertzale grupların arasının daha çok açılması ve ETA eleştirilerinin HB üzerinden yapılarak siyaset mecrasında HB'yi ezmek ve dışlamak şeklinde cereyan etmiştir. 1989 yılında ise Madrid ile ETA arasında gerçekleştirilen Cezayir müzakerelerinden bir sonuç çıkmaz ve hem devlet politikaları sertleşir hem de ETA'nın eylemleri. Bu gergin dönemde 1989 yılının 20 Kasım günü İspanya parlamentosuna yeni seçilmiş 4 HB milletvekili akşam yemeği yedikleri sırada silahlı saldırıya uğrarlar. Vekillerden Josu Muguruza hayatını kaybeder. İspanyol basını saldırının aşırı sağcı bir komando tarafından gerçekleştiğini iddia ederken HB bu cinayetin müsebbibi olarak devleti göstermiştir.

1990 Özerk parlamento seçimlerine geldiğimizde HB'nin oy oranının olumlu ya da olumsuz bir şekilde değişmediğini görmekteyiz. %18,33 oy oranı ve elde ettiği 13

---

²⁴⁹ Zekine Türkeri, s.101.

²⁵⁰ http://www9.euskadi.net/q93TodoWar/eleccionesJSP/q93Contenedor.jsp?menu=li_2_1_1&opcion=a&idioma=c

²⁵¹ Lyman G. Chaffee, p.90.

²⁵² http://www9.euskadi.net/q93TodoWar/eleccionesJSP/q93Contenedor.jsp?menu=li_2_1_1&opcion=a&idioma=c

milletvekili ile seçimlerden PNV ve PSE'nin ardında kendine yer bulan HB için seçimin tek kazancı olarak PSE'nin yaşadığı oy kaybı sonucu iki parti arasındaki oy farkının %2'nin altına düşmesini gösterebiliriz. 1990'lı yılların ilk dönemine baktığımızda HB'nin söylemlerinde Madrid yönetiminin ETA mahkumlarına karşı uyguladığı ETA mahkumlarının Bask bölgesinden uzakta ve bir hapisanede en çok 4-5 tanesinin olacağı ve siyasi suçlularla değil de gasp ve hırsızlık gibi adi suçlar işlemiş suçlularla aynı koşuğa yatacağı "Dispersion"²⁵³ politikasına karşı tepkiyi görmekteyiz. Açlık grevi başlatan tutuklu yakınlarına destek veren ve İspanyol hükümetine karşı protesto yürüyüşleri organize eden HB'nin bu çabaları ise İspanyol hükümeti nezdinde etkili olamamıştır.

1994 Özerk Parlamento seçimlerinde %2'lik bir oy kaybı yaşasa da %16,29'luk oy oranı ile konumunu koruyan HB'nin Madrid yönetimiyle arasındaki ilişkiler bu dönemden sonra artık geri dönüşü olmayacak şekilde kopma noktasına gelecektir. Siyasi yöneticilerin hapse girmesinden parti kapatmalara kadar çeşitli yargı müdahalelerine gebe olan bu dönem Jose Maria Aznar'ın İspanya'da iktidara geldiği 1996 seçimleri ile başlamıştır diyebiliriz. Aznar dönemin İspanya'nın terör ile mücadele siyasetinde karşılıklı diyalogun minimuma indiği dönem olarak nitelendirilebilir. Haliyle böyle bir dönemde Bask siyasi hareketlerinin de hareket alanı oldukça kısıtlanmıştır. Ve bundan ETA'nın siyasi uzantısı olarak görülen HB en çok zarar gören siyasi yapı olmuştur.

1996'da gerçekleştirilecek ülke çapındaki genel seçimler öncesi HB'nin seçim kampanyalarında ETA tarafından hazırlanan ve ETA'nın İspanyol hükümetinden taleplerinin yer aldığı bir videoyu²⁵⁴ kullanması tabiatıyla büyük ses getirir. Seçim kampanyasının her ayağında bu videoyu izleten HB'nin toplantılarına ardı ardına polis baskınları gerçekleşmiştir. Bunun ardından Ulusal Mahkeme parti yönetimine "terörle işbirliği" yaptıkları gerekçesiyle dava açar. Ekim 1997'de başlayan dava süreci 2 ay içinde Yüksek Mahkeme'nin de onayıyla sona erer ve HB'nin tüm parti yönetim kurulu üyeleri 8 yıl ağır hapis cezasına çarptırılır ve tutuklanarak cezaevine konulurlar. Hapiste

---

²⁵³ Zekine Türkeri, s.113.

²⁵⁴ Ian Cram, p.201

geçen 20 ayın ardından Anayasa Mahkemesi'nin aldığı kararla serbest bırakılırlar.²⁵⁵ Aynı dönemde HB'nin yayın organı Egin gazetesinin de kapatılması²⁵⁶ Abertzale kesimde bir tedirginliğe yol açmıştır. HB'nin olası kapatılmasına karşın çözüm olarak Euskal Herritarrok (EH) partisi Abertzale grupların da öncülüğünde kurulmuştur. 1998 Özerk Parlamento seçimlerine HB'nin yerine EH çatısı altında giren Bask solu elde ettiği %18'lik oy oranı ile bu kez PSE'yi geride bırakmış olsa da İspanya'da iktidarı elinde tutan PP'nin seçim başarısı Bask bölgesinde de devam etmiş ve PP elde ettiği %20'lik oy oranı ile hem PNV'nin ardından ikinci parti olmuş hem de mücadele halinde bulunduğu ETA'nın siyasi yansıması olarak nitelendirilebileceğimiz EH'yi hem de Bask bölgesinde alt etmiştir.²⁵⁷ Bu PP için büyük bir seçim başarısı olurken başta Abertzale gruplar olmak üzere Bask milliyetçileri için hayal kırıklığı anlamına gelmektedir.

2001 Özerk Parlamento seçimlerinde ise EH %7 gibi ciddi bir oy kaybına uğramıştır. Aldığı %10,12 oy oranı ile PNV, PP, PSE'nin ardından ancak dördüncü parti olabilmıştır. HB çizgisinin elde ettiği bu hezimetin nedenlerinden biri olarak özgün ve dümeninde siyasilerin olduğu bir siyaset dili kullanmamalarıdır. İspanyol hükümeti ve yargısının kısıtlayıcı politikalarının yanında Bask sorunu ile alakalı tüm siyasal çözümleri dile getiren ve devletle siyasi çözüm pazarlığında bulunmak isteyen yapının ETA olması HB'nin ipleri ve söylemleri ETA'nın elinde olan ve kendi iradeleriyle Bask sorununda inisiyatif alıp çözüm üretmekten aciz bir siyasi varlık olarak algılanmasına sebep olmuştur.

3.2.3. 2000'li Yıllar: Herri Batasuna'nın Kapatılması ve Abertzale Solun Birlik

Arayışları

Aznar hükümetinin ETA ile mücadelesinden HB de nasibini almış ve hükümet HB'nin kapatılması için Yüksek Mahkemeye başvuru yapar. Yüksek Mahkeme de hükümet ile aynı kanaattedir ve 17 Mart 2003'te oybirliği ile aldığı karar ile Batasuna'nın kapatılmasına karar verir.²⁵⁸ Bu Herri Batasuna-Batasuna-Euskal Herritarrok adları adı

---

²⁵⁵ Zekine Türkeri, s.119.

²⁵⁶ Roland Vazquez, p.240

²⁵⁷ http://www9.euskadi.net/q93TodoWar/eleccionesJSP/q93Contenedor.jsp?menu=li_2_1_1&opcion=a&idioma=c

²⁵⁸ "Batasuna banned permanently", BBC News, 17 March 2003, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/2857437.stm>

altında siyaset yapan ETA'nın siyasi uzantısının parti kaydının siyasi partiler kütüğünden silinmesi manasına gelmekteydi. 11 Eylül'den sonra ABD'nin geliştirdiği teröre karşı uluslar arası işbirliği söylemi çerçevesinde ETA örgütü AB Konseyi ve ABD tarafından terör örgütü olarak tanınmıştı. İspanya devletinin uluslar arası terörle mücadelede işbirliği hususunda ABD ile ortak bir çizgide bulunmasının karşılığında Madrid hükümetinin ricasıyla Herri Batasuna da ABD ve AB Konseyi tarafından terör örgütü olarak tanınır.²⁵⁹

Herri Batasuna'nın İspanyol yargısı tarafından kapatılması Franco rejiminin ardından demokrasiye geçiş yapan İspanya siyasi tarihinde bir ilk olmuştur. Bu kapatmaya HB tabanından olduğu kadar bölgenin en büyük siyasi partisi PNV'den de büyük tepki gelmiştir. Ibarretche hükümeti bu durumun İspanya demokrasisine darbe vurmamak manasına geldiğini ve olayı AIHM'e taşıma niyetinde olduklarını söylese de AB başta olmak üzere uluslar arası kamuoyunun Herri Batasuna'nın kapatılması hususunda İspanyol yargısı ile aynı noktada bulunuyor olması ve HB'nin terör örgütleri listesine alınması Bask bölgesinden gelen sitem çılgınlıklarının sınırın ötesine geçememesiyle sonuçlanmıştır. Bilhassa Herri Batasuna'nın terörist organizasyonlar listesine girmesi partinin Fransa'daki bürolarının da kapanmasına yol açacak ve harekete sınır ötesinde de zarar verecek bir duruma sebep olmuştur.

2005 seçimlerinde HB'den doğan boşluğu Bask Komünist Partisi (EHAK) doldurmaya çalışmıştır. 2002 yılında kurulmakla birlikte Herri Batasuna'nın kapatılmasının ardından 2005 yılında aktif biçimde siyasette yer alan EHAK yasaklı Batasuna'nın seçimlere ve dolayısıyla İspanya siyasetine etki edebilmek adına destekledikleri sadece farklı bir isme sahip Batasuna devamı bir siyasi partiydi. Elde ettiği %12,44 oy oranı ile ETA sempaticanı tabanın siyasi olarak hala aynı çizgide olduğunu göstermiştir EHAK. Fakat aynı kanaatin İspanyol yargısında da oluşması EHAK'ın da siyasi olarak sonunu getirir. EHAK'ın bir çok ETA üyesini gerek yönetici gerekse de çalışan olarak parti içinde istihdam etmesi üzerine İspanyol Yüksek Mahkemesi EHAK'ın idari yapısı ile ETA'nın bir uzantısı olduğuna hükmetmiş ve Eylül 2008'de partinin kapatılmasına hükmeder.

---

²⁵⁹ Larry Diamond and Leonardo Morlino, *Assessing The Quality of Democracy*, The Johns Hopkins University Press, 2005, p.87.

2009 yılına geldiğimizde ise Özerk Parlamento seçimlerinde Abertzale solun HB çizgisini temsil edecek bir akımdan yoksun oluşunun bir sonucu olarak seçmenin sandığa gitme oranı %64,6'da kalmıştır. Abertzale sol seçmenin bir kısmının sandığa gitmemesi gidenlerin de PNV ve PSE arasında seçim yapması sonucu hem PNV (%38,5) hem de PSE (%30) açık ara ilk iki sırayı hem de %30 ve üzeri oy alarak elde eder. Ama bu seçimin Bask bölgesi açısından asıl önemli sonucu devamında kurulan Bask Özerk hükümeti olacaktır. İki merkez parti PP ve PSE'nin koalisyonu sonucunda PSE lideri Patxi Lopez Bask Özerk hükümetinin başkanı olur. Bu demokratik seçimlerin yapıldığı 30 yıllık süre zarfında PNV'nin dahil olmadığı ilk Bask hükümeti olmakla birlikte PNV ve HB gibi sağ ve sol çizgide olmak üzere herhangi bir Bask milliyetçisi partinin bölge yönetiminde söz sahibi olmayacağı bir dönem manasına gelmekteydi.²⁶⁰

Aynı yıl gerçekleşen Avrupa Parlamentosu seçimlerine Abertzale sol gruplar Katalan ve Galiçyalı ayrılıkçı gruplarla birlikte Iniciativa Internacionalista (I.I.) koalisyonu adı altında seçime katılırlar. Yüksek Mahkeme tarafından seçime girmesi yasaklanan ama Anayasa Mahkemesinin bu kararı bozmasıyla seçime girebilen I.I. elde ettiği %16'lık oy ile PP ile yaklaşık aynı oranda oy elde ederek bölgede dördüncü parti olurken Abertzale solun ayrı ayrı siyasi partiler olmak yerine çatı nitelikli koalisyonlarla seçimlerde daha başarılı olabileceği gerçeğini de gözler önüne sermiştir.

2011 yılı ise Abertzale solun Bask siyasetinde tekrar çıkış yaptığı yıl olmuştur. ETA'nın hızla kan kaybetmesi sonuç olarak ayrılıkçı Bask milliyetçi hareketinin siyasi söylem ve taleplerinin artık siyasiler tarafından verilmesine yol açmıştır. ETA'nın hem İspanya hem de Fransa tarafından sürekli darbe yemesi örgütü zayıflattığı gibi örgütün HB ve çizgisindeki partiler üzerindeki hakimiyetini kırmıştır. Bu durum Abertzale solun artık Bask sorununa dair kendi söylem ve taleplerini üretmek zorunda olduğu anlamına gelmekteydi. Abertzale solun 2011 seçimlerinde İspanya siyasetinde ses getirmek için koalisyon çalışmaları hemen yıl başında ilk meyvesini vermiş ve 2011 Şubat ayında Sortu kurulmuştur. Abertzale solda yeni dönemde yaşanan değişimin söylemlerdeki ilk

---

²⁶⁰ Jose Maria Magone, Contemporary European Politics: A Comparative Introduction, p.320.

yansıması ETA eylemlerine karşı bakıştaki değişimdir. Partinin üst düzey yöneticilerinden Inaki Zabaleta başkent Madrid’de katıldığı bir konferansta ETA’nın şiddet politikalarını reddetdiklerini ve herhangi bir siyasi partinin devamı niteliğinde olmadıklarını dile getirir.²⁶¹ Sortu böylece Abertzale partiler içerisinde ETA şiddetini açık bir dille reddeden ilk siyasi parti olmuştur. Fakat İspanyol hükümeti Sortu’yu samimi bulmamış ve ETA’nın siyasi uzantısı olduğu iddiasıyla partinin kapatılması için yargı makamlarına başvurmuştur. Bunun sonucunda da bu kez önceki kapatma kararlarından farklı olarak oy birliği ile değil fakat oy çokluğuyla Sortu’nun İç İşleri Bakanlığı’na siyasi parti kaydının yapılmasını yasaklamıştır.²⁶²

ETA şiddetini reddeden ve Bask sorununu siyaset alanında tartışmak isteyen Sortu’nun yargı tarafından yasaklanması Bask seçmeni içinde infiale yol açmıştır. Başta Bilbao olmak üzere bölgenin pek çok şehrinde binlerce kişi İspanya yargı organlarının bu kararını protesto etmek amacıyla yürüyüşlere katılmıştır.²⁶³ Sortu’nun yasaklanmasının ardından Abertzale sol gruplar hiç vakit kaybetmeden Bildu koalisyonunu kurdular. Fakat İspanyol hükümeti Sortu’da yaptığı girişimleri Bildu için de tekrarladı. Bu kez de 9’a karşı 6 oyla Yüksek Mahkeme Bildu’nun seçimlere katılmasını yasaklar. Bilbao ve San Sebastian’da yüksek katılımlı protesto gösterileri meydana gelir. PNV ise bugüne kadar destek verdikleri hükümetin bu politikasını kınadıklarını ve PNV ile Madrid hükümeti arasındaki tüm işbirliği kararlarının da askıya alındığını açıklamıştır.²⁶⁴ Anayasa Mahkemesi de toplumdaki tepkilere kulak verir ve 5 Mayıs günü Bildu hakkındaki yasaklama kararını iptal eder. Bildu bu sıkıntılı sürecin ardından Mayıs ayında gerçekleşen yerel seçimlere katılır ve oldukça parlak bir sonuçla çıkar sandıklardan. Bildu %30,74 oy alan PNV’nin ardından elde ettiği %26’lık oy oranı ile hem bölgede ikinci parti konumuna yükselerek PP ve PSE’yi altına alır hem de PNV’den daha az oy almasına karşın il genel meclislerine rakibi PNV’den 80 üye daha

---

²⁶¹ Al Goodman, New Basque party tries to run in Spain, CNN, 9 February 2011, http://articles.cnn.com/2011-02-09/world/spain.basque.politics_1_batasuna-party-basque-region-basque-independence?_s=PM:WORLD

²⁶² L’Espagne interdit le nouveau parti de Batasuna, Le Monde, 23 Mars 2011, http://www.lemonde.fr/europe/article/2011/03/23/l-espagne-interdit-le-nouveau-parti-de-batasuna_1497629_3214.html

²⁶³ Jorge Garma, Thousands march for Basque party in Spain, The Guardian, 2 April 2011, <http://www.guardian.co.uk/world/feedarticle/9577107>

²⁶⁴ PNV withdraws support to Spanish govt. Over Bildu election ban, Eitb, 3 May 2011, <http://www.eitb.com/en/news/detail/648831/pnv-withdraws-support-spanish-govt-bildu-election-ban/>

fazla sokarak pratikte seçimin galibi olur.²⁶⁵ Bilbao ile birlikte Bask bölgesinin en büyük şehri olan San Sebastian'da belediye başkanlığını da kazanarak zaferini taçlandıran Bildu cephesinde sandıklardan gelen sonuçlar Bask toplumunun kendilerine bir güvenoyu ve artık sorunun ETA'nın şiddet yöntemiyle değil siyaset yoluyla çözülmesi gerektiği mesajını verdiği şeklinde yorumlanmıştır.²⁶⁶ PSE-PP hükümeti örneğini göz önünde bulunduran Abertzale sol farklı farklı grupların ayrı ayrı seçimlere girmesinin Bask seçmenini böldüğünü ve dolayısıyla güç kaybına yol açtığını geç de olsa anlamıştır. Kasım ayında ülke çapında gerçekleştirilecek genel seçimlere bir koalisyon altında girmek isteyen Abertzale cephe EA, Aralar ve Alternatiba partilerinin de katılımıyla oluşturulan Amaiur koalisyonunu kurar. Amaiur ETA'nın şiddetini reddetmekte ve silah bırakmasını istemektedir. Bunun yanında İspanyol hükümetinin de barış için masaya oturması gerektiğini savunan Amaiur ayrıca Bask siyasi mahkumlarının Bask bölgesindeki cezaevlerine nakledilmesi gerektiğini savunmaktadır. Sortu ve Bildu süreçlerinin aksine Amaiur'a karşı bir yargı müdahalesi de yaşanmamıştır. Bunda toplumda yargının keyfi kararlarına karşın yükselen adaletsizliğe uğramışlık duygusunun etkisi de yüksektir kanımca.

Kasım ayına geldiğimizde ise Bildu ile başlayan Abertzale solun yükselişi ivmelenerek artmakta olduğunu göstermiştir seçim sonuçlarıyla bizlere. PNV elde ettiği %27,4 oy oranı ile yine Bask bölgesinin en çok oy elde eden partisi olmakla birlikte önceki seçimlere nazaran oy kaybı yaşamıştır. Amaiur ise hemen PNV'nin ardından %24,1 oy oranı ile ikinci parti olmuştur. Fakat elde edilen sandalye sayısına baktığımızda Amaiur elde ettiği 6 sandalye ile 5 sandalye kazanan PNV'nin üzerinde yer almış ve Madrid'e Bask bölgesinden en çok temsilci göndermeye hak kazanan parti olmuştur.²⁶⁷ 15 yıl aradan sonra Bask ayrılıkçılarının Madrid parlamentosuna dönmesi²⁶⁸ hem de Bask bölgesini temsil eden vekiller içinde çoğunluk olmaları İspanya siyaseti için olduğu kadar Bask siyaseti için de bir milat ve belki de Abertzale solun PNV'yi de geçerek bölgenin birinci partisi olması ile sonuçlanacak bir sürecin göstergesi olmuştur.

---

²⁶⁵ http://www9.euskadi.net/q93TodoWar/eleccionesJSP/q93Contenedor.jsp?idioma=c&menu=li_2_1&opcion=menu

²⁶⁶ Giles Tremlett, Basque separatists make breakthrough in Spanish elections, The Guardian, 23 May 2011, <http://www.guardian.co.uk/world/2011/may/23/basque-separatists-breakthrough-spanish-elections>

²⁶⁷ Elections to the Spanish Congress of Deputies 2011 (Pais Vasco)

<http://www.electionresources.org/es/congress.php?election=2011&community=14>

²⁶⁸ Retour des indépendantistes Basques au parlement, France 3, 21 Novembre 2011,

<http://aquitaine.france3.fr/info/retour-des-independantistes-basques-au-parlement-71340047.html>

3.3. İrlanda Milliyetçisi Siyasi Partiler: Sinn Fein ve SDLP

3.3.1. 1970'li Yıllarda Sinn Fein

1970 yılı Kuzey İrlanda siyaseti için Birleşik İrlanda hedefine sahip olan ve büyük kitlelere hitap edecek olan İrlanda milliyetçisi Sinn Fein'in Kuzey İrlanda siyasetine girdiği yıldır. Aralık 1969'da IRA'nın Provisional IRA ve Official IRA olarak ikiye bölünmesine müteakip olarak 1970 yılının Ocak ayında gerçekleştirilen Sinn Fein kongresinin sonucunda geçmişi 1905'e kadar dayanan Sinn Fein de Official Sinn Fein ve Provisional Sinn Fein olarak ikiye bölünmüştür.²⁶⁹ Süreç sonunda Marksist söyleme ağırlık veren Official Sinn Fein İrlanda İşçi Partisi adını alacaktır. Bir başka deyişle Sinn Fein olarak bilinen siyasi parti aslında aynı görüşün silahlı kanadı olan Provisional IRA gibi Provisional Sinn Fein olarak da bilinmektedir.

70'li yılların çatışma ortamında IRA'cılar için askeri faaliyetler siyasi faaliyetlerin önem olarak önünde yer almaktaydı ve bu durum Sinn Fein'in siyasi bir parti olarak o dönem üretimden uzak daha ziyade propaganda amaçlı bir yapı olmasına sebep olmuştur. Zira Sinn Fein'in dile getirdikleri IRA'nın dile getirdikleri ile aynıdır. Britanya güçleri Kuzey İrlanda'dan çekilmelidir yoksa savaş devam edecektir. Bu yüzden Sinn Fein'i bilhassa 70'li yıllarda bölge siyasetinde etkin bir aktörden ziyade IRA'nın propaganda organı olarak değerlendirebiliriz. Yine de Sinn Fein'in uygulamalarına bakarsak öncelikle "abstentionism" politikasını görürüz. Serbest İrlanda'nın doğuşundaki süreçte İrlanda milliyetçilerinin kendi meclislerini kurmaları ve seçimler sonucu girdikleri Britanya Parlamentosunu reddetme politikaları Sinn Fein tarafından da benimsenmiş bir politikadır. Seçimlere katılmak lakin kazanılan sandalyelere karşın Britanya, Kuzey İrlanda ve İrlanda meclislerini boykot etme politikasının temelinde Britanya'nın işgalci olarak görülmesinin yanı sıra İrlanda'nın iki parçaya ayrılmış olmasının bir kısım İrlanda milliyetçileri tarafından şiddetle tanınmaması durumu yatmaktadır.

---

²⁶⁹ Anniseh van Engeland ve Rachael M. Rudolph, p.58

1980’li yıllarda ise Sinn Fein parti kongresinde 429’a karşı 161 oyla “abstentionism” politikasından vazgeçme kararı aldığında²⁷⁰ da bu kez parti içindeki marjinal gruplar partinin bu hamlesinin İrlanda milliyetçiliğine aykırı olduğunu öne sürerek partiden ayrılmış ve gerçek İrlanda milliyetçilerinin kendileri olduğu iddiasıyla RSF’yi kurmuşlardır.²⁷¹ Silahları bırakma sürecinde IRA içindeki marjinal grupların da IRA’yı davaya ihanetle suçladıkları ve yeni IRA’lar kurduklarını göz önüne aldığımızda her milliyetçi grubun içinde bulunan uzlaşma karşıtı, çatışma yanlısı grupların İrlanda milliyetçileri içinde de hem siyasal hem askeri kanatta bol miktarda bulduklarını söyleyebiliriz.

Sinn Fein’in IRA ile İngiltere arasındaki çatışmalarda ilk kez rol oynaması 1975’deki ateşkes ile olmuştur. IRA’nın ilan ettiği bu ateşkes kararına göre ateşkes koşullarının ihlal edilip edilmediği bölge sathına yayılmış olan hadise merkezleri (incident centers) vasıtasıyla Sinn Fein tarafından gözlemlenecekti. Derry ve Belfast başta olmak üzere 6 şehirde kurulan bu merkezde Stormont’taki Kuzey İrlanda Ofisi’ne ve Kuzey İrlanda’dan Sorumlu Devlet Bakanlığı’na direkt telefon hattı mevcuttu.²⁷² Bu şekilde bir işbirliğiyle ateşkesin daha uzun soluklu ve kalıcı olması amaçlanmıştır. Her ne kadar bu ateşkes dönemi kısa sürmüş olsa da Sinn Fein gözlemci rolüyle süreçte yer almış ve kendisinin de bölgede bir aktör olduğunu göstermiştir.

1975 yılı sonunda Kriminalizasyon politikasının bir sonucu olarak terör eylemlerinden ötürü hapiste bulunan IRA üyelerinin özel statüleri kaldırılır ve bu suçluların siyasi suçlu olarak değil adi suçlu olarak yargılanmalarına karar verilir.²⁷³ Özel statülerinin kaldırılmasıyla birlikte IRA üyeleri savaş esiri statülerini kaybederler ve diğer mahkumlarla birlikte yatıp tek tip mahkum üniforması giyme mecburiyetinde olurlar.²⁷⁴ Bu statü kaybı IRA’nın saldırılarını artmasına ve hapishanelerde mahkumların eylemlerine yol açar. Bu dönemde Sinn Fein’in yayın organı Republican News’te yayınlanan köşesinde Sinn Fein’in siyasette daha etkin bir konuma gelmek için siyasi çalışmalara ağırlık vermesi gerektiği çağrısında bulunan Gerry Adams Sinn Fein’in

²⁷⁰ Jonathan Tonge, Northern Ireland, Polity Press, 2006, p.116

²⁷¹ Anniseh van Engeland and Rachael M. Rudolph, p.59.

²⁷² Peter Taylor, The Provos: The IRA and Sinn Fein, London: Bloomsbury Publishing, 1998, p.186.

²⁷³ Richard English, p.189.

²⁷⁴ Tim Pat Coogan, The Troubles: Ireland’s Ordeal 1966-1996 and the Search for Peace, New York: Palgrave MacMillan, 2002, p.264.

siyasi üretim açısından noksanlığını dile getirmiştir. Bu açıdan bakıldığında Gerry Adams'ın liderliği ile birlikte Sinn Fein'in etkin bir siyasi yapıya dönüşmesi olağan bir durumdur.

Şekil 7. Birleşik Krallık Başbakanı Tony Blair Sinn Fein liderleri Gerry Adams ve Martin McGuinness ile House of Commons'daki müzakereler esnasında. (2007)

Kaynak: http://i.telegraph.co.uk/multimedia/archive/01706/blair-ireland_1706074c.jpg

3.3.2. Etkin Bir Siyasi Aktör Olarak Sinn Fein: Gerry Adams Dönemi

Kasım 1983'te gerçekleşen Sinn Fein kongresinde Gerry Adams SF başkanlığına seçilir. Maze Hapishanesi'nde bulunduğu sürede Republican News'teki yazılarıyla SF'nin siyaset mecrasında daha etkin bir rol oynaması gerektiğini dile getirmiş olan²⁷⁵ ve 1978'den beri SF'de başkan yardımcılığı görevinde bulunan Gerry Adams yönetimindeki IRA bu dönemle birlikte Kuzey İrlanda barış görüşmelerine SDLP ile birlikte etkin bir cumhuriyetçi siyasi yapı konumuna gelmiştir. SF'nin siyaset sahnesinde aktif hale gelmeyi amaçlamasında Bobby Sands'in hapishane'den aday gösterildiği seçimlerde elde ettiği başarı da etken olmuştur. Bu değişim Belfastlı Cumhuriyetçi Danny Morrison tarafından 1981'deki SF kongresinde dile getirilmiş Morrison katılımcılara bir ellerinde silah diğer ellerinde oy pusulasına sahip olurlarsa bu

²⁷⁵ Gordon Gillespie, p.15.

savaşı kazanabileceklerini dile getirmiş²⁷⁶ ve tabiri caizse Cumhuriyetçi davanın kazanılması için siyasetin olmazsa olmaz manaya geldiğini söylemiştir. Bu değişim Katolik seçimde de karşılık bulmuş ve SF 1982’de katıldığı Kuzey İrlanda seçimlerinde %10,1 oy elde etmiştir. Geleceğe umutla bakılmasını sağlayan bu seçimin hemen ertesinde 1983’de gerçekleştirilen genel seçimlerde ise elde edilen %13’ün üzerinde oy ile Gerry Adams Batı Belfast milletvekili seçilir. Adams’ın SF liderliği ve seçim başarısı SF’de gücün güneyli Cumhuriyetçilerden Kuzeylilere geçmesi manasına da gelmekteydi.²⁷⁷

80’li yılların ortalarından 90’lı yılların ortasına kadar girdiği seçimlerde %11-12 seviyesindeki oy oranını koruyan Sinn Fein seçimlerde boy göstererek kendisini siyasi bir aktör olarak kabul ettirmiş ve uluslararası tanınırlık da kazanmıştır. Lakin SF’nin seçimlere girmesi seçim sonuçları üzerinden SDLP ile kıyaslanmasına da yol açmış ve şiddet karşıtı SDLP’nin gücünün tescil edilmesine de sebep olmuştur. Lakin birlikçi çetelerin bilhassa 1990’ların başı itibariyle SF üyelerine karşı tehdit ve saldırıları artmış ve bu da cumhuriyetçi seçmenin SF’i daha çok sahiplenmesine yol açmıştır. Barış görüşmelerinin başarıya ulaşması adına kurulan Kuzey İrlanda Forumu’nun 1996 yılında yapılan seçimlerinde oy oranını %15’e çıkaran SF 1997’de yapılan Birleşik Krallık genel seçimlerinde de oylarını arttırmış ve seçim sonucunda Gerry Adams bir önceki genel seçimde kaybettiği Batı Belfast vekilliğini geri kazanırken bir dönem Gerry Adams ile birlikte Britanya adasına ayak basması bile yasaklanmış olan eski IRA militanı Martin McGuinness SF’den de Mid-Ulster milletvekili seçilme başarısını göstermiştir.²⁷⁸

Belfast Anlaşmasıyla sonuçlanan barış görüşmelerine katılan ve Belfast Anlaşmasının kabulü adına referandumda “evet” çağrısı yapan SF Kuzey İrlanda normalleşmesine ayak uydurmaya devam etmiş ve seçimlerde vekillik elde edip Kuzey İrlanda meclisini boykot etme politikasına son vermiştir. 1998 Kuzey İrlanda seçimlerinde oyunu

---

²⁷⁶ J. Bowyer Bell, *The Secret Army: The Ira*, Transaction Publishers, 1997, p.522

²⁷⁷ Gillespie, p.230.

²⁷⁸ Feargal Cochrane, p.371

%17,6'ya çıkararak SF ertesi yıl ise şekillendirilen yeni Kuzey İrlanda yönetimi içerisinde eğitim ve sağlık bakanlıklarına sahip olmuştur.²⁷⁹

Her ne kadar birlikçiler samimi bulmasalar da SF özellikle de IRA'nın silahları bırakma sürecinde ısrarla kendilerinin IRA'dan bağımsız bir yapı olduklarını ve IRA'nın eylemlerinden sorumlu tutulamayacakları söylemini dile getirmiş ve barışa hasret olan cumhuriyetçi seçmen içindeki desteğini ve sempatisini daha da arttırmıştır. 2001'deki Birleşik Krallık genel seçimlerinde Kuzey İrlanda genelinde %21,7 oy elde ederek SDLP'yi ilk kez altına alan SF bu çizgisini güçlenerek devam ettirmiştir. 2003 Kuzey İrlanda seçimlerinde elde ettiği %23,5 oy oranı ile SDLP'ye fark atan ve birlikçi DUP'un ardından ikinci sırada yer alan SF 2005 Birleşik Krallık seçimlerinde aldığı oyu %24,3'e çıkararak artık Kuzey İrlanda'daki en büyük cumhuriyetçi parti olduğunu göstermiştir. Bu sonuçlar ayrıca SF'nin Kuzey İrlanda'nın en büyük ikinci partisi olduğu manasına da gelmekteydi.²⁸⁰

2007 yılında PSNI ile görüşerek yeni dönemde yeni bir polis anlayışı üzerine görüşmelerde bulunmuş ve Kuzey İrlanda'da yeni bir emniyet gücü anlayışı adına PSNI'ya destek vermiştir.²⁸¹ Sinn Fein aynı yıl gerçekleştirilen seçimlerde elde ettiği %26,2'lik oy ve 28 sandalye ile çıkışını sürdüren Sinn Fein 2011 Kuzey İrlanda seçimlerinde ise çok az da olsa oylarını ve vekil sayısını artırma başarısını yine göstermiş ve elde ettiği %26,9 oy ve 29 sandalye ile DUP'un ardından Kuzey İrlanda'nın ikinci büyük partisi konumunu korumuştur. Sinn Fein'in Gerry Adams liderliğinde İrlanda milliyetçiliğinin lider siyasi partisi durumuna nasıl geldiğini daha iyi anlamak için bu süre zarfında Sinn Fein'in politikalarında yaşanan değişimleri mercek altına almak gerekmektedir.

---

²⁷⁹ Gillespie, p.231.

²⁸⁰ Alvin Jackson, Ireland 1798-1998: War, Peace and Beyond, Wiley-Blackwell, 2010, p.417

²⁸¹ Joanne McEvoy, The Politics of Northern Ireland, Edinburgh University Press, 2008, p.154

Şekil 8. Belfast'ta bir duvar resmi. “Yeni Bir İrlanda için Sinn Fein’e oy ver!”. Kaynak: http://i.telegraph.co.uk/multimedia/archive/02020/fein_2020909i.jpg

3.3.3. 80’li Yıllar: Cumhuriyetçileştirme ve Pan Nasyonalizm

Bobby Sands’in Fermanagh/Güney Tyrone milletvekiliğini kazanması Sinn Fein için bir kırılma noktası olmuş ve seçimler yoluyla bölge siyasetinde etkin olma yolunda partiye ve cumhuriyetçilere ilham vermiştir. Danny Morrison’un 1981 SF kongresinde dile getirdiği “Armalite ve oy sandığı”²⁸² stratejisi de fikren yaşanan bu değişimin bir yansımasıdır. Gerry Adams’ın siyasi katılım yoluyla Kuzey İrlanda çatışmasına cumhuriyetçi bir analiz getirme ve bu yolla cumhuriyetçi davaya olan desteği arttırmak olarak tanımladığı bu politika “cumhuriyetçileştirme” politikası olarak isimlendirilmiştir. Bölgede siyasi mahkumlara karşı uygulanan kriminalizasyon politikasına bir cevap niteliğinde olan “cumhuriyetçileştirme” politikası cumhuriyetçilerin arkalarında büyük çapta seçmen desteğine sahip olduklarını göstererek Londra yönetimi ve Protestanların çizdiği adi suç işleyen çeteciler imajını

²⁸² Philip Hanke, p.30

yıkmak ve Londra'ya karşı mücadelede ikinci bir cephe açmak amacını taşımaktaydı.²⁸³ Londra'nın Kuzey İrlanda politikalarını değiştirmek için cumhuriyetçi siyasetin en büyük partisi olmaları gerektiğini bu yüzden de işbirlikçi olarak gördükleri SDLP'yi yakalayıp geçmeleri gerektiğini düşünen Adams-McGuinness liderliği SF'nin cumhuriyetçilerin en büyük partisi haline gelmesi ve çözümün baş aktörü olması hedefini "cumhuriyetçi veto" olarak adlandırırılar.²⁸⁴

Seçimler yoluyla siyasete aktif katılımında bulunarak cumhuriyetçi talepleri daha geniş kesimlere benimsetmek ve SDLP'yi geçerek cumhuriyetçi seçmenin bir numaralı partisi haline gelmek isteyen SF'de Adams-McGuinness liderliğinin siyasi atılıma önem vermelerindeki en büyük sebep gelecekte çözümün müzakereler yoluyla gerçekleşeceğine olan inançlarıydı. Cumhuriyetçi hareket içinde mevcut olan İngilizlerin IRA'nın askeri operasyonlarına karşı en sonunda pes ederek geri çekilecekleri ütopyasına karşın Adams ve McGuinness en baştan beri en sonunda İngilizler ile masaya oturulup müzakereler edileceğini biliyorlardı. Vietnam Savaşı'nın sona ermesi amacıyla gerçekleştirilen Paris Barış Görüşmeleri SF liderliği üzerinde etkili olmuş ve kendilerinin de "savaşırken konuşmak" siyaseti doğrultusunda bir gün barış görüşmeleri için masaya oturacakları fikrini sağlamlaştırmıştır.²⁸⁵ Seçmen tabanında güç kazanmak ve daha geniş kitlelerin desteği için konut eksikliği, işsizlik ve asayiş gibi sorunlara da eğilmiştir SF. Sinn Fein'in Milliyetçi bir hareket olmakla birlikte sosyal konularda sol bir söylem tutturmasının ana sebebi olarak kendine oy veren seçmenin büyük bir kısmının gelir seviyesi düşük kesimden oluşması da gösterilebilir. Keza 1983'te SF parti tüzüğü değiştirilerek "Hıristiyan ilkeleri" yerine "İrlanda Cumhuriyetçi Sosyalist İlkeleri"ne atıfta bulunulmuştur.²⁸⁶

Adams-McGuinness liderliği dış cephesi "sol" görünümlü fakat ana mesajları İrlanda milliyetçisi ve gelenekçi bir parti yapısını inşa etmeye çalışmıştır. Sosyal sorunlara eğilerek sokağa daha çok hakim olan ve partide kendine yer bulan sol söylemle küresel bazda anti-emperyalist ve anti-kapitalist gruplarla aynı çizgideymiş gibi gözükten Sinn

---

²⁸³ Martyn Frampton, *The Long March: The Political Strategy of Sinn Fein, 1981-2007*, Palgrave Macmillan, 2008, p.21

²⁸⁴ Brendan O'Brien, p.127

²⁸⁵ Martyn Frampton, p.23-24.

²⁸⁶ Martyn Frampton, p.36

Fein tüm bunların yanı sıra etnik milliyetçilik söylemini asla geri planda bırakmamıştır. 1985'te Adams bir radyo programında İngilizlerin adadaki varlığı sorunsalına karşı SF ve SDLP'nin birleşik milliyetçi bir yaklaşımda uzlaşmaları gerektiğini dile getirmiştir. Buna karşılık John Hume ise IRA asıl otorite oldukça SF ile konuşulacak pek az şey olduğu cevabını vermiştir. Kısa vadede SDLP'yi alt edemeyeceğini gören Adams Hume'a yakınlaşarak birleşik İrlanda temelli pan nasyonalist bir ittifak peşinde çabalamıştır bu dönem içinde.²⁸⁷ 1988'de tüm Cumhuriyetçilerin esas amaçlarının birleşik ve yönetiminde tek söz sahibinin İrlandalılar olduğu bir İrlanda olduğunu dile getirmiş ve özgürlük elde edilmeden sosyalizmden bahsedilemeyeceğini bu yüzden şu an için cumhuriyetçilerin ajandasında sosyalizmin yer olmadığını söylemiştir.²⁸⁸

IRA'nın "Gerçek İrlanda vatanseverliği üzerinde tekel sahibi olduğunu" kabul etmesi²⁸⁹ ve Adams'ın cumhuriyetçilerin İrlanda mücadelesinin koruyucuları olduğuna dair 80'li yılların başlarına ait söylemler pan nasyonalist söylemle uyuşmakla birlikte IRA şiddetini tasvip etmeyen başta SDLP gibi diğer yapıları göz ardı etmiştir. Lakin geniş tabanlı bir seçmen kitlesine hitap etmedikçe cumhuriyetçi siyasette tam olarak tek lider konumuna gelemeyeceğinin farkın varan SF geniş tabanlı, cumhuriyetçi ve sosyalist olmayan seçmenin de dahil olduğu ulusal bir self determinasyon hareketinin oluşturulması gerektiğini dile getiren bir raporu yayınlamış ve 1989 ve 1991 kongrelerinde kabul etmiştir.²⁹⁰ İstenilen geniş tabanlı pan nasyonalist seçmen kitlesi için self determinasyon ilkesi yegane ortak payda olarak öne sürülmüştür.

Kuzey İrlanda'da olduğu gibi adanın güneyi olan Serbest İrlanda'da da siyaset yapmakta olan SF bu dönemde "abstentionism" politikasından yüz çevirerek çoğu zaman karşı karşıya kaldığı marjinalleştirme ve izolasyon politikalarına karşı kendini korumaya almış ve Adams-McGuinness liderliğinin bir diğer hedefi olan "ana akım" bir parti olma yolunda önemli mesafe kat etmiştir. Kuzey'de SDLP ile güneyde ise Fianna Fail ile görüşmeler vasıtasıyla iletişimin üst seviyeye çıkarılması ve pan nasyonalist bir işbirliği için zemin yoklanması Adams-McGuinness liderliğindeki SF'nin 80'li yıllardaki en önemli hamleleri olmuştur. Silahlı mücadelenin bırakılması ve Belfast

---

²⁸⁷ Gerry Adams, *Hope and History: Making Peace*, Hardie Grant Publishing, 2003, p.175

²⁸⁸ Martyn Frampton, p.52

²⁸⁹ Michael L. R. Smith, p.11

²⁹⁰ Martyn Frampton, p.55

Anlaşmasının imzalanmasıyla Kuzey İrlanda'nın normalleşme dönemine girmesiyle sonuçlanacak olan 90'lı yılların barış sürecinde etkin bir aktör olan Sinn Fein bu etkin aktör derecesine çıkmasını Adams ve McGuinness'in izledikleri politikalar ile Sinn Fein'i siyasi hayattan izole edilmiş ve nispeten sınırlı bir kesime hitap eden bir yapı olmaktan çıkararak Kuzey İrlanda üzerine siyasi talep ve politikalar üretebilen bir yapıya dönüştürmesine borçludur.

3.3.4. SDLP (Sosyal Demokrat İşçi Partisi)

Ağustos 1970'te NP, NILP ve Cumhuriyetçi İşçi Partisi'nden 7 Stormont Meclisi Üyesinin ve sivil haklar için mücadele veren bağımsız aktivistlerin oluşturduğu bir koalisyon olarak kurulan SDLP uzun yıllar Kuzey İrlanda'nın en büyük cumhuriyetçi siyasi partisi olmuştur. İlk lideri Gerry Fitt olan SDLP "abstentionism" politikasını benimsememiş ve çözümü mevcut sistem içinde Stormont'taki mecliste aramanın doğru yol olduğunu düşünmüştür. Lakin kısa süre içerisinde Stormont'un mevcut haliyle çözüm aramak için yetersiz olduğu kanısına varıp meclise katılım kararından vazgeçmişler.²⁹¹ 1973'te Kuzey İrlanda seçimlerinde %22 oy ve toplam 78 sandalyeden 19'unu alan SDLP Sunningdale Anlaşması'nda da rol oynamıştır. Fakat Sunningdale'da SDLP'den gelen İrlanda Konseyi'nin kurulması talebi parti içinde bir ayrışmaya yol açmıştır. IRA şiddetini reddeden ve barışçıl yollarla birleşik bir İrlanda ve Katoliklerin hakları için siyasi mücadele eden SDLP sosyal demokrat bir parti olarak kurulmuşsa da Sunningdale'da güç paylaşımına dayalı yönetime bir İrlandalı boyutu katmak teklifi aslında parti içinde büyük bir kesimin milliyetçi bir ajandaya sahip olduğunu ortaya koymuştur. Bunun üzerine artık kendi gibi sosyal demokratların partide azınlıkta kaldığı kanaatine varan²⁹² Fitt 1979'da istifa eder ve yerine John Hume SDLP başkanı olarak seçilir.

80'li yılların başında yaşanan açlık eylemlerinde ise SDLP mahkumların şartlarının iyileştirilmesi taleplerine destek verirken siyasi statü taleplerine destek vermemiştir.²⁹³ SDLP'nin bu tavrında IRA şiddetini meşru görmemeleri etkili olmuştur. Sinn Fein'in Gerry Adams liderliği altında siyaset mecrasında etkili olmaya başlaması SDLP için

---

²⁹¹ John Ranelagh, A Short History of Ireland, Cambridge University Press, 1995, p.278

²⁹² Tim Pat Coogan, The IRA, New York: Palgrave MacMillan, 2002, p.473.

²⁹³ Gillespie, p.233

tedirginlik doğuran bir gelişme olmuştur. Hem IRA'nın silahlı mücadelesi devam ederken hem de Sinn Fein siyaseten aktif bir role soyunması SDLP'de Cumhuriyetçi siyasette başrolü kaptırma tehlikesinin yaklaştığı şeklinde yorumlanmıştır. Lakin 90'lı yılların ortalarına kadar %12 oy oranının ötesine geçemeyen Sinn Fein SDLP'ye tam manasıyla bir rakip olamamış ve SDLP'nin dönemin en büyük cumhuriyetçi siyasi partisi olduğunu da seçim sonuçlarıyla ortaya koymuştur.

SDLP'nin yeni lideri John Hume SF lideri Gerry Adams ile gerçekleştirdiği bir dizi görüşmeler ile Kuzey İrlanda'da barış sürecinin ilerlemesinde olumlu manada etkili olmuştur. IRA'nın Ağustos 1994'te ilan ettiği ateşkes SDLP içerisinde Hume'un Adams ile görüşmesine kaygı ile yaklaşan kesimlerin yumuşamasına da sebep olarak SDLP ile SF arasında Belfast Anlaşmasının imzalanmasında da etkili olacak bir işbirliği ortamının sağlanmasına yol açmıştır.

1996 Kuzey İrlanda Forumu seçimlerinde elde edilen %21,4 oy oranı ile SF'ye %6 civarında fark atan SDLP müzakerelerinde aktif rol oynadığı Belfast Anlaşması'nın kabulü için seçmenlerine referandumda "evet" çağrısında bulunmuştur.²⁹⁴ 1998 Kuzey İrlanda seçimlerinde ise SF ile arasındaki %6'luk oy farkını korurken SF'den 6 sandalye fazla kazanmıştır. Lakin SF'nin her seçimde artan oy oranı barış süreciyle beraber Kuzey İrlanda'nın normalleşmesi de göz önüne alındığında uzun vadede SF'nin Cumhuriyetçi seçmenin bir numaralı tercihi haline geleceğini göstermekteydi. Belfast Anlaşmasının ardından gerçekleştirilen seçimlerden sonra Kuzey İrlanda Yönetimi başkan yardımcılığı, finans, yüksek eğitim ve tarım bakanlıkları başta olmak üzere pek çok önemli mevkiyi elde eden SDLP'nin Sinn Fein çekincesi uzun yıllar sonra gelen barış ortamında elde edilen kazanımların başka bir siyasi yapıya kaybedilmesi korkusunun tezahürüydü.

2001 Birleşik Krallık genel seçimlerinde Kuzey İrlanda'da elde ettiği %21 oy ile %21,7 oy alan SF'nin ardında kalan ve SF'den bir vekil daha az elde eden SDLP rakibine karşı ilk yenilgisini alır. 2003 Kuzey İrlanda seçimleri ise SF'nin Cumhuriyetçi siyasette hakimiyetinin tescillendiği seçim olarak tarihe geçer. SDLP elde ettiği %17 oy oranı ve

---

²⁹⁴ Joanne McEvoy, p.56

18 sandalye ile hem oy hem de vekil sayısında büyük bir düşüş yaşarken²⁹⁵ rakibi SF'nin %6,5 oy oranı ve 6 vekil gerisine düşmüştür. 2006'dan itibaren gerek İngiliz ve İrlanda hükümetleri arasında gerekse de Tony Blair ve SF lideri Adams arasında yapılan Belfast Anlaşmasının tesisi amaçlı görüşmelerin başarıya ulaşması aynı zamanda SDLP'nin hükümetler nezdinde sorunun çözümünde dışlanması manasına gelmekteydi.²⁹⁶ IRA terörünü bitirmek isteyen İngiliz yönetiminin direkt olarak SF'yi muhatap alması ne kadar doğalsa bu sürecin ardından gerek cumhuriyetçi seçmen gerekse de Londra tarafından cumhuriyetçi siyasetin bir numaralı tarafının SF olarak algılanması da o kadar normaldir. 2007 seçimlerin SF'den yediği oy farkı %11'e 2011 seçimlerinde ise %13 civarına çıkan, günümüzde Kuzey İrlanda parlamentosunda SF'nin sahip olduğunun yarısı kadar vekile ancak sahip olan²⁹⁷ (SF:29 sandalye, SDLP:14 sandalye) SDLP sonuç olarak SF'nin Gerry Adams öncesi üretkenlikten ve etkinlikten yoksun yapısından ve çatışma karşıtı seçmenden elde ettiği gücü barışın tesis edilmesi ve Sinn Fein'in politik bir aktör olarak aktif hale gelmesiyle İrlanda milliyetçiliğinin en köklü geleneğine yani Sinn Fein'e kaybetmiştir.

---

²⁹⁵ <http://www.ark.ac.uk/elections/gallsum.htm>

²⁹⁶ Gillespie, p.234.

²⁹⁷ <http://www.u.tv/election2011/results.aspx>

SONUÇ

Kuzey İrlanda ve Bask ayrılıkçı hareketlerini incelediğim bu tezde öncelikle İrlanda ve Bask milliyetçiliklerini kökenleri, gelişim süreçleri ve talepleri açısından inceledim. Farklı coğrafyalarda farklı kültür ve geçmişe sahip bu iki grubun elbette birbirlerinden çok farklı yönleri mevcut. Lakin bu farklılıklara işaret etmekle birlikte iki örnek arasındaki ortak noktaları belirlemek ve bu ortak noktalar üzerinden bir sonuca gitmek yolunu seçtim. Örneğin İrlanda milliyetçiliği adına İrlanda kimliğinin en önemli parçası Katoliklik iken İspanyollar ile aralarında mezhep farkı bulunmayan Bask milliyetçileri için durum daha farklıdır. Bask milliyetçiliğinin kurucuları Bask kimliğini ırk temeline dayandırırken Foral sistemden ötürü sahip olunan hakları Bask kimliğinin vazgeçilmez unsurları olarak görmektedirler. ETA ve Abertzale sol milliyetçiler ise Bask kimliğinin en belirleyici unsurunun Bask dili olduğunu savunurlarken siyasal taleplerini geleneksel milliyetçiler gibi Foral sisteme değil self determinasyon ilkesine dayandırır. Kimlik hususundaki farklılıklar talepler hususunda da mevcuttur. İrlanda milliyetçileri bağımsız “Birleşik İrlanda” amacındadırlar. Bask milliyetçileri arasında ise detaylarda farklılıklar mevcuttur. Geleneksel milliyetçiler nihai olarak bağımsız bir Bask devleti ülküsüne sahip olsalar da siyasal talepleri mevcut otonom yapının geliştirilmesine yöneliktir. Sol çizgideki Bask milliyetçileri ise tam bağımsız ve sosyalist bir Bask devleti arzusundadırlar. Lakin tüm bu farklılıklara karşın bu azınlık milliyetçiliklerinin ortaya çıkması ve geniş kitleler üzerinde etkili olması sürecine baktığımızda benzerini Türkiye’deki Kürt sorununda da görebileceğimiz ortak hatalar yapılmıştır. İspanya’da 1978 anayasasına kadar azınlık grupların anayasal bir statüleri yoktu ve Franco rejimi tek tipleştirilen bir anlayışla İspanya topraklarında yaşayan herkesi İspanyol saymıştır. Bir benzeri durum Türkiye’de de mevcuttur. Alt kimlik, üst kimlik tartışmalarında “Türk” kimliğinin ülkedeki diğer kimlikleri de kapsadığı ve onları asimile etmediği görüşüne²⁹⁸ karşın başta Kürtler olmak üzere farklı etnik grupların halen karşılanmamış kimlik talepleri bulunmaktadır.

İspanya’da Foral sistemin ortadan kaldırılması ile başlayan İç Savaş’ta Bask şehirlerinin bombardımanı ile devam eden ve Franco döneminde Bask siyasetçilerine, düşünürlerine

---

²⁹⁸ Ertan Efeğil, Türkiye Kürt Sorununa Çözüm Bulabilir mi? Karar Vericilerin Önerilerinin Karşılaştırılmalı Analizi, Uluslararası Davraz Kongresi, Küresel Diyalog, 2009, s.7

ve Bask diline karşı uygulanan baskı ve yasak politikası Bask milliyetçiliğinin Bask toplumu tarafından tepkisel olarak sahiplenilmesine yol açmıştır. Franco döneminde yerleşim yerlerinin, derneklerin, spor kulüplerinin Baskça isimlerinin resmi olarak kullanılmasının yasaklanması ve mahkemelerde Baskça savunma yapılmasına karşı zorluklar çıkarılması aslında bizlerin de pek yabancı olmadığımız uygulamalardır. İrlanda için de durum pek farklı değildir. Cromwell'den itibaren ikinci sınıf vatandaş muamelesi gören Katoliklerin dönem dönem dilleri, şarkıları, edebiyatları yasaklanmış, memur olmalarına at sahibi olmalarına kısıtlamalar getirilmiş, ellerindeki araziler alınarak bölgeye yerleştirilen Protestanlara verilmiştir. Büyük İrlanda Kıtlığı'nda milyona yakın İrlandalının can vermesi ve bir o kadarının da ada dışına göç etmesinde de Britanya'nın kıtlıktan etkilenmemesi adına İngilizlerin gıda kaynaklarını İrlanda halkından sakınmasının büyük etkisi vardır.

İşin silahlı hareketler ayağına geldiğimizde de benzer bir durumla karşılaşyoruz. Bombalı saldırılar ve pusularla Britanya ordusunu hele de nüfusunun yarısından fazlası protestan birlik taraftarı olan Kuzey İrlanda'dan çıkarabileceğini düşünen IRA ile Bask bölgesi içinde elde ettiği destek hiçbir zaman geleneksel milliyetçileri geçemeyen ETA'nın gerilla savaşı ile başlatacağı devrimci halk savaşı ile İspanya'yı bölgeden çıkarmayı amaçlaması gibi ütöpik hedeflere sahip iki silahlı hareketin üye bulmakta sıkıntı çekmemesi ve bir dönem bölgelerinde ciddi birer aktör olmaları da yine tepkisellikten doğan sonuçlardır. Franco rejiminin – her ne kadar sonradan ağır hapis cezasına çevirilecek olsa da- ETA üyelerine verdiği keyfi idam ve ağır hapis cezaları özellikle sol görüşlü Bask gençleri içerisinde ETA'ya katılımların artması ve hızlanmasına yol açmıştır. Benzer şekilde Kanlı Pazar olayı ve Britanya ordusunun Katolik mahallelere gerçekleştirdiği baskılar ve gözaltı olayları çoğunluğu işsiz ve fakir pek çok Katolik gencin kitleler halinde IRA'ya katılmalarına yol açmıştır.

Franco rejiminin farklılıkları yok etmek ve İspanyol kimliğini tek kimlik olarak bırakmaya dayalı politikalarına karşın İngiliz politikaları İrlandalılık ve Katolikliği resmen tanımakla birlikte uyguladığı politikalarla ikinci sınıf vatandaşlık seviyesine indirmiştir. Burada belirtmek gerekir ki tarihsel sürece baktığımızda İngiltere ve İrlanda arasındaki husumet çok daha eskilere dayanmaktadır ve mezhep ayrımının ardından iki

taraf arasındaki düşmanlık daha da artmıştır. Bu açıdan bakıldığında aralarındaki husumet sonucu dolaylı –Kıtlık politikaları- ve doğrudan şekilde yaşanan can kaybı milyonu geçmiş İrlanda-İngiliz çatışmasının IRA'nın silah bırakması ve Kuzey İrlanda'da güç paylaşımına imkan sağlayan bir düzen inşa edilerek demokratik bir yolla çözülmesi hem IRA'nın hem de İngiltere'nin çözüm sürecinde büyük başarı elde etmesi manasına gelmektedir. Zira ETA ve Bask ayrılıkçı hareketi bahsine baktığımızda Kuzey İrlanda meselesinin aksine uzun dönem foral sistemle ayrıcalıklara sahip olan Basklar ile İspanya devleti arasında İspanya İç Savaşı haricinde büyük çaplı ve kanlı çatışmalar yaşanmamıştır. Ne İngiliz yönetiminin ölümüne sebep olduğu İrlandalı kadar İspanya Bask öldürmüştür ne de Katoliklerin ayaklanmaları sonucu öldürdükleri Protestanlar gibi Baskların kitlesel olarak İspanyollara saldırması olayı olmuştur.

Örgütler zaten doğaları gereği mevcut düzenin belirlediği kurallar dışında eylemlerde bulunurken hem İspanya hem de Britanya yönetimleri de bu örgütlerle savaştıkları dönemde kimi zamanlar terör örgütleri gibi sınırların dışına çıkmışlardır. ETA'nın muhalif seslere karşı suikastları, IRA'nın suçlu bulduklarını kendi ceza yöntemleriyle – diz kapağı kırmak gibi- infaz etmeleri örnekleri gibi merkezi yönetimler de farklı çözüm ve ceza yolları denemişlerdir. İspanya devleti daha sonra kendilerinin kurduğu ortaya da çıkacak olan GAL'i kurarak bir yandan ETA üyeleri ve sempatizanlarına sokakta bile güvende olmadıkları mesajını verirken bir yandan da çatışmayı Fransa'ya taşıyarak Fransa'nın ETA politikasını gözden geçirmesini sağlamayı amaçlamıştır. Türkiye'deki JİTEM'e benzetebileceğimiz GAL'in bu politikaları devlete karşı zaten var olan güvensizliğin daha da tırmanmasına yol açmıştır. Kuzey İrlanda'da ise IRA başta olmak üzere cumhuriyetçi Katoliklerin örgütlenmelerine karşın Britanya yönetimi uzunca bir süre Protestanların örgütlenmelerine göz yummuş ve hatta el altından Protestan direniş gruplarının güçlenmesini desteklemiştir. Lakin İspanya yargısının GAL davası sonucunda İspanya'nın GAL ile yüzleşmesi gibi Britanya da önce bu gruplara karşı desteğini kesmiş ardından da cumhuriyetçilere karşı saldırılar düzenleyen pek çok paramiliter gurubu yasaklamış ve onlarla da mücadele etmiştir.

Peki ne oldu da bugün IRA ve ETA terörü dönemi kapandı? En kısa ifadeyle terör eylemleri işlevsiz hale getirildi. Ya da başka bir ifadeyle terör demode hale geldi. Peki bu nasıl oldu?

Taleplerine ulaşabilmek için silahlı mücadele yolunu seçen bu hareketlerin silahlı eylemlerine toplumsal desteğin kesilmesi ve bu örgütlerin silah bırakması için siyasi talepleri için mücadele edebilecekleri başka bir alanın açılması gereklidir. İspanya bunu Franco'nun ölümünün hemen ardından demokrasiye geçiş amacıyla yaptığı yeni İspanya anayasası ve Bask bölgesinin statüsünü belirleyen Gernika Statüsü ile gerçekleştirmiştir. Elbette Franco döneminin milliyetçi reflexleri bir anda bırakılamamıştır. Sortu'nun kapatılması kararı gibi skandal yargı kararları da alınmıştır. Lakin ifade özgürlüğünün çerçevesinin geniş tutulduğu ve İspanya'nın bölünmesinin bile siyasi talep olarak konuşulabileceği – anayasal olarak İspanya'nın bölünmezliği esastır lakin bunun aksi yönde görüşleri dile getirmek suç değildir- demokratik bir ortam oluşturulmuştur. Kuzey İrlanda'da ise önce Anglo-İrlandalı anlaşması ardından da Belfast Anlaşmaları ile yönetimin Cumhuriyetçi ve Birlikçiler arasında paylaşılması esasına dayanan ve İrlanda Cumhuriyeti'nin de taraf olduğu bir yönetim düzeni kurulmuştur. Kuzey İrlanda halkının kendi kararını kendisinin verme hakkının da saklı olduğu Belfast Anlaşmasının ardından çatışmalar durmuş ve silahlara veda etme süreci başlamıştır.

Terörün işlevsiz hale getirilmesindeki ikinci yol ise güvenlik politikaları sonucu silahlı grupların silah yoluyla istediklerini alamayacaklarını onlara göstermektir. İngiltere gerek Kuzey İrlanda'daki polis gücü, gerek adaya yığıldığı askeri birlikler gerekse de SAS adındaki özel hareket timleriyle adanın kuzeyinde büyük bir güç halindedir IRA eylemleri esnasında. 90'larla birlikte barış sürecine gelindiğinde ve masaya oturulduğunda aslında iki taraf da şunu kabul etmiştir. İngiltere sadece askeri yöntemlerle bu sorunu çözemeyecektir. Ama IRA da silahlı eylemleriyle sayı ve teçhizat olarak kendilerinden çok çok üstün olan Britanya ordusunu yenemeyeceği gibi her saldırısının ardından adaya daha çok Britanya gücünün yığıldığının farkına varmıştır. ETA ise bu durumun farkına daha geç varmıştır ya da durumu kabul etmek

istememiştir. Zira ETA'nın kalıcı ateşkes ve silahlara veda açıklamaları Kuzey İrlanda'dakinin aksine barış görüşmelerinin ardından gerçekleşmemiştir.

Çözüm yolundaki üçüncü önemli etken ise sorunların uluslararası hale gelmesi ve üçüncü tarafların çözüm adına aracı ve destek olmasıdır. Kuzey İrlanda meselesinde bu rolü ABD oynamıştır. Başkan Clinton'ın bölgede barış ve istikrarın tesis edilmesi adına yaptığı girişimler ve Kuzey İrlanda ve İngiltere'ye yaptığı ziyaretler oldukça önem taşımaktadır. ABD'deki milyonlarca İrlandalı ABD'nin de bu olaya dolaylı yoldan olsa da taraf olması manasına gelmiştir. Bask meselesinde ise AB ve Fransa'nın etkisi göze çarpmaktadır. Kuzey İrlanda meselesinde biraz da İngiltere tarafından sürecin dışında tutulan AB Bask meselesinde ise çözüm yolunda etkin olmuştur. ETA'nın ve Herri Batasuna'nın terör örgütü listesine alınması ve her iki tarafa yapılan müzakere çağrılarını ile AB aktif bir rol oynamıştır. Fransa ise özellikle 2000'li yılların başından itibaren uluslararası teröre karşı işbirliği prensibi uyarınca ETA ile mücadelede İspanya'ya büyük destek vermiş ve pek çok üst düzey ETA yöneticisini Fransa topraklarında ele geçirmiştir. Çok kısa süreler zarfında üst yönetimini oluşturan üyeleri mütemadiyen Fransız güçleri tarafından yakalanan ETA eylem yapabilme kapasitesini kaybetmiştir. Demokrasinin siyasal talepler için mücadele edilecek yegane platform olduğu fikri Bask toplumunda da benimsenmiştir ki ETA'ya katılımlar da düşük seviyelerde kalmıştır bu dönemde.

Sonuç olarak baktığımızda emperyal geleneğe sahip merkezi yönetimlerin tarihsel süreç içerisinde uyguladıkları baskıcı asimilasyon politikaları azınlık milliyetçiliklerinin doğmasına ve gelişmesine katkı sağladığı gibi silahlı grupların hitap ettikleri toplum tabanında sempati ve üye kazanmasına yol açmıştır. Lakin siyasal ve kültürel talepleri bulunan azınlık milliyetçisi gruplara bu taleplerini ifade özgürlüğü kapsamında dile getirme ve bu amaçlar doğrultusunda siyasi faaliyetlerde bulunabilme özgürlüğü sağlayacak demokratik bir ortamın –anlaşmalar veya anayasalar vasıtasıyla- oluşturulması bu kitleler açısından silahın çözüm aracı olmaktan çıkmasına yol açmıştır. Silahlı gerilla mücadelesi ile düzenli devlet güçlerini kesin olarak alt edemeyeceklerini ve taleplerini elde edemeyeceklerini gören gruplar mücadeleye siyasal düzen içerisinde devam etmek yolunu seçmişlerdir. Bu açıdan baktığımızda barış görüşmeleri sonucunda

silahları bırakan ve günümüz şartlarına uygun şekilde demokrasi yoluyla mücadelesine devam eden IRA'nın günümüz şartlarına ayak uyduramayan ve hem Bask toplumu içerisinde hem de uluslararası kamuoyunda eskiden bulduğu desteği bulamadığı için marjinalleşip çözülen ETA'ya göre çok daha akılcı bir yol seçtiğini söyleyebiliriz.

KAYNAKÇA

- ADAMS, Gerry (2003), *Hope and History: Making Peace*, Hardie Grant Publishing, p.175
- ADAMS, Karen L.(1990), *Perspectives on Official English*, Berlin: Mouton de Gruyter, p.65.
- ALEXANDER, Yonah ve Alan O'Day (1986), *Ireland's Terrorist Dilemma*, The Netherlands: Martinus Nijhoff Publishers, p.53.
- ALLEN, Stephen (2007), *Lords of Battle: The World of the Celtic Warrior*, Osprey Publishing, p.50
- ANDERSON, Wayne (2004), *ETA: Spain's Basque Terrorists*, Rosen Publishing Group, p.9
- ANGOUSTURES, Aline (1993), *Histoire de l'Espagne au XXe Siecle*, Editions Complexe, p.275.
- ART, Robert J. (2006), *Democracy and Counterterrorism*, US Institute of Peace Press, p.77
- ATIENZA, Javier C. (2006), *The Origins, Ideology and Organization of Basque Nationalism 1876-1903*, University of Nevada Press, p.85
- BABINGTON, Anthony (1990), *Military Intervention in Britain: From the Gordon Riots to the Gibraltar Incident*, Routledge, p.167
- BALDY, Tom F. (1987), *Battle For Ulster: A Study of Internal Security*, Washington DC: National Defense University Press, p.10.
- BELL, J. Bowyer (1997), *The Secret Army: The Ira*, Transaction Pubslihers, p.522
- BERBEROGLU, Berch (1995), *The National Question: Nationalism, Ethnic Conflict and Self Determination in the 20th Century*, Temple University Press, p.192
- BIGO, Didier, Emmanuel-Pierre Guittet ve Andy Smith (2004), *Participation des Militaires à la Sécurité Intérieure: Royaume-Uni, Irlande du Nord*, Cultures & Conflits, numero.56 (hiver 2004), p.34.

- BOLLENS, Scott A. (2007), *Cities, Nationalism and Democratization*, Routledge, p.135
- BROADVIEW PRESS (2009), *The Broadview Anthology of British Literature: The Medieval Period*, , p.32
- BRYAN, Dominic (2000), *Orange Parades: The Politics of Ritual, Tradition and Control*, Pluto Pressp.92
- CAMPBELL, Tom, K.D. Ewing ve Adam Tomkins (2011), *The Legal Protection of Human Rights: Sceptical Essays*, Oxford University Press, p.191.
- CHAFFEE, Lyman G. (1993), *Political Protest and Street Art: Popular Tools for Democratization in Hispanic Countries*, Praeger, p.90.
- CHALVIDANT, Jean (2004), *La Manipulation: Madrid, 11 Mars*, Cheminements, p.29.
- CLARK, Robert P. (1981), *The Basques: The Franco Years and Beyond*, University of Nevada Press, p.31
- CLARK, Robert P. (1990), *Negotiating With ETA: Obstacles To Peace In The Basque Country 1975-1988*, University of Nevada Press.
- COCHRANE, Feargal (2001), *Unionist Politics and the Politics of Unionism Since the Anglo-Irish Agreement*, Cork University Press, 2001, p.1-2
- CONVERSI, Daniele (2000), *The Basques, The Catalans and Spain: Alternative Routes to Nationalist Mobilisation*, University of Nevada Press, p.91.
- COOGAN, Tim Pat (2002), *The IRA*, New York: Palgrave MacMillan, p.473.
- COOGAN, Tim Pat (2002), *The Troubles: Ireland's Ordeal 1966-1996 and the Search for Peace*, New York: Palgrave MacMillan, p.264.
- COUGHLAN, Gerry ve Martin Hughes (2007), *Irish Language and Culture*, Lonely Planet Publications, p.152
- CRAM, Ian (2002), *A Virtue Less Cloistered: Courts, Speech and Constitution*, Hart Publishing, p.184
- CRAWLEY, Charles W. (1965), *The New Cambridge Modern History: Volume 9, War and Peace in an Age of Upheaval 1793-1830*, Cambridge University Press, p.452

- CRENSHAW, Martha (1995), *Terrorism in Context*, Pennsylvania State University Press, p.427-428.
- CROW, John A. (1985), *Spain the Root And the Flower*, University of California Press, p.407
- CUMMINS, Joseph (2010), *Why Some Wars Never End: The Stories of The Longest Conflicts In History*, Fair Winds Press, p.106-108.
- D'ALTON, Edward A.(1912), *History of Ireland. Vol. III (1547-1649)*, London: Gresham Publishing Company, 1912, p.144.
- DAVIES, Bethan ve Ben Cole (2003), *Walking The Camino de Santiago*, Pili Pala Press, p.39.
- DIAMOND, Larry ve Leonardo Morlino (2005), *Assessing The Quality of Democracy*, The Johns Hopkins University Press, p.87.
- DICKSON, Brice (2010), *The European Convention on Human Rights and the Conflict in Northern Ireland*, Oxford University Press, p.59.
- DOLAN, Anne (2006), *Commemorating the Irish Civil War: History and Memor, 1923-2000*, New York: Cambridge University Press, p.6.
- DUDEK, Carolyn M. (2005), *EU Accession And Spanish Regional Development: Winners And Losers*, Peter Lang Pub. , p.38
- EDITIONS DU CONSEIL DE L'EUROPE (2002), *Le Rôle et Les Responsabilités des Pouvoirs Locaux Face au Terrorisme*, p.31.
- EFEGİL, Ertan (2009), *Türkiye Kürt Sorununa Çözüm Bulabilir mi? Karar Vericilerin Önerilerinin Karşılaştırılmalı Analizi*, Uluslararası Davraz Kongresi, Küresel Diyalog, s.7.
- ELLIS, Peter B. (2007), *Eyewitness to Irish History*, John Wiley & Sons, p.77
- ENCARNACION, Omar G. (2008), *Spanish Politics: Democracy After Dictatorship*, Polity Press, p.170
- ENGLISH, Richard (2004), *Armed Struggle: The History of the IRA*, New York: Oxford University Press.
- EUSTAT (Bask İstatistik Enstitüsü) (2008),
http://www.eustat.es/elementos/ele0004700/ti_The_number_of_Basque_speakers_grows_by_118000_between_2001_and_2006/not0004712_i.html

- FLYNN, M.K. (2000), *Ideology, Mobilization and the Nation: The Rise of Irish, Basque and Carlist Nationalist Movements in the Nineteenth and Early Twentieth Centuries*, Palgrave MacMillan, p.106
- FRAMPTON, Martyn (2008), *The Long March: The Political Strategy of Sinn Fein, 1981-2007*, Palgrave Macmillan, p.21
- FRASER, T.G. (1999), *Ireland in Conflict 1922-1998*, Routledge, p.49
- FULTON, Kathryn Kerby (1998), *Iconography and the Professional Reader: The Politics of Book Production in the Douce Piers Plowman*, University of Minnesota Press, p.97.
- GERMANI, Sergio ve D.R. Kaarhikeyan (2004), *Pathways Out of Terrorism and Insurgency: The Dynamics of Terrorist Violence and Peace Processes*, New Dawn Press, p.244
- GILLESPIE, Gordon (2007), *Historical Dictionary of the Northern Ireland Conflict*, Maryland: Scarecrow Press.
- GÜRSES, Emin (1997), *Ayrılıkçı Terörün Anatomisi IRA-ETA-PKK*, Bağlam Yayınları
- HANKE, Philip (2011), *Bobby Sands- An Irish Martyr?*, GRIN Verlag, p.24.
- HARVEY, Colin (2001), *Human Rights, Equality and Democratic Renewal in Northern Ireland*, Hart Publishing, p.135
- HEATHER, Peter (2003), *The Visigoths From the Migration Period to the Seventh Century: An Ethnographic Perspective*, Boydell Press, p.227-228
- HEIBERG, Marianne (2007), *Terror, Insurgency and The State: Ending Protracted Conflicts*, University of Pennsylvania Press, p.40.
- HODGE, Carl Cavanagh (2008), *Encyclopedia of the Age of Imperialism 1800-1914*, Greenwood, p.138
- HOURIGAN, Niamh (2004), *Escaping the Global Village: Media, Language and Protest*, Lexington Books, p.82
- IRVINE, Maurice (1991), *Northern Ireland: Faith and Faction*, Routledge, p.116

- IZQUIERDO, Jean-Marie (2000), *La Question Basque*, Editions Complexe, p.107.
- JACKSON, Alvin (2010), *Ireland 1798-1998: War, Peace and Beyond*, Wiley-Blackwell, p.417
- JACKSON, Donald Wilson (1997), *The United Kingdom Confronts the European Convention on Human Rights*, University Press of Florida, p.37.
- JESSE, Neal G. ve Kristen P. Williams (2005), *Conflict Reduction In Divided Societies*, State University of New York Press, p.41.
- JONES, David Martin, Ann Lane ve Paul Schulte (2010), *Terrorism, Security and the Power of Informal Networks*, Edward Elgar Publishing, p.50.
- KAPAKLIKAYA, İbrahim (2009), *Kürt Açılımı Kuzey İrlanda Perspektifi*, İstanbul: Ağaç Kitabevi Yayınları,
- KAUFMANN, Eric P. (2007), *The Orange Order: A Contemporary Northern Irish History*, Oxford University Press, p.95
- KAVOORI, Anandam P. ve Todd Fraley (2006), *Media, Terrorism and Theory: A Reader*, Rowman & Littlefield, p.87
- KEATING, Michael ve Sujit Choudhry (ed.) (2008), *Constitutional Design for Divided Societies: Integration or Accommodation*, Oxford University Press, p.322
- KINEALY, Christine (2003), *Les Marches Orangistes En Irlande Du Nord. Histoire d'un Droit*, Le Mouvement Social, Editions de l'Atelier, p.167.
- KNIRCK, Jason K. (2006), *Imagining Ireland's Independence: The Debates Over the Anglo-Irish Treaty of 1921*, Rowman & Littlefield, p.58
- KNOX, Colin ve Padraic Quirk (2001), *Peace Building in Northern Ireland, Israel and South Africa*, Palgrave USA, p.48
- KURLANSKY, Mark (1998), *Basque History of the World*, Walker & Co.
- LAVIN, Patrick (2011), *The Shaping of The Celtic World: And The Resurgence of The Celtic Conciousness In The 19th And 20th Centuries*, iUniverse, p.213.
- LEVY Janine A. (2007), *Terrorism Issues and Developments*, Nova Science, p.195

- LINGARD, John ve P.G. de Roujoux ve Camille Baxton (1845), Histoire d'Angleterre Depuis La Première Invasion des Romains Jusqu'a Nos Jours, Paris: Parent-Desbarres, p.423.
- LUTZ, Brenda ve James Lutz (2004), Global Terrorism, Routledge, p.179
- LYNCH, P. ve J. Vaizey (1960), Guinness's Brewey in the Irish Ecnomoy 1759-1876, London: Cambridge University Press, p.162.
- MacCLANCY, Jeremy (2000), The Decline of Carlism, University of Nevada Press, p.57
- MacLENNAN, Julio C. (2001), Spain And the Process of European Integration 1957-85, Palgrave MacMillan, p.166
- MAGONE, José Maria (2004), Contempororary Spanish Politics, Routledge, p.171.
- MAGONE, Jose Maria (2010), Contemporary European Politics: A Comparative Introduction, Routledge, p.320
- MARTIN, C. Gus (2011), The SAGE Encyclopedia of Terrorism, Sage Publications, p.93
- MARX, Anthony W. (2003), Faith in Nation: Exclusionary Origins of Nationalism, Oxford University Press, p.58
- MAXWELL, Richard (1994), The Spectacle of Democracy: Spanish Television, Nationalism and Political Transition, University of Minnesota Press, p.16
- MAYS, Michael (2007), Nation States: The Cultures of Irish Nationalism, Lexington Books, p.163
- McEVOY, Joanne (2008), The Politics of Northern Ireland, Edinburgh University Press, p.154
- McINTOSH, Gilliam (1999), Unionist Identities in Contemporary Ireland, Cork University Press, p.23
- McKENNA, Joseph (2010), Guerilla Warfare in the Irish War for Independence 1919-1921, McFarland & Co, p.33

- MENOZZI, P., A. Piazza ve Luca Cavalli-Sforza (1994), , *The History and Geography of Human Genes*, Princeton University Press, Princeton, p. 60.
- MERIVIRTA Raita (2009), *The Gun and Irish Politics: Examining National History in Neil Jordan's Michael Collins*, Verlag Peter Lang, p.101
- MICKOLUS, Edward F. ve Susan L. Simmons (1997), *Terrorism 1992-1995: A Chronology of Events and a Selectively Annotated Bibliography*, Greenwood Press, p.160
- MILLINGTON, Thomas V. (2005), *The Crossroads of Basque Identity: The Dichotomy Between Basque Ethos and Basque Self*, Author House, p.49
- MOODY, T.W. ve R.B. McDowell ve C.J. Woods (2007), *The Writings of Theobald Wolfe Tone 1763-98 Volume III*, Clarendon Press, p.25
- MOULIN, Michel (2006), *La Grande-Bretagne contemporaine*, 4e édition, Paris: Bréal, p.33.
- MOWBRAY, Alastair (2007), *Cases and Materials on The European Convention on Human Rights*, Oxford University Press, p.145
- MULAJ, Kledja (2010), *Violent Non-State Actors in World Politics*, Columbia University Press, p.72
- NOTHOLT, Stuart (2008), *Fields of Fire: An Atlas of Ethnic Conflict*, Matador, p.9
- O'BRIEN, Brendan (1999), *Long War: IRA and Sinn Fein 1985 to Today*, Syracuse University Press, p.360
- OECD PUBLISHING (2010), *Examens Environnementaux de l'OCDE: Irlande*, p.290.
- ÖZÇAĞATAY, Levent (1998), *Kuzey İrlanda ve IRA*, İstanbul: Papirüs Yayınları,
- ÖZÇER, Akın (1999), *Euskal Herria İspanya Siyasi Tarihinde Bask Milliyetçiliği*, I. Cilt, Doğan Kitap.
- ÖZÇER, Akın (2006), *Çoğul İspanya*, Ankara: İmge Kitabevi,
- PAYNE, Stanley G. (2000), *Ethnic Challenges to the Modern Nation State*, Palgrave MacMillan, p.103

- PAYNE, Stanley G.(1981), *Basque Nationalism*, University of Nevada Press, p.25.
- PEREZ-DIAZ, Victor (1999), *Spain at the Crossroads: Civil Society, Politics And the Rule of Law*, Harvard University Press, p.145
- PRESTON, Paul (1987), *The Triumph of Democracy In Spain*, Routledge, p.107.
- PRIDHAM, Geoffrey (1995), *Stabilising Fragile Democracies: New Party Systems in Southern and Eastern Europe*, Routledge, p.196.
- RANELAGH, John (1995), *A Short History of Ireland*, Cambridge University Press, p.278
- REITAN, Earl A. (2002), *The Thatcher Revolution*, Rowman & Littlefield, p.113
- RIVERA, Sonya L. ve Juan Pedro Alban (1999), *Propriety and Permissiveness in Bourbon Mexico*, Rowman & Littlefield Publishers, p.23
- ROBISON, William B. ve Ronald H. Fritze (2002), *Historical Dictionary of Late Medieval England 1272-1485*, Greenwood Press, p.300
- RYAN, James G. (1997), *Irish Records: Sources for Family and Local History*, Flyleaf Press, p.41
- RYAN, Mike (2003), *Secret Operations of the SAS*, Zenith Press, p.115.
- SAFRAN, William ve Ramon Maiz (2000), *Identity and Territorial Autonomy in Plural Societies*, Routledge, p.85
- SAIDEMAN, Stephen M. ve Marie Joelle Zahar (2008), *Intra-State Conflict, Governments and Security*, Routledge, p.124
- SHANAHAN, Timothy (2008), *The Provisional Irish Republican Army and the Morality of Terrorism*, Edinburgh University Press, p. 24
- SLUKA, Jeffrey A. (1999), *Death Squad: Anthropology of State Terror*, University of Pennsylvania Press, 1999, p.56-57.
- SMITH ,William B. (2011), *The British State and The Northern Ireland Crisis 1969-73: From Violence to Power Sharing*, US Institute of Peace Press, p.151

- SMITH, Margaret E. (2004), *Reckoning With The Past: Teaching History in Northern Ireland*, Lexington Books, p.60
- SMITH, Michael L. R. (1997), *Fighting For Ireland? The Military Strategy of Irish Republican Movement*, Routledge, p.143.
- SMITH, Paul J. (2007), *The Terrorism Ahead: Confronting Transnational Violence in the Twenty-First Century*, M.E. Sharpe, p.25
- STALLS, Clay (1995), *Possessing the Land: Aragon's Expansion Into Islam's Ebro Frontier Under Alfonso the Battler (1104-1134)*, Brill, p.8
- STOUT, Chris E. (2002), *The Psychology of Terrorism Vol 2: Clinical Aspects and Responses*, Praeger Publishers, p.184
- SULLIVAN, John (1988), *ETA and Basque Nationalism: The Fight for Euskadi 1890-1986*, Routledge.
- TAYLOR, Peter (1998), *The Provos: The IRA and Sinn Fein*, London: Bloomsbury Publishing, p.186.
- THACKRAH, J. Richard (2008), *The Routledge Companion to Military Conflict Since 1945*, Routledge, p.125
- THE STATIONERY OFFICE (2009), *Twenty-first report of the Independent Monitoring Commission*, London, p.11.
- TONGE, Jonathan (2006), *Northern Ireland*, Polity Press, p.116
- TOTORICAGUENA, Gloria (2004), *Identity, Culture, and the Politics in the Basque Diaspora*, University of Nevada Press, Nevada, p.29.
- TOTORICAGUENA, Gloria (2005), *Basque Diaspora: Migration and Transnational Identity*, Center for Basque Studies University of Nevada Press, p.294.
- TRINDADE, Ann (1999), *Berengaria: In Search of Richard the Lionheart's Queen*, Four Courts Press, p.39
- TUSELL, Javier (2007), *Spain: From Dictatorship To Democracy, 1939 To The Present*, Wiley-Blackwell, p.226.
- TÜRKERİ, Zekine (2007), *Bask Meselesi*, Dipnot Yayınları, Ankara

- UTSAM (2009), İspanya’da Demokrasiye Geçiş Sürecinde Anti-Demokratik Uygulamalar: GAL Anti-Terör Özgürlük Örgütü, s.27-31.
- VAN ENGELAND, Anniseh ve Rachael M. Rudolph (2008), From Terrorism to Politics, Hampshire: Ashgate, p.59.
- VAZQUEZ, Roland (2010), Politics, Culture and Sociability in the Basque Nationalist Party, University of Nevada Press, p.153
- WARD, Paul (2010), Family Law in Ireland, Kluwer Law, p.16
- WATSON, Cameron (1996), “Folklore and Basque Nationalism: Language, Myth, Reality”, Nations and Nationalism, Vol.2, No.1, p. 18.
- WATSON, Cameron (2004), Modern Basque History: Eighteenth Century to the Present, University of Nevada Press, p.324.
- WELLER, Marc ve Katherine Nobbs (2010), Political Participation of Minorities: A Commentary on International Standards and Practice, Oxford University Press, p.653.
- WHITE, Jonathan R. (2010), Terrorism and Homeland Security, Wadsworth Publishing, p.191
- WOODWORTH, Paddy (2001), Dirty Wars, Clean Hands: ETA, The GAL and Spanish Democracy, Cork University Press, p.130.
- WRIGHT, Thomas (ed.) ve Thomas Forester (çev.) (2000), *Giraldus Cambrensis The Topography of Ireland*, Ontario:In Parantheses Publications, p.75.
- YALE UNIVERSITY PRESS (1993), *Human Rights in Northern Ireland*
- ZALLO, Ramon (2007), Basques, Today: Culture, History and Society in the age of Diversity and Knowledge, Irun Alberdania, p.283.
- ZIRAKZADEH, Cyrus Ernesto (1991), A Rebellious People: Basques, Protests and Politics, University of Nevada Press, p.299.

İnternet Kaynakları

<http://www.euskadi.net/r33-2220/eu>

http://www.navarra.es/home_es

www.irelandstory.com

http://en.wikipedia.org/wiki/File:Plantations_in_Ireland.png

http://www9.euskadi.net/q93TodoWar/eleccionesJSP/q93Contenedor.jsp?menu=li_2_1_1&opcion=a&idioma=c

<http://www.time.com/time/world/article/0,8599,1809271,00.html>

<http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/france/2003335/Eta-leader-Francisco-Javier-Lopez-Penas-arrest-is-major-blow-to-terrorist-group.html>

<http://afp.google.com/article/ALeqM5imMCVAth4FzitUIFYwyNXdvxPeYw>

http://www.lemonde.fr/europe/article/2009/10/19/un-responsable-politique-de-l-eta-arrete-enbretagne_1255750_3214.html

<http://bianet.org/bianet/dunya/133556-eta-silah-birakti>

http://www.huffingtonpost.com/2012/05/27/oroitz-gurruchaga-gorgorza-eta-spain_n_1549298.html

<http://www.militaryphotos.net/>

<http://www.flickr.com/photos/maskirovka77/5000578026/>

<http://www.flickr.com/photos/73374085@N03/6622569855/>

http://www.bbc.co.uk/turkce/ozeldosyalar/2011/01/110113_dusmanlakonusmak.shtml

<http://www.belfasttelegraph.co.uk/news/local-national/northern-ireland/adams-condemns-violent-dissidents-15140406.html>

<http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/2857437.stm>

http://articles.cnn.com/2011-02-09/world/spain.basque.politics_1_batasuna-party-basque-region-basque-independence?_s=PM:WORLD

http://www.lemonde.fr/europe/article/2011/03/23/l-espagne-interdit-le-nouveau-parti-de-batasuna_1497629_3214.html

<http://www.guardian.co.uk/world/feedarticle/9577107>

<http://www.eitb.com/en/news/detail/648831/pnv-withdraws-support-spanish-govt-bildu-election-ban/>

<http://www.guardian.co.uk/world/2011/may/23/basque-separatists-breakthrough-spanish-elections>

<http://www.electionresources.org/es/congress.php?election=2011&community=14>

<http://aquitaine.france3.fr/info/retour-des-independantistes-basques-au-parlement-71340047.html>

http://i.telegraph.co.uk/multimedia/archive/01706/blair-ireland_1706074c.jpg

http://i.telegraph.co.uk/multimedia/archive/02020/fein_2020909i.jpg

<http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/spain/1341571/Five-held-in-Eta-dynamite-plot.html>

<http://www.ark.ac.uk/elections/gallsum.htm>

<http://www.u.tv/election2011/results.aspx>

http://terrorism.about.com/od/originshistory/p/Omagh_Bombing.htm

ÖZGEÇMİŞ

1986 İstanbul doğumlu olan Ömer Behram ÖZDEMİR lisans eğitimini 2004-2009 yılları arasında Çanakkale 18 Mart Üniversitesi Biga İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde almıştır. 2009 yılından beri Sakarya Üniversitesi'nde Uluslararası İlişkiler yüksek lisans eğitimine devam etmektedir. Ağustos 2011'den beri Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Araştırma Görevlisi olarak görev yapmakta olan ÖZDEMİR'in akademik çalışmalarının yanı sıra tercüme ve röportajlarla “Bin Yılın sonu 28 Şubat: Süreklilik ve Kopuş” ve “11 Eylül Tarihsel Dönüşümün Analizi: 2001-2011” adlı eserlere de katkı sağlamıştır.